

**Πρότυπο Σχέδιο Διαχείρισης Αλλαγών σε ΜΜΕ
στον ευρύτερο τομέα
της Αγροδιατροφικής Αλυσίδας**

Σχέδιο Διαχείρισης Αλλαγών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Επιχειρώντας μια γρήγορη ανασκόπηση της πορείας της αγροδιατροφικής αλυσίδας στη χώρα μας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, εύκολα διαπιστώνεται ότι η σημερινή της μορφολογία είναι προϊόν μιας σειράς γεγονότων που χαρακτηρίζονται ως σταθμοί. Τα ορόσημα αυτά αποτυπώνονται στο σχήμα που ακολουθεί.

Όλα τα παραπάνω διαμόρφωσαν και συνεχίζουν να διαμορφώνουν σε σημαντικό βαθμό την εικόνα που παρουσιάζει σήμερα η ελληνική αγροδιατροφική αλυσίδα. Μια αλυσίδα αποτελούμενη από μερικές χιλιάδες επιχειρήσεις παραγωγής, μεταποίησης και διανομής/διάθεσης μια μεγάλης ποικιλίας τροφίμων, που δέχονται πλέον έντονα τις πιέσεις από την τρέχουσα οικονομική κρίση και προσπαθούν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες που αυτή διαμορφώνει.

Η εικόνα της ελληνικής αγροδιατροφικής αλυσίδας παρουσιάστηκε αναλυτικά κατά το προηγούμενο στάδιο του Έργου, με την αποτύπωση της Παρούσας Κατάστασης. Από την

ανάλυση αυτή προκύπτουν τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις όλων των κλάδων και επιμέρους κρίκων της αλυσίδας, καθώς και οι αλλαγές που έχουν συντελεστεί τα τελευταία χρόνια και στις οποίες καλούνται να προσαρμοσθούν. Τόσο τα προβλήματα, όσο και οι αλλαγές που εντοπίστηκαν παρουσιάζονται επιγραμματικά στη συνέχεια.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- Π1. Κατακερματισμός πρωτογενούς παραγωγής
- Π2. Μη αποτελεσματική οργάνωση επιχειρήσεων
- Π3. Αποσπασματική σύνδεση / συνεργασία κρίκων αλυσίδας
- Π4. Έλλειμμα συνεργασίας μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων (εσωτερικά στους κρίκους)
- Π5. Υψηλό κόστος α' υλών και βοηθητικών υλών
- Π6. Χρηματοοικονομικά προβλήματα
- Π7. Έλλειμμα τεχνολογικών και οργανωτικών καινοτομιών
- Π8. Περιορισμένη διαπραγματευτική δύναμη ΜΜΕ
- Π9. Αναποτελεσματική προώθηση ελληνικών προϊόντων
- Π10. Έλλειμμα συστηματικής πληροφόρησης για τις αγορές του εξωτερικού
- Π11. Προβλήματα Ανθρώπινου Δυναμικού
- Π12. Θεσμικό πλαίσιο
- Π13. Έλλειψη στοχευμένων κινήτρων για επιχειρήσεις
- Π14. Μη επαρκής αξιοποίηση των δομών πιστοποίησης

ΑΛΛΑΓΕΣ

- A1. Διαρκώς αυξανόμενη ισχύς δικτύου διανομής & συγκέντρωση της αγοράς
- A2. Διεθνοποίηση
- A3. Αλλαγή καταναλωτικών προτύπων
- A4. Βιολογικά Προϊόντα
- A5. Νέες διαστάσεις στο περιβάλλον λειτουργίας των αγροδιατροφικών επιχειρήσεων
- A6. Αλλαγές στη νομοθεσία σήμανσης των τροφίμων
- A7. Αλλαγή στο πλαίσιο των ενισχύσεων (νέα ΚΑΠ)
- A8. Τεχνολογικές αλλαγές στα τρόφιμα

Στη συνέχεια, εξετάζονται οι πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν για την επίλυση αυτών των προβλημάτων και την προσαρμογή στις επερχόμενες αλλαγές. Η ανάλυση εστιάσθηκε σε ενισχύσεις μέσω διαρθρωτικών ταμείων, και συγκεκριμένα μέσα από τα προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης, Αλιείας και Ανταγωνιστικότητας για τις προγραμματικές περιόδους 2000-2006 και 2007-2013, τα οποία συμπληρώθηκαν με δράσεις μέσω των ΠΕΠ και του Leader.

Οι ανωτέρω παρεμβάσεις σε γενικές γραμμές αξιολογούνται ως θετικές υπό την έννοια ότι συνέβαλαν και συνεχίζουν να συμβάλλουν στην προσαρμογή των επιχειρήσεων και τομέα στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες που ορίζει το περιβάλλον λειτουργίας τους (θεσμικό, φυσικό, τεχνολογικό, κοινωνικό, κ.λπ.).

Αν και οι απορροφήσεις κυμάνθηκαν σε σχετικά υψηλά επίπεδα, δεν μπορούν να προσδιορισθούν ιδιαίτερα ικανοποιητικά αποτελέσματα. Τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα (ιδίως στον πρωτογενή τομέα) παραμένουν προσδιορίζοντας χαμηλή ανταγωνιστικότητα σε αρκετούς κλάδους και προϊόντα.

Ως αποτέλεσμα όλων των ανωτέρω, ο Σύμβουλος προτείνει μία σειρά παρεμβάσεων για την επίλυση των προβλημάτων και την προσαρμογή στις αλλαγές. Οι προσαρμογές αυτές, καθώς και τα προβλήματα και οι αλλαγές στα οποία αντιστοιχούν παρουσιάζονται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα.

Προτεινόμενες Προσαρμογές	Προβλήματα/Αλλαγές που αντιμετωπίζονται	Χρόνος Υλοποίησης		Φορέας Υλοποίησης		
		Βραχυπρόθεσμα	Μέσο-Μακροπρόθεσμα	Επιχείρηση	Συλλογικός Φορέας	Κράτος
Τρόπος Οργάνωσης						
Οργάνωση Επιχειρησιακών Λειτουργιών	Π2, Π5, Π6, Π7, Π8, Π9, Π14 Α1, Α2, Α7	✓		✓		
Θέσπιση συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων	Π1, Π2, Π3, Π4, Π9, Π14 Α1, Α2	✓	✓	✓	✓	✓
Επαναπροσανατολισμός της στρατηγικής ανάπτυξης των ΜΜΕ της αγροδιατροφικής αλυσίδας	Π8 Α1, Α3, Α4, Α5, Α6, Α7, Α8	✓	✓	✓	✓	
Εξωστρέφεια						
Διαμόρφωση στρατηγικής προβολής και προώθησης των ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων στο εξωτερικό	Π9, Π10 Α2, Α3	✓	✓	✓	✓	✓
Τεχνολογία						
Ενίσχυση της δυνατότητας αναγνώρισης τεχνολογικών αλλαγών	Π7, Π14 Α6, Α8	✓	✓	✓	✓	
Ενίσχυση της δυνατότητας αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών	Π7, Π14 Α6, Α8		✓	✓	✓	✓
Ανθρώπινο δυναμικό						
Ενίσχυση της απασχόλησης και πολυαπασχόλησης στον πρωτογενή τομέα	Π11	✓	✓	✓	✓	✓
Συστηματική κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού	Π6, Π11	✓	✓	✓	✓	✓
Θεσμικές Παρεμβάσεις	Π1, Π5, Π6, Π8, Π12, Π13 Α7		✓			✓

Ειδικότερα, έχουν προσδιορισθεί συγκεκριμένες – εξειδικευμένες παρεμβάσεις για πέντε σημαντικούς κλάδους / προϊόντα της αγροδιατροφικής αλυσίδας που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ελληνική οικονομία. Οι παρεμβάσεις αυτές ανά κλάδο παρουσιάζονται συνοπτικά στους ακόλουθους πίνακες.

➤ Προϊόντα από Χοίρειο Κρέας

Άξονες	Προτεινόμενες Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης-Στρατηγική	Ο1. Δημιουργία clusters χοιροτρόφων Ο2. Διασύνδεση χοιροτροφίας με παραγωγή δημητριακών
Τεχνολογία-Καινοτομία	Τ1. Βελτίωση του χρησιμοποιούμενου γενετικού υλικού στην αναπαραγωγή των χοίρων Τ2. Προβολή προτύπων Agro 3
Ανθρώπινο Δυναμικό	Κ1. Κατάρτιση χοιροτρόφων σε διάφορα θέματα εκτροφής των χοίρων
Θεσμικές Προσαρμογές	Θ1. Βελτίωση αποτελεσματικότητας μηχανισμών ελέγχου

➤ Ιχθυοκαλλιέργειες

Άξονες	Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης-Στρατηγική	Ο1. Συγκρότηση Ομάδας Παραγωγών Ο2. Κοινές υποδομές συσκευασίας
Τεχνολογία-Καινοτομία	Τ1. Έρευνα για νέα εκτρεφόμενα είδη Τ2. Έρευνα για βελτίωση πρωτοκόλλων παραγωγής Τ3. Έρευνα για βελτίωση τροφών Τ4. Καινοτομίες στη συσκευασία προϊόντων Τ5. Καινοτομίες στους εξοπλισμούς εκτροφής
Ανθρώπινο Δυναμικό	Κ1. Εκπαίδευση – κατάρτιση εργατοτεχνικού προσωπικού Κ2. Λειτουργία ΤΕΙ Ιχθυοκομίας
Εξωστρέφεια	Ε1. Μελέτες αγορών σε αναδυόμενες αγορές Ε2. Διεθνικές εκστρατείες προώθησης και ενημέρωσης καταναλωτών Ε3. Δημιουργία παρατηρητηρίου προϊόντων Υδατοκαλλιεργειών Ε4. Εφαρμογή σημάτων – βελτίωση ιχνηλασιμότητας & ενίσχυση branding προϊόντων
Θεσμικές Προσαρμογές	Θ1. Ενεργοποίηση του ΕΝΑΛΙΟΝ Θ2. Κίνητρα για clusters Θ3. Θεσμοθέτηση συστήματος monitoring μονάδων Θ4. Εφαρμογή ΕΠΧΣΑΑ για υδατοκαλλιέργειες Θ5. Προσαρμογή Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων Θ6. Συμπλήρωση διατάξεων για αιγιαλό Θ7. Τροποποίηση καθεστώτος ΠΟΑΠΔ/ΠΟΑΥ Θ8. Ψήφιση νόμου – πλαισίου για υδατοκαλλιέργειες

➤ Κλάδος Ελαιολάδου

Άξονες	Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης - Στρατηγική	Ο1. Αύξηση της ποσότητας τυποποιημένου ελαιολάδου Ο2. Περιορισμός αριθμού ελαιοτριβείων με παράλληλη μεγέθυνση της δυναμικότητάς τους και βελτίωση της χωροταξικής τους διασποράς
Τεχνολογία-Καινοτομία	Τ1. Υπερεντατική φύτευση Τ2. Κοινή άλεση
Ανθρώπινο Δυναμικό	Κ1. Επαγγελματική κατάρτιση
Εξωστρέφεια	Ε1. Ισχυροποίηση της ταυτότητας του ελληνικού ελαιολάδου και της παρουσίας του στις αγορές του εξωτερικού
Θεσμικές Προσαρμογές	Θ1. Βελτίωση αποτελεσματικότητας μηχανισμών ελέγχου

➤ Τυροκομικά Προϊόντα

Άξονες	Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης - Στρατηγική	Ο1. Συνεργασία τυροκομείων στην εισκόμιση Α΄ Ύλης Ο2. Συνεργασία τυροκομικών επιχειρήσεων με Αγροτικούς Συμβούλους και Υπηρεσίες Αγροτικής Ανάπτυξης των Δήμων Ο3. Συνεργασία τυροκομείων στη διάθεση των προϊόντων (δημιουργία κοινού Brand)
Τεχνολογία-Καινοτομία	Τ1. Διάχυση καλών πρακτικών και διαθέσιμων τεχνολογιών στη διαχείριση ενέργειας και στην υποκατάσταση καυσίμων για μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος των προϊόντων Τ2. Διάχυση καλών πρακτικών διαχείρισης αποβλήτων για μικρές παραγωγικές επιχειρήσεις
Ανθρώπινο Δυναμικό	Κ1. Κατάρτιση Κτηνοτρόφων σε διάφορα θέματα αιχμής Κ2. Κατάρτιση επιχειρηματιών και εργαζομένων στα τυροκομεία Κ3. Ανάπτυξη αντιπροσώπων για προώθηση τοπικών προϊόντων σε εναλλακτικά δίκτυα του εξωτερικού
Εξωστρέφεια	Ε1. Σχέδιο Διασύνδεσης Τουρισμού και Παραγωγής Ε2. Σχέδιο Ενημέρωσης/Ευαισθητοποίησης Εγχώριων Καταναλωτών Ε3. Ανάπτυξη και Υποστήριξη εναλλακτικών εμπορικών δικτύων
Θεσμικές Προσαρμογές	Θ1. Κτηνοτροφικά Πάρκα

➤ Αμπέλι-Οίνος

Άξονες	Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης- Στρατηγική	Ο1. Δημιουργία Εθνικού Συμβουλίου Αμπέλου & Οίνου Ο2. Δημιουργία Συμβουλίων Περιοχής ή / και Διεπαγγελματικών

Άξονες	Προσαρμογές
	Συμβουλίων στις ζώνες ΠΟΠ/ΠΓΕ
Τεχνολογία-Καινοτομία	T1. Δημιουργία κρασιών από βιώσιμες, βιολογικές και υπεύθυνες πρακτικές T2. Δημιουργία premium & exclusive κρασιών T3. Οινoturισμός
Ανθρώπινο Δυναμικό	K1. Επιμόρφωση των γεωπόνων των Διευθύνσεων Γεωργίας των αμπελουργικών Νομών. K2. Αναβάθμιση των γνώσεων του ανθρώπινου δυναμικού του αμπελοοινικού τομέα και ανάπτυξη κουλτούρας καινοτομίας K3. Εκπαίδευση επαγγελματιών και ανθρώπινου δυναμικού τουρισμού
Εξωστρέφεια	E1. Εκπαίδευση καταναλωτών E2. Ανάπτυξη αγορών εξωτερικού E3. Ανάπτυξη Ελληνικής Αγοράς Κρασιού E3. Ανάπτυξη Ελληνικής Αγοράς HORECA
Θεσμικές Προσαρμογές	Θ1. Εκσυγχρονισμός της Ελληνικής Νομοθεσίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν αποτελεί το Παραδοτέο 1.Γ. του Έργου: «Πρότυπο Σχέδιο διαχείρισης αλλαγών σε ΜΜΕ στον ευρύτερο τομέα της αγροδιατροφικής αλυσίδας» και περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Ορόσημα στην εξέλιξη της αγροδιατροφικής αλυσίδας κατά τα τελευταία έτη
- Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις σε όλους τους κρίκους της αλυσίδας, καθώς
- Αλλαγές που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια και στις οποίες καλούνται οι επιχειρήσεις να προσαρμοσθούν
- Πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί προς την κατεύθυνση επίλυσης αυτών των προβλημάτων, κυρίως με τη μορφή διαρθρωτικών προσαρμογών
- Προτεινόμενες προσαρμογές για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων προβλημάτων και αλλαγών σε επίπεδο οργάνωσης, ενίσχυσης της εξωστρέφειας, τεχνολογίας, ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και ορισμένες θεσμικές προσαρμογές.

1. ΟΡΟΣΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΗΣ ΑΛΥΣΙΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΤΗ

Επιχειρώντας μια γρήγορη ανασκόπηση της πορείας της αγροδιατροφικής αλυσίδας στη χώρα μας κατά τις τελευταίες δεκαετίες εύκολα διαπιστώνεται ότι η σημερινή της μορφολογία είναι προϊόν μιας σειράς γεγονότων που χαρακτηρίζονται ως σταθμοί.

Η βάση για τη διαμόρφωση της σημερινής εικόνας τέθηκε το 1979 με την ένταξη της Χώρας μας στην τότε ΕΟΚ, γεγονός που έκτοτε συνέδεσε την πορεία της ελληνικής γεωργίας με την Κοινή Αγροτική Πολιτική. Αν και το υψηλό επίπεδο στήριξης και προστασίας της ΚΑΠ στην δεκαετία του '80 επέτρεψε στην ελληνική γεωργία να αποφύγει μίαν άμεση, μετά την ένταξη, έκθεσή της στον διεθνή ανταγωνισμό οδήγησε σε μια ανασύνθεση της γεωργικής παραγωγής, προς όφελος των προϊόντων υψηλότερων αποδόσεων που ήταν συνδεδεμένα με υψηλά επίπεδα στήριξης (επιδοτήσεις). Η νοοτροπία της παραγωγής προϊόντων ισχυρά συνδεδεμένων με επιδοτήσεις ενισχύθηκε σημαντικά με την πάροδο των ετών, γεγονός που αποπροσανατόλισε πλήρως το ελληνικό παραγωγικό σύστημα.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ξεκινά η προσπάθεια διείσδυσης των ΓΤΟ στην Ε.Ε. και στην Ελλάδα, η οποία αντιμετωπίστηκε με μεγάλη επιφυλακτικότητα όσον αφορά στις επιπτώσεις τους στην ασφάλεια των καταναλωτών. Παρά τη σθεναρή αντίσταση που αναπτύχθηκε (σε σχέση με τη διείσδυση των ΓΤΟ στο παραγωγικό σύστημα των ΗΠΑ και άλλων χωρών) φαίνεται ότι οι επιφυλάξεις και οι αντιδράσεις σταδιακά κάμπτονται. Εξάλλου τη δεκαετία του 1990 έγινε αισθητή και η εμφάνιση σημαντικών διατροφικών

προβλημάτων με το πιο «διάσημο» απ' όλα το πρόβλημα των τρελλών αγελάδων. Το γεγονός αυτό έδωσε το έναυσμα για τη διαμόρφωση μιας πολιτικής για την ασφάλεια των τροφίμων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία δημοσιεύθηκε με τη μορφή της Λευκής Βίβλου το 2000. Η Λευκή Βίβλος αποτέλεσε την πρώτη ολοκληρωμένη προσέγγιση στο θέμα της ασφάλειας των τροφίμων καθώς αναγνώρισε την αλληλένδετη φύση της παραγωγής τροφίμων. Σε συνέχεια της πολιτικής αυτής εκδόθηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) 178/2002, ο οποίος *θεσπίζει τις γενικές αρχές που διέπουν γενικά τα τρόφιμα, ειδικότερα δε την ασφάλεια των τροφίμων και αποτελεί τη βάση για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας του ανθρώπου και των συμφερόντων των καταναλωτών σε σχέση με τα τρόφιμα* και εν συνεχεία οι Κανονισμοί (ΕΚ)852/2004, 853/2004, 854/2004 και 882/2004 οι οποίοι αποτελούν ένα ιδιαίτερα αυστηρό και συνεκτικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της υγιεινής των τροφίμων μέσα από κανόνες που αφορούν σε όλα τα στάδια της παραγωγής και τους ελέγχους εφαρμογής τους.

Παράλληλα στις αρχές της δεκαετίας του 2000, και συγκεκριμένα το 2001 η Ελλάδα εντάσσεται στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) από την οποία η χώρα στόχευε στην επίτευξη οικονομικών και πολιτικών πλεονεκτημάτων όπως η μείωση του κόστους των συναλλαγών και η εξάλειψη των συναλλαγματικών αβεβαιοτήτων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αύξηση του εμπορίου και της παραγωγής, η νομισματική σταθερότητα, η πτώση και σταθεροποίηση σε χαμηλά επίπεδα των ονομαστικών και πραγματικών επιτοκίων που θα ενίσχυαν τη ροπή για επενδύσεις, κλπ, με ότι επιπτώσεις οι μεταβολές αυτές συνεπάγονταν για την ανάπτυξη του αγροδιατροφικού τομέα ως σημαντικού τομέα της ελληνικής οικονομίας.

Επιπλέον κατά την περίοδο 2000-2004 οπότε και καταγράφεται η έντονη στροφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την παραγωγή ασφαλών τροφίμων σημειώνεται και μια σημαντική στροφή της ΚΑΠ (2003) η οποία αποσυνδέει την ενίσχυση από την παραγωγή για μια σειρά από προϊόντα, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για καλύτερη ευθυγράμμιση της γεωργικής παραγωγής με τη ζήτηση γεωργικών προϊόντων και τροφίμων. Η στροφή αυτή συνεχίζεται ακόμη και σήμερα όπου συζητιούνται οι κατευθύνσεις της ΚΑΠ για την περίοδο 2013-2020.

Όλα τα παραπάνω διαμόρφωσαν και συνεχίζουν να διαμορφώνουν σε σημαντικό βαθμό την εικόνα που παρουσιάζει σήμερα η ελληνική αγροδιατροφική αλυσίδα. Μια αλυσίδα αποτελούμενη από μερικές χιλιάδες επιχειρήσεις παραγωγής, μεταποίησης και διανομής/διάθεσης μια μεγάλης ποικιλίας τροφίμων, που δέχονται πλέον έντονα τις πιέσεις από την τρέχουσα οικονομική κρίση και προσπαθούν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες που αυτή διαμορφώνει.

2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ

2.1. Βασικά Προβλήματα

➔ Π1. Κατακερματισμός πρωτογενούς παραγωγής

Το πρόβλημα αυτό αφορά κατά κύριο λόγο τη φυτική παραγωγή, αλλά και τη ζωική παραγωγή.

Όσον αφορά τη γεωργία, τίθενται περιορισμοί λόγω της γεωφυσικής κατάστασης της χώρας και του μικρού μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανέρχεται, κατά μ.ο., σε 4,8 Ha ανά εκμετάλλευση και βρίσκεται σε τεράστια απόκλιση από τα 15,8 Ha ανά εκμετάλλευση στην Ε.Ε. των 25. Παράλληλα, η συντριπτική πλειοψηφία των εκμεταλλεύσεων (76,1%) ανήκουν στην κλάση μεγέθους 0-5 Ha, ενώ μόλις το 0,8% ανήκουν στην κλάση μεγέθους >50 Ha.

Όσον αφορά τη ζωική παραγωγή, ο τομέας που επηρεάζεται περισσότερο είναι αυτός της αιγοπροβατοτροφίας, που είναι κατά κύριο λόγο παραδοσιακή, εκτατική και, σε αυτή τη μορφή, απαντάται κυρίως σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, εξαρτάται δηλαδή πιο άμεσα από τη γεωφυσική κατάσταση της χώρας.

Η πραγματικότητα αυτή του κατακερματισμού της πρωτογενούς παραγωγής δημιουργεί σειρά άλλων προβλημάτων:

- Αυξημένο κόστος παραγωγής, λόγω της συνεχούς αύξησης του κόστους των συντελεστών παραγωγής (π.χ. κόστος καυσίμων).
- Ανομοιομορφία στην ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος.
- Μειωμένη διαπραγματευτική ικανότητα των παραγωγών όσον αφορά:
 - τις Α' ύλες και τον εξοπλισμό τους (σπόροι, γεωργικά εργαλεία και λοιπά εφόδια, ζωοτροφές, κ.λπ.),
 - τη διάθεση του τελικού τους προϊόντος,
 - την πρόσβαση σε χρηματοδότηση, κ.α.
- Αδυναμία επένδυσης σε εξοπλισμό/τεχνογνωσία για προσθήκη αξίας στο παραγόμενο προϊόν.
- Δυσκολία σύνδεσης της πρωτογενούς παραγωγής με τη μεταποίηση.
- Περιορισμένη διακίνηση πληροφοριών σχετικά με τις εξελίξεις στο χώρο (προγράμματα κατάρτισης, νέες τεχνολογίες, διαθέσιμη τεχνογνωσία, κ.λπ.).

➔ Π2. Μη αποτελεσματική οργάνωση επιχειρήσεων

Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγροδιατροφική αλυσίδα είναι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα:

- Όσον αφορά τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, στην Ελλάδα διακρίνονται δύο τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι προσωπικές εκμεταλλεύσεις (οικογενειακής μορφής) και οι νομικού προσώπου (επιχειρηματικής μορφής). Με βάση το οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων (ESU¹), η συντριπτική πλειοψηφία τους (εκμεταλλεύσεις οικονομικού μεγέθους μεγαλύτερο από 1 ESU) με ποσοστό 99,9% ανήκει στις προσωπικές εκμεταλλεύσεις, ενώ μόλις 0,1% στις νομικού προσώπου, ποσοστό όμως που αυξάνεται σε 12,3% για οικονομικό μέγεθος εκμεταλλεύσεων μεγαλύτερο από 100 ESU. Επιπρόσθετα, ο αρχηγός της εκμετάλλευσης είναι μεγάλης ηλικίας (μόλις 9,2% είναι κάτω των 35 ετών), με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και επίπεδο κατάρτισης και συνήθως ασχολείται με όλες τις υποχρεώσεις της εκμετάλλευσης. Αποτέλεσμα αυτού είναι να μην είναι ανταγωνιστική η εκμετάλλευση.
- Αντίστοιχα είναι τα δεδομένα στη ζωική παραγωγή:
 - Οι βοοτροφικές εκμεταλλεύσεις για κρεατοπαραγωγή είναι μικρές, με υποτυπώδη κτιριακό και μηχανολογικό εξοπλισμό. Οι εκμεταλλεύσεις αυτές διατηρούν τα ζώα σε στάβλους σε μικρές αποστάσεις από κατοικημένες περιοχές, δημιουργώντας προβλήματα ρύπανσης.
 - Η γαλακτοπαραγωγός αγελαδοτροφία χαρακτηρίζεται από τάση αύξησης του μεγέθους των μονάδων και αντίστοιχη μείωση του αριθμού των παραγωγών.
 - Οι επιχειρήσεις εκτροφής χοίρων και παραγωγής χοιρινού κρέατος είναι κυρίως μικρομεσαίου μεγέθους με ένα σχετικά μικρό αριθμός επιχειρήσεων να είναι καθετοποιημένες δηλαδή διαθέτουν εκτός από μονάδα εκτροφής, και μονάδες σφαγής, τεμαχισμού και τυποποίησης (για αποκλειστική χρήση ή μη).
 - Η πλειοψηφία (75%) των εγχώριων αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων είναι εκμεταλλεύσεις μικρής δυναμικότητας και παρουσιάζουν τάσεις μείωσης (τόσο οι εκμεταλλεύσεις, όσο και ο αριθμός ζώων ανά εκμετάλλευση).
 - Η σφαγή των ζώων γίνεται συνήθως σε δημοτικά σφαγεία ή σε χώρους που δεν πληρούν τις απαιτούμενες συνθήκες υγιεινής.
 - Οι μονάδες παραγωγής κρέατος πουλερικών είναι καθετοποιημένες (παραγωγή/σφαγή/εμπορία) σε μεγάλο βαθμό και διακρίνονται σε συνεταιριστικές, και ιδιωτικές. Τόσο στην κρεοπαραγωγή, όσο και στην αυγοπαραγωγή πτηνοτροφία η πλειοψηφία των εκμεταλλεύσεων είναι μικρού μεγέθους, γεγονός που δημιουργεί προβλήματα κόστους παραγωγής, αλλά και δυσκολίες στην συγκέντρωση της παραγωγής, τη σφαγή (κρεοπαραγωγός πτηνοτροφία) και την διάθεση του προϊόντος σε ικανοποιητικές ποσότητες στην αγορά χονδρικής πώλησης.

¹ European Size Unit: Μέγεθος εκμετάλλευσης που αποδίδει ετήσια 1.200 € ως μικτό περιθώριο κέρδους (SGM, Standard Gross Margin: Έσοδα μείον μεταβλητά στοιχεία κόστους).

- Όσον αφορά τα ιχθυηρά, το μεγαλύτερο πρόβλημα παρουσιάζεται στον κλάδο της εμπορίας τόσο του δημόσιου τομέα (ιχθυόσκαλες) όσο και του ιδιωτικού δικτύου (συσκευαστήρια και ΚΑΟ), όπου απαιτείται ριζική αναμόρφωση, ώστε να ανταποκριθεί περισσότερο στους κανόνες υγιεινής και σύγχρονης εμπορίας, και να υποστηρίζει σωστά τη διακίνηση των καλλιεργούμενων ειδών.
- Στη μεταποίηση τροφίμων δραστηριοποιούνται περίπου 16.500 επιχειρήσεις και το μεγαλύτερο μέρος αυτών (>90%) απασχολούν λιγότερα από 10 άτομα.
- Στον τριτογενή τομέα, υπάρχει σημαντική τάση συγκέντρωσης του λιανικού εμπορίου. Παρ' όλα ταύτα λειτουργεί ένας σημαντικός αριθμός πολύ μικρών λιανεμπορικών καταστημάτων, στα οποία διακινούνται και προϊόντα της αγροδιατροφικής αλυσίδας.

Από τα ανωτέρω είναι προφανές ότι η πλειοψηφία των επιχειρήσεων της αγροδιατροφικής αλυσίδας είναι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, με σημαντικά προβλήματα οργάνωσης και ανταγωνιστικότητας και ανάγκες εκσυγχρονισμού.

➔ **Π3. Αποσπασματική σύνδεση / συνεργασία κρίκων αλυσίδας**

Η αποσπασματική ως επί το πλείστον σύνδεση και συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων των επιμέρους κρίκων της αγροδιατροφικής αλυσίδας είναι ένα γεγονός που καθιστά τον τομέα μη ανταγωνιστικό, τόσο στην ελληνική, όσο και στην διεθνή αγορά. Η έλλειψη συνεργασίας οδηγεί σε αυξημένες και μη ανταγωνιστικές τιμές προϊόντων και σε μη αποτελεσματική τοποθέτηση στην αγορά.

Στους περισσότερους κλάδους της αγροδιατροφικής αλυσίδας ο πρωτογενής τομέας δεν παρουσιάζει συνέργειες με τη μεταποίηση και την διανομή με αποτέλεσμα να παράγονται ποσότητες και προϊόντα που δεν μπορούν να απορροφηθούν από την αγορά. Η μεταποίηση χρειάζεται άλλου τύπου πρώτες ύλες σε ποιότητα και χαρακτηριστικά και συνήθως καταφεύγει στην εισαγωγή τους και τα προϊόντα της πρωτογενούς παραγωγής δεν καταλήγουν στον καταναλωτή.

Βεβαίως, σημειώνονται και καλές πρακτικές όσον αφορά τη συνεργασία μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής οι οποίες εντοπίζονται σε κλάδους όπως των γαλακτοκομικών προϊόντων και των ιχθυηρών, όσον αφορά τις ιχθυοκαλλιέργειες, στους οποίους οι σημαντικότερες βιομηχανικές επιχειρήσεις συνεργάζονται άμεσα με την πρωτογενή παραγωγή επιτυγχάνοντας οικονομίες κλίμακας και εφαρμόζουν μία μορφή «καθετοποίησης». Με τον τρόπο αυτόν επιτυγχάνεται σταθερή ποιότητα της πρωτογενούς παραγωγής σε συμφωνημένη τιμή της πρώτης ύλης, σύμφωνα με τις απαιτούμενες προδιαγραφές ασφάλειας των προϊόντων.

Η έλλειψη συνεργασίας ή και η αποσπασματική συνεργασία μεταξύ των κρίκων της αλυσίδας οδηγεί και στη μείωση της διαπραγματευτικής δύναμης των πρώτων δύο κρίκων

με τον τριτογενή τομέα στον οποίον παρουσιάζεται συγκέντρωση, κυρίως στις μεγάλες αλυσίδες super market οι οποίες καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις τιμές των προϊόντων.

Υπενθυμίζεται ότι η αλυσίδα σε κάθε κλάδο αποτελείται από την πρωτογενή παραγωγή, την πρώτη μεταποίηση, τη μεταποίηση, την διανομή και την κατανάλωση. Είναι σαφές, από το παράδειγμα των αλυσίδων super market ότι όπου υπάρχει συγκέντρωση η διαπραγματευτική δύναμη αυξάνεται και επιβάλλει τους δικούς της κανόνες. Η μορφολογία των ελληνικών επιχειρήσεων, ήτοι το μικρό μέγεθος και ο κατακερματισμός της παραγωγής είναι χαρακτηριστικά που απαιτούν σημαντικό χρόνο για να αλλάξουν, όμως η συνεργασία και η δημιουργία οικονομιών κλίμακας είναι δυνατόν να επιτευχθούν βραχυπρόθεσμα.

Η βιομηχανία τροφίμων και τα σύγχρονα καταναλωτικά πρότυπα απαιτούν ποιότητα και ασφάλεια των προϊόντων για τη διασφάλιση των οποίων απαιτείται εφαρμογή νέων τεχνολογιών και καινοτομιών και στην πρωτογενή παραγωγή. Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων δεν επιτρέπει επενδύσεις σε τεχνολογία και διαδικασίες ασφάλειας και διασφάλισης ποιότητας που θα έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους παραγωγής. Τα χαρακτηριστικά αυτά απουσιάζουν ως επί το πλείστον από τον πρωτογενή τομέα και κυρίως στον κλάδο του κρέατος και των οπωροκηπευτικών.

Σημαντικό επίσης ρόλο θα έπρεπε να έχει και ο τελευταίος κρίκος της αλυσίδας, ήτοι οι καταναλωτές που στη χώρα μας δεν είναι σε μεγάλο βαθμό οργανωμένοι, με τρόπο που να επηρεάζει άμεσα τα παραγόμενα προϊόντα και την τιμή διάθεσής τους.

➤ **Π4. Έλλειμμα συνεργασίας μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων (εσωτερικά στους κρίκους)**

Αντίστοιχο πρόβλημα εντοπίζεται και εσωτερικά στους επιμέρους κρίκους της αλυσίδας, κυρίως στον πρωτογενή τομέα και στη μεταποίηση. Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων οδηγεί σε μειωμένη ανταγωνιστικότητα των προϊόντων, τόσο λόγω αδυναμίας πραγματοποίησης επενδύσεων σε νέα τεχνολογία, αλλά και μη αποτελεσματικής τοποθέτησης στην εγχώρια και διεθνή αγορά.

Η ελλιπής συνεργασία μεταξύ των παραγωγών φυτικών και ζωικών προϊόντων δυσχεραίνει τη διαπραγμάτευση με τον δευτερογενή τομέα. Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις προκειμένου να προμηθευθούν τις πρώτες ύλες τους θα πρέπει να απευθυνθούν σε μεγάλο αριθμό παραγωγών με προϊόντα διαφορετικών χαρακτηριστικών, μη τυποποιημένων, γεγονός που δυσχεραίνει την αποτελεσματική λειτουργία τους. Οι παραγωγοί επίσης θα πρέπει να καταβάλουν ο καθένας ξεχωριστά προσπάθεια προώθησης των προϊόντων τους, τόσο για την πώλησή τους στις βιομηχανίες τροφίμων, όσο και για την τοποθέτησή τους στην αγορά και τη διάθεσή τους στον καταναλωτή. Σημειωτέον ότι τις περισσότερες φορές οι

παραγωγοί δεν διαθέτουν την κατάλληλη εκπαίδευση και τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με τα κατάλληλα κανάλια προώθησης της παραγωγής τους.

Αντίστοιχα, στον τομέα της μεταποίησης η πλειοψηφία των επιχειρήσεων είναι μικρές και πολύ μικρές και αντιμετωπίζουν αντίστοιχα προβλήματα σχετικά με την επένδυση σε νέα τεχνολογία, ενώ η παραγόμενες ποσότητες είναι πολύ μικρές και το κόστος παραγωγής ιδιαίτερα υψηλό. Οι παράγοντες αυτοί δρουν κατασταλτικά όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων, τόσο στην εγχώρια, όσο και στη διεθνή αγορά.

Μέσω συνεργασιών και δημιουργίας δικτύων παραγωγών, είτε του πρωτογενούς, είτε του δευτερογενούς τομέα, θα μπορούσε να διασφαλισθεί η από κοινού επένδυση σε νέες τεχνολογίες και η κοινή προσπάθεια προώθησης προϊόντων. Κάτι τέτοιο φυσικά θα απαιτήσει την τυποποίηση των προϊόντων και την τήρηση κοινών προδιαγραφών στα παραγόμενα προϊόντα.

Όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα, ήδη με το νέο θεσμικό πλαίσιο που αφορά τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου, ενθαρρύνονται οι σχετικές συνεργασίες και συγκεκριμένα διευρύνονται οι δυνατότητες της εταιρικής και επιχειρηματικής δράσης των αγροτών ώστε να κινηθούν με δυναμισμό και εξωστρέφεια στην αγορά αγροτικών προϊόντων με στόχο τη σταθερότητα των τιμών, την προνομιακή στήριξη του αγροτικού εισοδήματος και την άμεση σύνδεση με τον καταναλωτή. Με Εταιρικές Συμπράξεις, με μεγάλες και λειτουργικές Ομάδες Παραγωγών, με σύγχρονα και ευέλικτα χρηματοδοτικά εργαλεία ανοίγει ο δρόμος ουσιαστικής παρέμβασης στο σύνολο της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Επίσης, ενισχύεται η συλλογική διαπραγματευτική θέση του αγροτικού κόσμου. Θεσμοί όπως οι Διεπαγγελματικές Οργανώσεις, οι Αγροδιατροφικές Συμπράξεις αποκτούν σύγχρονο πλαίσιο, οργανώνονται με πρωτοβουλία της κυβέρνησης και της αυτοδιοίκησης και κατοχυρώνουν θεσμικά τη συνεργασία των παραγωγικών, κοινωνικών, επαγγελματικών και επιστημονικών φορέων.

⇒ **Π5. Υψηλό κόστος α' υλών και βοηθητικών υλών**

Αφορά το αυξημένο κόστος πρώτων και βοηθητικών υλών σε όλους του κρίκους της διατροφικής αλυσίδας. (πρώτες ύλες και αγροτικά εφόδια στον πρωτογενή τομέα, αγροτικά προϊόντα στον δευτερογενή τομέα, λοιπά υλικά στον τριτογενή, καθώς και αυξημένο κόστος εργασίας σε όλους τους τομείς). Το αυξημένο κόστος συνδέεται κυρίως με την διαθεσιμότητα των πρώτων υλών και αφορά τόσο τα εγχωρίως παραγόμενα όσο και τα εισαγόμενα. Το αυξημένο κόστος σε κάθε στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας μεταφέρεται, όπως είναι φυσικό, στο επόμενο.

Οι κύριοι λόγοι αύξησης των τιμών συνοψίζονται στα εξής:

- Χρήση σε μεγαλύτερο βαθμό ειδικών ποικιλιών και εξάρτηση από τις επιχειρήσεις παραγωγής του πολλαπλασιαστικού υλικού, καθώς και των βοηθητικών υλικών, όπως λιπάσματα, φάρμακα, μηχανήματα.
- Αυξημένη ζήτηση για προϊόντα υψηλής ποιότητας με ειδικά χαρακτηριστικά.
- Αυξημένες απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Μείωση της παραγωγής λόγω των φαινομένων μη ευνοϊκών καιρικών συνθηκών, φαινόμενα που παρατηρούνται με αυξημένη συχνότητα τα τελευταία χρόνια.
- Χρήση των καλλιεργουμένων εκτάσεων για την παραγωγή προϊόντων ανταγωνιστικών προς τα τρόφιμα, όπως τα βιοκαύσιμα. Μείωση των καλλιεργουμένων εκτάσεων με την χρήση τους για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών στοιχείων παραγωγής ενέργειας.
- Μείωση των άμεσων ενισχύσεων από την ΕΕ και αποσύνδεσή τους από την παραγωγή.
- Αύξηση των τιμών ενέργειας (πετρέλαιο, φυσικό αέριο), με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους παραγωγής και μεταφοράς.
- Περίπλοκο σύστημα ελέγχων για την βελτίωση της υγιεινής και ασφάλειας των τροφίμων.
- Διοικητικές επιβαρύνσεις (νομοθεσία, ρυθμιστικό πλαίσιο).
- Μικρό μέγεθος της πλειοψηφίας των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα μικρή διαπραγματευτική ισχύ και έλλειψη της κατάλληλης οργάνωσης και τεχνογνωσίας για την μείωση του κόστους.
- Κερδοσκοπία στις διεθνείς αγορές, κυρίως για τα προϊόντα που χαρακτηρίζονται ως «εμπορεύματα».

Οι περισσότεροι από τους παράγοντες που αυξάνουν το κόστος των πρώτων υλών, είναι δύσκολο είναι ελεγχθούν από τις επιχειρήσεις του κλάδου της διατροφικής αλυσίδας. Ως τρόποι αντιμετώπισης θα μπορούσαν να αναφερθούν:

- Συνεργασία των μονάδων πρωτογενούς παραγωγής για την διενέργεια κοινών προμηθειών, ώστε αν αυξηθεί η διαπραγματευτική τους ικανότητα και να επιτυγχάνουν καλύτερες τιμές.
- Βελτίωση των σχέσεων των διαφόρων κρίκων της αλυσίδας, π.χ. ενημέρωση των προηγούμενων κρίκων για τα επιθυμητά χαρακτηριστικά των προϊόντων που ζητούνται από τους επόμενους, ενημέρωση των επόμενων κρίκων για τις δυνατότητες παραγωγής, σύναψη συμφωνιών διάθεσης της παραγωγής μεταξύ των κρίκων (συμβολαιακή γεωργία / κτηνοτροφία). Οι κινήσεις αυτές είναι πιθανόν να μην συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση του κόστους αλλά είναι βέβαιο ότι θα συμβάλλουν στην σταθερότητα και προβλεψιμότητα των τιμών.
- Συλλογικές ενέργειες παρέμβασης στην πολιτεία για μείωση των διοικητικών βαρών και προσδιορισμό των χρήσεων γης (καλλιέργεια τροφίμων, καλλιέργειες για

βιοκαύσιμα, φωτοβολταϊκά).

- Εκπαίδευση / επιμόρφωση του προσωπικού, τόσο σε διοικητικά θέματα όπως προμηθειών, διακίνησης, συναλλακτικών όρων, όσο και σε θέματα παραγωγής και τεχνολογιών. Έτσι θα μειωθούν οι επιπτώσεις από την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και επαρκούς οργανωτικού σχήματος, που έχουν οι μικρές επιχειρήσεις / εκμεταλλεύσεις, οι οποίες αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων του κλάδου.
- Διερεύνηση εναλλακτικών πηγών προμήθειας πρώτων και βοηθητικών υλών, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό.
- Τεχνολογικός εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων για μείωση του κόστους παραγωγής, συντήρησης, διακίνησης των προϊόντων, καθώς και για την διεύρυνση της γκάμας των προϊόντων που παράγονται επεξεργάζονται διακινούνται ώστε να υπάρχουν συνέργειες.

➤ **Π6. Χρηματοοικονομικά προβλήματα**

Ένα σημαντικό πρόβλημα των ΜΜΕ στην ΕΕ είναι η πρόσβαση σε κεφάλαια. Στην Ελλάδα το πρόβλημα αυτό ήταν περισσότερο έντονο λόγω ατελειών της χρηματοπιστωτικής αγοράς και μετά την κρίση (παγκόσμια και Ελληνική), η πρόσβαση σε κεφάλαια είναι από προβληματική έως αδύνατη. Οι τράπεζες έχουν μειωμένη ρευστότητα και ζητούν σημαντικές εξασφαλίσεις για την παροχή δανεισμού ή την έκδοση εγγυητικών επιστολών. Οι αξίες των ακινήτων έχουν μειωθεί και παρουσιάζουν πτωτικές τάσεις, οπότε δεν προτιμώνται από τις τράπεζες ως εμπράγματα εγγυήσεις (παραδοσιακά τα ακίνητα ήταν η βασική μορφή εξασφάλισης των τραπεζικών δανείων). Οι αβεβαιότητες που υπάρχουν λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του αγροδιατροφικού τομέα (φθαρτότητα, αβεβαιότητα παραγωγής κ.ά.), εντείνουν ακόμα περισσότερο το πρόβλημα της πρόσβασης σε τραπεζικά κεφάλαια, των επιχειρήσεων του τομέα. Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες για πρόσβαση σε κεφάλαια πλην των τραπεζικών. Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις έχουν την δυνατότητα προσέλκυσης μετοχικού κεφαλαίου, αν και μετά την κρίση η δυνατότητα αυτή είναι πολύ περιορισμένη.

Την έλλειψη κεφαλαίων εντείνει το πρόβλημα της μεγάλης καθυστέρησης εξόφλησης των υποχρεώσεων, τόσο μεταξύ των ιδιωτών, όσο και από το κράτος προς τους ιδιώτες. Ο συμβατικός χρόνος εξόφλησης μεταξύ ιδιωτών βρίσκεται στα επίπεδα των 2,5 μηνών, ενώ ο πραγματικός ξεπερνάει τους 4 έως 6 μήνες. Κατά την διάρκεια της κρίσης οι χρόνοι αυτοί έχουν επιμηκυνθεί αρκετά. Προς την κατεύθυνση της επιμήκυνσης του χρόνου εξόφλησης, συμβάλλει και η αυξανόμενη δύναμη που αποκοτούν οι αλυσίδες του λιανεμπορίου.

Οι οφειλές του δημοσίου προς τους ιδιώτες εξοφλούνται με σημαντικές καθυστερήσεις, πέραν του εξαμήνου. Συναφές πρόβλημα είναι οι καθυστερήσεις στις πληρωμές, από το

δημόσιο, των προγραμμάτων που είναι συγχρηματοδοτούμενα από την ΕΕ. Συνήθως τα προγράμματα αυτά απαιτούν την εξόφληση, από τους ιδιώτες, όλων των χρηματοδοτούμενων δαπανών εντός της προβλεπόμενης περιόδου, πολύ πριν την είσπραξη της επιχορήγησης, δημιουργώντας σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας. Τις περισσότερες φορές απαιτείται και η κατάθεση εγγυητικής επιστολής με ισχύ για την περίοδο υλοποίησης του προγράμματος και μέχρι την έγκριση της αποπληρωμής του, γεγονός που σημαίνει κόστος χρηματοδότησης. Ο χρόνος πληρωμής, από το δημόσιο, των χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, ποικίλει, ανάλογα με το πρόγραμμα, αλλά είναι συνηθισμένο να παρατηρούνται καθυστερήσεις της τάξης των 6-12 μηνών.

Συνοψίζοντας, τα χρηματοοικονομικά προβλήματα αφορούν τους μεγάλους χρόνους εξόφλησης των υποχρεώσεων και η αδυναμία πρόσβασης στα κεφάλαια του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η έλλειψη κεφαλαίων εμποδίζει την ανάπτυξη των πωλήσεων, ακόμα και αν υπάρχουν δυνατότητες από πλευράς προϊόντων και ζήτησης. Σημαντικό πρόβλημα δημιουργείται στις συναλλαγές με το εξωτερικό (αδυναμία έκδοσης εγγυητικών επιστολών, απαίτηση για προπληρωμή, καθυστέρηση επιστροφής ΦΠΑ).

Η επίλυση των προβλημάτων χρηματοδότησης απαιτεί τη λήψη μέτρων από την πολιτεία, κυρίως θεσμοθέτηση κανόνων για τους χρόνους εξόφλησης υποχρεώσεων, επιτάχυνση της εξόφλησης των υποχρεώσεων του δημοσίου και των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, στοχευμένες ενισχύσεις προς εξωστρεφείς επιχειρήσεις και επιχειρήσεις με υψηλή προστιθέμενη αξία, παροχή εγγυήσεων για πρόσβαση στον τραπεζικό δανεισμό κλπ. Από την πλευρά τους οι επιχειρήσεις πρέπει να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα με ενέργειες όπως:

- Εκπαίδευση του προσωπικού σε τομείς οικονομικής διαχείρισης συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, διαχείριση πιστώσεων, διαχείριση διαθεσίμων, διαπραγματεύσεων κ.ά.
- Χρήση εξειδικευμένου προσωπικού στον τομέα της οικονομικής διαχείρισης είτε με πρόσληψη, είτε με την χρήση εξωτερικών συνεργατών (συμβούλων).
- Ενεργοποίηση συλλογικών φορέων για παρέμβαση στο δημόσιο και στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- Συνεργασία ομοειδών επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων χρηματοδότησης και αύξηση της διαπραγματευτικής τους δύναμης, έναντι των προμηθευτών και των πελατών τους.
- Συνεργασία επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων χρηματοδότησης της πρόσβασης σε αγορές του εξωτερικού.
- Αύξηση του μεγέθους των επιχειρήσεων είτε με οριζόντιες επεκτάσεις / συγχωνεύσεις, είτε με καθετοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας.
- Χρήση μέρους της αξίας της αναμενόμενης παραγωγής ή των αποθεμάτων εμπορεύσιμων προϊόντων ως εγγύηση για βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση.

➤ Π7. Έλλειμμα τεχνολογικών και οργανωτικών καινοτομιών

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, λόγω της μεταστροφής του αγροδιατροφικού συστήματος προς την εξυπηρέτηση των απαιτήσεων και αναγκών του καταναλωτικού κοινού, οι επιχειρήσεις τροφίμων, σε διεθνές επίπεδο, έχουν εστιάσει το ενδιαφέρον τους κυρίως:

- στη βελτίωση του χρησιμοποιούμενου γενετικού υλικού των καλλιεργούμενων φυτών και εκτρεφόμενων ζώων για απόκτηση νέων, ιδιαίτερων, χαρακτηριστικών αξιοποιώντας μεθόδους μοριακής βιολογίας-βιοτεχνολογίας, είτε την παραδοσιακή διαδικασία της τεχνητής επιλογής,
- στη βελτίωση των μεθόδων παραγωγής των προϊόντων με ενσωμάτωση σε αυτές διαδικασιών και ελέγχων α) για τον περιορισμό του περιβαλλοντικού και ενεργειακού αποτυπώματος, β) για την παραγωγή ασφαλών προς κατανάλωση προϊόντων και γ) για τον περιορισμό του κόστους παραγωγής
- στη βελτίωση των ιδιοτήτων των τροφίμων αξιοποιώντας χημικές ουσίες (π.χ. χρωστικές, ενισχυτικά γεύσης, κ.α.) ή άλλες μεθόδους (π.χ. νανοβιοτεχνολογία) που έχουν τη δυνατότητα να εμπλουτίσουν διάφορα τρόφιμα με στοιχεία που συμβάλλουν στην υγεία του ανθρώπινου πληθυσμού (π.χ. ω-3 λιπαρά, στερόλες/στανόλες, κ.λπ.)
- στη βελτίωση του τρόπου διακίνησης των αναγκαιών πληροφοριών κατά μήκος της αγροδιατροφικής αλυσίδας με στόχο την εξυπηρέτηση όχι μόνο των επιχειρήσεων τροφίμων αλλά και την ενημέρωση των καταναλωτών (π.χ. barcodes, τεχνολογία RFID, λογισμικά ιχνηλασιμότητας, «έξυπνες» συσκευασίες, κ.λπ.)
- στη βελτίωση του χρόνου διατήρησης των προϊόντων με την προσθήκη φυσικών ή χημικών συντηρητικών αλλά και με ειδικές συσκευασίες,
- στη βελτίωση του τρόπου παρουσίασης των προϊόντων στο καταναλωτικό κοινό ώστε να καλύπτουν ποικίλες ανάγκες του εξυπηρετώντας την αύξηση των πωλήσεων (π.χ. συσκευασίες ποικίλων μεγεθών για κάλυψη των διαφοροποιημένων αναγκών αγοράς και αποθήκευσης που έχουν μονομελή ή πολυμελή νοικοκυριά, συσκευασίες από ανακυκλώσιμα και βιοδιασπώμενα υλικά, συσκευασίες που ενισχύουν την αίσθηση της πολυτέλειας, κ.α.)

Η εστίαση της αγροδιατροφικής αλυσίδας στα ανωτέρω πεδία είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη αρκετών καινοτομικών στοιχείων διεθνώς. Ωστόσο στη χώρα μας η ανάπτυξη αλλά και υιοθέτηση καινοτομιών² είναι περιορισμένη, γεγονός που αιτιολογείται από την παρουσία διαφόρων παραγόντων όπως:

- Το ασταθές θεσμικό πλαίσιο, το οποίο δυσχεραίνει την επιχειρηματική δραστηριότητα και το σχεδιασμό μακροχρόνιων στρατηγικών από τις επιχειρήσεις

² Σύμφωνα με τον ορισμό του OECD (2005) στο Εγχειρίδιο του Όσλο η καινοτομία «αποτελείται από όλα εκείνα τα επιστημονικά, τεχνικά, εμπορικά και οικονομικά βήματα που είναι απαραίτητα για την επιτυχή ανάπτυξη και το μάρκετινγκ νέων ή βελτιωμένων μεταποιημένων προϊόντων, την εμπορική χρήση νέων ή βελτιωμένων διαδικασιών ή εξοπλισμού, ή την εισαγωγή μια νέας προσέγγισης σε μια κοινωνική υπηρεσία. Η έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) είναι ένα μόνο από αυτά τα βήματα»

- Τα υψηλά γραφειοκρατικά κόστη και η συνακόλουθη ανάλωση μεγάλου επιχειρηματικού χρόνου με τη γραφειοκρατία στοιχείο που παρεμποδίζει τη δημιουργικότητα.
- Η έλλειψη κουλτούρας καινοτόμου επιχειρηματικότητας η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο φόβο που έχουν οι μικρές επιχειρήσεις για την καινοτομία, καθώς την έχουν συνδέσει με τις μεγάλες επιχειρήσεις, υψηλό ρίσκο, και ριζικές μορφές καινοτομίας.
- Η ελλιπής ενημέρωση για χρηματοδοτικές πηγές από τις οποίες μπορούν να αντλήσουν κεφάλαια για να χρηματοδοτήσουν τις καινοτομικές τους προσπάθειες.
- Η παραδοσιακή οικογενειακή κυρίως μορφή και το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων που οδηγούν στη συγκέντρωση των περισσότερων διαδικασιών σε λίγα (ή ακόμα και ένα) άτομα περιορίζοντας την ομαδική δημιουργικότητα η οποία είναι παράγοντας ενισχυτικός της καινοτομίας.
- Η εσωστρέφεια που τις αποτρέπει από συνεργασίες με άλλες επιχειρήσεις και πανεπιστήμια/ερευνητικά κέντρα περιορίζοντας την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και πρακτικών.
- Ο φόβος της αποτυχίας στοιχείο που ενισχύει μια αρνητική στάση απέναντι στο επιχειρηματικό ρίσκο, λόγω των περιορισμένων οικονομικών πόρων που διαθέτουν.

Για τον χαρακτηρισμό των παραγωγικών διαδικασιών μεταποίησης – τυποποίησης ως καινοτόμων, ή προηγμένης τεχνολογίας, και των παραγόμενων προϊόντων ή των μορφών εμπορίας τους ως νέων ή καινοτόμων έχει εκδοθεί από το Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων σχετική απόφαση (315174/28.07.2009) σύμφωνα με την οποία:

- Ως νέες ή προηγμένες παραγωγικές διαδικασίες μεταποίησης-τυποποίησης γεωργικών προϊόντων θεωρούνται:
 - η χρήση Ήπιων Θερμικών Διεργασιών συνδυασμένου ελέγχου χρόνου θερμοκρασίας HT/ST,
 - η χρήση φυσικών αντιμικροβιακών συστημάτων για την συντήρηση τροφίμων
 - η χρήση επιλεγμένων καλλιεργειών για παραγωγή ζυμούμενων προϊόντων
 - η ασηπτική επεξεργασία-ασηπτική συσκευασία,
 - η συσκευασία σε κενό, απόλυτα ερμητική συσκευασία, συσκευασία σε ελεγχόμενες ή τροποποιημένες ατμόσφαιρες
 - η χρήση συστημάτων συνεχούς ελέγχου των γραμμών παραγωγής (on line control)
 - η υιοθέτηση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας για τη βελτιστοποίηση και παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών, κλπ
- ως νέα ή καινοτόμα προϊόντα θεωρούνται τα:
 - προϊόντα χαμηλών θερμίδων
 - προϊόντα χωρίς προσθήκη συντηρητικών
 - προϊόντα χαμηλής περιεκτικότητας σε χοληστερίνη ή ζάχαρη ή αλάτι και
 - προϊόντα με ειδικές ιδιότητες (υγιεινές ιδιότητες)

Τα προαναφερθέντα (παραγωγικές διαδικασίες και προϊόντα) αποτελούν επιτυχείς εφαρμογές συνδυασμού των βασικών τεχνολογιών ήτοι της πληροφορικής, της βιοτεχνολογίας και των νέων υλικών και συνθέτουν ένα μεγάλο φάσμα τεχνολογικών καινοτομιών.

Πλέον των τεχνολογικών καινοτομιών, η αγροδιατροφική αλυσίδα, με τη δομή που έχει, αποτελεί πεδίο για την ανάπτυξη οργανωτικών καινοτομιών και καινοτομιών marketing δηλαδή πρακτικών και μοντέλων που αφορούν στον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις τροφίμων οργανώνονται και διασυνδέονται μεταξύ τους για τη βελτίωση της παραγωγής και της προώθησης των προϊόντων τους. Τέτοιες καινοτομίες (με πεδίο αναφοράς τη χώρα μας) αποτελούν:

- η **συμβολαιακή γεωργία**, σύμφωνα με την οποία η αγροτική παραγωγή γίνεται στη βάση ενός συμβολαίου ή μιας σύμβασης ή ενός συμφωνητικού (στο οποίο αναφέρονται κατ' ελάχιστον συγκεκριμένοι όροι όπως προκαθορισμένη τιμή, εξασφαλισμένη διάθεση της ποσότητας του παραγόμενου προϊόντος, γεωργικές πρακτικές που θα πρέπει να ακολουθηθούν κλπ), μεταξύ μεμονωμένων παραγωγών ή ομάδων παραγωγών από τη μια μεριά και επιχειρήσεων από την άλλη που προμηθεύουν την αγροτική εκμετάλλευση με μέσα παραγωγής (αγροτικά εφόδια) ή αγοράζουν το αγροτικό προϊόν ή και τα δύο.
- Τα **τοπικά σύμφωνα ποιότητας** όπου, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο με αντικείμενο την παραγωγή, επεξεργασία και διάθεση τοπικών προϊόντων στο καταναλωτικό κοινό συνάπτουν, εθελοντικά, συμφωνίες/μνημόνια συνεργασίας που εκφράζουν τη βούληση και το όραμα των εμπλεκομένων προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών τους. Οι συμφωνίες αυτές συνοδεύονται από συγκεκριμένους κανονισμούς τους οποίους υποχρεούνται να εφαρμόζουν οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις.
- Τα **clusters** (συστάδες επιχειρήσεων), δηλαδή ομάδες επιχειρήσεων, συνήθως εγκατεστημένων σε γειτνιάζουσες περιοχές που διαθέτουν στην αγορά ανταγωνιστικά προϊόντα και οι οποίες αλληλεπιδρούν για την επίτευξη κοινών στρατηγικών, με την υλοποίηση προγραμματισμένων ενεργειών σε καθορισμένους τομείς δραστηριοτήτων. Βασικό χαρακτηριστικό μιας επιχειρηματικής συσπείρωσης είναι η εταιρικότητα, η ισότητα των μελών που την απαρτίζουν και η βιωσιμότητα του εγχειρήματος καθώς και η παρουσία σε αυτά εκτός των επιχειρήσεων «κορμού» και υποστηρικτικών φορέων (πανεπιστήμια, ερευνητικά ινστιτούτα κ.λπ.).

Ο βαθμός υιοθέτησης τεχνολογικών και οργανωτικών καινοτομιών στην αγροδιατροφική αλυσίδα παρουσιάζει διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιμέρους τομέων που τη συνθέτουν. Πιο συγκεκριμένα για τους κυριότερους τομείς και προϊόντα ισχύουν τα εξής:

- **Κρέας και κρεατοσκευάσματα.** Το μεγαλύτερο έλλειμμα καινοτομίας στον τομέα

απαντάται στο στάδιο της εκτροφής όπου δραστηριοποιούνται μερικές χιλιάδες εκμεταλλεύσεις εκτροφής βοοειδών, χοιρινών, αιγοπροβάτων και πουλερικών με εγκαταστάσεις και εξοπλισμό που οριακά καλύπτουν τις ελάχιστες κανονιστικές απαιτήσεις για τη λειτουργία τους. Λόγω του μικρού (συνήθως) μεγέθους των εκμεταλλεύσεων η υιοθέτηση καινοτομιών είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Ιδιαίτερη έμφαση εκτιμάται ότι πρέπει να δοθεί στην προσπάθεια διείσδυσης στο παραγωγικό σύστημα κυρίως οργανωτικών καινοτομιών όπως οι Οργανωμένοι Χώροι Σταβλισμού³ (κυρίως για τις αιγοπροβατοτροφικές εκμεταλλεύσεις), η πιστοποίηση με βάση κλαδικά πρότυπα και προδιαγραφές (όπως το Agro 3 το οποίο αφορά στον τομέα του χοιρινού κρέατος, τα πρωτόκολλα παραγωγής βοείου κρέατος ποιότητας και ελευθέρως βοσκής⁴ και, οι προδιαγραφές για ειδικές μορφές εκτροφής κοτόπουλων), και η από κοινού διαχείριση-αξιοποίηση των αποβλήτων για παραγωγή ενέργειας που θα αυτοκαταναλώνεται ή θα εμπορεύεται. Αναφορικά με το στάδιο της επεξεργασίας - τυποποίησης – συσκευασίας κρέατος διαπιστώνεται επέκταση της χρήσης νέων τεχνολογιών στον τομέα της συσκευασίας. Μεταξύ αυτών σημαντική παρουσία έχουν οι συσκευασίες τροποποιημένης ατμόσφαιρας⁵ (χρησιμοποιούνται κυρίως για τεμάχια νωπού κρέατος και κιμά) και συσκευασιών σε κενό αέρος (χρησιμοποιείται κυρίως για αλλαντικά) ενώ η χρήση των *έξυπνων*⁶ συσκευασιών είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Τέλος αξίζει να σημειωθεί η καινοτομία της χρήσης ελαιολάδου στην παραγωγή αλλαντικών (η οποία όμως δεν προέρχεται από ΜΜΕ)

- **Ιχθυηρά.** Στο συγκεκριμένο τομέα δεσπόζουσα θέση κατέχουν τα προϊόντα ιχθυοκαλλιεργειών και πιο συγκεκριμένα τα ευρύαλα είδη τσιπούρα και λαβράκι. Ο τομέας, λόγω της δραστηριοποίησης μεγάλων, καθετοποιημένων επιχειρήσεων, χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη τεχνολογική ανάπτυξη καθώς και συγκέντρωση και

³ **Οργανωμένοι Χώροι Σταβλισμού (ΟΧΣ).** Πρόκειται για κατάλληλα χωροθετημένους χώρους σταβλισμού αιγοπροβάτων, δυναμικότητας 10-15 κτηνοτροφικών οικοπέδων, για ανέγερση ισάριθμων ιδιωτικών ποιμνιοστασίων, συγκεκριμένων προδιαγραφών, από κτηνοτρόφους με ποίμνια των 150 έως 250 ζώων, οι οποίοι θα αγοράζουν ή και θα ενοικιάζουν, με μακροπρόθεσμες συμβάσεις, τα οικοπέδα και θα εντάσσονται στο καθεστώς «Σχέδια Βελτίωσης», προκειμένου να συγχρηματοδοτηθεί το κόστος ανέγερσης των ποιμνιοστασίων. Οι ΟΧΣ, που θα ανήκουν σε ομάδες κτηνοτρόφων ή/και σε ΟΤΑ, απαιτούν μικρή σχετικά έκταση η οποία πρέπει κατάλληλα να οργανωθεί και να ρυμοτομηθεί (κτηνοτροφικά οικοπέδα) και να διασφαλίζει πρόσβαση, υδροδότηση, ηλεκτροδότηση και βασικές υποδομές ψυχροσυντήρησης/αποθήκευσης του γάλακτος, αποθήκευσης συμπυκνωμένων ζωοτροφών (silos) και προληπτικής κτηνιατρικής περίθαλψης.

⁴ Η Βακάκης και Συνεργάτες ΑΕ την περίοδο 2005-2008 υλοποίησε το έργο «Δοκιμές Επικύρωσης- Επιδεικτικές εφαρμογές στο σύστημα διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας του βοείου κρέατος ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής» το οποίο είχε ως στόχο τη σύνταξη των ανωτέρω πρωτοκόλλων. Τα πρωτόκολλα αυτά αναμένεται να τεθούν σε διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης και να θεσμοθετηθούν από τον AGROCERT.

⁵ Η συσκευασία τροποποιημένης ατμόσφαιρας διατηρεί την ποιότητα και επιμηκύνει τη διάρκεια συντήρησής του προϊόντος επειδή επιβραδύνει το ρυθμό των χημικών και βιοχημικών αντιδράσεων που λαμβάνουν χώρα και παράλληλα εμποδίζει ή τουλάχιστον επιβραδύνει την ανάπτυξη των αλλοιωγόνων μικροοργανισμών που απαντούν σε αυτά. Τα συνήθεστερα υλικά για τη συσκευασία είναι οι πλαστικές μεμβράνες, οι πολύφυλλες μεμβράνες και οι ημιδύσκαμπτοι πλαστικοί περιέκτες (δίσκοι, κύπελλα, σκαφάκια, κλπ). Η επιλογή του υλικού γίνεται λαμβάνοντας υπόψη την διαπερατότητα του σε υδατμούς και αέρια, την αντοχή του, τις αντιθαμπωτικές ιδιότητες, την ελκυστικότητα του κλπ.

⁶ Η έξυπνη συσκευασία ελέγχει την κατάσταση της συσκευασίας και πληροφορεί τον καταναλωτή για την ποιότητα και την ασφάλεια του συσκευασμένου προϊόντος, καθώς για την ακεραιότητά του περιέκτη και την τυχόν παραβίασή του. Παραδείγματα έξυπνης συσκευασίας αποτελούν οι χρονοθερμοκρασιακοί δείκτες, οι δείκτες φρεσκότητας, η αναγνώριση με ραδιοσυχνότητες και άλλα.

εξαγωγή τεχνολογίας⁷. Οι σημαντικότερες τεχνολογικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας είναι η επιμήκυνση της περιορισμένης διάρκειας ζωής των προϊόντων (η οποία δρα ανασταλτικά στη μεταφορά σε μακρινές αποστάσεις με χαμηλό κόστος), ο περιορισμός του κύκλου παραγωγής (μέσος κύκλος παραγωγής 16-22 μήνες ο οποίος οδηγεί σε ψάρια βάρους 350-400 γραμ.), η παραγωγή νέων ειδών και η παραγωγή βιολογικού ψαριού. Επίσης σημαντική θεωρείται και η πρόκληση της φιλετοποίησης των ψαριών (λόγω του μικρού μέσου μεγέθους των ψαριών) η οποία μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω τις εξαγωγές σε χώρες εκτός της Μεσογείου όπου η προτίμηση του καταναλωτικού κοινού σε φιλέτο είναι πιο έντονη.

- **Φρούτα και λαχανικά.** Η έλλειψη καινοτομίας και η περιορισμένη αξιοποίηση της τεχνολογίας είναι ιδιαίτερα εμφανής, ιδιαίτερα στα νωπά οπωροκηπευτικά. Σημαντική οργανωτική καινοτομία που απουσιάζει από τον τομέα (ή έχει υιοθετηθεί σε πολύ περιορισμένο βαθμό και για συγκεκριμένα μόνο προϊόντα) είναι η συμβολαιακή γεωργία, η οποία θα μπορούσε να δώσει σημαντική ώθηση στην αύξηση της παραγωγής αλλά και στη βελτίωση της ποιότητας της. Επίσης σημαντική θεωρείται και η απουσία δημοπρατηρίων ως οργανωμένη δομή για την εμπορία των οπωροκηπευτικών. Στην καλλιέργεια των οπωροκηπευτικών και ειδικότερα στις θερμοκηπιακές καλλιέργειες δεν έχουν τύχει εκτεταμένης αξιοποίησης τεχνολογίες, τεχνικές και υλικά που σχετίζονται με τη ρύθμιση του περιβάλλοντος στο οποίο αναπτύσσονται οι καλλιέργειες (ενδεικτικά χρήση πολυστρωματικών πλαστικών υλικών για κάλυψη θερμοκηπίων με ιδιότητες θερμομονωτικές, αντισταγονικές/αντιομιχλικές, αντοχής σε εφελκυσμό, σκίσιμο, κρούση, ελέγχου ασθενειών, αυτοματισμοί ελέγχου επιπέδων CO₂ και άλλων παραμέτρων, συστήματα υδροπονικής καλλιέργειας) κλπ. Όσον αφορά στα νωπά οπωροκηπευτικά, σημαντική καινοτομία θεωρείται η παραγωγή προϊόντων ελάχιστης κατεργασίας (δηλαδή τεμαχισμένα, καθαρισμένα, αναμειγμένα με τη μορφή έτοιμων/φρέσκων σαλατών) καθώς αυτά έχουν υψηλή προστιθέμενη αξία και ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες των καταναλωτών. Τα προϊόντα αυτά δεν υπόκεινται σε θερμική κατεργασία, συνήθως διακινούνται σε συσκευασίες τροποποιημένης ατμόσφαιρας και απαιτούν συνεχή διατήρηση της ψυκτικής αλυσίδας για περιορισμό της ταχείας ποιοτικής υποβάθμισης. Στα μεταποιημένα οπωροκηπευτικά η πληθώρα των πρώτων υλών και η πολλαπλότητα των μορφών και χρήσεων των τελικών προϊόντων δημιουργούν ένα εξαιρετικά ευρύ πεδίο εφαρμογής τεχνολογικών καινοτομιών οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν ήπιες θερμικές διεργασίες (για την παραγωγή κύβων φρούτων σε κομπόστες), ασηπτικές επεξεργασίες και ασηπτικές συσκευασίες (για προϊόντα τομάτας και χυμούς) κ.α.
- **Ελαιόλαδο.** Το προϊόν της συγκεκριμένης αλυσίδας με το μεγαλύτερο εθνικό ενδιαφέρον είναι το ελαιόλαδο. Με δεδομένο ότι η καλλιέργεια της ελιάς α) ασκείται

⁷ Μ. Κεντούρη Υδατοκαλλιέργειες- Ιχθυοκαλλιέργεια στην Ελλάδα

από μερικές δεκάδες χιλιάδες εκμεταλλεύσεις μικρής έκτασης και β) είναι ταυτισμένη στη συλλογική συνείδηση ως μια παραδοσιακή καλλιέργεια η αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στο στάδιο της καλλιέργειας είναι περιορισμένη περιλαμβάνοντας κυρίως την αξιοποίηση σύγχρονου μηχανολογικού εξοπλισμού για την ευχερέστερη συγκομιδή του ελαιοκάρπου. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της τελευταίας τριετίας παρατηρούνται ορισμένες διάσπαρτες προσπάθειες (περιορισμένης έκτασης) για την είσοδο στο παραγωγικό σύστημα ελαιώνων υπέρπυκνης φύτευσης⁸. Όσον αφορά στο στάδιο της έκθλιψης του ελαιοκάρπου αυτή λαμβάνει χώρα σε πολυάριθμα, περιορισμένης δυναμικότητας και παλαιάς τεχνολογίας ελαιοτριβεία στοιχείο που αυξάνει το κόστος παραγωγής. Ειδικότερα, όσον αφορά στην τεχνολογία παραγωγής τα ελαιοτριβεία χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: α) τα ελαιοτριβεία που λειτουργούν με το παραδοσιακό σύστημα της απλής πίεσης β) τα τριφασικά που παράγουν ελαιόλαδο μέσω διαχωρισμού των στοιχείων του καρπού σε ελαιόλαδο, ελαιοπυρήνα και υγρά απόβλητα και γ) τα διφασικά (τα οποία είναι τα πλέον σύγχρονα) που από την επεξεργασία προκύπτει ελαιόλαδο και ελαιοπυρήνας. Η βασική διαφορά τριφασικών και διφασικών ελαιοτριβείων είναι στα μεν πρώτα προκειμένου να γίνει ο διαχωρισμός του ελαιολάδου από τον καρπό της ελιάς απαιτείται προσθήκη νερού που οδηγεί σε υψηλή κατανάλωση νερού και ενέργειας ενώ οδηγεί σε μικρότερη ποσότητα παραγωγής, αλλά και χαμηλότερης ποιότητας ελαιόλαδο.. Στην Ελλάδα τα περισσότερα ελαιοτριβεία λειτουργούν ακόμη με σύστημα 3 φάσεων (80%) σε αντιδιαστολή με την Ισπανία όπου κυριαρχούν τα διφασικά (87%) Η τάση αντικατάστασης των τριφασικών από διφασικά ελαιοτριβεία αναμένεται να ενταθεί τα επόμενα χρόνια λόγω πιέσεων για περιβαλλοντικά φιλικότερες μεθόδους και τεχνικές παραγωγής. Τέλος μια ακόμη σημαντική καινοτομία η οποία μπορεί να υποστηριχθεί από τη χρήση κατάλληλων συσκευών μέτρησης ελαιοπεριεκτικότητας είναι η κοινή άλεση η οποία όμως ακόμη δεν έχει τύχει ευρείας αποδοχής με κύριο ανασταλτικό παράγοντα την αντίληψη των παραγωγών. Στο στάδιο της τυποποίησης/συσκευασίας ελαιολάδου χρησιμοποιούνται διάφορα υλικά συσκευασίας (λευκοσίδηρος για δοχεία 5 κιλών, γυάλινες και πλαστικές φιάλες για συσκευασίες 2 κιλών και κάτω) ενώ περιορισμένη είναι η χρήση μικροσυσκευασιών –διακοσμητικών συσκευασιών οι οποίες προσδίδουν αισθητική και υψηλή προστιθέμενη αξία στο προϊόν (είδη δώρου)

- **Γαλακτοκομικά/Τυροκομικά.** Λόγω της ευπάθειας αλλά και της υψηλής θρεπτικής

⁸ Το σύστημα πυκνής γραμμικής φύτευσης της ελιάς είναι μια νέα μέθοδος καλλιέργειας σύμφωνα με την οποία τα ελαιόδεντρα φυτεύονται πολύ πιο κοντά το ένα με το άλλο (πυκνότητα 170 δένδρα ανά στρέμμα έναντι 15 δένδρων της κλασικής φύτευσης) και το ύψος τους από τα κλαδέματα που θα τους κάνει ο ελαιοπαραγωγός δεν θα ξεπερνά τα δύο με δύομισι μέτρα. Η συγκομιδή γίνεται εντελώς μηχανικά από μηχανές ειδικά διαμορφωμένες που περνάνε πάνω από τα δέντρα και μαζεύουν τον ελαιοκάρπο όπου και τον αδειάζουν σε σιλό για την μεταφορά του στα ελαιοτριβεία. Επιπλέον, η παραγωγή ξεκινά μετά από τον 2^ο -3^ο χρόνο από τη φύτευση έναντι του 6^{ου}-7^{ου} χρόνου στην κλασική καλλιέργεια. Σε αντίθεση με τους κλασικούς ελαιώνες οι μεγάλες αποδόσεις διατηρούνται τα πρώτα χρόνια, μέχρι τη δεκαετία, φτάνοντας ακόμη και τα 500 κιλά λάδι ανά στρέμμα. Μετά, όμως, αρχίζουν τα προβλήματα, επειδή η υπέρπυκνη φύτευση ευνοεί την ανάπτυξη μυκητολογικών ασθενειών και τα δέντρα αερίζονται και φωτίζονται κακώς. Ο καλλιεργητής είτε θα αραιώσει τις ελιές για να κρατήσει το περιβάλλον, έχοντας όμως μεγάλα καλλιεργητικά έξοδα μια και δε θα μπορεί να επιτύχει μηχανικό κλάδεμα για χαμηλότερο κόστος, ενώ θα παίρνει και μικρότερη παραγωγή.

αξίας της πρώτης ύλης (γάλα) καθώς και λόγω των δυνατοτήτων πολλαπλής αξιοποίησης για την παραγωγή ποικίλων διατροφικών προϊόντων (γάλα, γιαούρτι, τυρί, βούτυρο, παγωτό, κ.α.) ο συγκεκριμένος τομέας διακρίνεται από πλήθος καινοτομιών. Το τεχνολογικό επίπεδο αλλά και γενικότερα η εικόνα του κλάδου βελτιώθηκε σημαντικά κατά την προηγούμενη δεκαετία με σημαντικές επενδύσεις που πραγματοποίησαν οι επιχειρήσεις του κλάδου εκσυγχρονίζοντας την παραγωγική τους διαδικασία και τον τεχνολογικό τους εξοπλισμό. Ο προσανατολισμός πλέον των επιχειρήσεων του τομέα κατευθύνεται α) στη διεύρυνση της υιοθέτησης καινοτομιών για την παραγωγή εξειδικευμένων προϊόντων όπως τα λειτουργικά (π.χ. γιαούρτι με προβιοτικές καλλιέργειες), τα light προϊόντα (γάλατα και γιαούρτια πλήρως ή μερικώς αποβουτυρωμένα) β) στη βελτίωση των συνθηκών υγιεινής (μέσω της διεύρυνσης της εφαρμογής μηχανικής άμελης στις πολλές και διάσπαρτες μικρές εκμεταλλεύσεις) και γ) στην αξιοποίηση νέων συσκευασιών. Σημειώνεται ωστόσο ότι το υψηλό τεχνολογικό επίπεδο του τομέα οφείλεται κυρίως στην παρουσία ορισμένων μεγάλων επιχειρήσεων οι οποίες έχοντας προβεί σε σημαντικές επενδύσεις διεκδικούν μεγάλα τμήματα της αγοράς, εκτοπίζοντας μικρότερου μεγέθους και εμβέλειας επιχειρήσεις.

- **Αμπέλι - Οίνος.** Η ισχυρή διασύνδεση των χαρακτηριστικών του οίνου (άρωμα, γεύση, επίγευση κλπ) με την περιοχή και τον τρόπο καλλιέργειας έχει δρομολογήσει κατά την τελευταία δεκαετία σημαντικές καινοτομίες στο επίπεδο της καλλιέργειας με έντονους πειραματισμούς αναφορικά με τον τρόπο διαμόρφωσης των αμπελώνων (κύπελλα, κουλούρες, κ.ά., για καλύτερη προστασία των σταφυλιών από τον ήλιο) με την πυκνότητα της φύτευσης (σε ορισμένες περιπτώσεις αυξάνεται η πυκνότητα για να μειωθούν οι αποδόσεις ανά πρέμνο για την παραγωγή οίνων υψηλής ποιότητας), με τους κλώνους που επιλέγονται κλπ. Στο στάδιο της οινοποίησης καινοτομίες παρουσιάζονται στη χρήση σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού, στην αξιοποίηση κατάλληλων ζυμών (περιλαμβανομένων ιθαγενών ζυμών), στην χρήση υλικών εμφιάλωσης (γυάλινες φιάλες, φυσικά και συνθετικά πώματα κ.α.) καθώς και στις ετικέτες.

➔ Π8. Περιορισμένη διαπραγματευτική δύναμη ΜΜΕ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων (99,9%) του πρωτογενή τομέα είναι προσωπικές εκμεταλλεύσεις, μικρού μεγέθους. Στον δευτερογενή τομέα έχουν αναπτυχθεί λίγες μεγάλες επιχειρήσεις, ικανοποιητικά οργανωμένες, ενώ η πλειοψηφία των επιχειρήσεων είναι μικρού μεγέθους και οικογενειακού χαρακτήρα. Γενικά και ο δευτερογενής τομέας δεν παρουσιάζει σημαντική συγκέντρωση. Μεγαλύτερες επιχειρήσεις υπάρχουν στον τομέα του λιανεμπορίου, στον οποίο παρουσιάζεται και μεγάλη συγκέντρωση από τις αλυσίδες μεγάλων καταστημάτων.

Έτσι υπάρχει πολύ μικρή διαπραγματευτική δύναμη στα πρώτα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας, η οποία αυξάνεται όσο τα προϊόντα πλησιάζουν στον τελικό καταναλωτή. Το

Άμεσο αποτέλεσμα είναι οι επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα να έχουν μικρή διαπραγματευτική ισχύ έναντι των επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα, ενώ και οι δύο έχουν μικρή διαπραγματευτική ισχύ έναντι των επιχειρήσεων εμπορίας, κυρίως έναντι των μεγάλων αλυσίδων λιανεμπορίου. Οι επιχειρήσεις με την μικρότερη διαπραγματευτική ισχύ δέχονται σημαντικές πιέσεις σε θέματα τιμών των προϊόντων και χρόνου εξόφλησης των υποχρεώσεων. Οι πιέσεις αυτές εντείνονται από τις ιδιαιτερότητες των προϊόντων (φθαρτότητα, εποχικότητα, αβεβαιότητα παραγωγής, κ.λπ.).

Εκτός από τις πιέσεις στο εσωτερικό της αγροδιατροφικής αλυσίδας, οι μικρές επιχειρήσεις λόγω της μικρής διαπραγματευτικής τους δύναμης, δέχονται πιέσεις και από τις λοιπές οντότητες που συνεργάζονται ή συναλλάσσονται, όπως το δημόσιο, τις τράπεζες, τους προμηθευτές πρώτων και βοηθητικών υλών, τους προμηθευτές εξοπλισμού κλπ. Άμεσο αποτέλεσμα των πιέσεων αυτών είναι η αύξηση του κόστους παραγωγής και η μειωμένη ανταγωνιστικότητα των μικρών επιχειρήσεων.

Δεν πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός ότι και οι μικρές εμπορικές επιχειρήσεις, έχουν μικρή διαπραγματευτική δύναμη και δέχονται παρόμοιες πιέσεις στην άσκηση της δραστηριότητάς τους, από τους κρίκους της αλυσίδας που συναλλάσσονται καθώς επίσης δέχονται μεγάλο ανταγωνισμό από τις μεγάλες αλυσίδες λιανεμπορίου.

Συνοψίζοντας, το μικρό μέγεθος που οδηγεί σε μικρή διαπραγματευτική ισχύ, δημιουργεί προβλήματα αυξάνοντας το κόστος, μειώνοντας τις τιμές και επιμηκύνοντας τον χρόνο εξόφλησης των υποχρεώσεων. Τα προβλήματα αυτά είναι περισσότερο έντονα στους πρώτους κρίκους της αγροδιατροφικής αλυσίδας και αμβλύνονται στους τελευταίους κρίκους.

Το χαρακτηριστικό της περιορισμένης διαπραγματευτικής ικανότητας των μικρών επιχειρήσεων (έναντι των μεγαλύτερων) δεν είναι δυνατόν να αλλάξει σημαντικά. Οποιαδήποτε μέτρα ληφθούν από την πολιτεία, τους συλλογικούς φορείς και τις επιχειρήσεις, για την αντιμετώπιση του προβλήματος, πρέπει να έχουν ως στόχο και την μείωση της έντασης των επιπτώσεων, από την μειωμένη διαπραγματευτική ισχύ.

- Θεσμοθέτηση κανόνων για την εξόφληση υποχρεώσεων από εμπορικές συναλλαγές.
- Ανάπτυξη συλλογών μορφών οργάνωσης της αγοράς, κυρίως των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Ο πρόσφατος νόμος 4015 (ΦΕΚ 210Α/21-9-2011) προβλέπει τη λειτουργία δημοπρατηρίων, στα οποία γίνεται όχι μόνο η διαπραγμάτευση τιμής αλλά και οι πωλήσεις και πληρωμές.
- Θεσμοθέτηση της διαφάνειας στην τιμολόγηση/διακίνηση αγροτικών προϊόντων π.χ. αναγραφή στο τιμολόγιο της τελικής/καθαρής τιμής με τις παρεχόμενες εκπτώσεις και αποφυγή της πρακτικής να εκδίδεται τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών για τις παρεχόμενες εκπτώσεις.

- Θεσμοθέτηση κινήτρων για συγχώνευση επιχειρήσεων ή συνεργασία σε πλαίσια που δεν θίγονται οι αρχές του ανταγωνισμού.

➔ **Π9. Αναποτελεσματική προώθηση ελληνικών προϊόντων**

Όπως προαναφέρθηκε, βασικό πρόβλημα των επιχειρήσεων της αγροδιατροφικής αλυσίδας στην Ελλάδα είναι το μέγεθός τους, η πλημμυρική οργάνωσή τους και, σε πολλές περιπτώσεις, η διασπορά και ο κατακερματισμός τους. Εκτός των άλλων προβλημάτων που απορρέουν από τα ανωτέρω βασικά δομικά και οργανωτικά προβλήματα, οι ΜΜΕ της αγροδιατροφικής αλυσίδας δεν μπορούν να προωθήσουν αποτελεσματικά τα προϊόντα τους στις αγορές του εξωτερικού, πρόβλημα που αντιμετωπίζουν άλλωστε και οι ευρωπαϊκές ΜΜΕ στον κλάδο των τροφίμων. Γι' αυτό και σε θέματα διεθνούς ανταγωνισμού και προώθησης των ευρωπαϊκών προϊόντων προτείνεται κάποια κοινή λύση και υποστήριξη από πλευράς ΕΕ.

Φορείς και Δράσεις του Κράτους

Από την πλευρά του κράτους, η προώθηση των ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό και η σχετική υποστήριξη ελληνικών επιχειρήσεων αποτελεί αντικείμενο φορέων όπως ο Ελληνικός Οργανισμός Εξωτερικού Εμπορίου, το Υπουργείο Εξωτερικών, τα εμπορικά τμήματα των πρεσβειών και των προξενείων, κ.λπ.

Όσον αφορά τον Ελληνικό Οργανισμό Εξωτερικού Εμπορίου έχει καταρτίσει Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, το οποίο περιλαμβάνει τα σημαντικότερα εκθεσιακά γεγονότα στα οποία η συμμετοχή γίνεται με παράπλευρες δράσεις, καθώς και στοχευμένες εκδηλώσεις στο εξωτερικό όπως π.χ. επιχειρηματικές αποστολές και road shows, αλλά και στην Ελλάδα, με προσκλήσεις αγοραστών και δημοσιογράφων.

Υπάρχει επίσης η Πρωτοβουλία «Κέρασμα», η οποία έχει ως όραμα την προβολή και προώθηση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των ελληνικών παραδοσιακών τροφίμων και του κρασιού, μέσα από σύγχρονους τρόπους μαγειρέματος και σερβιρίσματός τους. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας έχουν οργανωθεί συνέδρια και διάφορες δράσεις προβολής, όπως για παράδειγμα το μαγειρέμα φαγητών με ελληνικά προϊόντα από ξένους σεφ και η προώθηση ελληνικών γεύσεων (υλικών ή/και φαγητών) σε ξένα εστιατόρια, με ταυτόχρονη προώθηση καταστημάτων πώλησης των προϊόντων αυτών στο εξωτερικό (π.χ. «Kerasma London 2008, a Taste of Greece», Taste of Greece, New York 2006), η συμμετοχή σε σημαντικές διοργανώσεις για Τρόφιμα και Ποτά, κ.λπ.

Στην Πύλη Οικονομικής Διπλωματίας Agora του Υπουργείου Εσωτερικών αναφέρονται υπηρεσίες για εξωστρεφείς επιχειρήσεις, οι οποίες αναλύονται στο επόμενο υποκεφάλαιο.

Παράλληλα, το θέμα του εκσυγχρονισμού των ΜΜΕ και της ανάληψης δράσεων για την

προώθηση των προϊόντων τους στην Ελλάδα και το εξωτερικό έχει αποτελέσει και αντικείμενο των Διαρθρωτικών Προγραμμάτων που διαχειρίζεται η χώρα (ΚΠΣ, ΕΣΠΑ).

Εξαγωγές, Τάσεις και Πρακτικές Προώθησης Πωλήσεων στο εξωτερικό για ορισμένα σημαντικά προϊόντα

Σύμφωνα με στοιχεία για το Εξωτερικό Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων για το έτος 2009 τα προϊόντα που παρουσιάζουν θετικό εμπορικό ισοζύγιο είναι τα Φρούτα και τα Λαχανικά, τα Ψάρια και τα παρασκευάσματά τους και τα Λίπη και Έλαια. Σύμφωνα με την πρόσφατα δημοσιευθείσα μελέτη «Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά: Προσδιορίζοντας το νέο Εθνικό Μοντέλο Ανάπτυξης» της εταιρείας McKinsey & Co, η μεταποίηση τροφίμων, χάρη στη διαθεσιμότητα πρώτων υλών και προϊόντων υψηλής ποιότητας, εξειδικευμένης τεχνογνωσίας και λογικού κόστους στην Ελλάδα, παρουσιάζει πολλές δυνατότητες να αυξήσει την αξία και τις εξαγωγές της και να περιορίσει τις εισαγωγές ειδικά σε τέσσερις κατηγορίες τροφίμων που αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς, λίπη και έλαια, φρούτα και λαχανικά, γαλακτοκομικά προϊόντα και προϊόντα αρτοποιίας. Παράλληλα, τονίζεται η στροφή της ζήτησης προς τα συσκευασμένα τρόφιμα, γεγονός που δίνει ώθηση στη Μεταποίηση των Τροφίμων.

Φρούτα και Λαχανικά

Τα φρούτα και τα λαχανικά παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη εξαγωγική δραστηριότητα από όλα τα προϊόντα της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Εξάγονται είτε νωπά, είτε μεταποιημένα και ορισμένα από αυτά έχουν επιτύχει σημαντική διείσδυση στις αγορές του εξωτερικού (π.χ. ροδάκινο κονσέρβα, με παρουσία σε 75 χώρες). Σε άλλες περιπτώσεις, όπως αυτή της επιτραπέζιας ελιάς, το 80% περίπου της παραγωγής εξάγεται. Σημειώνεται ότι υπάρχουν πολλά επώνυμα (ΠΟΠ, ΠΓΕ) φρούτα και λαχανικά στην Ελλάδα, τα οποία όμως δεν έχουν τύχει συστηματικής προβολής και προώθησης. Αντίστοιχα, από την υπάρχουσα εμπειρία, προοπτικές υπάρχουν και για τα βιολογικά προϊόντα. Δεν έχει δοθεί όμως η αντίστοιχη σημασία και ώθηση στη βιολογική καλλιέργεια και στην αντίστοιχη πιστοποίηση των παραγομένων προϊόντων. Τέλος, σημειώνεται ότι στην αλυσίδα αυτή η δραστηριότητα διαφήμισης είναι εξαιρετικά μικρή και περιορίζεται κατά κύριο λόγο στα μεταποιημένα προϊόντα (κυρίως χυμοί).

Ψάρια και παρασκευάσματά τους

Όπως έχει ήδη αναλυθεί, από την αλυσίδα αυτή ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ιχθυοκαλλιέργειες και η μεταποίηση των προϊόντων αυτών. Η εντατική ιχθυοκαλλιέργεια θαλασσινών ειδών έχει αναδειχθεί σε ένα από τους πλέον αναπτυσσόμενους τομείς. Σήμερα η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και της Μεσογείου, στην παραγωγή θαλασσινών ειδών εντατικής εκτροφής κι έχει σημαντικό δυναμικό ανάπτυξης, τόσο σε ποσότητες, όσο και σε προστιθέμενη αξία. Εξάγεται περίπου το 80% της παραγωγής, ως επί το πλείστον χύδην ή ελαφρώς

επεξεργασμένο, χωρίς πιστοποίηση και επωνυμία, ενώ παράλληλα εντείνεται ο ανταγωνισμός από την Τουρκία, κυρίως σε θέματα κόστους.

Λίπη & Έλαια

Πρόκειται για τα προϊόντα με τις μεγαλύτερες εξαγωγές μετά τα «φρούτα και λαχανικά», με ιδιαίτερη έμφαση στο ελαιόλαδο. Παρόλα ταύτα, η Ελλάδα κατέχει εξαιρετικά χαμηλό μερίδιο στις εξαγωγές ελαιολάδου στις διάφορες αγορές (8%), σε σχέση με την Ιταλία και την Ισπανία (92%).

Το ελληνικό ελαιόλαδο χαρακτηρίζεται για την ποιοτική του ανωτερότητα σε σχέση με τα αντίστοιχα προϊόντα που παράγονται στις χώρες του εξωτερικού (το παρθένο ελαιόλαδο ανέρχεται στο 85% της συνολικής ελληνικής παραγωγής, έναντι 30% στην Ισπανία και 50% στην Ιταλία), αποτελεί βασικό αγαθό διατροφής και βάση της «μεσογειακής δίαιτας» με σημαντικές ιδιότητες που προσδιορίζουν την υγιεινή και διατροφική του αξία και ανωτερότητα. Η βασική του, όμως, αδυναμία που μειώνει την ανταγωνιστικότητά του είναι η χύδην μορφή με την οποία διατίθεται στις αγορές εξωτερικού και εσωτερικού. Εκτιμάται ότι ποσοστό 80% της ελληνικής παραγωγής ελαιόλαδου διατίθεται χύδην και ανώνυμο στο εσωτερικό και ψευδεπίσημο στο εξωτερικό, κυρίως στην Ιταλία και μόνο 20% διατίθεται συσκευασμένο, με ποικίλες επωνυμίες, ποιότητες και προελεύσεις.

Σημειώνεται επίσης ότι υπάρχουν πολλά επώνυμα ελληνικά ελαιόλαδα, ενώ προωθείται και η βιολογική καλλιέργεια της ελιάς, ενώ από την πλευρά του Κράτους έχουν υπάρξει παρεμβάσεις (π.χ. μέσω επιχορηγήσεων από Επιχειρησιακά Προγράμματα) για βελτίωση της τυποποίησης των προϊόντων σε πιο μικρές και ελκυστικές συσκευασίες, ιδιαίτερα ενόψει της επερχόμενης απελευθέρωσης (δημιουργία Ζωνών Ελεύθερων Συναλλαγών από το 2012). Εκ των αποτελεσμάτων όμως προκύπτει ότι αυτές οι παρεμβάσεις δεν είχαν την επιθυμητή αποτελεσματικότητα.

Γαλακτοκομικά Προϊόντα

Όσον αφορά τις εξαγωγές των γαλακτοκομικών προϊόντων, είναι μειωμένες. Οι μεσοπρόθεσμες όμως προοπτικές χαρακτηρίζονται από συνεχή αύξηση της κοινοτικής ζήτησης για προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και από σημαντική άνοδο της παγκόσμιας ζήτησης γαλακτοκομικών προϊόντων, στο πλαίσιο της αλλαγής των διατροφικών προτύπων (υγιεινή διατροφή, βιολογικά προϊόντα, επώνυμα προϊόντα, κ.α.). Στον τομέα του γάλακτος υπάρχει ακόμη περιθώριο επέκτασης του δυναμικού αξιοποίησής του μέσα από την παραγωγή προϊόντων προστιθέμενης αξίας, όπως βιολογικά και ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντα.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι για την επιτυχημένη προώθηση των ελληνικών προϊόντων στις αγορές του εξωτερικού χρειάζεται σαφής στήριξη από εθνική στρατηγική για την προβολή και προώθηση των ελληνικών προϊόντων. Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργηθεί, καταρχήν, εθνική ταυτότητα για μία σειρά προϊόντων και στη συνέχεια θα ανοίξει ο δρόμος για την προώθηση επιμέρους κατηγοριών προϊόντων, σε συλλογικό ή μεμονωμένο επίπεδο.

Σε εθνικό επίπεδο, θα πρέπει να αναπτυχθούν πρακτικές προώθησης πωλήσεων, οι οποίες θα ενισχύουν την εθνική στρατηγική, αλλά και θα μπορούν να ενισχύονται από αυτήν, όπως για παράδειγμα επώνυμα, συσκευασμένα, πιστοποιημένα (όπου αυτό είναι δυνατόν) προϊόντα.

➔ **Π10. Έλλειμμα συστηματικής πληροφόρησης για τις αγορές του εξωτερικού**

Ελλείπει μιας στοχευμένης στρατηγικής προώθησης των ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό, δεν υπάρχει κι ένας δομημένος τρόπος διερεύνησης των επιμέρους αγορών, τόσο του εσωτερικού, όσο και του εξωτερικού, υπό τη μορφή επίκαιρων κλαδικών μελετών, ερευνών αγοράς, καταναλωτικών προτύπων, κ.ο.κ. Όσον αφορά τις μεγάλες ελληνικές και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις αναλαμβάνουν μόνες τους την υλοποίηση τέτοιων μελετών και την προσέγγιση των αγορών που τις ενδιαφέρουν. Παρ' όλα ταύτα η παροχή δομημένης πληροφόρησης, στο πλαίσιο μιας εθνικής στρατηγικής κατεύθυνσης για την προώθηση των ελληνικών τροφίμων και ποτών θα ήταν χρήσιμη και για τις μεγάλες επιχειρήσεις της αγροδιατροφικής αλυσίδας.

Για τις ΜΜΕ του κλάδου η παροχή αυτής της μορφής πληροφόρησης, στο πλαίσιο της υποστήριξής τους στην προβολή και προώθηση των προϊόντων τους είναι απολύτως απαραίτητη.

Η διαθέσιμη πληροφόρηση για τις αγορές του εξωτερικού είναι αποσπασματική και διάσπαρτη. Για παράδειγμα:

- στην Πύλη Οικονομικής Διπλωματίας Agora του Υπουργείου Εσωτερικών αναφέρονται υπηρεσίες για εξωστρεφείς επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν οι ακόλουθες θεματικές κατηγορίες, οι οποίες ενημερώνονται τακτικά με τις διαθέσιμες πληροφορίες, όπως π.χ. Επιχειρηματικές Αποστολές-Εκθέσεις, Έρευνες Αγοράς - Κλαδικές Μελέτες, Ετήσιες Εκθέσεις - Οδηγοί Επιχειρείν, κ.λπ. Σε κάθε Θεματική Κατηγορία υπάρχουν αναρτημένα διάφορα ενδιαφέροντα στοιχεία για τις αγορές διαφόρων χωρών, αλλά είναι αποσπασματικά κι όχι συντονισμένα βάσει μιας εθνικής στρατηγικής προώθησης των εξαγωγών, η οποία θα οδηγούσε στη συστηματική συλλογή και αξιοποίηση συγκεκριμένων πληροφοριών για τις επιμέρους αγορές του εξωτερικού και για διάφορες κατηγορίες προϊόντων.

- Η εταιρεία ICAP, ο IOBE και άλλοι φορείς κάνουν κλαδικές μελέτες, που περιλαμβάνουν και στοιχεία των αγορών του εξωτερικού, οι οποίες όμως είναι αποσπασματικές, μη συγκρίσιμες, κ.λπ.
- Τα διαθέσιμα στοιχεία για τη διερεύνηση των τάσεων των επιμέρους προϊόντων/ κλάδων είναι παλαιά, με αποτέλεσμα να καθίστανται ενίοτε και παρωχημένα για την ανάλυση των εξελίξεων των κλάδων.

⇒ **Π11. Προβλήματα Ανθρώπινου Δυναμικού**

Σημαντικά προβλήματα εντοπίζονται στο ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται στον αγροδιατροφικό τομέα σε τρεις άξονες:

- Ηλικιακή διάρθρωση του ανθρώπινου δυναμικού στον πρωτογενή τομέα
- Εξειδίκευση
- Κατάρτιση

Σημαντικό πρόβλημα ηλικιακής διάρθρωσης εμφανίζεται στον πρωτογενή τομέα. Η ηλικιακή διάρθρωση των αγροτών επιδεινώνεται συνεχώς. Το 2009 σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ το 51% των απασχολούμενων στη γεωργία εμφανίζεται να είναι μεταξύ 45 και 64 ετών, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις ηλικίες άνω των 65 είναι 7%.

Σημαντικό πρόβλημα στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα αποτελεί το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των απασχολούμενων στον τομέα. Ποσοστό 69,5% είναι οι απόφοιτοι δημοτικού, 14,3% έχει τελειώσει μερικές τάξεις του δημοτικού ή δεν έχει καμία εκπαίδευση, 15% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης ή των τριών τάξεων μέσης εκπαίδευσης και μόλις 1,2% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ. Το γεγονός αυτό περιορίζει σε κάποιο βαθμό και την ικανότητα του πληθυσμού αυτού να εκπαιδευτεί σε νέες τεχνολογίες και τάσεις της αγοράς, όπως οι βιολογικές καλλιέργειες, η τυποποίηση, θέματα υγιεινής και ασφάλειας των τροφίμων, κλπ.

Πρόσθετο πρόβλημα αποτελεί επίσης το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, το οποίο κυμαίνεται στα επίπεδα του 2-3% του συνόλου των αγροτών ηλικίας 25-64. Αξιοσημείωτο επίσης είναι το γεγονός της ελλιπούς πρόσβασης σε ευρεία κατηγορία υπηρεσιών που περιορίζει τις ευκαιρίες ενημέρωσης, εκπαίδευσης, κατάρτισης, παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και γενικότερα της απασχόλησης.

Όσον αφορά τον δευτερογενή τομέα, σημειώνεται ως επί το πλείστον έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στις ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα. Το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται στη μεταποίηση στην επαρχία δεν διαθέτει εξειδίκευση και γνώσεις ώστε να μπορέσει να εφαρμόσει στρατηγικές διεθνοποίησης και ανάπτυξης δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων.

Τέλος, σημειώνεται ότι το ανθρώπινο δυναμικό, κυρίως στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα δεν είναι επαρκώς κατηρτισμένο, ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στις τάσεις και αλλαγές της παγκόσμιας αγοράς, σε θέματα βελτιστοποίησης επιχειρησιακών λειτουργιών, τεχνολογικής ανάπτυξης, υγιεινής και ασφάλειας, κ.λπ. Επίσης, ένα σημαντικό εμπόδιο στην κατάρτιση εργαζομένων του πρωτογενούς κυρίως τομέα είναι και η απασχόληση σημαντικού αριθμού αλλοδαπών χαμηλού μορφωτικού επιπέδου που δεν γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα.

➔ Π12. Θεσμικό πλαίσιο

Σημαντικό βήμα στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενούς τομέα αποτελεί το νέο θεσμικό πλαίσιο που αφορά τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου. Όμως υφίσταται σειρά θεμάτων που θα πρέπει να αντιμετωπισθούν σε επίπεδο θεσμικού πλαισίου. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

- Γραφειοκρατία
- Εργασιακά θέματα
- Ελλιπείς έλεγχοι από τους αρμόδιους Φορείς

Όσον αφορά τη **γραφειοκρατία** είναι σημαντικό να σημειωθούν τα ακόλουθα:

- Η γραφειοκρατία αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την αξιοποίηση των ενισχύσεων που διατίθενται για την αγροδιατροφική αλυσίδα μέσω των Επιχειρησιακών και άλλων Προγραμμάτων
- Οι ΜΜΕ αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο για την υγιεινή των τροφίμων και τη σήμανση (labelling).
- Η γραφειοκρατία που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα, όπως και κάθε επιχείρηση στην Ελλάδα αυξάνει σημαντικά το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα αυτό να μεταφέρεται στον καταναλωτή.

Όσον αφορά τα **εργασιακά θέματα**, μείζον ζήτημα αποτελεί η απασχόληση οικονομικών μεταναστών. Μεγάλος αριθμός οικονομικών μεταναστών απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα ο οποίος σε πολλές περιπτώσεις παρουσιάζει εποχικότητα. Η είσοδος στην επίσημη αγορά εργασίας, πραγματοποιείται σε διάφορες φάσεις νομιμοποίησης της εργασίας των οικονομικών μεταναστών. Η νομιμοποίηση αυτή στηρίζεται, κυρίως, στην εκπλήρωση ορισμένων ελάχιστων ασφαλιστικών υποχρεώσεων και στην πληρωμή ορισμένων παράβολων προς το ελληνικό δημόσιο. Αλλά, ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις η νομιμοποίηση δεν είναι διαρκής, διότι οι περισσότεροι από αυτούς τους εργαζόμενους δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσουν μια σταθερή θέση εργασίας και την διαρκή πληρωμή των εργοδοτικών εισφορών τους.

Τέλος, σημειώνεται **ανεπάρκεια ελέγχων** στην παραγωγή προϊόντων, αλλά και στην αγορά από τους αρμόδιους Φορείς με αποτέλεσμα να διατίθενται σε πολλές περιπτώσεις ακατάλληλα τρόφιμα, τόσο εγχώρια παραγόμενα, όσο και εισαγόμενα. Το γεγονός αυτό οφείλεται τόσο στο θεσμικό πλαίσιο που προβλέπει περιορισμένο αριθμό ελέγχων ανά υπηρεσιακό υπάλληλο, όσο και στην περικοπή των σχετικών δαπανών, μισθοδοσίας και εξόδων μετακίνησης των αρμοδίων υπαλλήλων.

➔ **Π13. Έλλειψη στοχευμένων κινήτρων για επιχειρήσεις**

Τα κίνητρα προς τις επιχειρήσεις είναι ένα σημαντικό εργαλείο παρέμβασης, που είναι δυνατόν να βοηθήσει στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων, την δημιουργία σχέσεων και γενικά την εξέλιξη της πορείας τομέων της οικονομίας, με διαφορετικό τρόπο από ότι θα εξελισσόταν με τις δυνάμεις της αγοράς. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να κατευθύνουν τις εξελίξεις προς την επιθυμητή κατεύθυνση ή/και να αναπληρώσουν κενά της ελεύθερης αγοράς. Στην Ελλάδα υπάρχει ένα πλέγμα κινήτρων προς τις επιχειρήσεις, που εκφράζεται κυρίως μέσω του Επενδυτικού Νόμου και την εφαρμογή των Διαρθρωτικών Προγραμμάτων της ΕΕ (ΚΠΣ, ΕΣΠΑ, κλπ). Τα κίνητρα αυτά έχουν την μορφή χρηματοδοτικής ενίσχυσης και απευθύνονται περισσότερο στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και λιγότερο στον τριτογενή. Σε σχέση με τον αγροδιατροφικό τομέα παρατηρούνται τα εξής:

Στον πρωτογενή τομέα έχουν χορηγηθεί ενισχύσεις, που είναι σύμφωνες με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, σχεδόν σε όλα τα προϊόντα και σχεδόν όλες τις κατηγορίες αγροτών. Υπάρχουσες διαφοροποιήσεις στην ενίσχυση ορισμένων προϊόντων, οδήγησαν στην αυξημένη παραγωγή των προϊόντων αυτών, χωρίς να υπάρχει σχεδιασμός για την διοχέτευσή τους στην αγορά (τελικούς καταναλωτές ή μεταποίηση) με αποδοτικό οικονομικά τρόπο. Δεν υπήρχε αποτελεσματικός σχεδιασμός και εστίαση των ενισχύσεων σε τομείς / κατηγορίες προϊόντων για τα οποία υπάρχει ζήτηση σε ικανοποιητικές τιμές και η παραγωγή τους θα ενίσχυε ολόκληρη την αγροδιατροφική αλυσίδα. Βέβαια ειδικά για τον πρωτογενή τομέα θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ένα μέρος των ενισχύσεων αφορούσε εισοδηματική ενίσχυση για την στήριξη του πληθυσμού σε απομακρυσμένες, δυσπρόσιτες και υπό εγκατάλειψη περιοχές και όχι ενίσχυση για διαρθρωτικές αλλαγές.

Παρόμοια, στον τομέα της μεταποίησης οι ενισχύσεις για επενδύσεις κατευθύνθηκαν σχεδόν σε όλους τους κλάδους χωρίς να υπάρχει εστίαση σε κλάδους με προϊόντα αυξημένης ζήτησης. Βέβαια υπήρχε κάποια διαφοροποίηση στα κριτήρια αξιολόγησης σχεδίων, ανάλογα με το προϊόν, την προσφορά του πρωτογενούς τομέα, την ζήτηση, την δυνατότητα εξαγωγών κλπ. Η διαφοροποίηση αυτή δεν ήταν αρκετή για να δημιουργήσει σύστημα ενισχύσεων εστιασμένο σε κλάδους που η ανάπτυξή τους ήταν περισσότερο επιθυμητή από άλλους.

Στον τομέα της διάθεσης δεν υπήρξαν αξιόλογες ενισχύσεις, σε σύγκριση με τις ενισχύσεις το λοιπών τομέων.

Για την αποδοτικότερη χρήση των ενισχύσεων και την μεγιστοποίηση του αποτελέσματος στην οικονομία γενικότερα, απαιτείται η διαμόρφωση ενός συστήματος ενισχύσεων που θα ενισχύει συγκεκριμένες παραγωγικές δραστηριότητες, αντιμετωπίζοντας την αγροδιατροφική αλυσίδα ως ενιαίο σύνολο και όχι ως ανεξάρτητους τομείς (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή). Θα πρέπει να εξετάζεται ολόκληρη η αλυσίδα ενός προϊόντος (παραγωγή μεταποίηση, διακίνηση) και να δίνονται ενισχύσεις στα τμήματα που θεωρούνται περισσότερο κρίσιμα ή περισσότερο αδύναμα. Έτσι οι ενισχύσεις θα λειτουργήσουν ως κίνητρα για την ανάπτυξη του κλάδου προς την επιθυμητή κατεύθυνση.

Στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης οι ενισχύσεις είναι περιορισμένες σε όλους τους τομείς της οικονομίας, γεγονός που αποτελεί γενικότερο πρόβλημα. Στο τομέα της αγροδιατροφικής αλυσίδας απαιτείται οι ενισχύσεις για έρευνα να συνδυάζονται με το γενικότερο σύστημα ενισχύσεων του τομέα, ώστε να υπάρχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη. Η έρευνα μπορεί να πραγματοποιείται τόσο στα ιδρύματα πανεπιστημιακά ή άλλα, όσο και στις επιχειρήσεις. Σημειώνεται ότι το μέγεθος των επιχειρήσεων και των ιδρυμάτων, στην Ελλάδα, είναι σχετικά μικρό και είναι δύσκολο να υπάρχουν σημαντικά αποτελέσματα πρωτογενούς έρευνας. Ένα σημαντικό τμήμα του τομέα έρευνας και ανάπτυξης είναι και η μεταφορά και προσαρμογή στα Ελληνικά δεδομένα της τεχνογνωσίας που έχει αναπτυχθεί στο εξωτερικό.

Εκτός από τις ενισχύσεις σε κατηγορίες προϊόντων και για έρευνα και ανάπτυξη, θα πρέπει να υπάρξουν και κίνητρα που αφορούν όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου και αναφέρονται στον τομέα των σύγχρονων τεχνολογιών γενικότερα και ειδικότερα στον τομέα πληροφορικής και επικοινωνιών. Αν και στους τομείς ΤΠΕ υπάρχουν ενισχύσεις για όλους τους τομείς της οικονομίας, θεωρείται σκόπιμο να αναπτυχθούν προγράμματα ενίσχυσης προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες του αγροδιατροφικού τομέα (απομακρυσμένες περιοχές, χαμηλό επίπεδο κατάρτισης προσωπικού, έλλειψη εξειδικευμένου χρηστικού περιεχομένου, κ.λπ.).

Πέρα από τις οικονομικές ενισχύσεις, σημαντικό ρόλο στη λειτουργία τους ως κίνητρα παίζουν οι θεσμικές παρεμβάσεις και η ανάπτυξη των υποδομών. Δεν πρέπει να υποτιμάται ο ρόλος τους, γιατί πολλές φορές τα αποτελέσματά τους είναι πολύ μεγαλύτερα από τα αποτελέσματα επιμέρους ενισχύσεων. Π.χ. η ανάπτυξη του δικτύου μεταφορών που δίνει πρόσβαση των προϊόντων σε ευρύτερες αγορές έχει μεγαλύτερο αποτέλεσμα από την ενίσχυση μερικών παραγωγών ή μεταποιητών.

Ως παραδείγματα κινήτρων θα μπορούσαν να αναφερθούν:

- Προγράμματα για την ενίσχυση της καινοτομίας και της εισαγωγής νέων τεχνολογιών στην παραγωγή και διάθεση, όπως η νανοτεχνολογία, η βιοτεχνολογία, τα λειτουργικά τρόφιμα και ποτά, κ.λπ.
- Προγράμματα εκσυγχρονισμού των δομών πληροφορικής και επικοινωνίας.
- Προγράμματα με στόχο την εφαρμογή πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον (διαχείρισης αποβλήτων, ανακύκλωσης υλικών, μείωσης της κατανάλωσης νερού, εξοικονόμησης ενέργειας, κ.λπ.).
- Κίνητρα για την δημιουργία clusters του αγροδιατροφικού τομέα.
- Παροχή φορολογικών κινήτρων για τη συγχώνευση ομοειδών επιχειρήσεων του κλάδου, ώστε να δημιουργηθούν επιχειρήσεις μεγαλύτερου μεγέθους, πιο ανταγωνιστικές στην Ελλάδα και το εξωτερικό και να αξιοποιηθούν οικονομίες κλίμακας.
- Θεσμοθέτηση προγραμμάτων ενίσχυσης της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων.
- Παροχή κινήτρων κεφαλαιουχικού και φορολογικού χαρακτήρα, μέσω της άμεσης επιστροφής του ΦΠΑ στις επιχειρήσεις με εξαγωγική δραστηριότητα, της θεσμοθέτησης ειδικών προγραμμάτων ενίσχυσης των ΜΜΕ που έχουν υψηλές επιδόσεις εξαγωγικής δραστηριότητας και κερδοφορίας, κ.ά.
- Η παροχή κινήτρων για τη δημιουργία μεγαλύτερων κλήρων με παράλληλο εκσυγχρονισμό των παραγωγικών εγκαταστάσεων και χρησιμοποιούμενου εξοπλισμού.
- Αύξηση της έντασης τεχνικής υποστήριξης των παραγωγών από γεωπόνους/κτηνιάτρους.
- Προώθηση της συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων και παραγωγικών μονάδων, κυρίως της μεταποίησης, με στόχο την υιοθέτηση της καινοτομίας και την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών.

➔ **Π14. Μη επαρκής αξιοποίηση των δομών πιστοποίησης**

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα που πραγματοποίησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁹, κατά το 2010 καταγράφηκαν συνολικά περίπου 440 διαφορετικές δομές πιστοποίησης (certification schemes) που εφαρμόζονται στην ευρωπαϊκή αγροδιατροφική αλυσίδα. Τα πρότυπα αυτά έχουν δημιουργηθεί σύμφωνα με μελέτη της Ε.Ε. για έναν από τους ακόλουθους λόγους¹⁰:

- Την επιθυμία διαφοροποίησης της προστιθέμενης αξίας προϊόντων ή / και
- Την επιθυμία της ενίσχυσης των επίσημων απαιτήσεων υγιεινής και ασφάλειας

Τα υφιστάμενα πρότυπα κατηγοριοποιούνται ανάλογα με το κοινό στο οποίο στοχεύουν

⁹ Μελέτη της Areté για την ΓΔ AGRI· βλ. http://ec.europa.eu/agriculture/quality/index_en.htm

¹⁰ FOOD QUALITY CERTIFICATION SCHEMES (FQCS), DG AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT WORKING DOCUMENT, OCTOBER 2008

σε B2B (Business to Business) δηλαδή πρότυπα που έχουν ως στόχο να «επικοινωνήσουν» προς τον επόμενο κρίκο της αγροδιατροφικής αλυσίδας την ικανοποίηση ορισμένων κριτηρίων ή/και χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της διαδικασίας παραγωγής του και B2C (Business to Customer) δηλαδή πρότυπα που έχουν ως στόχο να «επικοινωνήσουν» προς τον τελικό καταναλωτή την ικανοποίηση των προαναφερομένων.

Παράλληλα σημαντική είναι η διαφοροποίηση των δομών πιστοποίησης ανάλογα με τον φορέα. Οι απαιτήσεις αυτές δύνανται να τεθούν από διεθνώς αναγνωρισμένους προτυποποιητικούς φορείς όπως ο ISO, από διεθνείς δημόσιες αρχές όπως η Ε.Ε. ή εθνικές δημόσιες αρχές και οργανισμούς, όπως ο ΟΠΕΓΕΠ, ο ΕΛΟΤ κλπ, και από συλλογικούς φορείς εκπροσώπησης συμφερόντων (σε προϊόντικό, επιχειρηματικό, κλαδικό κλπ επίπεδα)¹¹.

Τα προβλήματα που σχετίζονται με τις δομές πιστοποίησης για την ελληνική επιχείρηση του αγροδιατροφικού τομέα είναι ότι αφενός δεν έχει γίνει επαρκής αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχουν εθνικές ή τοπικές δομές πιστοποίησης για τη διαφοροποίηση, ανάδειξη και προστασία των ελληνικών προϊόντων και αφετέρου, λόγω του μικρού μεγέθους της ελληνικής αγροτικής επιχείρησης και της ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων, η εφαρμογή ξένων προτύπων για τη διείσδυση σε ξένες αγορές προσθέτει σημαντικά βάρη.

Μη επαρκής αξιοποίηση εθνικών ή τοπικών δομών πιστοποίησης

Από τα 440 πρότυπα τα οποία εφαρμόζονται σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, τα 424 έχουν σχεδιασθεί από χώρες μέλη της Ε.Ε. Η χώρα με τα περισσότερα πρότυπα είναι η Γερμανία με 107 πρότυπα ενώ όλες οι σημαντικές χώρες στην παραγωγή τροφίμων στην Ευρώπη (Γαλλία, Δανία, Ολλανδία, Ιταλία, Ισπανία κλπ) έχουν πάνω από 20 εθνικά ή τοπικά πρότυπα. Αντίθετα η Ελλάδα έχει μόλις 3 εθνικά πρότυπα. Τα πρότυπα και οι δομές πιστοποίησης μπορεί να είναι εθνικής εμβέλειας ή τοπικού χαρακτήρα ή ακόμα να αναφέρονται σε συγκεκριμένα προϊόντα. Π.χ.:

- Σημαντικό παράδειγμα, το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοσθεί στην Ελλάδα (π.χ. για τη φέτα) αποτελεί η πιστοποίηση του Prosciutto Di Parma (το οποίο είναι αναγνωρισμένο Προϊόν Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης) από το CONSORZIO DEL PROSCIUTTO DI PARMA. Στην Πάρμα 5316 χοιροτρόφοι, 139 σφαγεία και 171 παραγωγοί έχουν αναθέσει στο σύνδεσμο του Prosciutto Di Parma την προβολή και προώθηση του προϊόντος και την προστασία του ονόματος και τη ποιότητας του προϊόντος. Ο σύνδεσμος από τη μεριά του έχει προχωρήσει στην ανάθεση των ελέγχων και της πιστοποίησης των παραγωγών στο Istituto Parma

¹¹ Πιστοποίηση και σήμανση των προϊόντων αγροδιατροφικής αλυσίδας στην Ελλάδα και στην ΕΕ, Ν. Διαμαντίδης, Χ. Μεταξόπουλος ΓΕΩΡΓΙΑ – ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ (Τεύχος 10/2006 Αφιέρωμα στην Πιστοποίηση)

Qualità. Με αυτό τον τρόπο ο σύνδεσμος παραγωγών Prosciutto Di Parma δεν περιορίσθηκε στην αναγνώριση του προϊόντος ως ΠΟΠ αλλά προχώρησε στη δημιουργία δομής πιστοποίησης και ελέγχου του προϊόντος των παραγωγών για τη διασφάλιση της ποιότητας του τελικού προϊόντος και κατά συνέπεια και του ονόματος του προϊόντος.

- Αντίστοιχα ένα επιτυχημένο παράδειγμα εθνικής πιστοποίησης η οποία έχει συνδέσει το όνομά της στη Γαλλία με το παραδοσιακό ανώτερης ποιότητας προϊόν είναι η δομή πιστοποίησης Label Rouge. Η δομή Label Rouge δημιουργήθηκε από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης της Γαλλίας και μέχρι σήμερα έχει σχεδιάσει προδιαγραφές για μια μεγάλη σειρά προϊόντων (πουλερικά, αυγά, σκόρδα, βόειο κρέας κ.α.). Συνολικά υπάρχουν προδιαγραφές για 450 προϊόντα και το σήμα του Label Rouge είναι αναγνωρίσιμο από το 97% των Γάλλων. Οι προδιαγραφές αφορούν τις μεθόδους πρωτογενούς παραγωγής, μεταποίησης, ιχνηλασιμότητας και σήμανσης. Η τήρηση των προδιαγραφών ελέγχεται από επιβεβαιωτικούς ελέγχους στους οποίους συμμετέχουν και οργανώσεις καταναλωτών και ειδικοί.

Αντίστοιχο σχήμα εθνικής πιστοποίησης για τα αγροτικά προϊόντα οργανώθηκε από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων το 1998 με τη δημιουργία του Οργανισμού Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (Ο.Π.Ε.Γ.Ε.Π.) γνωστού και ως Agrocert. Ο Agrocert συνέταξε σειρά προτύπων (4 σειρές) τα Agro 2 για τη φυτική παραγωγή, το Agro 3 για το χοιρινό κρέας και το Agro 4 για τα προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειας ενώ στη φάση του σχεδιασμού υπάρχει και το Agro 5 για το βόειο κρέας ποιότητας. Στόχος των προτύπων αυτών είναι η ανάδειξη των ποιοτικών ελληνικών προϊόντων καθώς και η τήρηση φιλικών περιβαλλοντικών πρακτικών. Τα πρότυπα αυτά λόγω ύπαρξης σημαντικών επιδοτήσεων καθώς και λόγω της σύνδεσής τους με την πολλαπλή συμμόρφωση εφαρμόστηκαν από πλήθος αγροτικών επιχειρήσεων αλλά σε καμία περίπτωση δεν ταυτίστηκαν με το ποιοτικό ελληνικό προϊόν καθώς η προβολή και προώθηση του σήματος στην εγχώρια αγορά δεν ήταν η απαραίτητη. Έτσι ουσιαστικά σήμερα στην ελληνική αγορά δεν υπάρχει ένα ελληνικό σήμα ποιότητας το οποίο να ξεχωρίζει το ελληνικό ποιοτικό αγροτικό προϊόν προστατεύοντας ταυτόχρονα τον καταναλωτή και από τις αθρόες ελληνοποιήσεις.

Ύπαρξη πληθώρας προτύπων

Πέρα από τα τοπικά και εθνικά πρότυπα που στόχο έχουν τη διαφοροποίηση των προϊόντων, υπάρχουν και σωρεία προτύπων που στόχο έχουν να διασφαλίσουν την τήρηση ορισμένων ελάχιστων προδιαγραφών ποιότητας και ασφάλειας. Για παράδειγμα σε ότι αφορά την ασφάλεια των τροφίμων υπάρχει το ISO 22000 (διεθνές πρότυπο), το BRC (πρότυπο ομάδας αγγλικών σημείων λιανικής πώλησης) το IFS (πρότυπο ομάδας γερμανικών σημείων λιανικής πώλησης) το PAS 220 (πρότυπο για τα προαπαιτούμενα της

βιομηχανίας) το FSSC 22000 και άλλα μικρότερης σημασίας εθνικά πρότυπα για την ασφάλεια τροφίμων. Αντίστοιχα για την αγροτική παραγωγή υπάρχει η πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων, βάσει των επίσημων κανονισμών της Ε.Ε. υπάρχει το Globalgar καθώς και αρκετά άλλα εθνικά πρότυπα μικρότερης σημασίας. Η εφαρμογή ενός ή περισσότερων ομοειδών προτύπων από μία επιχείρηση είναι πολλές φορές μονόδρομος για την είσοδο σε αρκετές αγορές της Ε.Ε. Για παράδειγμα είναι συχνό το φαινόμενο τυροκομεία να είναι πιστοποιημένα τόσο με το ISO 22000 (για τα ελληνικά super market) όσο και με το BRC (για τα αγγλικά super market) και το IFS (για τα γαλλικά και γερμανικά super market). Η εφαρμογή τόσων προτύπων προσθέτει σημαντικά διοικητικά και οικονομικά βάρη πολλές φορές ανυπέρβλητα για τη μέση ελληνική επιχείρηση. Αντίστοιχα και οι έλληνες παραγωγοί δεν έχουν πολλές φορές ούτε την οικονομική δυνατότητα αλλά ούτε και τη δυνατότητα οργάνωσης και παρακολούθησης για την εφαρμογή των αντίστοιχων προτύπων αγροτικής παραγωγής.

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ΜΜΕ επιχειρήσεις του κλάδου από την εφαρμογή τόσων προτύπων έχει προβληματίσει την Ε.Ε. η οποία έχει συγκροτήσει επιτροπή για την παρακολούθηση της εξέλιξης και της εφαρμογής των προτύπων ενώ έχει προβληματίσει και τον Οργανισμό Παγκόσμιου Εμπόριο (WTO) καθώς πολλά από τα πρότυπα λειτουργούν και ως εμπόδια στο ελεύθερο εμπόριο. Ωστόσο σύμφωνα με ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές βέλτιστης πρακτικής της ΕΕ για τα συστήματα εθελοντικής πιστοποίησης γεωργικών προϊόντων και τροφίμων» (2010/C 341/04) δεν απαιτείται νομοθετική παρέμβαση για την αντιμετώπιση των τυχόν μειονεκτημάτων των συστημάτων πιστοποίησης σε αυτήν τη φάση. Αν' αυτού η Επιτροπή συγκρότησε σειρά κατευθυντήριων γραμμών για την βελτίωση της διαφάνειας, της αξιοπιστίας και της αποτελεσματικότητας των εθελοντικών συστημάτων πιστοποίησης, καθώς και για να εξασφαλιστεί ότι δεν έρχονται σε σύγκρουση με τις κανονιστικές απαιτήσεις.

2.2. Βασικές Αλλαγές

➤ A1. Διαρκώς αυξανόμενη ισχύς δικτύου διανομής & συγκέντρωση της αγοράς

Μια μακροχρόνια τάση των τελευταίων δεκαετιών είναι η σημαντική αύξηση της συγκέντρωσης στη λιανική αγορά, με την αύξηση του μεγέθους και του μεριδίου των αλυσίδων σουπερμάρκετ ή υπεραγορών. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης των 12 χωρών, οι 5 μεγαλύτερες αλυσίδες συγκεντρώνουν το 50% των πωλήσεων, ενώ σε 5 κράτη μέλη το μερίδιο φθάνει το 70% (στοιχεία 2008).

Στην Ελλάδα, το 2009, οι 5 μεγαλύτερες αλυσίδες συγκεντρώνουν τα 45% των πωλήσεων, με τάσεις ανόδου (ΠΑΣΕΓΕΣ). Αν ληφθούν υπόψη μόνο οι 96 επιχειρήσεις

σουπερμάρκετ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, οι 3 μεγαλύτερες έχουν μερίδιο 42%, οι 5 μεγαλύτερες 55% και οι 10 μεγαλύτερες έχουν μερίδιο 77%. Σύμφωνα με τους ειδικούς του χώρου η τάση αυτή θα συνεχισθεί έως ότου ο κλάδος συγκεντρωθεί σε 3-4 ομίλους.

Γενικά η συγκέντρωση του λιανεμπορίου δημιουργεί ολιγοπωλιακές καταστάσεις που θεωρούνται αναποτελεσματικές και μη επιθυμητές, σύμφωνα με την οικονομική θεωρία (ολιγοπώλιο για τους καταναλωτές, ολιγοψώνιο για τους παραγωγούς).

Βασικό αποτέλεσμα της συγκέντρωσης του λιανεμπορίου είναι η αυξημένη διαπραγματευτική ισχύς του έναντι των λοιπών τομέων (πρωτογενή και δευτερογενή) και πιέσεις στις τιμές και τους όρους πληρωμής προς αυτούς. Επίσης σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι όμιλοι αυτοί προωθούν προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας, αποσυνδέοντας έτσι, στη συνείδηση του καταναλωτή, το προϊόν από τον παραγωγό του.

Οι κύριες πρακτικές που μπορούν να χαρακτηρισθούν αθέμιτες, δημιουργούν προβλήματα στους παραγωγούς και περιορίζουν τον ανταγωνισμό είναι οι:

- Έκδοση πιστωτικών τιμολογίων έκπτωσης ή παροχής υπηρεσιών εκ των υστέρων και όχι στο ίδιο το τιμολόγιο πώλησης προϊόντων, ώστε να φαίνεται η πραγματική / καθαρή τιμή αγοράς. Η πρακτική αυτή δημιουργεί δυσκολία στον κοστολογικό έλεγχο και προσδιορισμό του μικτού περιθωρίου κέρδους ανά προϊόν. Επίσης οδηγεί σε μεγάλη αύξηση της διαφοράς μεταξύ της τιμής του παραγωγού και του καταναλωτή.
- Καθυστέρηση πληρωμής των προμηθευτών. Ο μέσος χρόνος εξόφλησης των υποχρεώσεων στην Ελλάδα είναι από διπλάσιος έως τριπλάσιος σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ.
- Εξαγορές εγχώριων παραγωγικών μονάδων και προώθηση εισαγόμενων προϊόντων ως εγχώριων διατηρώντας την προηγούμενη επωνυμία.
- Επιβολή τέλους τοποθέτησης (entry fee), για την είσοδο κάποιου προμηθευτή στην αλυσίδα λιανικής.

Εκτός από τα προβλήματα στους προμηθευτές, η συγκέντρωση αποτελεί πρόβλημα για τον ίδιο τον κλάδο του λιανεμπορίου, λόγω της συρρίκνωσης / εξαφάνισης των μικρότερων καταστημάτων και δημιουργίας εμποδίων εισόδου, γεγονός που οδηγεί σε έλεγχο του συνόλου του κλάδου.

Για την αντιμετώπιση αυτής της τάσης (συγκέντρωσης) απαιτούνται μέτρα από την πολιτεία και ενέργειες από τις επιχειρήσεις του κλάδου.

Από την πλευρά της πολιτείας απαιτούνται θεσμικά μέτρα σε δυο κατευθύνσεις. Η πρώτη αφορά μέτρα για την μείωση των αρνητικών επιπτώσεων, όπως περιορισμός της δυνατότητας έκδοσης πιστωτικών τιμολογίων ή παροχής υπηρεσιών εκ των υστέρων,

καθιέρωση χρόνου εξόφλησης τιμολογίων. Η δεύτερη αφορά μέτρα για την ισόρροπη ανάπτυξη των δυνάμεων στην αγορά και αποφυγή των ολιγοπωλιακών καταστάσεων, όπως ενεργοποίηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, εφαρμογή αντικινήτρων με σκοπό την αποφυγή της συγκέντρωσης κλπ.

Από την πλευρά των παραγωγών απαιτείται καταρχήν αναγνώριση της πραγματικότητας περί συγκέντρωσης της αγοράς και λήψη μέτρων για τον μετριασμό των επιπτώσεων της, όπως ενεργοποίηση συλλογικών φορέων στην διαπραγμάτευση, συνεργασία ομοειδών επιχειρήσεων για την διάθεση των προϊόντων τους, χρήση εξειδικευμένου προσωπικού στην προώθηση των πωλήσεων και την διαπραγμάτευση κ.ά. Επίσης είναι δυνατόν να προωθηθούν πρωτοβουλίες απεξάρτησης από τις μεγάλες αλυσίδες διάθεσης και διοχέτευση της παραγωγής στην αγορά μέσω εναλλακτικών καναλιών διανομής. Τέτοιου είδους πρωτοβουλίες είναι παραγωγή εξειδικευμένων προϊόντων (επωνύμων, βιολογικών, παραδοσιακών) με ζήτηση από συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς και διαφορετική αντιμετώπιση από τους καταναλωτές. Σε αυτά τα εξειδικευμένα προϊόντα, μειώνεται η ισχύς του πλεονεκτήματος της μαζικής διάθεσης (και αγοράς), που έχουν οι μεγάλες αλυσίδες.

➔ **A2. Διεθνοποίηση**

Σημαντική αλλαγή η οποία σημειώνεται τα τελευταία χρόνια αποτελεί η διεθνοποίηση. Η διεθνοποίηση αφορά, τόσο την επέκταση των ελληνικών επιχειρήσεων σε ξένες αγορές, όσο και την είσοδο ξένων επιχειρήσεων στην εγχώρια αγορά. Η αλλαγή αυτή αποτελεί ταυτόχρονα ευκαιρία και απειλή για τις ελληνικές επιχειρήσεις.

Ελληνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στις γειτονικές χώρες των Βαλκανίων μεταφέροντας στις χώρες αυτές την παραγωγική τους δραστηριότητα, καθώς επίσης οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις ενισχύουν τις εξαγωγές τους σε αγορές της Ευρώπης και της Βορείου Αφρικής είτε μέσω συνεργασιών με μεγάλες αλυσίδες super market είτε αυτόνομα. Τα ελληνικά προϊόντα, όπως π.χ. λάδι, εσπεριδοειδή, αλιεύματα, αποστάγματα, γαλακτοκομικά προϊόντα, κ.ά. τοποθετούνται σε ξένες ανταγωνιστικές αγορές.

Ιδιαίτερα έντονη είναι επίσης και η παρουσία ξένων προϊόντων και επιχειρήσεων στην εγχώρια αγορά. Τα πρόσφατα παραδείγματα της Danone η οποία επεκτείνει τη διανομή των προϊόντων της στο σύνολο της ελληνικής αγοράς και της Friesland η οποία ανέπτυξε νέα παραγωγική μονάδα στην Πάτρα αποτελούν ενδείξεις της ελκυστικότητας της εγχώριας αγοράς για τις ξένες επιχειρήσεις. Επίσης, σημαντική είναι και η παρουσία ξένων αλυσίδων super market, π.χ. Carrefour, Delhaize, κ.ά., οι οποίες διακινούν και ξένα προϊόντα.

Η είσοδος ξένων επιχειρήσεων στην εγχώρια αγορά μπορεί να αποτελέσει απειλή για τις ελληνικές επιχειρήσεις, καθώς τα προϊόντα τους ενδέχεται να πωλούνται σε χαμηλότερες τιμές και σε κάποιες περιπτώσεις να είναι ακόμα και καλύτερα ποιοτικά με αποτέλεσμα να μειωθεί η ζήτηση για τα εγχώρια προϊόντα. Παράλληλα όμως μπορεί να αποτελέσει και ευκαιρία για συνεργασίες με ελληνικές ΜΜΕ, τόσο σε επίπεδο παραγωγής και προμήθειας πρώτων υλών, όσο και σε επίπεδο διανομής.

⇒ **A3. Αλλαγή καταναλωτικών προτύπων**

Η ισχύς των διαφόρων σταδίων της αγροδιατροφικής αλυσίδας έχει διαφοροποιηθεί με το πέρασμα του χρόνου, ανάλογα βέβαια και με τις κατηγορίες προϊόντων. Αποτέλεσμα είναι η αγορά του αγροδιατροφικού τομέα, ενώ στο παρελθόν κατευθυνόταν περισσότερο από τους παραγωγούς (producer driven), τώρα καθοδηγείται περισσότερο από την συμπεριφορά του καταναλωτή (consumer driven).

Τα νέα καταναλωτικά πρότυπα διαμορφώνονται από:

- Πληθυσμιακές και δημογραφικές αλλαγές. Στασιμότητα του πληθυσμού, αύξηση των ολιγομελών νοικοκυριών, αύξηση της μέσης ηλικίας του πληθυσμού, εισροή μεταναστών με διαφορετικές διατροφικές συνήθειες, αλλαγή στα διατροφικά πρότυπα μεγάλων πληθυσμιακά χωρών (Ινδία, Κίνα).
- Αύξηση του μέσου εισοδήματος και του επιπέδου διαβίωσης, καθώς και μείωση του ποσοστού του εισοδήματος που ξοδεύεται για τρόφιμα.
- Απασχόληση περισσότερων μελών των νοικοκυριών (μείωση του χρόνου παρασκευής φαγητού, ανάγκη για έτοιμα ή ημιέτοιμα τρόφιμα).
- Ενημέρωση των καταναλωτών για τα χαρακτηριστικά και την διατροφική αξία κάθε κατηγορίας και είδους τροφίμου. Ενδιαφέρον για περισσότερο «φυσικά» προϊόντα, όπως π.χ. βιολογικά, παραδοσιακά, τοπικά προϊόντα, προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ, κ.α.
- Αύξηση του ενδιαφέροντος για πιο υγιεινή διατροφή και διατροφή για την αντιμετώπιση σύγχρονων παραγόντων επιβάρυνσης της υγείας.
- Αύξηση ενδιαφέροντος για κατανάλωση τροφίμων με ιδιαίτερα ποιοτικά ή μη χαρακτηριστικά.

Όλοι οι προαναφερθέντες παράγοντες επηρεάζονται περαιτέρω από τον τρόπο ζωής και τη διαμόρφωση τάσεων που γίνεται από τα μέσα, όπως για παράδειγμα:

- ειδικές εκπομπές για διατροφή, μαγείρεμα, κ.λπ. της τηλεόρασης,
- συνεχείς έρευνες που δημοσιεύονται στον περιοδικό τύπο, στο διαδίκτυο και στην τηλεόραση για τη διατροφική αξία, τα χαρακτηριστικά, τους κινδύνους, τους «μύθους» και τις αλήθειες γύρω από τα τρόφιμα, τις διατροφικές τάσεις σε άλλες χώρες (π.χ. τάση locavores, αλλαγές διατροφικών προτύπων άλλων χωρών, κ.α.), κ.λπ.
- ειδικά περιοδικά για το ευρύ αναγνωστικό/καταναλωτικό κοινό που αφορούν την

υγεία, την ομορφιά και τη διατροφή, κ.λπ.

Παράλληλα όμως, λόγω και της οικονομικής κρίσης, υπάρχει και η πίεση στις τιμές από τους καταναλωτές και η προτίμηση των προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας.

Αποτέλεσμα των ανωτέρω είναι η ζήτηση για:

- λειτουργικά προϊόντα, τα οποία συμβάλουν στην διατήρηση της καλής υγείας,
- ημιέτοιμα / έτοιμα φαγητά,
- βιολογικά, παραδοσιακά, τοπικά προϊόντα καθώς και προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ, κ.α., εφεξής αποκαλούμενα πιο «φυσικά» προϊόντα, με έμφαση στην καλή υγεία, στην επαφή με τη φύση και στην προστασία του περιβάλλοντος.

➔ **A4. Βιολογικά Προϊόντα**¹²

Ένας σημαντικός τομέας της αγροδιατροφικής αλυσίδας είναι τα βιολογικά τρόφιμα. Η έννοια των βιολογικών τροφίμων διατρέχει το σύνολο των κρίκων της αλυσίδας αρχίζοντας από την πρωτογενή παραγωγή, συνεχίζοντας στον τομέα της μεταποίησης και φθάνοντας στον τομέα της διανομής. Σημειώνεται ότι είναι απαραίτητος ο χαρακτηρισμός του προηγούμενου σταδίου ως βιολογικού για να συνεχισθεί ο χαρακτηρισμός στο επόμενο στάδια. Αυτός είναι και ένας¹³ από τους λόγους που δίνεται έμφαση στον χαρακτηρισμό της πρωτογενούς παραγωγής ως βιολογικής (βιολογική γεωργία, βιολογική κτηνοτροφία), ενώ ο χαρακτηρισμός των επόμενων σταδίων συναντάται αρκετά λιγότερο. Βέβαια ο ορισμός των βιολογικών προϊόντων, σύμφωνα με το κοινοτικό και εθνικό δίκαιο, συμπεριλαμβάνει ολόκληρη την αλυσίδα από την παραγωγή έως και την διάθεση στον τελικό καταναλωτή.

Η αξία της παγκόσμιας αγοράς, το 2009, εκτιμάται σε 40 δισεκατομμύρια ευρώ. Εκτιμάται ότι η αξία αυτή έχει τριπλασιασθεί την από το 2000. Παρόλο που η βιολογική γεωργία εφαρμόζεται στις περισσότερες χώρες του κόσμου, η μελέτη έδειξε ότι η κατανάλωση των βιολογικών προϊόντων παραμένει κυρίως στις χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, στις οποίες παρατηρήθηκε ανεπάρκεια αγαθών.

Στην ίδια μελέτη εκτιμάται ότι το ύψος των πωλήσεων βιολογικών προϊόντων στην Ευρώπη κυμάνθηκε στα 18 δισεκατομμύρια ευρώ για το έτος 2009, με τη μεγαλύτερη αγορά στη Γερμανία, στην οποία παρατηρήθηκαν ετήσιες πωλήσεις αξίας 6

¹² FiBL AND I FOAM, The World of organic agriculture, statistics & emerging trends 2011

¹³ Ως άλλοι λόγοι θα μπορούσαν να αναφερθούν: η μειωμένη παρέμβαση της μεταποίησης στο προϊόν, το μικρό μέγεθος της παραγωγής, η διάθεση μόνο την εποχή παραγωγής, η διάθεση σε μικρές αγορές, έξω από τα συνηθισμένα μεγάλα δίκτυα.

δισεκατομμυρίων ευρώ. Αυτή την τάση ακολούθησαν άλλα κράτη της ΕΕ όπως η Γαλλία με ετήσιες πωλήσεις αξίας 3 κ δισεκατομμυρίων ευρώ. Είναι σημαντικό ότι σχεδόν το 5% της καλλιεργήσιμης γης στην ΕΕ είναι βιολογικά καλλιεργούμενη. Επίσης το 25% των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων παγκοσμίως βρίσκονται στην Ευρώπη

Η ετήσια ανάπτυξη της αγοράς των βιολογικών προϊόντων κυμαίνεται μεταξύ 10-15%.

Στην Ελλάδα οι καλλιεργούμενες (βιολογικά) εκτάσεις ανέρχονται στο 4% των συνολικών, το 2009 (το 2005 ήταν 3,5%).

Σημειώνεται ότι οι μεγάλοι ρυθμοί αύξησης των μεγεθών θα πρέπει να αξιολογηθούν με προσοχή, διότι αναφέρονται σε μικρά, σχετικά, μεγέθη. Μια μικρή απόλυτη μεταβολή εμφανίζεται αρκετά μεγάλη ποσοστιαία.

Στην βιολογική γεωργία, η υγεία του εδάφους και ο σεβασμός προς το περιβάλλον είναι θέματα μεγάλης σημασίας για την επιβίωση των ανθρώπων και των ζώων. βρίσκεται στην καρδιά όλων των βιολογικών συστημάτων. Η βιολογική γεωργία βασίζεται σε αναγνωρισμένες εδώ και δεκαετίες αγροτικές πρακτικές και σέβεται το περιβάλλον μέσω:

- Υπεύθυνης χρήσης της ενέργειας και των φυσικών πόρων
- Διατήρησης της βιοποικιλότητας
- Διατήρησης της τοπικής οικολογικής ισορροπίας
- Αύξησης της γονιμότητας του εδάφους
- Διατήρησης της ποιότητας του νερού
- Προώθησης της υγείας και της ευημερίας των ζώων
- Ικανοποιήσεις των ιδιαίτερων αναγκών των ζώων

Το τελικό αποτέλεσμα αυτών των επιλεγμένων πρακτικών είναι η παραγωγή φρέσκων και εύγευστων ειδών διατροφής, τα οποία προσφέρονται σε φυσική μορφή ή μετά από επεξεργασία, όπως:

- Φρούτα όπως φράουλες, μήλα και πορτοκάλια
- Λαχανικά όπως τομάτες, καρότα και μπρόκολα
- Γάλα από αγελάδες, αιγοπρόβατα, βουβάλια και άλλα ζώα
- Αυγά από κοτόπουλα, ορτύκια ή άλλα πουλερικά
- Κρεατικά από αιγοπρόβατα, βοοειδή, κοτόπουλα και χοίρους.
- Δημητριακά όπως βρώμη, ρύζι, σιτάρι και κριθάρι

Οι μεταποιητές των βιολογικών προϊόντων και κατ' επέκταση οι έμποροι και οι διανομείς, έχουν τους ίδιους στόχους με τους βιοκαλλιεργητές και προμηθεύουν φρέσκα και αυθεντικά είδη διατροφής τα οποία έχουν υποστεί επεξεργασία η οποία σέβεται τη φύση και τα οικοσυστήματα. Οι βασικές αρχές για την επεξεργασία και μεταποίηση των βιολογικών προϊόντων περιλαμβάνουν:

- Αυστηρούς περιορισμούς για το ποια προσθετικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν
- Αυστηρούς περιορισμούς για τις χημικές συνθετικές εισροές
- Απαγόρευση για τη χρήση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών (ΓΤΟ)

Συνεπώς, μαζί με το φάσμα των υψηλής ποιότητας γευστικών φρούτων, λαχανικών και κρεάτων, τα σύγχρονα βιολογικά προϊόντα μπορούν, και το επιτυγχάνουν, να περιλαμβάνουν Παιδικές τροφές, Κρασιά από σταφύλια βιολογικής καλλιέργειας, Μπύρες, Γιαούρτια, Τούρτες, Γλυκίσματα, Ψωμί, Δημητριακά, Μπισκότα, Κρύα γεύματα, Φρουτοχυμούς, Κονσερβοποιημένα φρούτα και λαχανικά, Έτοιμα γεύματα, Καφέ, Τσάι.

Στην πραγματικότητα, επειδή οι βιοκαλλιεργητές τείνουν στην επιλογή λιγότερο γνωστών φυτικών και ζωικών ειδών με αυξημένη αντοχή ή ανοχή σε εχθρούς και ασθένειες καθώς και με καλύτερη προσαρμοστικότητα σε τοπικές και εποχιακές συνθήκες, γι' αυτό ο τομέας μεταποίησης της βιολογικής γεωργίας έχει ακόμη μεγαλύτερο φάσμα προϊόντων στη διάθεσή του.

Η παραγωγή και διάθεση βιολογικών προϊόντων ακολουθεί ένα αυστηρό πλαίσιο προϋποθέσεων, που προκύπτει από τους κανονισμούς της ΕΕ και των κρατών μελών. Η τήρηση των προϋποθέσεων πιστοποιείται από ανεξάρτητους φορείς και χορηγείται το ειδικό σήμα βιολογικών προϊόντων της ΕΕ.

Η διανομή των βιολογικών προϊόντων στους καταναλωτές πραγματοποιείται με διάφορες μεθόδους:

- Τοπικά και εξειδικευμένα βιολογικά καταστήματα
- Ειδικά βιολογικά καταστήματα σε αγροτικές ή μητροπολιτικές περιοχές
- Υπαίθριους πάγκους πώλησης σε αγροτικές περιοχές
- Άμεσες πωλήσεις στα αγροκτήματα που παράγονται τα προϊόντα
- Παραδόσεις κατ' οίκον ή σε σημεία παράδοσης διά μέσου παραγγελιών από το διαδίκτυο
- Σουπερμάρκετ, τα οποία συνήθως έχουν διακριτά τμήματα για τα βιολογικά προϊόντα, φρέσκα, ή μεταποιημένα.
- Εστιατόρια και επιχειρήσεις τροφοδοσίας

Ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των βιολογικών προϊόντων που τα διαφοροποιούν από τα κοινά προϊόντα της αγροδιατροφικής αλυσίδας μπορούν να αναφερθούν:

- Μικρότερες ποσότητες, λόγω μικρών εκτάσεων και λόγω μικρότερης απόδοσης (ανά στρέμμα, ανά ζώο).
- Ύπαρξη πρωτογενούς παραγωγής μόνο την εποχή στην οποία παράγεται φυσικά το προϊόν.
- Ανομοιομορφία και μεγάλη ποικιλία των προϊόντων. Δεν μπορούν να εφαρμοσθούν οι

πρακτικές της μαζικής παραγωγής, μεταποίησης, τυποποίησης διακίνησης.

- Περιορισμοί στην μεταποίηση, συντήρηση και διακίνηση των προϊόντων ώστε να συνεχίσουν να χαρακτηρίζονται βιολογικά.
- Γενικά, η βιολογική αλυσίδα προσιδιάζει περισσότερο σε συστήματα παραγωγής μικρής κλίμακας, που παρουσιάζουν αρκετές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους.

Στην Ελλάδα, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια του παρόντος, το βασικό χαρακτηριστικό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι το μικρό τους μέγεθος. Επίσης στον τομέα της μεταποίησης, δραστηριοποιούνται πολλές μικρές επιχειρήσεις. Με αυτά τα χαρακτηριστικά είναι δύσκολο να εφαρμοσθούν πρακτικές μαζικής παραγωγής και να εκμεταλλευθούν οικονομίες κλίμακας. Όμως τα χαρακτηριστικά αυτά δεν αποτελούν εμπόδιο στην ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα τα παραδοσιακά συστήματα εκτροφής αιγών και προβάτων είναι πολύ κοντά στις απαιτήσεις της βιολογικής κτηνοτροφίας. Σε πολλές ορεινές ο τομέας της αιγοπροβατοτροφίας, μπορεί να πει κανείς ότι βρίσκεται σχεδόν σε «προβιολογικό» στάδιο. Θα μπορούσε να ενισχυθεί η Βιολογική Αιγοπροβατοτροφία, σε συνδυασμό με άλλες παρεμβάσεις εκμετάλλευσης οικονομικών κλίμακας, όπως για παράδειγμα οι Ομάδες Παραγωγών, ή η Συμβολαιακή Κτηνοτροφία, για υποστήριξη και διατήρηση των μικρών παραδοσιακών εκμεταλλεύσεων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας μας.

Το κανονιστικό πλαίσιο (συμβατό με το αντίστοιχο της ΕΕ) για την πιστοποίηση εφαρμόζεται ήδη και η εξέλιξη του αριθμού των εγγεγραμμένων επιχειρηματιών (παραγωγών – μεταποιητών) παρουσιάζει ανοδική πορεία την δεκαετία του 2000.

Αριθμός πιστοποιημένων επιχειρήσεων στη βιολογική παραγωγή

2002	2003	2004	2005	2006	2007
6.299	6.642	9.885	15.556	24.666	24.729

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας

Σύμφωνα με τα στοιχεία του *the World of organic agriculture 2011*, ο αριθμός των εγγεγραμμένων επιχειρηματιών δεν παρουσίασε σημαντικές μεταβολές τα έτη 2008 και 2009.

Ο τομέας της βιολογικής γεωργίας και η σχετική αλυσίδα εφοδιασμού της είναι εξειδικευμένη. Απαιτείται εκπαιδευμένο προσωπικό για την παραγωγή και παράδοση υψηλής ποιότητας βιολογικών προϊόντων που απαιτούνται όλο και περισσότερο από τους καταναλωτές. Οι επιχειρηματίες και οι εργαζόμενοι της αλυσίδας εφοδιασμού βιολογικών προϊόντων πρέπει να έχουν εκπαιδευτεί για τους σκοπούς του τομέα αυτού και να γίνεται συνεχής προσπάθεια για βελτίωση των ικανοτήτων και των γνώσεών τους.

Η βιολογική γεωργία και ο τομέας της μεταποίησης προσφέρουν νέες ευκαιρίες και θέσεις εργασίας στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης, όπως τη δημιουργία εναλλακτικών

επιλογών αντί για συνθετικά φυτοπροστατευτικά προϊόντα ή νέα συστήματα αμειψισπορών για την παροχή θρεπτικών στοιχείων. Επίσης, ανοίγονται νέες ευκαιρίες στην αγορά και νέοι δίαυλοι επικοινωνίας με τους καταναλωτές στον τομέα λιανικής πώλησης. δημιουργούνται ευκαιρίες στον τομέα της παραγωγής και επεξεργασίας για επανασύνδεση με τους καταναλωτές εξηγώντας τους απλά τα οφέλη από τον τρόπο και τον τόπο παραγωγής των προϊόντων. Οι πρακτικές που συνεισφέρουν περιλαμβάνουν:

- Αγροτικές και οικοτουριστικές επιχειρήσεις
- Επισκέψεις σχολείων και δημοσιογράφων στα αγροκτήματα
- Πληροφόρηση για τα αγροκτήματα και τη σήμανσή τους
- Νέες εκστρατείες προώθησης και έρευνες ανάλυσης της αγοράς

Η φύση της βιολογικής γεωργίας προάγει τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την αύξηση των αγροτικών πληθυσμών και της αγροτικής ευημερίας. Ως παράγοντες που συνεισφέρουν σε αυτό αναφέρονται:

- Η καταλληλότητα μικρότερων εκμεταλλεύσεων, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η σωστή διαχείριση, οδηγεί στην αύξηση των εμπλεκομένων στη βιολογική γεωργία.
- Η παραδοσιακή χειρωνακτική προσέγγιση της γεωργίας, καθώς αντιτίθεται στην εξάρτηση τεχνητών εισροών και δίνει έμφαση στη φυσική και μηχανική παραγωγή, δημιουργεί την ανάγκη για μεγάλο αριθμό εργαζομένων όλων των επιπέδων εμπειρίας.
- Η υψηλή συμβατότητα των βιολογικών αγροκτημάτων με τα αγροτικά και οικοτουριστικά εγχειρήματα. Η φιλοξενία, η εμπορία και η ειδίκευση στον τουρισμό είναι ειδικότητες οι οποίες μπορούν να επωφεληθούν από αυτή την τάση.
- Νέες περιοχές έρευνας (φυτοπροστασία, ευημερία των ζώων, ανανεώσιμες πηγές) για τους επιστήμονες.
- Πολλοί βιοκαλλιεργητές παίζουν ενεργό ρόλο στην έρευνα αγοράς, και κάποιες φορές στην επεξεργασία- μεταποίηση, τη διανομή και το λιανεμπόριο των προϊόντων τους. Έτσι δημιουργείται η ανάγκη για απασχόληση εξειδικευμένου προσωπικού τόσο στον τομέα της βιοκαλλιέργειας, όσο και στον τομέα της λοιπών λειτουργιών της επιχείρησης (διοίκηση, οργάνωση, διαχείριση, οικονομικά, μάρκετινγκ κ.ά.).

Η βιολογική γεωργία, συμβάλει επίσης στη μεγαλύτερη συμμετοχή των αγροτικών κοινοτήτων στην αλυσίδα εφοδιασμού των ειδών διατροφής. Αυτό συμβαίνει λόγω:

- Της χρήσης διάφορων καναλιών της αγοράς, για παράδειγμα, σημεία πωλήσεων στο αγρόκτημα, καταστήματα και αγορές στο αγρόκτημα καθώς και πωλήσεις μέσω του διαδικτύου
- Νέες και ποικίλες ευκαιρίες στην αγορά
- Προτίμηση εμπορίας των προϊόντων σε κοντινές αποστάσεις

Στην πραγματικότητα, τα μέρη της αλυσίδας διανομής βιολογικών προϊόντων, συχνά

εμπλέκονται σε περισσότερους από έναν κρίκο αυτής. Οι αγρότες δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον προς τα βιολογικά προϊόντα τους και συχνά συμμετέχουν στην επεξεργασία και στην εμπορία τους.

Αυτό, συχνά σημαίνει ότι οι αγρότες μπορούν να μιλούν απευθείας με τους καταναλωτές σχετικά με τα προϊόντα τους, βοηθώντας τους να κατανοήσουν ακριβώς το πώς αυτά έχουν παραχθεί καθώς και τα οφέλη που προκύπτουν από μία πιο αειφόρο προσέγγιση στην παραγωγή τροφίμων. Με αυτό τον τρόπο, ενημερώνουν τους καταναλωτές και τους συμβουλεύουν για τις συνέπειες των τροφίμων και ποτών που καταναλώνουν.

➔ **A5. Νέες διαστάσεις στο περιβάλλον λειτουργίας των αγροδιατροφικών επιχειρήσεων**

Η παραγωγή τροφίμων, ήδη από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα έχει σταματήσει να αντιμετωπίζεται ως μια επιχειρηματική δραστηριότητα η οποία έχει ως αποκλειστικό στόχο να εφοδιάζει την κοινωνία με διατροφικά αγαθά. Αν και ο στόχος του εφοδιασμού παραμένει κυρίαρχος (στην Ελλάδα και στην ΕΕ), η παραγωγή τροφίμων πλέον, λαμβάνει χώρα σε ένα πλαίσιο το οποίο ορίζεται από διάφορες πολιτικές (οι οποίες εκπορεύονται από τις απαιτήσεις της κοινωνίας) και κανονιστικές απαιτήσεις που αφορούν σε θέματα όπως: η υγεία των καταναλωτών, η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση της παράδοσης. Τα θέματα αυτά ενσωματώνονται στην διαδικασία παραγωγής αγροδιατροφικών επιχειρήσεων και αντανακλώνται στην τεράστια ποικιλία των διακινούμενων προϊόντων. Πιο συγκεκριμένα:

- Η σχέση των επιχειρήσεων τροφίμων και της υγείας του καταναλωτικού κοινού έχει πολλαπλές διαστάσεις. Η πλέον σημαντική είναι η παροχή εγγυήσεων από τις επιχειρήσεις τροφίμων προς το καταναλωτικό κοινό ότι τα προϊόντα που παράγουν και διακινούν είναι ασφαλή για κατανάλωση. Η παροχή των εγγυήσεων αυτών απαιτεί από τις επιχειρήσεις την ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης της ασφάλειας τροφίμων υποστηριζόμενων από ποικίλους ελέγχους για την τεκμηρίωση της απουσίας παθογόνων και επιβλαβών παραγόντων από τα τρόφιμα, αλλά και τη διατήρηση και επικοινωνία των σχετικών πληροφοριών μεταξύ των επιχειρήσεων. Μια ακόμη διάσταση της προαναφερομένης σχέσης είναι η παραγωγή τροφίμων που ενισχύουν την υγεία του καταναλωτή είναι δηλαδή εμπλουτισμένα με ιδιαίτερα στοιχεία (π.χ. αυγά πλούσια σε ωμέγα-3, γιαούρτια με προβιοτικές καλλιέργειες κ.α.) τα οποία συμβάλλουν στην πρόληψη εμφάνισης ασθενειών ή με χαρακτηριστικά που επιτρέπουν τη χρήση τους από ασθενείς (παχύσαρκους, διαβητικούς κλπ). Η διάσταση αυτή είναι προφανές ότι δεν υπαγορεύεται από την πολιτεία αλλά αποτελεί ένα νέο προσανατολισμό των επιχειρήσεων για καλύτερη αξιοποίηση επιλεγμένων τμημάτων της αγοράς
- Η σχέση των επιχειρήσεων τροφίμων με το περιβάλλον είναι εξίσου πολυδιάστατη. Η πλέον σημαντική διάσταση της σχέσης αυτής είναι η υποχρέωση της συμμόρφωσης

των επιχειρήσεων με την απαίτηση της περιβαλλοντικής αειφορίας. Στο πλαίσιο αυτό οι επιχειρήσεις τροφίμων, ανεξάρτητα από το στάδιο στο οποίο δραστηριοποιούνται (πρωτογενής παραγωγή, μεταποίηση, εμπορία) οφείλουν να αναπτύξουν μεθόδους και πρακτικές περιορισμού του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος και να διαχειρίζονται τα απόβλητά τους σύμφωνα με το εκάστοτε ισχύον κανονιστικό πλαίσιο. Πλέον της συμμόρφωσης όμως ως προς τις κανονιστικές απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, πολλές είναι οι επιχειρήσεις τροφίμων που χρησιμοποιούν την φιλοπεριβαλλοντική διάσταση στην παραγωγική τους διαδικασία ως εργαλείο διαφοροποίησης από τον ανταγωνισμό. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται παραδείγματα όπως η παραγωγή βιολογικών προϊόντων ή προϊόντων ολοκληρωμένης διαχείρισης, η χρήση βιοδιασπώμενων υλικών συσκευασίας, η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (περιλαμβανομένων αποβλήτων της παραγωγικής τους διαδικασίας) κ.α.

- Η σχέση των επιχειρήσεων τροφίμων με την διατήρηση της παράδοσης αποτελεί ένα ιδιαίτερο θέμα το οποίο αγγίζει κυρίως τις ΜΜΕ του τομέα. Σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, με έντονη όμως ακόμη τη διαφοροποίηση του πολιτισμικού υπόβαθρου και των αξιών κάθε αγοράς, είναι προφανές ότι η ανάδειξη των δεσμών ενός τροφίμου με παραδοσιακές μεθόδους παραγωγής και υλικά τοπικής παραγωγής τα οποία στη συλλογική συνείδηση ταυτίζονται με έννοιες και ιδιότητες όπως φρέσκα, υγιεινά και νόστιμα, δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για τη δραστηριοποίηση κυρίως μικρού μεγέθους επιχειρήσεων τροφίμων με σκοπό την εκμετάλλευση niche αγορών στις οποίες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι μεγάλων, πολυεθνικών επιχειρήσεων που παράγουν μαζικά τυποποιημένα προϊόντα.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις τροφίμων αντιμετωπίζουν μια διαρκώς μεγεθυνόμενη πρόκληση: όχι μόνο να παράγουν προϊόντα τα οποία να καλύπτουν με επάρκεια τις διατροφικές ανάγκες του πληθυσμού, αλλά ταυτόχρονα να παρέχουν εγγυήσεις ότι είναι ασφαλή για κατανάλωση και επιπρόσθετα να ικανοποιούν ειδικές προσδοκίες όπως η συμβολή τους στην προστασία του περιβάλλοντος, στην ενίσχυση της υγείας και στη διατήρηση της παράδοσης.

➔ **A6. Αλλαγές στη νομοθεσία σήμανσης των τροφίμων**

Οι επιχειρήσεις τροφίμων στην Ελλάδα, λόγω του μικρού μεγέθους τους κυρίως, δυσκολεύονται να παρακολουθούν τις αλλαγές στη νομοθεσία τροφίμων. Ένας από τους τομείς της νομοθεσίας τροφίμων στον οποίο φαίνονται να έχουν πρόβλημα ακόμα και σήμερα οι επιχειρήσεις του κλάδου να παρακολουθήσουν τις αλλαγές της, είναι η νομοθεσία υποχρεωτικής και προαιρετικής επισήμανσης των τροφίμων.

Μέχρι σήμερα οι βασικοί κανόνες για την υποχρεωτική και προαιρετική επισήμανση των τροφίμων περιγράφονται σε δύο οδηγίες της Ε.Ε. Πιο συγκεκριμένα την οδηγία για τη

γενική επισήμανση (2000/13/ΕΚ) και την οδηγία για τη διατροφική επισήμανση των τροφίμων (90/496/ΕΟΚ). Σημαντικές αλλαγές τα τελευταία χρόνια στις προαναφερόμενες οδηγίες και κατά συνέπεια και στον τρόπο σήμανσης των τροφίμων αποτελούν τα ακόλουθα:

- Κατάργηση του κανόνα του 25% το 2005, που ήθελε τις βιομηχανίες να έχουν τη δυνατότητα να μην αναγράφουν στις ετικέτες συστατικά κάτω του 25%. Τώρα πλέον Αυτή η εξέλιξη έχει δυσκολέψει πολλές επιχειρήσεις στο σχεδιασμό των συσκευασιών λόγω των πολλών απαραίτητων πληροφοριών αλλά ταυτόχρονα πριμοδοτεί τις επιχειρήσεις που προτιμούν τη χρήση πιο υγιεινών συστατικών.
- Προσθήκη της απαίτησης αναγραφής για Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς (η σήμανση είναι υποχρεωτική, για προϊόντα, που περιέχουν Γ.Τ.Ο., σε ποσοστό άνω του 0,9%)
- Νέα νομοθεσία για τα βιολογικά προϊόντα (ΕΚ 889/2008) με νέες απαιτήσεις για τη σήμανσή βιολογικών προϊόντων. Σημαντική αλλαγή του συγκεκριμένου κανονισμού στην οποία δεν έχουν ακόμα προσαρμοστεί όλες οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι η υποχρέωση σε όλα τα προϊόντα που φέρουν το σήμα της βιολογικής καλλιέργειας τουλάχιστον το 95% των αγροτικών συστατικών τους να είναι βιολογικά. Παράλληλα, απαγορεύεται να χρησιμοποιούνται φράσεις όπως βιολογικό, οργανικό, οικολογικό οι οποίες δύνανται να παραπλανήσουν τον καταναλωτή να πιστέψει ότι ένα προϊόν είναι βιολογικό ενώ δεν είναι.
- Νέα νομοθεσία το 2007 για τα αλλεργιογόνα τα οποία θα πρέπει να αναγράφονται στη συσκευασία

Παράλληλα, αναμένεται μέσα στο 2011 να εκδοθεί και ο νέος κανονισμός της Ε.Ε. για τη σήμανση των τροφίμων. Η πρόταση του νέου Κανονισμού ενοποιεί και επικαιροποιεί τις οδηγίες 2000/13/ΕΚ και 90/496/ΕΟΚ¹⁴ και περιλαμβάνει:

- Αλλαγές στον τρόπο αναγραφής των διατροφικών χαρακτηριστικών των τροφίμων
- Αλλαγές στον τρόπο αναγραφής του τόπου προέλευσης του φρέσκου κρέατος
- Υποχρέωση για εντονότερη εμφάνιση των αλλεργιογόνων στα τρόφιμα
- Βελτίωση των γραμματοσειρών για την διευκόλυνση της ανάγνωσης όλων των απαραίτητων στοιχείων
- Οι υποχρέωση για πληροφορίες σχετικά με αλλεργιογόνα θα επεκταθεί και στα μη συσκευασμένα τρόφιμα (π.χ. σε εστιατόρια, καφέ κ.α.)

¹⁴ European Parliament legislative resolution of 6 July 2011 on the Council position at first reading with a view to the adoption of a regulation of the European Parliament and of the Council on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 and repealing Directives 87/250/EEC, 90/496/EEC, 1999/10/EC, 2000/13/EC, 2002/67/EC, 2008/5/EC and Regulation (EC) No 608/2004 (17602/1/2010 – C7-0060/2011 – 2008/0028(COD))

➔ **A7. Αλλαγή στο πλαίσιο των ενισχύσεων - νέα ΚΑΠ**

Με βάση τις νέες προτάσεις, η χρηματοδότηση της ΚΑΠ από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό παραμένει σταθερή και διαμορφώνεται στα 418,4 δισ. ευρώ για την επταετία 2014-2020, ενώ οριακές είναι και οι μεταβολές στα ποσά που αφορούν τις περισσότερες χώρες μέλη. Σημειώνεται ότι το επίπεδο των άμεσων ενισχύσεων (Α΄ Πυλώνας) για το 2014 στη χώρα μας θα διαμορφωθεί στα 2.253 εκατ. ευρώ, δηλαδή όσο είναι και σήμερα.

Τίθεται ως προτεραιότητα πολιτικής η βιώσιμη παραγωγή τροφίμων και ακολουθούν, η βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και η ισορροπημένη περιφερειακή ανάπτυξη. Την ίδια στιγμή, στους στόχους της μεταρρύθμισης προτάσσονται η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, η βελτίωση της βιωσιμότητας και η αύξηση της αποτελεσματικότητας.

Αυτό το οποίο αλλάζει με τη νέα ΚΑΠ είναι η υποχρέωση σταδιακής μετάβασης από το μοντέλο των ιστορικών δικαιωμάτων σε ένα καθεστώς «περιφερειοποίησης» των ενισχύσεων. Αυτό σημαίνει ότι το ύψος της ενιαίας ενίσχυσης θα είναι συγκεκριμένο και ίσο για όλους τους δικαιούχους σε κάθε περιφέρεια και στην περίπτωση της χώρας μας, με βάση τις πρώτες εκτιμήσεις, θα κυμαίνεται μεταξύ 45 και 60 ευρώ το στρέμμα.

Η επιλογή του χρονοδιαγράμματος μετάβασης στο νέο καθεστώς ανήκει στο κράτος – μέλος. Η νέα ΚΑΠ αφήνει σημαντικά περιθώρια επιλογών στα κράτη – μέλη.

Τα ιστορικά δικαιώματα θα καταργηθούν και θα αντικατασταθούν από στρεμματικές ενισχύσεις, ομοιόμορφες σε επίπεδο κράτους ή περιφερειών. Έτσι, η καλλιεργούμενη έκταση αναδεικνύεται σε βασικό στοιχείο υπολογισμού των ενισχύσεων. Η συνδεδεμένη ενίσχυση συνεχίζει να υπάρχει, για όσα κράτη το επιθυμούν, ενώ για πρώτη φορά εισάγεται μια ειδική πενταετής ενίσχυση για τους νέους αγρότες και ένα ειδικό προαιρετικό καθεστώς για τους «μικρούς γεωργούς».

Βασικό στοιχείο της μεταρρύθμισης είναι ότι το 30% των άμεσων ενισχύσεων πλέον εξαρτάται από την τήρηση τριών απλών οικολογικών αγροτικών πρακτικών. Στόχος είναι η ευρωπαϊκή γεωργία να γίνει πιο οικολογική, και η ΚΑΠ να αποκτήσει μια νέα βάση νομιμοποίησης απέναντι στους Ευρωπαίους φορολογούμενους.

Πάντως η εφαρμογή του νέου συστήματος θα γίνει σταδιακά, με ορίζοντα το 2019. Στόχος είναι να επιτευχθεί «σύγκλιση ανάμεσα στις χώρες και τις περιφέρειες», σύμφωνα με τον επίτροπο. Όπως αναφέρεται στις προτάσεις της Κομισιόν «όλα τα δικαιώματα ενίσχυσης που θα ενεργοποιηθούν το 2019 σε ένα κράτος-μέλος ή σε μία περιφέρεια θα πρέπει να έχουν ενιαία αξία ανά μονάδα, μέσω μιας σύγκλισης προς τη μονάδα αυτή, που

θα πραγματοποιηθεί κατά τη μεταβατική περίοδο, γραμμικά. Για να αποφευχθούν δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις για τους αγρότες, τα κράτη-μέλη που χρησιμοποιούσαν το ιστορικό μοντέλο, θα μπορούν να λάβουν μερικώς υπόψη ιστορικούς παράγοντες κατά τον υπολογισμό της αξίας των δικαιωμάτων ενίσχυσης κατά το πρώτο έτος εφαρμογής του νέου συστήματος».

Τα κράτη-μέλη θα μπορούν να μεταφέρουν ως και 10% των πόρων του Πρώτου Πυλώνα, στο Δεύτερο, κόβοντας αντίστοιχα από τις άμεσες ενισχύσεις. Η σχετική απόφαση θα πρέπει να ληφθεί από το κάθε κράτος ως τον Αύγουστο του 2013.

Παράλληλα, δημιουργείται ένα εθνικό απόθεμα που θα χρηματοδοτείται με έως και 3% από τα κονδύλια των άμεσων ενισχύσεων. Τα χρήματα αυτά θα χρηματοδοτούν κατά προτεραιότητα τους νέους αγρότες, αλλά και αγρότες σε περιοχές που έχουν ενταχθεί σε αναπτυξιακά ή διαρθρωτικά προγράμματα, με στόχο να μην εγκαταλειφθεί η γη. Αν κάποια δεδομένη χρονιά περισσεύουν χρήματα στο εθνικό απόθεμα, αυτά θα επιστρέφουν στις άμεσες ενισχύσεις.

Αν και οι νέες ενισχύσεις φιλοδοξούν να είναι πιο ομοιόμορφες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα κράτη-μέλη θα μπορούν να τις φέρουν στα μέτρα τους, έχοντας λόγο σε καίρια θέματα. Έτσι, θα έχουν τη δυνατότητα να ορίσουν τη στρεμματική ενίσχυση σε περιφερειακό επίπεδο και να αποφασίσουν αν επιθυμούν συνδεδεμένες ενισχύσεις και με ποια χρηματοδότηση, και αν θα δώσουν έξτρα ενίσχυση στις μειονεκτικές περιοχές. Ακόμα στα κράτη ανατίθεται να ορίσουν ποιοι είναι οι «μικροί γεωργοί», τι στήριξη θα λάβουν οι νέοι αγρότες, αλλά και πώς ορίζεται η ελάχιστη «γεωργική δραστηριότητα».

Ως την 1η Αυγούστου του 2013, τα κράτη-μέλη θα πρέπει να αποφασίσουν εάν θα ακολουθήσουν το περιφερειακό μοντέλο, ορίζοντας στρεμματικές ενισχύσεις διαφορετικού ύψους σε κάθε περιφέρεια. Οι περιφέρειες αυτές, που κατά βάση δεν θα συμπίπτουν με τις διοικητικές περιφέρειες, θα πρέπει να ορίζονται «σύμφωνα με αντικειμενικά και αμερόληπτα κριτήρια όπως τα αγρονομικά και τα οικονομικά τους χαρακτηριστικά ή η θεσμική και διοικητική τους δομή».

Στη συνέχεια τα κράτη-μέλη θα πρέπει να διαιρέσουν την εθνική οροφή ανάμεσα στις περιφέρειες αυτές, πάλι με αντικειμενικά κριτήρια. Μάλιστα οι περιφερειακές οροφές θα μπορούν να τροποποιούνται από έτος σε έτος, σύμφωνα με προκαθορισμένα κριτήρια, όπως «οι γεωργικές τους δυνατότητες ή περιβαλλοντικά κριτήρια».

Οι συνδεδεμένες ενισχύσεις δεν καταργούνται, και το κάθε κράτος θα κληθεί να αποφασίσει εκ νέου, ποια προϊόντα θα στηρίξει.

Το κάθε κράτος θα πρέπει ως την 1η Αυγούστου «του έτους που προηγείται του πρώτου έτους εφαρμογής» της συνδεδεμένης, να αποφασίσει τι ποσοστό θα αφιερώσει για τη συνδεδεμένη ενίσχυση. Μέγιστο όριο είναι το 5% της εθνικής οροφής. Το 2016, τα κράτη-μέλη θα μπορούν να αναθεωρήσουν την απόφασή τους, με ισχύ από το 2013, αυξάνοντας, μειώνοντας ή καταργώντας τελείως τις συνδεδεμένες ενισχύσεις.

Βασικός στόχος της νέας ΚΑΠ είναι να δώσει κίνητρα για μια πιο οικολογική γεωργία. Στόχος της νέας πολιτικής είναι να ανταμείβει τα περιβαλλοντικά «δημόσια αγαθά». Το 30% των άμεσων ενισχύσεων πλέον θα εξαρτάται από τρεις γεωργικές πρακτικές:

- διαφοροποίηση των καλλιεργειών,
- διατήρηση των μόνιμων βοσκότοπων και
- περιοχές οικολογικής εστίασης.

Διαφοροποίηση σημαίνει ότι οι αγρότες που έχουν αρόσιμες καλλιέργειες σε πάνω από 30 στρέμματα, θα πρέπει να καλλιεργούν τρία διαφορετικά προϊόντα. Το κάθε προϊόν θα πρέπει να καλλιεργείται σε έκταση όχι μεγαλύτερη ή μικρότερη από το 5% με 70% του χωραφιού. Η διαφοροποίηση δεν θα εφαρμόζεται σε εκτάσεις που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για χορτονομές, είναι σε αγρανάπαυση ή καλλιεργούνται με φυτά που καλύπτονται από το νερό για σημαντικό μέρος του έτους, π.χ. ορυζώνες.

Όσον αφορά τις «περιοχές οικολογικής εστίασης», σημαίνει ότι οι αγρότες θα πρέπει να αφήνουν ακαλλιέργητο το 7% των επιλέξιμων εκταρίων τους.

Θεματικά υπο-προγράμματα τεσσάρων κατηγοριών έχουν τη δυνατότητα να θεσπίσουν τα κράτη-μέλη. Με βάση την πρόταση της Επιτροπής, έχοντας ως κύριο κορμό τις ανάγκες μίας συγκεκριμένης κατηγορίας αγροτών ή μίας περιοχής, το κράτος μπορεί να συγκεντρώσει δράσεις από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης που θα προτείνει ως επενδυτική λύση στον ενδιαφερόμενο. Για τους νέους αγρότες, π.χ., εκτός από πριμ πρώτης εγκατάστασης μπορεί να δίνει ενίσχυση και για παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και για εκπαίδευση-κατάρτιση ή ακόμα και Σχέδιο Βελτίωσης.

Στη δεύτερη «ομάδα» ανήκουν οι μικρές αγροτικές εκμεταλλεύσεις, οι οποίες εκτός από τα παραπάνω μπορούν να ενταχθούν με ενίσχυση σε κάποιο σύστημα ποιότητας ή σε επιχειρησιακό πρόγραμμα για την ίδρυση Ομάδας Παραγωγών. Για τις ορεινές περιοχές προβλέπεται αντίστοιχη οριζόντια δράση, όπου προστίθενται μέτρα δασώσεων και αποκατάστασης των φυσικών μειονεκτημάτων (εξισωτική αποζημίωση).

Τέλος, ανάλογα με τις ανάγκες μίας περιοχής μπορεί να εφαρμοστεί οριζόντια δράση για «περιορισμένες εφοδιαστικές αλυσίδες», όπως τις αναφέρει η Κομισιόν. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να ενταχθεί στα πλαίσια του περιφερειακού «καλαθιού» και να χρηματοδοτεί

την εμπορία και τη διακίνηση τοπικών προϊόντων μέσω του Leader ή ακόμα και την ανάπλαση ενός χωριού.

Στις διαπραγματευτικές και, φυσικά, στις οικονομικές ικανότητες του κάθε κράτους-μέλους εναπόκειται το αν θα αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες που του δίνει η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική για τα αναπτυξιακά προγράμματα του Β' Πυλώνα. Η Ελλάδα, λόγω της οικονομικής συγκυρίας έχει και θετικά και αρνητικά σημεία: Η οικονομική ύφεση θα τη βοηθήσει να ζητήσει περισσότερα αναλογικά κονδύλια από τους εταίρους, αλλά θα την εμποδίσει να διαθέσει αρκετά «κρατικά» χρήματα. Σχετικά με την υλοποίηση του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης για την περίοδο 2014-2020:

- Δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις επιλογές των κρατών μελών.
- Διατηρούνται κάποιες βασικές δράσεις, με ορισμένες διαφοροποιήσεις, παρόλο που εντάσσονται και στο σχήμα των «πράσινων» ή των άλλων ενισχύσεων.
- Το Leader ισχυροποιείται κι άλλο, ενώ φαίνεται ότι εγκαταλείπονται οριστικά τα ΟΠΑΑΧ και ο «3ος άξονας», που ενσωματώνεται στο Leader.
- Είναι σαφής η στροφή προς χρηματοδοτικά εργαλεία για τη διευκόλυνση των επενδύσεων, δηλαδή επιδότηση επιτοκίου για δάνεια ή εγγυητικές επιστολές.

Τριμερή χρηματοδότηση θα απαιτεί η υλοποίηση ενός νέου Ταμείου Ασφάλισης των γεωργών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής ή της μεγάλης διακύμανσης των τιμών των αγροτικών εμπορευμάτων. Σύμφωνα με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ένα τέτοιο ταμείο αλληλοβοήθειας θα πρέπει να χρηματοδοτείται από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους, αλλά και από αγρότες.

Στο κείμενο των θέσεων της ΕΕ για τα τρόφιμα αναφέρεται ότι «Η γεωργία, που αποτελεί τη βάση της τροφικής αλυσίδας, είναι σε μεγάλο βαθμό κατακερματισμένη και ελάχιστα δομημένη. Για να ενισχυθεί η θέση των γεωργών, η Επιτροπή προτείνει τη στήριξη των οργανώσεων των παραγωγών και των διακλαδικών οργανώσεων, καθώς και τη δημιουργία απευθείας δικτύων ανάμεσα στους παραγωγούς και τους καταναλωτές (χωρίς πολλούς μεσάζοντες). Επιπλέον, οι ποσοτώσεις για τη ζάχαρη, που δεν έχουν πλέον λόγο ύπαρξης, δεν θα συνεχιστούν μετά το 2015».

Ειδικό καθεστώς στρεμματικής ενίσχυσης για τους αμπελουργούς θεσπίζει με ξεχωριστό κανονισμό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην πρότασή της για τη νέα ΚΑΠ. Φαίνεται ότι το «ρεύμα» για άμεσες ενισχύσεις στα οινοστάφυλα όχι μόνο δεν κόβεται, αλλά πλέον ενθαρρύνεται και αποκτά ξεχωριστή υπόσταση στην Ε.Ε. Μετά την Ελλάδα, όλο και περισσότερα κράτη-μέλη προσανατολίζονται στην εφαρμογή στρεμματικών ενισχύσεων, με κονδύλια μέσα από τον εθνικό φάκελο του καθενός. Ο λόγος είναι, βέβαια, ότι η παραγωγή κρασιού εντός Ευρώπης χάνει χρόνο με το χρόνο σε ανταγωνιστικότητα.

Τα επιμέρους μέτρα των εθνικών φακέλων διατηρούνται, όπως αναδιάρθρωση αμπελώνων, επενδύσεις, απόσταξη υποπροϊόντων οίνου, χρήση συμπυκνωμένου γλεύκου και προώθηση.

➔ **A8. Τεχνολογικές αλλαγές στα τρόφιμα**

Ο κλάδος των τροφίμων είναι ένας κλάδος όπου η τεχνολογία δεν γίνεται γρήγορα αποδεκτή από το ευρύ κοινό. Είναι ένας κλάδος που όπου συχνά το παραδοσιακό είναι συνυφασμένο με το ποιοτικό και ασφαλές ενώ το τεχνολογικά αναπτυγμένο συχνά εκλαμβάνεται από τους καταναλωτές ως υποβαθμισμένης ποιότητας, μειωμένων θρεπτικών συστατικών ή / και πολλές φορές επικίνδυνο μακροπρόθεσμα για την υγεία. Εντούτοις ο σύγχρονος τρόπος ζωής έχει δημιουργήσει απαιτήσεις που εκ των πραγμάτων εκπληρώνονται καλύτερα από νέες τεχνολογίες.

Νέες τεχνολογίες στις συσκευασίες των τροφίμων

Η μεγαλύτερη ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στον τομέα των τροφίμων αφορά σε νέες συσκευασίες. Πρωταρχικοί σκοποί της συσκευασίας είναι η προστασία των χαρακτηριστικών του προϊόντος για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα καθώς και η κατά το δυνατόν ελκυστικότερη παρουσίαση του προϊόντος στον πελάτη. Εντούτοις τα τελευταία χρόνια έχει αναδειχθεί μια νέα διάσταση των συσκευασιών, αυτός της προστασίας του περιβάλλοντος¹⁵. Η νέα αυτή διάσταση έχει οδηγήσει στην παραγωγή βιώσιμων συσκευασιών δηλαδή συσκευασιών που δεν επιβαρύνουν τα περιβάλλον ούτε με τα χρησιμοποιούμενα υλικά (βιοαποικοδομήσιμα υλικά) ούτε με τις μεθόδους παραγωγής τους (χρήση ήπιων τεχνολογιών παραγωγής, χρήση ΑΠΕ στην παραγωγή κ.α.).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα παρουσιάζουν οι έρευνες που γίνονται για την ανάπτυξη τεχνολογιών χρήσης των αποβλήτων τυροκομείων και σφαγίων για τη δημιουργία βιολογικών πολυμερών ως πρώτη ύλη για την παρασκευή βιοαποικοδομήσιμων υλικών συσκευασίας.

Επίσης, σημαντική κατά τα τελευταία χρόνια είναι και η χρήση του RFID στα υλικά συσκευασίας. Έχουν κατασκευαστεί ειδικά τσιπ μικρού μεγέθους τα οποία αφενός μπορούν να παρουσιάζουν σημαντικά ιστορικά χαρακτηριστικά του προϊόντος (ημέρα παραγωγής, παραγωγός κ.α.) και αφετέρου μπορούν να παρακολουθούν την κατάσταση του προϊόντος. Ήδη χρησιμοποιούνται κυρίως στο εξωτερικό ειδικές συσκευασίες (Time/temperature indicators – TTI) οι οποίες παρακολουθούν χρόνο και θερμοκρασία αποθήκευσης και ενημερώνουν με μη αναστρέψιμο χρωματισμό της συσκευασίας για την παρέλευση του χρόνου διατήρησης του προϊόντος (ο χρόνος διατήρησης είναι

¹⁵ Innovative Food Packaging Solutions, AARON L. BRODY et al., Institute of food technology, 2008

εξαρτώμενος από τη θερμοκρασία διατήρησης). Παράλληλα, σήμερα ερευνάται και στην Ελλάδα η δυνατότητα χρήσης του RFID σε συνδυασμό με λειτουργικό φιλμ μέσα στη συσκευασία το οποίο θα τροφοδοτεί το προϊόν με ουσίες (π.χ. βακτηριοσύνες) για την καταπολέμηση επιμολύνσεων.

Σημαντικές αλλαγές στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών έχει επιφέρει και η ανάπτυξη της νανοτεχνολογίας. Ήδη νανοϋλικά χρησιμοποιούνται για να ενισχύσουν συσκευασίες γυαλιού ή αλουμινίου χωρίς να απαιτείται επιπλέον χρήση υλικού. Η ενίσχυση αυτή των υλικών βοηθάει στην επιμήκυνση του χρόνου διατήρησης των προϊόντων χωρίς πρόσθετα κόστη από επιπλέον υλικό. Παράλληλα, άλλα νανοϋλικά χρησιμοποιούνται για την καλύτερη σταθεροποίηση πλαστικών και την προστασία τους από την υπεριώδη ακτινοβολία (τεχνολογία σημαντική για τη βιομηχανία εμφιαλωμένου νερού και ελαιολάδου).

Νέες τεχνολογίες στην παραγωγή και τον έλεγχο

Νέα τρόφιμα ή νέες παραγωγικές διαδικασίες συνεχώς εισέρχονται στο χώρο τροφίμων τα τελευταία χρόνια. Οι νέες τεχνολογίες στα τρόφιμα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στις ακόλουθες δύο κατηγορίες:

- Νέα τρόφιμα και νέα συστατικά τροφίμων (novel foods and novel food ingredients)
- Γενετικά τροποποιημένα και
- Λειτουργικά τρόφιμα

Τα νέα τρόφιμα όπως αυτά προσδιορίζονται από τον ΕΚ 258/97 είναι τρόφιμα ή συστατικά τροφίμων, τα οποία δεν έχουν, μέχρι σήμερα, χρησιμοποιηθεί ευρέως για ανθρώπινη κατανάλωση και ανήκουν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- τρόφιμα και συστατικά τροφίμων με νέα ή σκοπίμως τροποποιημένη πρωτοταγή μοριακή σύνταξη,
- τρόφιμα και συστατικά τροφίμων τα οποία συντίθενται ή έχουν απομονωθεί από μικροοργανισμούς, μύκητες ή φύκη,
- τρόφιμα και συστατικά τροφίμων τα οποία συντίθενται ή έχουν απομονωθεί από φυτά, και συστατικά τροφίμων τα οποία έχουν απομονωθεί από ζώα, εκτός από τρόφιμα και τα συστατικά τροφίμων που έχουν ληφθεί από παραδοσιακές πρακτικές πολλαπλασιασμού ή αναπαραγωγής και έχουν ακινδύνως χρησιμοποιηθεί ως τρόφιμα και κατά το παρελθόν,
- τρόφιμα και συστατικά τροφίμων για τα οποία έχει εφαρμοστεί μέθοδος παραγωγής που δεν χρησιμοποιείται ευρέως, εφόσον η μέθοδος αυτή προκαλεί στη σύνθεση ή τη δομή των τροφίμων ή των συστατικών τροφίμων σημαντικές αλλαγές που επηρεάζουν τη θρεπτική τους αξία, το μεταβολισμό τους ή την περιεκτικότητά τους σε ανεπιθύμητες ουσίες.

Τα νέα τρόφιμα ή συστατικά νέων τροφίμων απαιτούν σημαντικές δαπάνες έρευνας και τεχνολογίας οι οποίες στην Ελλάδα μπορούν να γίνουν μόνο σε επίπεδο ερευνητικών ιδρυμάτων. Ένα παράδειγμα συνεργασίας εταιρίας με ένα πανεπιστήμιο για την έρευνα σε νέες τεχνολογίες παραγωγής τροφίμων αποτελεί η έρευνα για τις ευεργετικές δράσεις των ψαριών που έχουν ταϊστεί με ιχθυοτροφές εμπλουτισμένες με εκχυλίσματα ελαιολάδου από ελαιόκαρπο. Η έρευνα έγινε από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και σαν σκοπό της είχε τη δημιουργία ψαριών που να προστατεύουν την καρδιά από καρδιαγγειακά νοσήματα¹⁶. Αντίθετα πολλές επιχειρήσεις μπορούν να χρησιμοποιήσουν εγκεκριμένα νέα συστατικά τροφίμων για την ανάπτυξη νέων τροφίμων.

Τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα ελέγχονται σύμφωνα με τον κανονισμό 1829/2003 της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα είναι τρόφιμα που παράγονται από Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς (ΓΤΟ). Τα τρόφιμα από ΓΤΟ είναι συνήθως φυτικής παραγωγής (σόγια, καλαμπόκι κ.α.) αν και πειράματα έχουν γίνει και για την παραγωγή ΓΤΟ ζωικής παραγωγής (π.χ. χοιρινά με αυξημένα ωμέγα 3 λιπαρά). Η απαίτηση κατάλληλης σήμανσης των τροφίμων από ΓΤΟ καθιστά τα τρόφιμα αυτά συχνά μη αποδεκτά από το ευρύ καταναλωτικό κοινό στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Για αυτό το λόγο πολλά προϊόντα αποφεύγουν τη χρήση της σήμανσης. Ιδιαίτερα εξαπλωμένη και στην Ελλάδα είναι η μη εφαρμογή του κανονισμού 1829/2003 στην εκτροφή των ζώων, καθώς αν και μεγάλο μέρος των τροφών είναι από ΓΤΟ (π.χ. ΓΤ καλαμπόκι) δεν αναφέρεται αυτό πουθενά ούτε στις ζωοτροφές αλλά ούτε και στα προϊόντα κρέατος. Η τεχνολογία που αφορά στα τρόφιμα από ΓΤΟ δεν αναμένεται να έχει ενδιαφέρον για τις ελληνικές επιχειρήσεις τροφίμων παρά μόνο ως ενδιαφέρον πληροφόρησης και προστασίας από ΓΤΟ. Το κόστος ανάπτυξης τεχνολογιών ΓΤΟ είναι τεράστιο για τα μεγέθη των ελληνικών επιχειρήσεων ενώ τα προϊόντα αυτά δεν έχουν τύχει ευρείας αποδοχής από το καταναλωτικό κοινό.

Τα λειτουργικά τρόφιμα είναι τρόφιμα τα οποία ισχυρίζονται ότι διαθέτουν χαρακτηριστικά τα οποία δύνανται να θωρακίσουν την υγεία του καταναλωτή (π.χ. μαργαρίνες με φυτικές στερόλες, αυγά με ω-3 λιπαρά οξέα, προβιοτικές καλλιέργειες στα γιαούρτια και τα γάλατα κ.α.). Οι ισχυρισμοί αυτοί των διαφόρων λειτουργικών τροφίμων διέπονται από τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 1924/2006. Τα λειτουργικά τρόφιμα δύνανται είτε να είναι νέα τρόφιμα είτε να χρησιμοποιούν εγκεκριμένα νέα συστατικά τροφίμων. Τα νέα αυτά τρόφιμα κερδίζουν συνεχώς νέους καταναλωτές και στην Ελλάδα και ως εκ τούτου, η ελληνική βιομηχανία τροφίμων θα πρέπει να παρακολουθεί τις αλλαγές αλλά πολλές φορές και να ελέγχει την εγκυρότητα των ισχυρισμών νέων τροφίμων. Τα περισσότερα από τα παραδείγματα λειτουργικών τροφίμων μπορούν να παραχθούν από την μέση ελληνική

¹⁶ Το Βήμα, Φάτε ψάρια... κουκούτσια, 06/12/2009

βιομηχανία τροφίμων καθώς συνήθως βασίζονται σε εγκεκριμένα νέα συστατικά τα οποία δεν απαιτούν πρόσθετες έρευνες ή νέες τεχνολογίες παραγωγής. Ωστόσο τα νέα αυτά συστατικά προέρχονται από ξένες πολυεθνικές κυρίως καθώς η έρευνα και η αδειοδότηση σε πολλές περιπτώσεις απαιτεί σημαντικά κεφάλαια.

Πέρα από τις νέες τεχνολογίες στα υλικά συσκευασίας, τα τρόφιμα και τις διαδικασίες παραγωγής των, νέες τεχνολογίες βοηθούν σημαντικά και στον τομέα του ελέγχου ποιότητας. Η χρήση της μοριακής βιολογίας στον έλεγχο των παθογόνων μικροβίων μπορεί να βοηθήσει τις επιχειρήσεις τροφίμων στην ταχύτερο και αντικειμενικότερο έλεγχο για παθογόνα βακτήρια (π.χ. Λιστέρια). Με τις μέχρι σήμερα πρακτικές, η ανίχνευση των παθογόνων βακτηρίων γίνεται χρησιμοποιώντας κατάλληλες καλλιέργειες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη των μικροοργανισμών. Οι σημερινές πρακτικές ωστόσο απαιτούν χρόνο και βασίζονται στην παρατήρηση. Η μοριακή βιολογία στην έρευνα των νουκλεϊκών οξέων (DNA και /ή RNA), που συνδέεται με ένα συγκεκριμένο μικροοργανισμό¹⁷. Μία άλλη νέα εφαρμογή που δύναται να επιταχύνει τον γρηγορότερο και ευκολότερο εντοπισμό χαλασμένων ή νοθευμένων τροφίμων είναι η χρήση της χημειομετρίας στα τρόφιμα (chemometrics). Χημειομετρία είναι μια στατιστική προσέγγιση για την ερμηνεία των προτύπων σε πολυμεταβλητά δεδομένα. Όταν χρησιμοποιείται για την ανάλυση των δεδομένων η χημειομετρία, συχνά οδηγεί σε μια πιο γρήγορη και πιο ακριβή εκτίμηση της σύνθεσης ενός τροφίμου ή ακόμα και φυσικές ή οργανοληπτικές ιδιότητες. Για παράδειγμα, η σύνθεση (λίπος, φυτικές ίνες, υγρασία, υδατάνθρακες) γαλακτοκομικών προϊόντων ή δημητριακών μπορεί γρήγορα να μετρηθεί χρησιμοποιώντας υπέρυθη φασματοσκοπία και χημειομετρία. Ιδιότητες των τροφίμων (π.χ. γεύση, άρωμα, δριμύτητα) αλλά και περιοχή προέλευσης προϊόντος μπορούν επίσης να παρακολουθούνται σε συνεχή βάση¹⁸. Η συγκεκριμένη μέθοδος μεταξύ άλλων έχει δοκιμαστεί πειραματικά επιτυχώς για την εύρεση νοθείας στο λάδι.

17 Prof Luca Coccolin, Dr. Kallipi Rantsiou, Molecular biology applied to food microbiology: detection, quantification and vitality of foodborne pathogens, 2009

18 Chemometrics Applications Overview, Infometrix, Inc., 1996

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΝΑΛΗΦΘΕΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Κατά την τελευταία δεκαετία ο αγροδιατροφικός τομέας ενισχύθηκε ποικιλοτρόπως στα πλαίσια της υλοποίησης τομεακών και επιχειρησιακών προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ (3η και 4η προγραμματική περίοδος (2000-2006 και 2007-2013 αντίστοιχα), αλλά και από την εφαρμογή του αναπτυξιακού νόμου όπως αυτός εκάστοτε ίσχυσε.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα, η πολιτική ανάπτυξης προωθήθηκε και υλοποιήθηκε, κατά κύριο λόγο, μέσα από τα ακόλουθα Προγράμματα:

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης & Ανασυγκρότησης της Υπαιθρου (ΕΠΑΑΑΥ 2000-2006)
- Έγγραφο Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης 2000-2006
- Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας 2000-2006
- το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013
- Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας 2007-2013

Τα προγράμματα αυτά συμπληρώθηκαν με μέτρα στα πλαίσια των ΠΕΠ (δράσεις που αφορούν κυρίως στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων), και του LEADER (με έμφαση στην ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη με παρεμβάσεις που αφορούν κυρίως σε υποδομές ανάπτυξης του αγροτικού χώρου και ανάπτυξη της πολυδραστηριότητας).

Όσον αφορά τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα, αυτοί ενισχύθηκαν μέσα από μέτρα των ακόλουθων προγραμμάτων:

- ΕΠ Ανταγωνιστικότητα 2000-2006
- ΕΠ Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα 2007-2013
- Ο Αναπτυξιακός Νόμος

Το συνολικό κόστος των προαναφερομένων ΕΠ (μη συμπεριλαμβανομένων των ΠΕΠ, της ΚΠ LEADER και του Αναπτυξιακού Νόμου) ξεπερνά τα 20 δις €, περιλαμβάνοντας παρεμβάσεις που σε γενικές γραμμές αξιολογούνται ως θετικές, υπό την έννοια ότι συνέβαλαν και συνεχίζουν να συμβάλλουν στην προσαρμογή των επιχειρήσεων του τομέα στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες που ορίζει το περιβάλλον λειτουργίας τους (θεσμικό, φυσικό, τεχνολογικό, κοινωνικό, κ.λπ.).

Στα πλαίσια μιας συνολικής θεώρησης των ανωτέρω προγραμμάτων διαπιστώνεται ότι αυτά περιελάμβαναν διάφορες παρεμβάσεις:

- για τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό των κτιριακών εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού παραγωγής και διακίνησης προϊόντων των επιχειρήσεων του τομέα,
- για την αύξηση της δυναμικότητας παραγωγής σε επιλεγμένους κλάδους (π.χ. ιχθυοκαλλιέργειες), με αντίστοιχη μείωση σε άλλους συμπληρωματικούς κλάδους (π.χ. παράκτια αλιεία),
- τον περιορισμό του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των επιχειρήσεων και του τομέα γενικότερα (μέσω της ενίσχυσης της μετεγκατάστασης επιχειρήσεων, της ενίσχυσης για την υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών παραγωγής (π.χ. βιολογική γεωργία) της ενίσχυσης εγκατάστασης μεθόδων και πρακτικών προστασίας του περιβάλλοντος (π.χ. βιολογικοί καθαρισμοί), αξιοποίησης ΑΠΕ και εξοικονόμησης ενέργειας,
- για την παραγωγή, προβολή και προώθηση προϊόντων ποιότητας (π.χ. βιολογικά, ΠΟΠ/ΠΓΕ, ολοκληρωμένης διαχείρισης, κ.ά.),
- τη βελτίωση ορισμένων δημογραφικών δεικτών (με έμφαση στον πρωτογενή τομέα μέσω της ενίσχυσης της εγκατάστασης νέων γεωργών και την πρόωρη συνταξιοδότηση) και δεικτών εκπαίδευσης/κατάρτισης (μέσω υλοποίησης δράσεων δια βίου κατάρτισης γεωργών, αλλά και στελεχών των επιχειρήσεων μεταποίησης και εμπορίας τροφίμων (ενδοεπιχειρησιακά ή μέσω ΚΕΚ),
- τη δημιουργία υποδομών (εγγειοβελτιωτικά έργα, οδοποιίες, λιμενικές/αλιευτικές υποδομές, κ.α.) που διευκολύνουν την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας σε εθνικό περιφερειακό και τοπικό επίπεδο,
- την ενίσχυση της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας που σχετίζονται με παραγωγικές διαδικασίες ή με την παραγωγή νέων προϊόντων,

Σημειώνεται ότι ο σχεδιασμός των παρεμβάσεων αυτών (τόσο στην 3^η, όσο και στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο) πραγματοποιήθηκε έχοντας ως βάση τις δυνατότητες και τους περιορισμούς των Κανονισμών που διέπουν τις παρεμβάσεις των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ. Αναμφίβολα το ευρύ πεδίο των δυνητικών παρεμβάσεων που ορίζουν οι σχετικοί κανονισμοί, σε συνδυασμό με τις εξίσου διευρυμένες, αλλά αλληλοσυγκρουόμενες (σε αρκετές περιπτώσεις) ανάγκες του αγροδιατροφικού τομέα δεν προσδιόρισαν ένα ιδιαίτερα ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Αν και οι απορροφήσεις κυμάνθηκαν σε σχετικά υψηλά επίπεδα, τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα (ιδίως στον πρωτογενή τομέα) παραμένουν, προσδιορίζοντας χαμηλή ανταγωνιστικότητα σε αρκετούς κλάδους και προϊόντα. Η καλύτερη στόχευση και διασύνδεση των παρεμβάσεων παραμένει ζητούμενο.

Στο Παράρτημα παρουσιάζονται λεπτομερέστερα στοιχεία που αφορούν στην παρουσίαση και αξιολόγηση των κυριότερων προγραμμάτων μέσω των οποίων ενισχύθηκε ο αγροδιατροφικός τομέας την τελευταία δεκαετία.

4. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΩΝ

Στον ακόλουθο πίνακα συνοψίζονται οι προτεινόμενες οριζόντιες προσαρμογές για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων προβλημάτων και αλλαγών ανά κατηγορία, ήτοι στον τρόπο οργάνωσης, στην εξωστρέφεια, στην τεχνολογία και στο ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων του τομέα, ενώ παράλληλα αποτυπώνονται ο χρονικός προγραμματισμός εφαρμογής τους – βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, και η αρμοδιότητα εφαρμογής τους – επιχείρηση, Συλλογικός Φορέας, Κράτος. Ακολουθεί αναλυτική παρουσίαση κάθε προτεινόμενης προσαρμογής.

Προτεινόμενες Προσαρμογές	Προβλήματα/Αλλαγές που αντιμετωπίζονται	Χρόνος Υλοποίησης		Φορέας Υλοποίησης		
		Βραχυπρόθεσμα	Μέσο-Μακροπρόθεσμα	Επιχείρηση	Συλλογικός Φορέας	Κράτος
Τρόπος Οργάνωσης						
Οργάνωση Επιχειρησιακών Λειτουργιών	Π2, Π5, Π6, Π7, Π8, Π9, Π14 Α1, Α2, Α7	✓		✓		
Θέσπιση συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων	Π1, Π2, Π3, Π4, Π9, Π14 Α1, Α2	✓	✓	✓	✓	✓
Επαναπροσανατολισμός της στρατηγικής ανάπτυξης των ΜΜΕ της αγροδιατροφικής αλυσίδας	Π8 Α1, Α3, Α4, Α5, Α6, Α7, Α8	✓	✓	✓	✓	
Εξωστρέφεια						
Διαμόρφωση στρατηγικής προβολής και προώθησης των ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων στο εξωτερικό	Π9, Π10 Α2, Α3	✓	✓	✓	✓	✓
Τεχνολογία						
Ενίσχυση της δυνατότητας αναγνώρισης τεχνολογικών αλλαγών	Π7, Π14 Α6, Α8	✓	✓	✓	✓	
Ενίσχυση της δυνατότητας αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών	Π7, Π14 Α6, Α8		✓	✓	✓	✓
Ανθρώπινο δυναμικό						
Ενίσχυση της απασχόλησης και πολυαπασχόλησης στον πρωτογενή τομέα	Π11	✓	✓	✓	✓	✓
Συστηματική κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού	Π6, Π11	✓	✓	✓	✓	✓
Θεσμικές Παρεμβάσεις						
	Π1, Π5, Π6, Π8, Π12, Π13 Α7		✓			✓

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- Π1. Κατακερματισμός πρωτογενούς παραγωγής
- Π2. Μη αποτελεσματική οργάνωση επιχειρήσεων
- Π3. Αποσπασματική σύνδεση / συνεργασία κρίκων αλυσίδας
- Π4. Έλλειμμα συνεργασίας μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων (εσωτερικά στους κρίκους)
- Π5. Υψηλό κόστος α' υλών και βοηθητικών υλών
- Π6. Χρηματοοικονομικά προβλήματα
- Π7. Έλλειμμα τεχνολογικών και οργανωτικών καινοτομιών
- Π8. Περιορισμένη διαπραγματευτική δύναμη ΜΜΕ
- Π9. Αναποτελεσματική προώθηση ελληνικών προϊόντων
- Π10. Έλλειμμα συστηματικής πληροφόρησης για τις αγορές του εξωτερικού
- Π11. Προβλήματα Ανθρώπινου Δυναμικού
- Π12. Θεσμικό πλαίσιο
- Π13. Έλλειψη στοχευμένων κινήτρων για επιχειρήσεις
- Π14. Μη επαρκής αξιοποίηση των δομών πιστοποίησης

ΑΛΛΑΓΕΣ

- A1. Διαρκώς αυξανόμενη ισχύς δικτύου διανομής & συγκέντρωση της αγοράς
- A2. Διεθνοποίηση
- A3. Αλλαγή καταναλωτικών προτύπων
- A4. Βιολογικά Προϊόντα
- A5. Νέες διαστάσεις στο περιβάλλον λειτουργίας των αγροδιατροφικών επιχειρήσεων
- A6. Αλλαγές στη νομοθεσία σήμανσης των τροφίμων
- A7. Αλλαγή στο πλαίσιο των ενισχύσεων (νέα ΚΑΠ)
- A8. Τεχνολογικές αλλαγές στα τρόφιμα

4.1. Προτεινόμενες προσαρμογές στον τρόπο οργάνωσης των επιχειρήσεων του τομέα

⇒ Οργάνωση Επιχειρησιακών Λειτουργιών

Για να μπορέσουν οι μικρές επιχειρήσεις του τομέα να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις του περιβάλλοντος και να ενισχύσουν την ανταγωνιστική τους θέση είναι σκόπιμο να αναπτύξουν αποτελεσματικές επιχειρησιακές λειτουργίες, τις οποίες θα ενισχύσουν με την κατάλληλη στελέχωση, είτε μέσω προσλήψεων, είτε μέσω αξιοποίησης εξωτερικών συνεργατών. Για παράδειγμα:

- Για την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και καινοτομιών απαιτείται η οργανωμένη προσέγγιση της στρατηγικής ανάπτυξης της επιχείρησης.
- Για την ενίσχυση της εξωστρέφειας και την κατάλληλη τοποθέτηση των προϊόντων της εταιρείας στην αγορά θα πρέπει να αναπτυχθεί οργανωμένη λειτουργία Μάρκετινγκ και Πωλήσεων.
- Για πιο αποτελεσματική πρόσβαση σε Α' ύλες, σε πηγές χρηματοδότησης, κ.λπ. είναι απαραίτητη η λειτουργία της Χρηματοοικονομικής Διοίκησης και η κατάλληλη στελέχωσή της.
- Για τη συμμόρφωση με τα ισχύοντα πρότυπα πιστοποίησης, ποιότητας, υγιεινής ασφάλειας, κ.λπ. απαιτούνται καταγεγραμμένες διαδικασίες, έντυπα, κ.λπ.

⇒ Θέσπιση συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων

Η ελληνική αγορά αποτελείται από πολλές μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες δεν είναι εύκολο να αποκτήσουν ή και να διατηρήσουν μακροπρόθεσμα την ανταγωνιστικότητά τους σε ένα περιβάλλον που διαρκώς αλλάζει, με ίδια μέσα. Για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων είναι απαραίτητη η αύξηση του μεγέθους των επιχειρήσεων. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιτευχθεί είτε μέσω συγχωνεύσεων επιχειρήσεων, είτε μέσω σύναψης συνεργασιών με άλλες επιχειρήσεις, είτε ομοειδείς, είτε με επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε άλλους κρίκους της αλυσίδας του ίδιου κλάδου.

Για να επιτευχθεί συνεργασία είναι απαραίτητη η αλλαγή κουλτούρας των επιχειρήσεων και η αναγνώριση των ωφελειών που θα μπορούσαν να αποκομίσουν από τέτοιες συνεργασίες.

Άμεσα είναι σκόπιμο να διοργανωθούν ημερίδες και workshops με στόχο να έρθουν κοντά οι επιχειρήσεις και να συζητήσουν τα κοινά προβλήματα και τις ευκαιρίες από διευρυμένες συνεργασίες. Μέσω των συνεργασιών μπορούν να επιτευχθούν συνέργειες σε τεχνολογικό επίπεδο, σε επίπεδο προώθησης προϊόντων και κοινής διαπραγμάτευσης τιμών στην εγχώρια αγορά, σε επίπεδο εξαγωγών, ακόμα και σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας των

προϊόντων και τυποποίησης διαδικασιών παραγωγής.

Συνεργασίες μπορούν να επιτευχθούν μεταξύ παραγωγών στον ίδιο κρίκο της αλυσίδας, αλλά και μεταξύ παραγωγών του πρωτογενούς τομέα με τις βιομηχανίες τροφίμων που αποτελούν πελάτες τους, ώστε να διασφαλίζεται η παραγωγή προϊόντων με την απαιτούμενη ποιότητα, τις απαιτούμενες προδιαγραφές. Μέσα από μία συνεργασία παραγωγών με βιομηχανίες τροφίμων είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν από κοινού επενδύσεις σε τεχνολογία και καινοτομία που θα είναι αμοιβαία επωφελείς.

Οι επιχειρήσεις μπορούν άμεσα να προχωρήσουν σε υπογραφή μνημονίων συνεργασίας τα οποία είναι δυνατόν, εφόσον τα αποτελέσματα από τις συνεργασίες είναι θετικά, να οδηγήσουν στη συνέχεια και σε πιο τυπικές συνεργασίες, όπως συγχωνεύσεις, εξαγορές, κλπ.

Τα δίκτυα συνεργασίας θα αποκτήσουν με τον τρόπο αυτόν το κατάλληλο μέγεθος και την απαιτούμενη διαπραγματευτική ικανότητα και στη συνέχεια θα μπορούν να θεσπίσουν συνεργασίες και με τον τριτογενή τομέα επιτυγχάνοντας καλύτερες τιμές και όρους συνεργασίας.

Σημαντικό ρόλο στην αλλαγή της κουλτούρας και στην επίτευξη συνεργασιών έχουν οι συλλογικοί φορείς των επιχειρήσεων.

Στη συνέχεια αναφέρονται ενδεικτικές μορφές συνεργασιών.

Συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων του πρωτογενούς τομέα

Ο κατακερματισμός των γεωργικών κλήρων είναι ένα πρόβλημα που σχετίζεται άμεσα με τη γεωμορφολογία της χώρας, αλλά και με τον τρόπο οργάνωσης και διαχείρισης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

Η παροχή κινήτρων για δημιουργία μεγαλύτερων εκμεταλλεύσεων θα μπορέσει να δημιουργήσει οικονομίες κλίμακας και καλύτερες δυνατότητες εκμετάλλευσης των κλήρων αυτών, ήτοι μεγαλύτερη παραγωγή με πιο αποτελεσματικό τρόπο, εισαγωγή νέων μεθόδων και κινήτρων για την αύξηση της παραγωγικότητας της γης, μείωση του κόστους, κ.α. Σημειώνεται ότι οι μικροί κλήροι για ορισμένα προϊόντα είναι ζημιογόνοι, ακόμα και μετά το συνυπολογισμό των επιδοτήσεων.

Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω:

- ανταλλαγής κλήρων γης μεταξύ ιδιοκτητών που διαθέτουν μικρούς και διάσπαρτους κλήρους γης,
- συνεργασίας μεταξύ ιδιοκτητών όμορων κλήρων γης,

- αναδιανομής της καλλιεργήσιμης γης προς όφελος συγκεκριμένων προϊόντων,
- χρήση / διάθεση δημόσιων εκτάσεων, κ.λπ.

Βελτίωση της οργάνωσης της παραγωγής μέσω συλλογικών μορφών οργάνωσης

Οι πρόσφατες ρυθμίσεις σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (όπως ο Καν 543/2011, ο οποίος ορίζει μεταξύ άλλων προδιαγραφές εμπορίας για σημαντικό αριθμό οπωροκηπευτικών, καθώς και κανόνες για την αναγνώριση ομάδων/οργανώσεων παραγωγών, την έγκριση και εφαρμογή των επιχειρησιακών τους προγραμμάτων), καθώς και ο πρόσφατα ψηφισθείς νόμος – πλαίσιο¹⁹ για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου (στον οποίο μεταξύ άλλων προβλέπονται διατάξεις για τη δημιουργία αγροδιατροφικών συμπράξεων και τη λειτουργία δημοπρατηρίων σε περιφερειακό επίπεδο) αποτελούν σημαντικό βήμα στην περαιτέρω αύξηση της οργάνωσης της παραγωγής.

Ο κύριος σκοπός μιας συλλογικότητας παραγωγών είναι να φέρει κοντά ξεχωριστούς και ανεξάρτητους αγρότες, για να τους βοηθήσει να ενώσουν τις δραστηριότητες τους και να γίνουν πιο ανταγωνιστικοί μέσω των οικονομιών κλίμακας και έτσι να αυξήσουν το εισόδημα και την εξασφάλιση στην αγορά.

Αναφέρεται ότι στην Ελλάδα έχουν λειτουργήσει Οργανώσεις Παραγωγών και προαναγνωρισμένες Ομάδες Παραγωγών, κυρίως στον τομέα των οπωροκηπευτικών.

Ανάλογα με τους επιχειρηματικούς τους στόχους, οι ομάδες αυτές μπορεί να αφορούν:

- **Ομάδες προμήθειας εισροών.** Αυτές ασχολούνται με τη μείωση του συνολικού κόστους, είτε μέσω της διαμοίρασης πόρων, όπως ο μηχανολογικός εξοπλισμός ή η κοινή αγορά εισροών (σπόροι, φάρμακα, λιπάσματα, κ.λπ.). Αυτές οι ομάδες διαφοροποιούνται σε υψηλό βαθμό ανάλογα με την παραγωγή και τα προϊόντα. Θα μπορούσε να αφορά συνεργασία για αγορά πρώτων υλών και εφοδίων, συνεργασία με αντίστοιχες ομάδες χειριστών μηχανημάτων για επίτευξη καλύτερων τιμών, κ.λπ.
- **Ομάδες υπηρεσιών.** Αυτές δημιουργούνται κυρίως για να βοηθήσουν τους παραγωγούς να έχουν καλύτερη πρόσβαση στις πιστώσεις, στα χρηματοοικονομικά, την ασφάλιση, στις συμβουλευτικές υπηρεσίες, κ.λπ. Πολλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ασφαλιστικές εταιρείες προτιμούν να διαπραγματεύονται με ομάδες και όχι με μεμονωμένους αγρότες.
- **Ομάδες Εμπορίας.** Αυτές συνήθως ειδικεύονται σε ένα συγκεκριμένο προϊόν,

¹⁹ Ο Νόμος 4015 (ΦΕΚ 210^Α/21.09.2011): «Θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου – Οργάνωση της εποπτείας του Κράτους» προβλέπει τον τρόπο Οργάνωσης και Λειτουργίας Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΑΣ), Ομάδων Παραγωγών (ΟΠ), Αγροτικών Εταιρικών Συμπράξεων (ΑΕΣ) και Δημοπρατηρίων.

επιλέγουν τα προϊόντα προστιθέμενης αξίας και στοχεύουν στις αγορές με δυνατότητα επέκτασης. Μία τέτοια ομάδα μπορεί να παρέχει υπηρεσίες τυποποίησης, αποθήκευσης και διάθεσης αγροτικών προϊόντων. Η κοινή αγορά εξοπλισμού μπορεί να βοηθήσει μια ομάδα παραγωγών να «προσθέσει αξία» στην παραγωγή της και έτσι να δημιουργήσει νέες ευκαιρίες αγορών. Για παράδειγμα, μια μικρή ομάδα μικρών προβατοτρόφων του εξωτερικού με την αγορά ενός απλού χειροκίνητου εξοπλισμού δεματοποίησης μαλλιού και με τη διαλογή και τη συμπίεση μαλλιού σε συμπιεσμένα πακέτα μπόρεσε να προσθέσει αξία σε μια βασική αδιαφοροποίητη πρώτη ύλη και να εκμεταλλευτεί μια εξαγωγική εμπορική ευκαιρία. Άλλο παράδειγμα είναι η κοινή αξιοποίηση αποθηκών ή/και εξοπλισμού διαλογής, αποξήρανσης, τινάγματος και διαχωρισμού σιτηρών.

Μερικές ομάδες αυτής της κατηγορίας έχουν ως στόχο την προώθηση τοπικών ή εθνικών μαρκών μέσω της κοινής προώθησης. Παραδείγματα αποτελεί η περίπτωση ενός συνεταιρισμού εμπορίας τυριού από την Ουαλία, που στοχεύει να διανείμει τη γεύση της Ουαλίας στον κόσμο, καθώς και ένας συνεταιρισμός αγροτών και παραγωγών τροφίμων με 247 μέλη και με στόχο την προώθηση των ποιοτικών τροφίμων και ποτών που παράγονται σε 6 ανατολικές περιοχές του Ηνωμένου Βασιλείου.

- **Ομάδες παραγωγής.** Αυτές οι ομάδες αφορούν τη συμφωνία της κοινής παραγωγής και συγκομιδής προϊόντων συγκεκριμένων ποικιλιών και τύπων και μερικές φορές στο πλαίσιο μιας σύμβασης με αγοραστές και με προορισμό ειδικές αγορές. Μία τέτοια συνεργασία θα μπορούσε, για παράδειγμα, να συνδυάζει την γεωργική παραγωγή με τη βιολογική αιγοπροβατοτροφία.

Οι ομάδες που εμπίπτουν σε περισσότερες από μία κατηγορίες από τις παραπάνω συνήθως ονομάζονται πολλαπλής σκοπιμότητας και με το πέρασμα των ετών μπορούν να αναπτυχθούν σημαντικά σε μέγεθος.

Η προώθηση του θεσμού της Συμβολαιακής Γεωργίας & Κτηνοτροφίας μεταξύ πρωτογενή τομέα και τομέα μεταποίησης

Μία λύση για το πρόβλημα των μικρών, πλημμελώς οργανωμένων και οικονομικά ασύμφωνων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η οποία λειτουργεί ήδη για ορισμένα γεωργικά προϊόντα (συμπήρνο ροδάκινο, ζαχαρότευτλο, σιτηρά, κ.λπ.) είναι η συμβολαιακή γεωργία.

Με την υπογραφή συμβολαίων μεταξύ παραγωγών και αγοραστών, ο παραγωγός γνωρίζει τις ποσότητες που θα πουλά, με προκαθορισμένη ποιότητα και τιμή, καθώς και τις υποχρεώσεις του ίδιου και του αγοραστή. Επιπλέον, η συμβολαιακή γεωργία εκτιμάται ότι μπορεί να οδηγήσει στη μείωση του κόστους παραγωγής και στην αναβάθμισή της, αλλά και να δώσει ώθηση στην πιστοποίηση της γεωργικής παραγωγής με υψηλές

προδιαγραφές.

Αντίστοιχα οφέλη θα υπάρχουν και από την εφαρμογή Συμβολαιακής Κτηνοτροφίας. Πιο συγκεκριμένα, μία τέτοια συνεργασία μπορεί να έχει τα ακόλουθα οφέλη:

- διασφάλιση αγοράς του γάλακτος σε συμφωνημένες τιμές,
- υποστήριξη σε θέματα ποιότητας της πρώτης ύλης (ποιότητα ζωοτροφής, ασφαλής αποθήκευση και διακίνηση του γάλακτος, κ.α.),
- υποστήριξη στην επίτευξη καλύτερων τιμών στην αγορά των ζωοτροφών,
- υποστήριξη των κτηνοτρόφων από κτηνιάτρους και επίλυση θεμάτων υγιεινής και ασφάλειας,
- καλύτερη ενημέρωση των παραγωγών για διάφορες εξελίξεις,
- υποστήριξη στην εκτροφή και διατήρηση επιλεγμένων φυλών ζώων, κ.λπ.

Συγχώνευση Ομοειδών Επιχειρήσεων

Συγχώνευση ομοειδών επιχειρήσεων του αγροδιατροφικού τομέα, κυρίως της μεταποίησης, ούτως ώστε να δημιουργηθούν επιχειρήσεις μεγαλύτερου μεγέθους και να αξιοποιηθούν οικονομίες κλίμακας σε θέματα όπως κόστος παραγωγής, διαπραγματευτική ισχύς, πρόσβαση σε κεφαλαιαγορές, προώθηση πωλήσεων, αξιοποίηση τεχνολογίας, κ.λπ.

➔ Επαναπροσανατολισμός της στρατηγικής ανάπτυξης των ΜΜΕ της αγροδιατροφικής αλυσίδας

Εναλλακτικά στη αξιοποίηση συνεργασιών για αύξηση του μεγέθους και αξιοποίηση των οικονομιών κλίμακας, οι επιχειρήσεις θα μπορούσαν να επαναπροσδιορίσουν τη στρατηγική τους και να κατευθύνουν την ανάπτυξή τους μέσα από μικρές αγορές αυξημένης προστιθέμενης αξίας (niche markets). Οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν να ενισχύσουν τη θέση τους στην αγορά, αντιπαραρχόμενες τις χαμηλές τιμές μαζικά παραγόμενων και τυποποιημένων προϊόντων, αξιοποιώντας προϊόντα τοπικά, παραδοσιακά, βιολογικά, πιστοποιημένα (ΠΟΠ, ΠΓΕ), κ.λπ. δημιουργώντας νέα προϊόντα, προστιθέμενης αξίας.

Η προώθηση και τοποθέτηση των προϊόντων αυτών στην αγορά εξαρτάται λιγότερο από τις μεγάλες αλυσίδες διάθεσης και είναι δυνατή η αξιοποίηση εναλλακτικών καναλιών διανομής, καθώς μειώνεται η ισχύς του πλεονεκτήματος της μαζικής διάθεσης και αγοράς, που έχουν οι μεγάλες αλυσίδες.

4.2. Προτεινόμενες προσαρμογές στην εξωστρέφεια των επιχειρήσεων του τομέα

➤ Διαμόρφωση στρατηγικής προβολής και προώθησης των ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων στο εξωτερικό

Απ' όσα προαναφέρθηκαν σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές εξαγωγές, αλλά και τις αλλαγές που έχουν επέλθει στην αγροδιατροφική αλυσίδα και στο περιβάλλον της, κρίνεται απαραίτητη η διαμόρφωση στρατηγικής προβολής και προώθησης για τις ελληνικές εξαγωγές τροφίμων και ποτών.

Βασική αρχή για την ενίσχυση της διεθνοποίησης και της εξωστρέφειας είναι η δημιουργία εθνικού "brand name", ώστε να καταστούν αναγνωρίσιμα τα ελληνικά προϊόντα στις διεθνείς αγορές. Θα ήταν σκόπιμο το εθνικό όνομα να μπορεί να συνδυασθεί και με διεθνώς γνωστούς μηχανισμούς πιστοποίησης και αναγνώρισης των προϊόντων. Πάνω σε αυτό το εθνικό brand name θα προχωρήσει η προώθηση επιμέρους επώνυμων ελληνικών προϊόντων.

Για την ανάπτυξη της στρατηγικής, θα πρέπει να προσδιορισθούν επιμέρους άξονες και μοντέλα ανάπτυξης, σύμφωνα με τα δυνατά σημεία της ελληνικής παραγωγής, τις προτιμήσεις των καταναλωτών, κ.λπ. Σημειώνεται ότι η ελληνική παραγωγή δεν είναι μαζική και δεν βασίζεται στο πλεονέκτημα του χαμηλού κόστους, οπότε θα πρέπει, κυρίως, να εστιασθεί σε καταναλωτικά πρότυπα που δίνουν έμφαση στην ποιότητα και στην υγεία.

Αυτοί οι άξονες θα μπορούσαν να αναφέρονται σε προϊόντα που συνθέτουν το πρότυπο της μεσογειακής διατροφής, επώνυμα προϊόντα (ΠΟΠ, ΠΓΕ, βιολογικά, με επωνυμία, κ.λπ.), ειδικά προϊόντα (π.χ. κρόκος Κοζάνης, μαστίχα Χίου, αρωματικά φυτά, σπαράγγια, κ.λπ.), πιθανά σε συνδυασμό με γεωγραφικές περιοχές.

Για κάθε άξονα θα πρέπει να προσδιορισθεί το μίγμα προϊόντων που τον συνθέτει, οι αγορές στις οποίες θα απευθυνθεί, τα κανάλια διανομής μέσω των οποίων θα διατεθούν, οι κεντρικές δράσεις προβολής και προώθησης, κ.λπ. Σύμφωνα με τη μελέτη της McKinsey, θεωρείται σκόπιμο να γίνει ομαδοποίηση των ξένων αγορών με βάση την παρουσία κοινών δικτύων λιανικής πώλησης και εμπορικών συνεργειών, και στη συνέχεια την ιεράρχηση τους με βάση το μέγεθος, την προοπτική ανάπτυξης και την αποδοχή των ελληνικών προϊόντων.

Στη συνέχεια, θα αναπτυχθούν αναλυτικές δράσεις προβολής και προώθησης για την κάθε κατηγορία προϊόντων, που θα δίνουν έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, αλλά και

στις ανάγκες των αγορών στις οποίες απευθύνονται. Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να σχεδιασθούν σε συνεργασία με τους συλλογικούς φορείς των επιχειρήσεων του τομέα. Παραδείγματα τέτοιων δράσεων θα μπορούσαν να είναι τα ακόλουθα:

- Στοχευμένη καμπάνια προώθησης των ελληνικών προϊόντων μέσω:
 - της δημιουργίας προγραμμάτων προβολής των ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό,
 - της εστίασης των επιχειρηματικών αποστολών σε συγκεκριμένους τομείς των ξένων αγορών,
 - της εκπόνησης και υλοποίησης μακροχρόνιων προγραμμάτων διεθνούς marketing για την αποτελεσματική προβολή και προώθηση των ελληνικών προϊόντων,
 - της ανάπτυξης εξειδικευμένων και στοχευμένων προγραμμάτων προώθησης συγκεκριμένων ή/και παραδοσιακών ελληνικών προϊόντων, (π.χ. φέτα, λάδι, ελιές, κρασί, ούζο, τσίπουρο, κ.λπ.).
 - της χρηματοδότησης εκδηλώσεων φορέων του εξωτερικού με υψηλό κύρος, όπως του Culinary Institute of America (ICA), το International Association of Culinary Professionals (IACP), για την προώθηση των ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό.
- Καμπάνια δημοσίων σχέσεων με τους διαμορφωτές γνώμης για τα προϊόντα σε ξένες αγορές.
- Αξιοποίηση των εργαλείων που παρέχει το διαδίκτυο για την προώθηση των προϊόντων, καθώς και καταχωρίσεις και διαφημίσεις σε δημοφιλείς ιστοτόπους σχετικούς με τα τρόφιμα και ποτά.

Παράλληλα, θα πρέπει να προβλεφθούν και δράσεις ενίσχυσης και υποστήριξης των επιχειρήσεων εσωτερικά, όπως:

- Ενίσχυση των επιχειρήσεων για:
 - συνεργασία με στόχο την ανάπτυξη πιο ανταγωνιστικών σχημάτων για την αποτελεσματική παραγωγή, συσκευασία και προώθηση των προϊόντων (π.χ. συνεργασία για μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων επεξεργασίας και συσκευασίας ελαιών και ελαιολάδου, οπωροκηπευτικών, και αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους, συνέχιση ενοποίησης μονάδων παραγωγής γάλακτος για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο εκσυγχρονισμό τους),
 - υλοποίηση επενδύσεων σε παρεμβάσεις που προσθέτουν αξία στην αλυσίδα και αυξάνουν την ανταγωνιστικότητα (π.χ. εξοπλισμό για νέες συσκευασίες), κ.λπ.
- Θεσμοθέτηση προγραμμάτων ενίσχυσης της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων, δράση που αναπτύσσεται περαιτέρω στο πλαίσιο άλλης παρέμβασης.
- Δράσεις άσκησης πολιτικής πίεσης και θεσμικές παρεμβάσεις, όπως π.χ. μέσω της δημιουργίας ενός «κέντρου» στο Υπουργείο Εξωτερικών που θα ασχολείται με την ενίσχυση του ρόλου των τμημάτων ΟΕΥ στις ελληνικές πρεσβείες στο εξωτερικό.
- Παροχή επαρκούς πληροφόρησης για τις αγορές του εξωτερικού, μέσω της υλοποίησης ερευνών αγοράς του εξωτερικού και μελετών διερεύνησης επενδυτικών

ευκαιριών σε χώρες του εξωτερικού από τον ΟΠΕ, της δημιουργίας βάσης δεδομένων από το Υπουργείο Εξωτερικών στην οποία θα υπάρχουν καταχωρισμένες όλες οι επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται σε χώρες του εξωτερικού, της δημιουργίας δικτύου πληροφόρησης και ενημέρωσης των επιχειρήσεων που προτίθενται να αναλάβουν δράσεις διεθνοποίησης.

- Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού επιχειρήσεων, δράση που αναπτύσσεται στο πλαίσιο άλλης παρέμβασης.

Στο σύνολο των ως άνω δράσεων είναι απαραίτητη η ενεργός συμμετοχή των επιχειρήσεων του φορέα, είτε μέσω των συλλογικών τους φορέων, είτε μεμονωμένα.

Μία σημαντική παράμετρος που δεν πρέπει να αγνοείται είναι ότι πολλές από τις δράσεις προώθησης των ελληνικών προϊόντων πρέπει να απευθύνονται και στην ελληνική αγορά, με στόχο την υποκατάσταση των εισαγωγών.

4.3. Προτεινόμενες προσαρμογές στην τεχνολογία των επιχειρήσεων του τομέα

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι προσαρμογές που προτείνονται για τη βελτίωση του τεχνολογικού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Ωστόσο, πριν την παρουσίαση των προτεινόμενων προσαρμογών θεωρείται σκόπιμο να τονιστεί ότι αυτές λαμβάνουν υπόψη τους τις νέες συνθήκες που υπολογίζεται ότι θα διαμορφώσει η τρέχουσα κρίση για την επιχειρηματική δραστηριότητα οι οποίες περιλαμβάνουν:

- **Διαφοροποιημένες από τις σημερινές καταναλωτικές συμπεριφορές.** Οι καταναλωτές εκτιμάται ότι θα είναι πολύ πιο ώριμοι. Θα είναι ιδιαίτερα απαιτητικοί, καλύτερα πληροφορημένοι, και θα προσπαθούν να καλύψουν τις ίδιες ανάγκες με πιο «έξυπνους» τρόπους. Με μειωμένη αγοραστική δύναμη θα περιορίσουν τις αγορές τους και θα στραφούν σε πιο οικονομικά προϊόντα διατηρώντας όμως υψηλές τις απαιτήσεις τους για ποιότητα, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό προϊόντα που με προσιτό και λογικό κόστος προσφέρουν μεγαλύτερη αξία. Αντιλήψεις ευρέως αποδεκτές μέχρι πρότινος, όπως ότι τα *own label* προϊόντα είναι καλύτερα από τα *private label* ή ότι τα ελληνικά προϊόντα είναι καλύτερα από τα εισαγόμενα, για να διατηρηθούν θα πρέπει να ξανακερδηθούν και όχι να συνεχίσουν να θεωρούνται δεδομένες.
- **Περισσότερο στοχευμένες δημόσιες πολιτικές για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας.** Οι δυσκολίες που προσδιορίζει το ρυθμιστικό και θεσμικό πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας μιας επιχείρησης, με βάση τη φιλοσοφία των παρεμβάσεων του Μνημονίου, θα περιοριστούν ή θα αρθούν γεγονός που θα

ευνοήσει την εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων. Επιπλέον, ασύνδετες πολιτικές όπως αυτές της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και της έρευνας θα συγκλίνουν ενισχύοντας την ανάπτυξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας έναντι της γενικής επιχειρηματικότητας.

- **Διεθνοποίηση της αγοράς.** Οι ελληνικές επιχειρήσεις, θα λειτουργούν σε ένα περισσότερο διεθνοποιημένο περιβάλλον, το οποίο θα έχει διαμορφωθεί αφενός από την εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων στην Ελλάδα και αφετέρου από την παρουσία εθνικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές. Σε κάθε περίπτωση θα ευνοηθούν οι επιχειρήσεις που ακολούθησαν στρατηγικές διαφοροποίησης, είτε αυτές αφορούν στην ποιότητα, είτε το κόστος, είτε το εύρος των προϊόντων που προσφέρουν στο καταναλωτικό κοινό.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις μεταβάλλονται με γρήγορους ρυθμούς. Εξ' αυτού, στην παρούσα φάση δεν είναι σκόπιμη η καταγραφή των τεχνολογικών εξελίξεων στον τομέα. Ιδιαίτερη σημασία έχει η βελτίωση της δυνατότητας των επιχειρήσεων να αναγνωρίζουν και να απορροφούν εγκαίρως και με παραγωγικό τρόπο τις τεχνολογικές ευκαιρίες.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνονται οι ακόλουθες παρεμβάσεις.

➔ **Ενίσχυση της δυνατότητας αναγνώρισης τεχνολογικών αλλαγών**

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις τροφίμων είναι κυρίως μικρού μεγέθους είναι προφανές ότι αδυνατούν να επενδύσουν στην έρευνα και ανάπτυξη για την παραγωγή νέων προϊόντων ή για το σχεδιασμό νέων τεχνολογιών παραγωγής. Το μοντέλο που έχει κυριαρχήσει είναι αυτό της αναγνώρισης, αφομοίωσης και αξιοποίησης νέων τεχνολογιών που αναπτύσσονται από ερευνητικά ιδρύματα. Ως εκ τούτου στην προσπάθεια τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων ιδιαίτερη σημασία κατέχει η διαδικασία της μεταφοράς τεχνολογίας.

Στην Ελλάδα σήμερα δραστηριοποιείται ένας μεγάλος αριθμός ερευνητικών φορέων που διεξάγουν βασική και εφαρμοσμένη έρευνα (κυρίως Ακαδημαϊκά και Ερευνητικά Ιδρύματα) ή παρέχουν υπηρεσίες για την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων της παραγωγικής διαδικασίας. Στην τελευταία κατηγορία εντάσσονται οι Εταιρίες Βιομηχανικής Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΒΕΤΑ) όπως η ΕΤΑΤ, το ΙΧΘΥΚΑ, κ.α. Όλοι οι παραπάνω φορείς είναι κρατικοί και εποπτεύονται από την ΓΓΕΤ. Τα αποτελέσματα των εργασιών που αναπτύσσουν οι ανωτέρω φορείς επιχειρείται να μεταφερθούν και να γίνουν ευρύτερα γνωστά στην επιχειρηματική κοινότητα μέσω του θεσμού των Γραφείων Μεταφοράς Τεχνολογίας ή Γραφείων Διαμεσολάβησης ή Διαμεσολαβητών Καινοτομίας των οποίων ο

αριθμός στην Ελλάδα ανέρχεται σε 45²⁰. Οι φορείς αυτοί παρά τον μεγάλο τους αριθμό δεν έχουν συμβάλει ιδιαίτερα στη μεταφορά τεχνολογίας από την ερευνητική στην επιχειρηματική κοινότητα.

Για την ενίσχυση της δυνατότητας αναγνώρισης τεχνολογικών αλλαγών προτείνονται:

- Η ενθάρρυνση της δικτύωσης των επιχειρήσεων. Η δικτύωση μπορεί να έχει πολλές μορφές. Τυπική ή άτυπη δικτύωση με άλλες ομοειδείς ή συμπληρωματικές επιχειρήσεις σε τοπικό ή απομακρυσμένο επίπεδο (networks), η συμμετοχή σε συστάδες επιχειρήσεων (clusters) στις οποίες μετέχουν εκτός από επιχειρήσεις που παράγουν προϊόντα και άλλες επιχειρήσεις (π.χ. συμβουλευτικές) καθώς και ερευνητικά/ακαδημαϊκά ιδρύματα, διαμοιρασμός ιδεών, γνώσεων και πληροφοριών με προμηθευτές, πελάτες, συνεργάτες, κλπ.
- Η ενθάρρυνση της συμμετοχής των επιχειρήσεων σε καινοτόμα διαδραστικά εργαστήρια ανταλλαγής απόψεων σε θέματα τεχνολογίας. Στα εργαστήρια αυτά οι συμμετέχοντες πριν από την έναρξη των εργαστηρίων θα έχουν θέσει τους προβληματισμούς τους στους συντονιστές (οι οποίοι θα προέρχονται από τον ακαδημαϊκό χώρο, από την επιχειρηματική κοινότητα, από το εξωτερικό), ώστε αυτοί να διαμορφώνουν ένα σχέδιο οργάνωσης της συζήτησης στη βάση των προβληματισμών που τους έχουν επικοινωνηθεί.

Επιπλέον, σε συλλογικό επίπεδο προτείνεται η δημιουργία καινοτόμων μηχανισμών συγκέντρωσης πληροφοριών που αφορούν σε τεχνολογικές εξελίξεις και καινοτομίες και η διάχυση αυτών στις ΜΜΕ της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Τέτοιοι μηχανισμοί θα πρέπει να υποστηριχθούν από κλαδικούς εμπειρογνώμονες, οι οποίοι θα συγκεντρώνουν συστηματικά πληροφορίες από την ακαδημαϊκή και την επιχειρηματική κοινότητα της Ελλάδας και του εξωτερικού, τις οποίες κατόπιν αξιολόγησης θα αναρτούν σε ειδικά διαμορφωμένη πλατφόρμα στην οποία θα έχουν πρόσβαση οι επιχειρήσεις της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Το ζητούμενο στην προκειμένη περίπτωση είναι η δημιουργία μιας βάσης χρηστικών πληροφοριών, οι οποίες θα είναι εύκολα κατανοητές και προσβάσιμες από το στελεχιακό δυναμικό των επιχειρήσεων τροφίμων στη διαρκή διαδικασία αναγνώρισης νέων τεχνολογιών και προϊόντων.

➔ **Ενίσχυση της δυνατότητας αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών**

Η ενίσχυση της δυνατότητας αξιοποίησης νέων τεχνολογιών στο παρόν κείμενο

²⁰ Τα Γραφεία Μεταφοράς Τεχνολογίας (ΓΜΤ) θεσμοθετήθηκαν το 1996 με ειδική πρωτοβουλία της ΓΓΕΤ και η λειτουργία τους έχει χρηματοδοτηθεί από το ΕΠΕΤ II (1995-1999) και το ΕΠΑΝ. Λειτουργούν μέσα από διάφορους φορείς όπως τα τεχνολογικά πάρκα, οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων, τα ΑΕΙ/ΤΕΙ, τα ερευνητικά ιδρύματα/κέντρα/Ινστιτούτα, και μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται ως εν δυνάμει διαμεσολαβητές τα ΒΙCs και τα ΚΕΤΑ. Ο θεσμός των ΓΜΤ, όπως προκύπτει από το χάσμα της ερευνητικής και επιχειρηματικής κοινότητας δεν φαίνεται να έχει αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα (Εργαστήριο Διαχείρισης Τεχνολογίας Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας)

αναπτύσσεται γύρω από το παράδειγμα της αξιοποίησης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) οι οποίες βρίσκουν εφαρμογή σε όλες τις επιχειρήσεις του τομέα. Με αντίστοιχες προσαρμογές δύναται να ενισχυθεί η δυνατότητα των ΜΜΕ του τομέα για την αξιοποίηση και άλλων τεχνολογιών όπως αυτές περιγράφονται στο παραδοτέο 1B.

Είναι γεγονός ότι στην παγκόσμια επιχειρηματική κοινότητα αυξάνεται η χρήση των ΤΠΕ. Οι επιχειρήσεις της αγροδιατροφικής αλυσίδας αξιοποιούν σε ποικίλο βαθμό τις δυνατότητες που δημιουργούνται από τις ΤΠΕ, είτε στα πλαίσια υιοθέτησης μιας συγκροτημένης στρατηγικής, είτε με τη μορφή αποσπασματικών κινήσεων ηλεκτρονικού επιχειρείν. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2006²¹ διαπιστώθηκε ότι το 46% των επιχειρήσεων του κλάδου τροφίμων και ποτών δεν χρησιμοποιούσαν καθόλου το ηλεκτρονικό επιχειρείν²², ενώ προβλεπόταν ότι σε βάθος τριετίας το ποσοστό αυτό θα μειωνόταν στο 20% περίπου. Σε κάθε περίπτωση εκτιμάται ότι ακόμη και αν σήμερα η διείσδυση του ηλεκτρονικού επιχειρείν (με κάποια από τις πολλαπλές μορφές που αυτό μπορεί να έχει) στις επιχειρήσεις του τομέα πλησιάζει ποσοστά της τάξης του 80% υπάρχει σημαντικό περιθώριο για τη λειτουργικότερη και πιο διευρυμένη αξιοποίηση των ΤΠΕ με στόχο την αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη εσωτερική λειτουργία των επιχειρήσεων, τη διεθνοποίηση/δικτύωση τους και τη βελτίωση της εξυπηρέτησης των πελατών τους.

Η προτεινόμενη προσαρμογή που στοχεύει στη βελτιωμένη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχουν οι ΤΠΕ προϋποθέτει:

- *την πλήρη κατανόηση από την πλευρά των επιχειρήσεων των ωφελειών που μπορούν να αντλήσουν από τη χάραξη και υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής ηλεκτρονικού επιχειρείν, καθώς με τη χρήση των ΤΠΕ μπορούν να επιτευχθούν (ενδεικτικά): η δυνατότητα βελτίωσης και αυτοματισμού πλήθους διαδικασιών (διαχείριση αποθεμάτων, πωλήσεων και ανθρώπινων πόρων), η αποφυγή λαθών στην παραγωγική διαδικασία, η δυνατότητα ιχνηλασιμότητας, που επεκτείνεται και στη διασφάλιση της ποιότητας των τροφίμων, η αποφυγή μεσαζόντων, η διευκόλυνση της πρόσβασης σε αγορές του εξωτερικού, η μείωση του κόστους συναλλαγών, η ασφάλεια των συναλλαγών, η διεύρυνση της βάσης προμηθευτών, η οργάνωση των παραγγελιών κ.α.*
- *τον αναλυτικό σχεδιασμό των βημάτων που πρέπει να ακολουθήσουν οι επιχειρήσεις για να ενσωματώσουν εφαρμογές ΤΠΕ στις εταιρικές τους διαδικασίες. Σε γενικές*

²¹ Το ηλεκτρονικό επιχειρείν σε Μικρομεσαίες επιχειρήσεις του κλάδου τροφίμων και ποτών. Ομάδα Εργασίας Ι2. Τελικό πόρισμα.

²² Με τον όρο «ηλεκτρονικό επιχειρείν» εννοούνται όλες οι μορφές αξιοποίησης των ΤΠΕ σε μια επιχείρηση οι οποίες ξεκινούν από την πρόσβαση στο Internet και τη χρήση email για επικοινωνία και φθάνουν μέχρι την ενσωμάτωση πολύπλοκων εφαρμογών για αυτοματοποίηση και παρακολούθηση διαδικασιών παραγωγής, εμπορίου κλπ

γραμμές ο σχεδιασμός αυτός μπορεί να ακολουθήσει τον εξής βηματισμό: α) προσδιορισμός και ιεράρχηση των απαραίτητων εφαρμογών ΤΠΕ στη βάση των πραγματικών αναγκών κάθε επιχείρησης β) εκτίμηση της συνεισφοράς των εφαρμογών στην εξέλιξη της επιχείρησης και γ) εκτίμηση των αναγκών εκπαίδευσης του προσωπικού όχι μόνο στη χρήση/αξιοποίηση των εφαρμογών αλλά και για την προσαρμογή του στις μεταβληθείσες διαδικασίες/λειτουργίες της επιχείρησης που αναμορφώνονται με την ενσωμάτωση των εφαρμογών

Η προσαρμογή αυτή για να τύχει αποδοχής από τις ΜΜΕ του αγροδιατροφικού τομέα προϋποθέτει από την πλευρά του ΣΕΒ, ενδεχομένως σε συνεργασία με τον ΣΕΠΕ²³ και άλλων τομεακών και κλαδικών φορέων (π.χ. ΣΕΒΤ, ΣΕΒΙΤΕΛ) την ανάληψη ορισμένων πρωτοβουλιών που σχετίζονται με την στοχευμένη επικοινωνία – διάχυση προς τις επιχειρήσεις τροφίμων (ενδεικτικά): του εύρους των εφαρμογών ΤΠΕ που μπορούν να αξιοποιήσουν, οδηγών με καλές πρακτικές για την ενσωμάτωση ΤΠΕ, επιτυχημένων αποτελεσμάτων – ωφελειών που έχουν αποκτήσει επιχειρήσεις που έχουν υιοθετήσει εφαρμογές ΤΠΕ, κ.α.

Ο ρόλος της Πολιτείας στην προκειμένη περίπτωση συνίσταται στη χάραξη πολιτικών που θα επιταχύνουν τη διείσδυση των ΤΠΕ στην αγροδιατροφική αλυσίδα είτε με την παροχή κινήτρων (προς τις επιχειρήσεις που αναπτύσσουν ή αξιοποιούν τέτοιες εφαρμογές) είτε με τη δημιουργία ενός πλαισίου λειτουργίας των επιχειρήσεων που θα αποθαρρύνει την αποφυγή της χρήσης ΤΠΕ (π.χ. υποχρέωση ηλεκτρονικών συναλλαγών, υποχρέωση των επιχειρήσεων να καταχωρούν ηλεκτρονικά σε εθνικές βάσεις δεδομένων τα διακινούμενα προϊόντα²⁴).

4.4. Προτεινόμενες προσαρμογές στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων του τομέα

➤ Ενίσχυση της απασχόλησης και πολυαπασχόλησης στον πρωτογενή τομέα

Η γήρανση του πληθυσμού που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα είναι ένας παράγοντας που αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για το μέλλον της γεωργίας και κτηνοτροφίας στη χώρα μας. Σημαντικό πρόβλημα επίσης αποτελεί και το επίπεδο εκπαίδευσης των εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα, συμπεριλαμβανομένων και των

²³ ΣΕΠΕ: Σύνδεσμος Εταιριών Πληροφορικής Ελλάδας

²⁴ Ως παράδειγμα αναφέρεται η υποχρέωση της διαδικτυακής διασύνδεσης όλων των σφαγείων της Χώρας με τον ΕΛΟΓΑΚ (Ελληνικός Οργανισμός Γάλακτος και Κρέατος) και η υποχρέωση των σφαγείων να καταχωρούν σε ειδικό λογισμικό στοιχεία αναφορικά με το σύνολο των σφαγών που πραγματοποιούν και να επικοινωνούν τα στοιχεία αυτά στον ΕΛΟΓΑΚ.

οικονομικών μεταναστών.

Η στελέχωση του πρωτογενούς τομέα θα πρέπει να ενισχυθεί σημαντικά με νέους εργαζόμενους που διαθέτουν το κατάλληλο επίπεδο μόρφωσης, ώστε να μπορούν να παρακολουθούν τις εξελίξεις του περιβάλλοντος, όσον αφορά την τεχνολογία, τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας, τα πρότυπα ποιότητας.

Η συγκυρία της κρίσης στην Ελλάδα και η μείωση των θέσεων απασχόλησης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα αποτελεί και μία ευκαιρία για επιστροφή των νέων στον πρωτογενή τομέα. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει να αναληφθούν πρωτοβουλίες από το κράτος για ενίσχυση των νέων απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτόν την έναρξη της δραστηριοποίησής τους. Κάτι τέτοιο άλλωστε είναι και στο πνεύμα της νέας ΚΑΠ.

Οι συλλογικοί φορείς μπορούν να πραγματοποιήσουν σχετικές ημερίδες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του ενεργού πληθυσμού. Πρόκειται για μία παρέμβαση που είναι δυνατόν να ξεκινήσει άμεσα σε συνεργασία με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης.

Επίσης, προκειμένου να ενισχυθεί η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα της αγροδιατροφικής αλυσίδας είναι χρήσιμο να προωθηθεί και η έννοια της πολυαπασχόλησης, ήτοι της παράλληλης ενασχόλησης και με άλλες συναφείς δραστηριότητες, όπως η παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ, η μεταποίηση & εμπορία της αγροτικής του παραγωγής, καθώς και ο αγροτουρισμός. Για την προώθηση της πολυαπασχόλησης είναι αναγκαία η διαμόρφωση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, ώστε να καταστεί ελκυστική σε οικονομικούς όρους.

➤ **Συστηματική κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού**

Οι εξελίξεις στην τεχνολογία, στα καταναλωτικά πρότυπα, η παγκοσμιοποίηση, η ανάγκη για προστασία του περιβάλλοντος, κ.λπ. καθιστούν απαραίτητη τη συνεχή ενημέρωση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στο σύνολο του αγροδιατροφικού τομέα.

Συνεπώς είναι απαραίτητη η διοργάνωση εξειδικευμένων προγραμμάτων κατάρτισης, τα οποία θα απευθύνονται σε ομάδες εργαζομένων ανάλογα με τον κλάδο και τον τομέα δραστηριοποίησής τους.

Για την υλοποίηση της κατάρτισης είναι απαραίτητο να συμβάλλουν οι επιχειρήσεις, οι συλλογικοί φορείς, αλλά και το κράτος. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να διαθέσουν πόρους για την υλοποίηση των προγραμμάτων, τόσο χρηματικούς, όσο και ανθρώπινους πόρους. Οι συλλογικοί φορείς μπορούν να αποτελέσουν τους φορείς υλοποίησης των προγραμμάτων

αυτών συμβάλλοντας και στον σχεδιασμό τους, ενώ το κράτος είναι σημαντικό να παρέχει τα κατάλληλα κίνητρα προς τις επιχειρήσεις και τον αγροτικό πληθυσμό.

Ενδεικτικοί θεματικοί άξονες κατάρτισης των απασχολούμενων στην αγροδιατροφική αλυσίδα είναι οι ακόλουθοι:

- Βιολογική καλλιέργεια
- Στρατηγική και Επιχειρηματικότητα
- Υγιεινή και ασφάλεια τροφίμων
- Πρότυπα πιστοποίησης
- Καινοτομία
- Τεχνολογικές εξελίξεις στην παραγωγή, μεταποίηση και εμπορία
- Νέες τάσεις – νέα προϊόντα – προϊόντα ποιότητας
- Εξωστρέφεια
- Προστασία του περιβάλλοντος
- Πολυαπασχόληση
- Επιχειρησιακές Λειτουργίες (Προμήθειες, Οικονομική Διαχείριση, Πωλήσεις, Μάρκετινγκ, διαχείριση διαθεσίμων, κ.λπ.),
- Ικανότητες Επικοινωνίας και Διαπραγμάτευσης, κ.ά.

4.5. Προτεινόμενες θεσμικές προσαρμογές

Ακολουθώντας προτείνονται ενδεικτικές παρεμβάσεις στο θεσμικό πλαίσιο για την ενίσχυση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της αγροδιατροφικής αλυσίδας (κυρίως):

- Θεσμοθέτηση κανόνων για την εξόφληση υποχρεώσεων από εμπορικές συναλλαγές.
- Θεσμοθέτηση της διαφάνειας στην τιμολόγηση/διακίνηση αγροτικών προϊόντων π.χ. αναγραφή στο τιμολόγιο της τελικής/καθαρής τιμής με τις παρεχόμενες εκπτώσεις και αποφυγή της πρακτικής να εκδίδεται τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών για παρεχόμενες εκπτώσεις.
- Θεσμοθέτηση κινήτρων για συγχώνευση επιχειρήσεων ή συνεργασία σε πλαίσια που δεν θίγονται οι αρχές του ανταγωνισμού.
- Επιτάχυνση της εξόφλησης των υποχρεώσεων του δημοσίου και των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων.
- Θεσμοθέτηση συστήματος στοχευμένων κινήτρων, όπως αυτά αναφέρονται στο Π13: «Έλλειψη στοχευμένων κινήτρων για επιχειρήσεις».
- Απλούστευση διαδικασιών και μείωση διοικητικών βαρών για μείωση της γραφειοκρατίας.
- Ορθολογικοποίηση του εργασιακού πλαισίου των οικονομικών μεταναστών.
- Ενίσχυση του πλαισίου ελέγχων από τους αρμόδιους φορείς σε όλη την αγροδιατροφική αλυσίδα.

- Εναρμόνιση Θεσμικού Πλαισίου με τη νέα ΚΑΠ.

5. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ

Σε προηγούμενη φάση του έργου έγινε αποτύπωση της παρούσας κατάστασης όλων των επιμέρους αλυσίδων της αγροδιατροφικής αλυσίδας, ήτοι:

- Κρέας και κρεατοσκευάσματα
- Ιχθυηρά
- Φρούτα, Λαχανικά
- Ελιές και ελαιόλαδο
- Γαλακτοκομικά
- Προϊόντα με βάση τα Σιτηρά
- Οίνος και Αποστάγματα
- Ζάχαρη - Μέλι.

Μετά την ανάλυση της μορφολογίας, του μεγέθους, των προβλημάτων και των αλλαγών που αντιμετωπίζει κάθε επιμέρους αλυσίδα, ο Σύμβουλος καταλήγει στην επιλογή ορισμένων εστιασμένων υποκλάδων ή/και προϊόντων της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Στο ακόλουθο κεφάλαιο παρουσιάζεται η τεκμηρίωση της επιλογής αυτής.

Στη συνέχεια, στα επόμενα κεφάλαια εξειδικεύονται και εμβαθύνονται τα προβλήματα και οι αλλαγές ανά υποκλάδο ή/και προϊόν και εξειδικεύονται οι προαναφερθείσες προσαρμογές για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων προβλημάτων και αλλαγών ανά επιμέρους κλάδο της αγροδιατροφικής αλυσίδας, στους επιμέρους άξονες, ήτοι οργάνωση, εξωστρέφεια, τεχνολογία-καινοτομία, ανθρώπινο δυναμικό και θεσμικό περιβάλλον.

5.1. Επιλογή Επιμέρους Κλάδων

Οι επιμέρους κλάδοι που έχουν επιλεγεί είναι οι εξής:

- Χοίρειο κρέας και κρεατοσκευάσματα
- Ιχθυοκαλλιέργειες
- Ελαιόλαδο
- Τυροκομικά προϊόντα
- Οίνος

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η αιτιολόγηση επιλογής των «υποκλάδων» αυτών από το σύνολο των κλάδων της αγροδιατροφικής αλυσίδας.

⇒ Κρέας και κρεατοσκευάσματα

Ο τομέας κρέατος αποτελείται από τέσσερις βασικούς επιμέρους κλάδους αυτούς του χοιρείου, του βόειου του αιγοπρόβειου κρέατος και του κρέατος πουλερικών. Στη συνέχεια θα παρουσιασθούν οι προοπτικές του χοιρείου κρέατος για τους εξής λόγους:

- Η Ελλάδα είναι έντονα ελλειμματική στην παραγωγή βόειου κρέατος (αυτάρκεια περίπου στο 25-30%) χωρίς ωστόσο να διαθέτει τη δυνατότητα να επεκτείνει σημαντικά την παραγωγή του καθώς η βοοτροφία προϋποθέτει τη δέσμευση μεγάλων χορτολιβαδικών εκτάσεων για την παραγωγή χονδροειδών ζωοτροφών.
- Όσον αφορά στην παραγωγή κρέατος αμνοεριφίων η παραγωγή καλύπτει σχεδόν τη ζήτηση, χωρίς ωστόσο η εκτροφή αιγοπροβάτων για παραγωγή κρέατος να αποτελεί κύρια κατεύθυνση του κλάδου της αιγοπροβατοτροφίας, αλλά παράπλευρη δραστηριότητα της κύριας παραγωγικής κατεύθυνσης που είναι η παραγωγή γάλακτος με σκοπό την τυροκόμησή του. Επιπρόσθετα ο κλάδος της αιγοπροβατοτροφίας χαρακτηρίζεται από έντονα ελλειμματική οργάνωση και διασπορά μεγάλου αριθμού μικρών εκμεταλλεύσεων που καθιστά στην παρούσα φάση εξαιρετικά δύσκολη την υλοποίηση ενός αναπτυξιακού προγράμματος με στόχευση την μεγέθυνση της παραγωγής.
- Η παραγωγή κρέατος πουλερικών αποτελεί μια καθιερωμένη και ιδιαίτερα οργανωμένη δραστηριότητα η οποία υποστηρίζεται από λίγες μεγάλο μεγέθους παραγωγικές μονάδες (ιδιωτικές και συνεταιριστικές) που κατάφεραν κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών να καλύψουν σχεδόν το σύνολο της εγχώριας ζήτησης, ενώ οι εξαγωγές παραμένουν περιορισμένες και χωρίς καμία ιδιαίτερη δυναμική.
- Ο κλάδος του χοιρινού κρέατος στην παρούσα φάση χαρακτηρίζεται ως φθίνων, καθώς κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών αν και η κατανάλωση αυξήθηκε η παραγωγή περιορίστηκε δραματικά με αποτέλεσμα η αυτάρκεια της χώρας να έχει περιοριστεί στο 30% περίπου. Η ανάπτυξη του κλάδου του χοιρινού κρέατος θεωρείται εφικτή υπό βασικές προϋποθέσεις (κυρίως οργανωτικού χαρακτήρα) μέσω των οποίων θα καταστεί δυνατή η αξιοποίηση της υπάρχουσας τεχνογνωσίας αλλά και των υφιστάμενων υποδομών. Στόχος της ανάπτυξης αυτής δεν μπορεί να είναι άλλος (τουλάχιστον σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα) η υποκατάσταση των εισαγωγών χοιρινού κρέατος

⇒ Ιχθυηρά

Στην αλυσίδα των ιχθυηρών η ανάλυση θα εστιασθεί στα προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειας διότι:

- Αποτελεί ένα ταχέως αναπτυσσόμενο κλάδο της ελληνικής οικονομίας.
- Η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και της Μεσογείου, στην παραγωγή θαλασσινών ειδών εντατικής εκτροφής, στηριζόμενη τόσο στην αξιοποίηση των ευνοϊκών συνθηκών των ελληνικών θαλασσών, όσο και στη διαρθρωτική πολιτική ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Προβλέπεται αύξηση της ζήτησης προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας λόγω περιορισμών στον τομέα της αλιείας.

Τα προϊόντα αλιείας και η μεταποίηση αυτών δεν θα συμπεριληφθούν στην ανάλυση διότι:

- Υπάρχει μείωση του αλιευτικού στόλου, στα πλαίσια εφαρμογής της κοινής αλιευτικής πολιτικής για την επίτευξη της αειφορίας και της βιώσιμης ισορροπίας μεταξύ της αλιευτικής προσπάθειας και των ιχθυοαποθεμάτων.
- Οι περιορισμοί στην αλιεία θα ενταθούν στο μέλλον λόγω μείωσης των ιχθυοαποθεμάτων.
- Στην Ελληνική αγορά δεν υφίστανται οργανωμένες επιχειρήσεις παραγωγής και εμπορίας αλιευμάτων, αλλά παραδοσιακές δομές «αγροτικού τύπου» (απευθείας πώληση, ή πώληση σε αντιπροσώπους χονδρεμπόρους δημόσιων ιχθυοσκαλών.
- Η μεταποίηση αλιευμάτων αφορά κυρίως την μεταποίηση εισαγομένων ειδών και όχι εγχωρίως παραγομένων. Εξυπηρετεί κυρίως τη διανομή των προϊόντων αυτών σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, ενώ λίγες επιχειρήσεις μπορούν να θεωρηθούν βιώσιμες (και μάλιστα οριακά).

➔ **Φρούτα, Λαχανικά**

Η αλυσίδα των φρούτων και λαχανικών, δεν συμπεριλαμβάνεται στην ανάλυση διότι:

- Η αλυσίδα περιλαμβάνει πάρα πολλά ανομοιογενή προϊόντα με διαφορετικά χαρακτηριστικά και συνθήκες παραγωγής-μεταποίησης-διανομής.
- Κάθε προϊόν, ή κατηγορία προϊόντων, αντιμετωπίζει διαφορετικά προβλήματα, προοπτικές, προκλήσεις και απαιτεί διαφορετική αντιμετώπιση.
- Η πλειοψηφία των προϊόντων διακινούνται και καταναλώνονται φρέσκα, χωρίς σημαντική παρέμβαση της μεταποίησης.
- Δεν υπάρχει μια κατηγορία προϊόντων του κλάδου που να θεωρείται αντιπροσωπευτική σε σχέση με τον όγκο ή την αξία της παραγωγής, ώστε να γίνει ανάλυση μόνο αυτής της κατηγορίας. Ακόμα και μεγάλες κατηγορίες προϊόντων έχουν τελείως ανομοιογενή αντιμετώπιση (π.χ. προϊόντα τομάτας, τυποποίηση ροδάκινου, χυμοποίηση εσπεριδοειδών, παραγωγή σταφίδας).
- Η ανάλυση αρκετών κατηγοριών προϊόντων θα οδηγούσε τον παρόν έργο σε υπέρμετρη ενασχόληση με τα φρούτα και λαχανικά σε σχέση με τις υπόλοιπες αλυσίδες. Η αλυσίδα αυτή ίσως θα έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο εξειδικευμένης / εστιασμένης μελέτης.

➔ **Λίπη και έλαια**

Η αλυσίδα των λιπών και ελαίων περιλαμβάνει διάφορα προϊόντα όπως το ελαιόλαδο, το πυρηνέλαιο, τα σπορέλαια και διάφορα ζωικά λίπη. Μεταξύ αυτών, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα παρουσιάζει ο κλάδος του ελαιολάδου για τους εξής λόγους:

- Η ελαιοκαλλιέργεια καλύπτει περίπου το 20% περίπου της καλλιεργούμενης γης και διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην οικονομία των αγροτικών περιοχών καθώς συμβάλλει στη διατήρηση μίας ελάχιστης γεωργικής δραστηριότητας, σε πολλές και ακατάλληλες για άλλες καλλιέργειες εκτάσεις της Χώρας συμπληρώνοντας το εισόδημα των αγροτικών οικογενειών, ενώ, παράλληλα, αναδεικνύει και προστατεύει το φυσικό περιβάλλον
- Η εγχώρια κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιολάδου, αν και είναι η υψηλότερη διεθνώς (περίπου 16 κιλά/άτομο/έτος) απορροφά μόνο τα 2/3 της ετήσιας παραγωγής με αποτέλεσμα σημαντικές ποσότητες ελαιολάδου να εξάγονται.
- Το ελαιόλαδο που παράγεται στην Ελλάδα θεωρείται από άποψης ποιότητας κορυφαίο (έξτρα παρθένο ελαιόλαδο) συγκρινόμενο με το ελαιόλαδο άλλων παραγωγικών χώρων στοιχείο που

αξιοποιούμενο κατάλληλα μπορεί να αποτελέσει σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την ενίσχυση των εξαγωγών.

- Το ελαιόλαδο αποτελεί βασικό συστατικό της Μεσογειακής διατροφής, η δε διατροφική και θρεπτική του αξία είναι τεκμηριωμένα υψηλότερη από αυτή των λοιπών ελαίων. Το γεγονός αυτό (όσο περισσότερο καθίσταται γνωστό) θα ευνοήσει την αύξηση της ζήτησης, ιδιαίτερα σε μη παραδοσιακές αγορές όπου ακόμη η κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιολάδου είναι σε χαμηλά επίπεδα
- Το ελαιόλαδο, και γενικότερα η ελιά, είναι στενά συνδεδεμένα με τον Ελληνικό πολιτισμό στοιχείο που μπορεί να αξιοποιηθεί για την δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την αύξηση της ζήτησής του λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί ένα σημαντικό τουριστικό προορισμό.

➔ **Γαλακτοκομικά**

Από τα γαλακτοκομικά, μεγαλύτερη σημασία για ανάλυση των προοπτικών παρουσιάζουν τα τυροκομικά προϊόντα, στα οποία υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης, ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν πολλά προϊόντα επώνυμα (ΠΟΠ).

Σημαντικό προϊόν είναι επίσης και το γιαούρτι, αν και η παραγωγή του είναι μικρότερη από την αντίστοιχη των τυριών. Τα τελευταία χρόνια το ελληνικό γιαούρτι έχει εισέλθει με επιτυχία στις διεθνείς αγορές, κυρίως μέσω πρωτοβουλιών των μεγάλων επιχειρήσεων του κλάδου. Έτσι, στην παρούσα μελέτη δεν θα αναλυθούν οι προκλήσεις αυτής της κατηγορίας προϊόντων, δίνοντας έμφαση στα τυροκομικά προϊόντα, στα οποία δραστηριοποιούνται πολλές μικρές διάσπαρτες επιχειρήσεις,.

➔ **Προϊόντα με βάση τα Σιτηρά**

Από προηγούμενο στάδιο της παρούσας μελέτης (ανάλυση παρούσας κατάστασης) η ανάλυση της αλυσίδας αυτής εστιάσθηκε στα βρώσιμα από τον άνθρωπο προϊόντα και κυρίως στα άλευρα. Ο κλάδος, από την πρωτογενή παραγωγή έως την μεταποίηση (παραγωγή ειδών αρτοποιίας και αλευρωδών προϊόντων), έχει κυρίαρχο ρόλο όσον αφορά στον αριθμό επιχειρήσεων και στην απασχόληση και σημαντική συνεισφορά στον κύκλο εργασιών της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Τονίζεται ότι στον κλάδο εντάσσονται και οι φούρνοι παραγωγής προϊόντων αρτοποιίας, γεγονός που ερμηνεύει την υψηλή συμμετοχή στην απασχόληση και στο πλήθος επιχειρήσεων. Παρά την υψηλή συνεισφορά του στα οικονομικά μεγέθη της αγροδιατροφικής αλυσίδας, πρόκειται για έναν κλάδο στον οποίο δεν αναμένονται σημαντικές αλλαγές. Κατά την αρχική επισκόπηση του κλάδου δεν αναδείχθηκαν παρεμβάσεις που να χαρακτηρίζονται από σχετική ωριμότητα, το οποίο εξηγείται εάν ληφθεί υπόψη ότι στον κλάδο αυτό περιλαμβάνονται διάφορων μορφών επιχειρήσεις και προϊόντα χωρίς ιδιαίτερη ταυτότητα ή δυναμική.

➤ Οίνος και Αποστάγματα

Από αυτή την κατηγορία επιλέγεται η ανάλυση του οίνου διότι:

- Αφορά ολόκληρη την αλυσίδα από την πρωτογενή παραγωγή έως την τελική κατανάλωση.
- Αποτελεί παραδοσιακό προϊόν καλής ποιότητας, με αρκετά καλές προοπτικές στις αγορές του εξωτερικού στις οποίες προωθείται ως επώνυμο προϊόν και με αναγνωρισμένο

Αντίθετα δεν αναλύονται τα αποστάγματα διότι:

- Δεν σχετίζονται πάντα με την πρωτογενή παραγωγή, ενώ ακόμα και όταν σχετίζονται αφορούν περισσότερο υποπροϊόντα / παραπροϊόντα, παρά προϊόντα που καλλιεργούνται ειδικά για την παραγωγή αποσταγμάτων.
- Αποτελούνται από πολύ μεγάλο αριθμό προϊόντων με μικρό ύψος παραγωγής το καθένα.

➤ Ζάχαρη - Μέλι

Δεν επιλέγεται η ανάλυση της ζάχαρης διότι:

- Έχει αποφασισθεί η μείωση της παραγομένης ποσότητας ζάχαρης, στα πλαίσια της ΚΑΠ, περιοριζόμενη στο μέγιστο ύψος των 160 χιλιάδων τόνων.
- Η παραγωγή γίνεται από δύο μόνο εργοστάσια στην Ελλάδα (από πέντε που λειτουργούσαν στο παρελθόν) και καλύπτει περίπου το ήμισυ της εγχώριας κατανάλωσης.
- Η ανάλυση του κλάδου αφορά μία μόνο επιχείρηση μεταποίησης (Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης) και λίγους παραγωγούς του πρωτογενούς τομέα.
- Αποτελεί φθίνοντα κλάδο λόγω απόφασης / επιλογής σε επίπεδο πολιτικής.

Αν και το μέλι είναι ένα προϊόν με εξαιρετικές προοπτικές τόσο στην Ευρωπαϊκή όσο και την Διεθνή αγορά και εξάγεται το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής, δεν θα αναλυθεί διότι:

- Πωλείται ως φυσικό προϊόν και δεν υφίσταται διαδικασία μεταποίησης. Το μόνο στάδιο που υπάρχει μετά την παραγωγή είναι η συσκευασία / τυποποίηση.
- Μικρός αριθμός επιχειρήσεων (της τάξης των 20) στην Ελλάδα που ασχολούνται με την τυποποίηση.
- Μεγάλος αριθμός διάσπαρτων παραγωγών (μελισσοκόμων).
- Οι παραγόμενες ποσότητες είναι μικρές καθώς επίσης και η αξία τους σε σύγκριση με την παραγωγή αγροτικών προϊόντων.

5.2. Προϊόντα από Χοίρειο Κρέας

5.2.1. Προβλήματα και Αλλαγές που έχουν εντοπισθεί στα προϊόντα από χοίρειο κρέας

Το χοιρινό αποτελεί το είδος κρέατος με τη σημαντικότερη συνολική εγχώρια κατανάλωση, η οποία αφορά είτε σε απευθείας κατανάλωση χοίρειου κρέατος, είτε στην έμμεση κατανάλωση μέσω της κατανάλωσης κρεατοσκευασμάτων (σουβλάκια, γύρος,

αλλαντικά, κ.α.), το μεγαλύτερο μέρος των οποίων παράγεται από χοιρινό κρέας.

Ο κλάδος του χοιρινού κρέατος είναι έντονα ελλειμματικός, γεγονός που οφείλεται κυρίως στη μικρή πρωτογενή παραγωγή χοιρινού κρέατος ως πρώτης ύλης για τον κλάδο των κρεατοσκευασμάτων, ο οποίος καλύπτει μεγάλο μέρος της εγχώριας ζήτησης. Η μορφολογία του κλάδου παραγωγής στην Ελλάδα εμφανίζει μεγάλες διαφορές:

- Από τα μία πλευρά υπάρχουν οι μεγάλες βιομηχανίες κρεατοσκευασμάτων, οι οποίες έχουν το μεγαλύτερο μερίδιο του χώρου και διαθέτουν σύγχρονο εξοπλισμό, άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό, εξελιγμένα συστήματα Logistics και οργανωμένα τμήματα marketing. Οι επιχειρήσεις αυτές χρησιμοποιούν ως πρώτη ύλη κυρίως κατεψυγμένο κρέας, αλλά και νωπό χοιρινό κρέας από το εξωτερικό, λόγω της μη επάρκειας νωπού ελληνικού κρέατος. Αυτό έχει ως συνέπεια το αυξημένο κόστος παραγωγής σε σχέση με τις ξένες επιχειρήσεις, λόγω του κόστους μεταφοράς της πρώτης ύλης.
- Από την άλλη πλευρά υπάρχει μεγάλος αριθμός μεσαίων επιχειρήσεων παραγωγής κρεατοσκευασμάτων και τεμαχισμού και τυποποίησης χοιρινού κρέατος. Οι περισσότερες μεσαίες επιχειρήσεις τυποποίησης χοιρινού κρέατος είναι καθετοποιημένες, και περιλαμβάνουν χοιροτροφικές μονάδες, παραγωγή ζωοτροφών, σφαγείο και τυποποιητήριο. Λίγες καθετοποιημένες μονάδες ασχολούνται πέρα από την τυποποίηση χοιρινού κρέατος και με την παραγωγή αλλαντικών από ελληνικό χοιρινό κρέας. Επιπλέον, πολλές μεσαίες επιχειρήσεις παραγωγής κρεατοσκευασμάτων ασχολούνται κυρίως με το χώρο του catering, καθώς στα υπερκαταστήματα έχουν επικρατήσει οι μεγάλες επιχειρήσεις του χώρου. Οι μεσαίες επιχειρήσεις του κλάδου διαθέτουν συνήθως σύγχρονες εγκαταστάσεις που πληρούν τις απαιτήσεις υγιεινής και ασφάλειας, διαθέτουν εκπαιδευμένο προσωπικό, αλλά δεν διαθέτουν πολλές φορές τον εξειδικευμένο εξοπλισμό για την παραγωγή πιο σύνθετων προϊόντων ή προϊόντων χαμηλότερου κόστους.
- Τέλος υπάρχουν οι πολλές μικρές επιχειρήσεις στο χώρο οι οποίες αφορούν κυρίως στην εκτροφή χοίρων και στη σφαγή χοίρων αλλά ορισμένες ασχολούνται και με την τυποποίηση. Οι περισσότερες μικρές επιχειρήσεις του κλάδου διαθέτουν πεπαλαιωμένο εξοπλισμό, ο οποίος σε πολλές περιπτώσεις δεν καλύπτει τις απαιτήσεις παραγωγής.

Ο κλάδος συμπληρώνεται από μεγάλο αριθμό εμπορικών επιχειρήσεων οι οποίες προχωρούν στην αγορά είτε σφάγιων από το εξωτερικό (η εισαγωγή ζώντων χοίρων είναι πολύ μικρή), είτε ζώων από χοιροτροφικές μονάδες της Ελλάδας.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα προβλήματα και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές επιχειρήσεις του κλάδου του χοιρινού κρέατος:

- *Προβλήματα που σχετίζονται με την Α' ύλη.* Το σημαντικότερο πρόβλημα του κλάδου αφορά στο χαμηλό ποσοστό αυτάρκειας που έχουμε ως χώρα σε χοιρινό κρέας. Συγκεκριμένα, το

ποσοστό αυτάρκειας τα τελευταία χρόνια κυμαίνεται από 35 μέχρι 45%. Αν και ο Έλληνας καταναλωτής επιθυμεί να καταναλώνει ελληνικό χοιρινό κρέας, η προσφορά ελληνικού κρέατος είναι πολύ χαμηλότερη της ζήτησης. Το υπόλοιπο της ζήτησης καλύπτεται από κρέατα εισαγωγής (κυρίως από τη Γαλλία και την Ολλανδία), μέρος των οποίων παρουσιάζεται από τους εμπόρους ως ελληνικό. Οι περισσότερες «ελληνοποιήσεις» χοιρινού γίνονται στα κρεοπωλεία, ενώ μικρότερο μέρος αφορά σε «ελληνοποιήσεις» από εμπόρους. Το ελληνικό χοιρινό κρέας πωλείται σε υψηλότερες τιμές σε σχέση με το ξένο (λόγω κυρίως της αυξημένης ζήτησης), τιμές όμως που δεν μεταφέρονται στην πρωτογενή παραγωγή. Οι Έλληνες χοιροτρόφοι δεν καρπώνονται την υψηλή τιμή πώλησης του ελληνικού χοιρινού κρέατος. Αντίθετα, πουλάνε το κρέας σε τιμές χαμηλότερες από τους αντίστοιχους παραγωγούς πολλών χωρών της Ε.Ε. Η χαμηλή τιμή πώλησης σε συνδυασμό α) με το αυξανόμενο τα τελευταία χρόνια κόστος πρώτων υλών ζωοτροφών, β) τη χαμηλή παραγωγικότητα των μονάδων (λόγω χαμηλής ποιότητας ζώων αναπαραγωγής και κακών συνθηκών εκτροφής) και γ) τον περιορισμό του δανεισμού, έχουν οδηγήσει τα τελευταία χρόνια στο κλείσιμο πολλές, μεγάλες (μεγαλύτερες από 300 χοιρομητέρες) χοιροτροφικές μονάδες, μειώνοντας έτσι ακόμα περισσότερο την αυτάρκειά μας σε χοιρινό κρέας.

Το μικρό ποσοστό αυτάρκειας σε χοιρινό κρέας και οι επακόλουθες υψηλές τιμές αυτού, έχουν οδηγήσει τις επιχειρήσεις παραγωγής κρεατοσκευασμάτων στην σχεδόν αποκλειστική χρήση εισαγόμενου κρέατος. Με εξαίρεση ορισμένες καθετοποιημένες μονάδες που μπορούν και προσφέρουν κρεατοσκευάσματα με ελληνικό χοιρινό κρέας σε σημαντικά υψηλότερες όμως τιμές, οι μεγαλύτερες μονάδες χρησιμοποιούν σχεδόν αποκλειστικά εισαγόμενο κρέας. Αν και ο Έλληνας καταναλωτής δεν έχει συνειδητοποιήσει ακόμα ότι τα ελληνικά αλλαντικά που αγοράζει ως επί το πλείστον παράγονται από εισαγόμενο κρέας, η υποχρέωση τα τελευταία χρόνια (βάσει νόμου) αναγραφής στην ετικέτα του προϊόντος του ποσοστού του ελληνικού κρέατος που χρησιμοποιούν, έχει δημιουργήσει προβλήματα στις ελληνικές επιχειρήσεις αλλαντικών.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με την παραγωγική διαδικασία.* Όπως προαναφέρθηκε, τα σημαντικότερα προβλήματα που σχετίζονται με την διαδικασία παραγωγής προϊόντων από χοιρινό κρέας, εντοπίζονται στους πρώτους κρίκους της αλυσίδας παραγωγής και πιο συγκεκριμένα στην εκτροφή των χοίρων και στη σφαγή των ζώων. Πιο αναλυτικά, τα προβλήματα που εντοπίζονται στην εκτροφή των χοίρων αφορούν:
 - α) *στο χαμηλής ποιότητας χρησιμοποιούμενο γενετικό υλικό:* Αν και τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί εταιρίες που παράγουν γενετικό υλικό στην Ελλάδα, ακόμα το κόστος του υλικού αυτού είναι πολύ υψηλό για τους Έλληνες χοιροτρόφους, με αποτέλεσμα τη χρήση ζώων παραγωγής των μονάδων στη διαδικασία αναπαραγωγής. Ειδικότερα, η χρήση κάπρων χαμηλότερης ποιότητας αντί για κάπρους ή σπέρμα αναγνωρισμένων καθαρόαιμων φυλών μειώνει σημαντικά την απόδοση των παραγώγων.
 - β) *πεπαλαιωμένες εγκαταστάσεις και εξοπλισμό παραγωγής:* Οι περισσότερες χοιροτροφικές μονάδες έχουν ιδρυθεί το '70 και το '80. Λόγω δε και του υψηλού κόστους εκσυγχρονισμού αυτών, οι περισσότερες διαθέτουν παλιές

εγκαταστάσεις και εξοπλισμό. Κατά συνέπεια, πολλές φορές οι εγκαταστάσεις και ο εξοπλισμός δεν είναι οι ενδεδειγμένες (μη σωστός κλιματισμός και θέρμανση, κελιά εκτός προδιαγραφών, προβληματικά συστήματα σίτισης, κ.ά.) οδηγώντας σε μεγάλες απώλειες σε ζώα μικρής κυρίως ηλικίας.

- γ) *μη λειτουργία βιολογικού καθαρισμού*: Τα απόβλητα των χοιροτροφικών μονάδων αποτελούν ένα σημαντικό πρόβλημα για το περιβάλλον αλλά και για την χωροθέτηση των συγκεκριμένων μονάδων. Μόνο το 15% περίπου των υφιστάμενων μονάδων διαθέτει ολοκληρωμένο σύστημα επεξεργασίας των αποβλήτων, ενώ ένα μέρος αυτών που διαθέτουν βιολογικό καθαρισμό, δεν επιτυγχάνουν τα επιθυμητά αποτελέσματα στην επεξεργασία των υγρών αποβλήτων.

Αντίστοιχα τα προβλήματα που εντοπίζονται στη σφαγή των χοίρων αφορούν κυρίως στην ύπαρξη πολλών σφαγείων που δεν πληρούν τις απαραίτητες προδιαγραφές υγιεινής και ασφάλειας δημιουργώντας προβλήματα στην ασφάλεια των τελικών προϊόντων (υψηλό μικροβιακό φορτίο), αλλά και τη λανθασμένη κατανομή των σφαγείων στη χώρα, που έχει σαν αποτέλεσμα μεγάλες περιοχές να μην διαθέτουν κατάλληλο σφαγείο, ενώ σε άλλες περιοχές να υπάρχουν περισσότερα σφαγεία από ότι θα άντεχε η παραγωγή. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα και την αύξηση του κόστους σφαγής.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με το έλλειμμα συνεργασίας κυρίως στην πρωτογενή παραγωγή*: Αν και στις περισσότερες ανεπτυγμένες στην κτηνοτροφία χώρες είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος ο θεσμός του συνεταιρισμού (π.χ. Γαλλία, Ολλανδία, Δανία, κ.α.), στην Ελλάδα όλες οι χοιροτροφικές εκμεταλλεύσεις λειτουργούν αυτόνομα και ανταγωνιστικά η μία προς την άλλη. Με την έλλειψη συνεργασίας δεν επιτρέπεται να δημιουργηθούν οι απαραίτητες οικονομίες κλίμακας, κυρίως στην προμήθεια και την παραγωγή ζωοτροφών αλλά και στην κτηνιατρική φροντίδα.
- *Προβλήματα που σχετίζονται με το χρηματοοικονομική λειτουργία τους*: Το κεφάλαιο που απαιτείται για την ίδρυση, τον εκσυγχρονισμό αλλά και τη λειτουργία όλων των εγκαταστάσεων της αλυσίδας παραγωγής (από τις χοιροτροφικές μονάδες μέχρι τα τυποποιητήρια κρέατος και τις αλλαντοβιομηχανίες), σε συνδυασμό με την παρούσα κατάσταση δυσκολίας ανεύρεσης κεφαλαίων έχει επιβραδύνει το ρυθμό ανάπτυξης των επιχειρήσεων του κλάδου και έχει οδηγήσει και πολλές, κυρίως χοιροτροφικές μονάδες, στο κλείσιμο.
- *Προβλήματα που σχετίζονται με την εσωτερική αγορά*. Όπως προαναφέρθηκε, λόγω της υψηλότερης τιμής πώλησης του ελληνικού κρέατος, πολλοί κρεοπώλες πωλούν παρανόμως εισαγόμενο κρέας ως ελληνικό. Αυτή η κατάσταση έχει δημιουργήσει συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού στον κλάδο, καθώς το ελληνικό χοιρινό κρέας, λόγω πολλών παραγόντων που αναλύονται σε άλλα σημεία του παρόντος, είναι πιο ακριβό από το εισαγόμενο. Αν και τα

τελευταία χρόνια και ειδικότερα με την έναρξη εφαρμογής των ισοζυγίων κρέατος, έχει γίνει μία προσπάθεια περιορισμού του φαινομένου, η πλημμελής εφαρμογή του ρυθμιστικού πλαισίου δεν έχει περιορίσει σημαντικά το φαινόμενο. Πέρα όμως από την παραποίηση των στοιχείων προέλευσης των ζώων στο κρεοπωλείο, σημαντική (αν και μικρότερη από τις αντίστοιχες ελληνοποιήσεις στα αμνοερίφια) είναι και η παράνομη ελληνοποίηση ζώων από εμπόρους.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με την λειτουργία του κράτους.* Αρκετά προβλήματα της λειτουργίας του κράτους επηρεάζουν τον κλάδο. Όπως προαναφέρθηκε, η αδυναμία ή/και η απροθυμία πολλές φορές του κρατικού μηχανισμού να προβεί στους απαραίτητους ελέγχους, τόσο στην τήρηση της ιχνηλασιμότητας και της ταυτότητας του χοιρινού κρέατος, όσο και στις συνθήκες παραγωγής (συνθήκες σφαγής, ελλιπής κτηνιατρικός έλεγχος κατά τη σφαγή, μη σωστή διαχείριση αποβλήτων, κ.α.) δημιουργεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού.
- *Πρόβλημα με τη μη επαρκή αξιοποίηση των προτύπων πιστοποίησης:* Ο Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (ΟΠΕΓΕΠ) έχει προχωρήσει εδώ και καιρό στη σύνταξη και έκδοση ειδικών προτύπων για την πιστοποίηση του ελληνικού ποιοτικού χοιρινού κρέατος (πρότυπα της σειράς Agro 3). Η σύνταξη των προτύπων είχε ως στόχο την αντιμετώπιση του προβλήματος των ελληνοποιήσεων, αλλά και την βελτίωση της ποιότητας του παραγόμενου χοιρινού κρέατος, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου. Τελικά, λόγω κυρίως της μη προβολής του προτύπου στον έλληνα καταναλωτή, τα συγκεκριμένα πρότυπα απαξιώθηκαν και πλέον δεν εφαρμόζονται παρά μόνο από ελάχιστες μονάδες. Από την άλλη πλευρά, η βιολογική εκτροφή χοίρων δεν έχει αναπτυχθεί, κυρίως λόγω του υψηλού κόστους παραγωγής, αλλά και της μειωμένης σχετικά ζήτησης για βιολογικό χοιρινό κρέας.
- *Προβλήματα που σχετίζονται με το ανθρώπινο δυναμικό:* Οι επιχειρήσεις τυποποίησης χοιρινού κρέατος, αλλά και παραγωγής κρεατοσκευασμάτων, διαθέτουν εξειδικευμένο προσωπικό, με κατάλληλες γνώσεις και εμπειρία. Αντίθετα, στην πρωτογενή παραγωγή, και κυρίως στις μικρότερες μονάδες, δεν υπάρχει η απαραίτητη γνώση σε θέματα α) ετοιμασίας μιγμάτων ζωοτροφών, β) παρακολούθησης νομοθεσίας για την ευζωία των ζώων, γ) αναπαραγωγής και δ) συνθηκών εκτροφής. Αντίστοιχα, και λόγω της δυσκολίας επιβίωσης πολλών εξ αυτών των μονάδων και η κτηνιατρική παρακολούθηση δεν είναι η απαιτούμενη. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται η γνωμάτευση ασθενειών και η παροχή φαρμακευτικής αγωγής από τους ίδιους τους χοιροτρόφους, με ότι αυτό συνεπάγεται για την υγεία των ζώων, αλλά και την ασφάλεια του τελικού προϊόντος.

Στη συνέχεια, αναφέρονται ορισμένα πιο συγκεκριμένα προβλήματα, προκλήσεις, αλλά και πλεονεκτήματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις της αλυσίδας παραγωγής χοιρινού κρέατος και προϊόντων από χοιρινό κρέας. Πιο συγκεκριμένα:

- **Χοιροτροφικές μονάδες:** Εκτός των προηγουμένων, οι χοιροτροφικές μονάδες αντιμετωπίζουν προβλήματα από την γεινίαση με τον οικιστικό ιστό (οσμή, καθαριότητα). Συνήθως πρόκειται για μονάδες νόμιμα εγκατεστημένες και το

πρόβλημα δημιουργείται από την επέκταση του οικιστικού ιστού με άναρχο και πολλές φορές αυθαίρετο τρόπο. Παράλληλα, σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και το υψηλό κόστος των χρησιμοποιούμενων ζωοτροφών, το οποίο προκύπτει αφενός λόγω του υψηλού κόστους της εγχώριας καλλιέργειας δημητριακών (που οφείλεται στα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής γεωργίας), αλλά και της έλλειψης συνεργασίας μεταξύ των χοιροτρόφων, η οποία θα μπορούσε να επιφέρει οικονομίες κλίμακος για τις περιπτώσεις μαζικών προμηθειών. Το πρόβλημα αντιμετωπίζεται μερικώς με τη χρήση εισαγόμενων ζωοτροφών, οι τιμές των οποίων όμως, ειδικά τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις οφειλόμενες σε διάφορους εξωγενείς, μη ελεγχόμενους παράγοντες και γεγονότα (π.χ. πυρκαγιές, πλημμύρες σε χώρες παραγωγής δημητριακών όπως η Ουκρανία και η Ρωσία). Το γεγονός ότι το κόστος διατροφής των χοίρων αποτελεί το 60 με 70% του τελικού κόστους του χοιρινού στη μονάδα, καθιστά τέτοιες αυξομειώσεις στην τιμή των δημητριακών μείζονος σημασίας για τη βιωσιμότητα των μονάδων.

- **Σφαγεία - τυποποιητήρια:** Τα σύγχρονα σφαγεία και τυποποιητήρια αν και διαθέτουν τις απαιτούμενες εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό για την παραγωγή ασφαλών προϊόντων πολλές φορές λόγω πλημμελούς ελέγχου αλλά και μη σωστής εφαρμογής συστημάτων ασφάλειας τροφίμων, παρατηρείται η μη τήρηση ορισμένων καλών πρακτικών. Ιδιαίτερα έντονο είναι το πρόβλημα με τη διατήρηση της ψυκτικής αλυσίδας (κυρίως λόγω των μέσων μεταφοράς μετά τη σφαγή, αλλά και των συνθηκών εντός των σφαγείων, τυποποιητηρίων). Σημαντικό για την ασφάλεια του παραγόμενου τελικού προϊόντος είναι και το πρόβλημα της μη αποτελεσματικής μείωσης της θερμοκρασίας των σφάγιων σε θερμοκρασία ψύξης που έχει σαν αποτέλεσμα την επιβάρυνση του μικροβιακού φορτίου των τελικών προϊόντων. Τέλος ένα σημαντικό πρόβλημα για αρκετές μονάδες είναι η επεξεργασία ζωικών αποβλήτων. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν αρκετές περιοχές της χώρας χωρίς μονάδες θερμικής αδρανοποίησης (rendering) των ζωικών υποπροϊόντων αυξάνοντας σημαντικά το κόστος αποστολής και επεξεργασίας των συγκεκριμένων αποβλήτων.
- **Παραγωγή κρεατοσκευασμάτων:** Η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών αν και δεν έχει επηρεάσει σημαντικά τον υπόλοιπο κλάδο του χοιρινού κρέατος, έχει σημαντική επίπτωση στον κλάδο των αλλαντικών. Η πτώση στις πωλήσεις των αλλαντικών υπολογίζεται να είναι μεγαλύτερη του 10% το 2011 με προοπτική να αυξηθεί περαιτέρω μέσα στο 2012. Καθώς τα αλλαντικά δεν αποτελούν είδος πρώτης ανάγκης είναι τα πρώτα τα οποία ελαττώνουν οι καταναλωτές στην προσπάθειά τους να μειώσουν το κόστος διατροφής ως συνεπακόλουθο της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος. Παράλληλα, η είσοδος τα τελευταία χρόνια πολλών υπερκαταστημάτων του εξωτερικού με προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας έχουν οδηγήσει στη σταδιακή αλλαγή της καταναλωτικής συμπεριφοράς που ήταν σαφώς υπέρ των ελληνικών γεύσεων στα αλλαντικά.

5.2.2. Προτεινόμενες Προσαρμογές ανά άξονα

Έχοντας αναλύσει τα προβλήματα και τις προκλήσεις και αλλαγές που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις του κλάδου και ιδιαίτερα οι ΜΜΕ, προτείνονται στη συνέχεια συγκεκριμένες παρεμβάσεις για την δρομολόγηση της επίλυσης των πιο σημαντικών από τα προβλήματα αυτά.

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται συνοπτική περιγραφή των προτεινομένων παρεμβάσεων ανά άξονα.

Άξονες	Προτεινόμενες Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης-Στρατηγική	Ο1. Δημιουργία clusters χοιροτρόφων. Ο2. Διασύνδεση χοιροτροφίας με παραγωγή δημητριακών
Τεχνολογία-Καινοτομία	Τ1. Βελτίωση του χρησιμοποιούμενου γενετικού υλικού στην αναπαραγωγή των χοίρων Τ2. Προβολή προτύπων Agro 3.
Ανθρώπινο Δυναμικό	Κ1. Κατάρτιση χοιροτρόφων σε διάφορα θέματα εκτροφής των χοίρων
Θεσμικές Προσαρμογές	Θ1. Βελτίωση αποτελεσματικότητας μηχανισμών ελέγχου

5.2.3. Αναλυτική Παρουσίαση Προσαρμογών

Στη συνέχεια γίνεται αναλυτική περιγραφή των προτεινομένων παρεμβάσεων ανά άξονα.

➔ Προσαρμογές σε θέματα στρατηγικής και οργάνωσης

Τίτλος Προσαρμογής	Ο1. Δημιουργία clusters χοιροτρόφων
Περιγραφή Προσαρμογής	Όπως προαναφέρθηκε, το μεγαλύτερο μέρος του κόστους εκτροφής των χοίρων είναι το κόστος της διατροφής. Παράλληλα, για λόγους κόστους πολλές μονάδες δεν διαθέτουν την απαραίτητη υποστήριξη από εξειδικευμένο κτηνίατρο για την κτηνιατρική φροντίδα των ζώων αλλά και τον σχεδιασμό των σιτηρεσιών. Με τη δημιουργία clusters κοντινών χοιροτροφικών μονάδων θα ήταν εφικτή η δημιουργία οικονομιών κλίμακας. Οι μονάδες ενός δικτύου θα μπορούσαν να προβούν στις απαραίτητες επενδύσεις για τη δημιουργία κοινού σύγχρονου παρασκευαστηρίου ζωοτροφών αντικαθιστώντας τα συνήθως πεπαλαιωμένα ατομικά παρασκευαστήρια. Ένα

Τίτλος Προσαρμογής	01. Δημιουργία clusters χοιροτρόφων
	<p>σύγχρονο παρασκευαστήριο ζωοτροφών θα μπορούσε να προμηθεύσει τις μονάδες του δικτύου με ζωοτροφές καλύτερης ποιότητας (ομοιογένεια μίγματος, καλύτερη ξήρανση και αποφυγή ξένων υλών) με χαμηλότερο κόστος παραγωγής λόγω λιγότερο ενεργοβόρων μηχανημάτων. Παράλληλα, θα μπορούσαν να συνάψουν καλύτερες συμφωνίες προμήθειας πρώτων υλών ζωοτροφών (δημητριακά και προμείγματα) λόγω του μεγαλύτερου όγκου προμήθειας μειώνοντας έτσι σημαντικά το κόστος παραγωγής.</p> <p>Παράλληλα, το δίκτυο θα μπορούσε να συνάψει συνεργασία με εξειδικευμένο κτηνίατρο για τη συνεχή υποστήριξη όλου του δικτύου βελτιώνοντας έτσι την κτηνιατρική παρακολούθηση των ζώων. Παράλληλα, είτε με την υποστήριξη του κτηνιάτρου είτε με την υποστήριξη ειδικού ζωοτέχνη θα μπορούσαν να προχωρήσουν στη σύνταξη ειδικών σιτηρεσιών ανάλογα και με την διαθεσιμότητα των πρώτων υλών για την σωστή κάλυψη των αναγκών των ζώων.</p> <p>Τέλος ένα τέτοιο δίκτυο θα μπορούσε να αποφασίσει την ίδρυση ξεχωριστής κοινής μονάδας ζώων αναπαραγωγής (ζώα μέχρι 20-25 κιλά) για να βελτιώσουν έτσι την απόδοση των επιμέρους μονάδων.</p>
Τυπολογία	<p>Η παρέμβαση θα μπορούσε να διοργανωθεί με τη δημιουργία μελέτης που θα αναλύει τα κόστη δημιουργίας, λειτουργίας αλλά και τα οφέλη από τη δημιουργία ενός τέτοιου δικτύου.</p> <p>Στη συνέχεια η μελέτη μπορεί να παρουσιασθεί με τη μορφή ημερίδας σε χοιροτρόφους ή να γίνει καταχώρηση σε κλαδικό περιοδικό.</p>
Επισπεύδων	<p>Η προσαρμογή αυτή θα πρέπει να διοργανωθεί από συλλογικό φορέα των επιχειρήσεων (Ομοσπονδία χοιροτρόφων Ελλάδας).</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Δεν απαιτούνται άλλες συνοδευτικές παρεμβάσεις για την υλοποίηση της προσαρμογής.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	02. Διασύνδεση χοιροτροφίας με παραγωγή δημητριακών
Περιγραφή Προσαρμογής	Όπως αναφέρεται και στην προηγούμενη προσαρμογή σημαντικό μέρος του κόστους λειτουργίας των χοιροτροφικών επιχειρήσεων αποτελεί το κόστος διατροφής. Επιπλέον σημειώνεται ότι στην Ελλάδα η αυξημένη χρήση δημητριακών (περίπου 60%) στο σιτηρέσιο των χοίρων φαίνεται να αποτελεί συνειδητή επιλογή των χοιροτρόφων και το στοιχείο εκείνο το οποίο διαφοροποιεί τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του εγχώριου χοιρινού κρέατος έναντι του εισαγόμενου. Με δεδομένο όμως ότι η καλλιέργεια δημητριακών για παραγωγή ζωοτροφών ανταγωνίζεται την καλλιέργεια για άλλες χρήσεις (ανθρώπινη διατροφή, παραγωγή ενέργειας) η τιμή των δημητριακών υπόκειται σε έντονες διακυμάνσεις οι οποίες επηρεάζουν τις χοιροτροφικές επιχειρήσεις. Ως εκ τούτου απαιτείται μια οργανωμένη προσπάθεια για την εξασφάλιση των απαιτούμενων ζωοτροφών σε όσο το δυνατόν πιο σταθεροποιημένες τιμές.
Τυπολογία	Η παρέμβαση θα μπορούσε να υλοποιηθεί με την ανάπτυξη συμβολαιακής γεωργίας μεταξύ χοιροτροφικών επιχειρήσεων και ομάδων παραγωγών δημητριακών προκειμένου να εξασφαλιστεί η σταθερότητα της προμήθειας των ζωοτροφών σε προσυμφωνημένες τιμές και στη βάση συγκεκριμένων προδιαγραφών. Επιπρόσθετα προς την κατεύθυνση αυτή θα συνέβαλε και η ανάπτυξη μιας συλλογικής επενδυτικής προσπάθειας εκ μέρους των χοιροτρόφων για τη δημιουργία κατάλληλων μονάδων συγκέντρωσης και επεξεργασίας/ανάμιξης και αποθήκευσης των ζωοτροφών από τις οποίες με οργανωμένο τρόπο θα προμηθεύονταν οι χοιροτροφικές επιχειρήσεις τα μίγματα ζωοτροφών που χρειάζονται για τη διατροφή των ζώων.
Επισπεύδων	Η προσαρμογή αυτή θα πρέπει να διοργανωθεί από τις ίδιες τις επιχειρήσεις.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται από οργανωτικής πλευράς σχετικά ώριμη ωστόσο προϋποθέτει ένα σαφέστερο και αναλυτικό σχεδιασμό και επικοινωνία προς τα ενδιαφερόμενα μέρη προκειμένου να διαστασιολογηθεί πληρέστερα αλλά και να αμβλυνθούν τυχόν αντίρροπες νοοτροπίες μεταξύ των

Τίτλος Προσαρμογής	Ο2. Διασύνδεση χοιροτροφίας με παραγωγή δημητριακών
	ενδιαφερομένων

➔ **Προσαρμογές σε θέματα Τεχνολογίας-Καινοτομίας**

Τίτλος Προσαρμογής	T1. Ενέργειες για τη βελτίωση του χρησιμοποιούμενου γενετικού υλικού στην αναπαραγωγή των χοίρων
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Σύμφωνα με μελέτες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων το μεγαλύτερο μέρος των χρησιμοποιούμενων χοιρομητέρων (πάνω από 50%) και ένα 25% των χρησιμοποιούμενων κάπρων δεν είναι κατάλληλο για αναπαραγωγή. Οι περισσότερες χοιροτροφικές μονάδες στην Ελλάδα είναι μικτές (αναπαραγωγής και πάχυνσης) χωρίς ωστόσο να διαθέτουν ούτε τις απαιτούμενες υποδομές ούτε την απαιτούμενη τεχνογνωσία για την παραγωγή κατάλληλου αναπαραγωγικού υλικού.</p> <p>Η παροχή κινήτρων για την δημιουργία ξεχωριστών μονάδων αναπαραγωγικού υλικού σε περιοχές με ανεπτυγμένη χοιροτροφία θα μπορούσε να προωθήσει τη λύση της ξεχωριστής παραγωγής αναπαραγωγικού υλικού που μπορεί να προσφέρει καλύτερης ποιότητας γενετικό υλικό και κατά συνέπεια καλύτερες αποδόσεις στην εκτροφή. Η δράση αυτή θα μπορούσε να συνδυαστεί και με την δράση Ο1 για καλύτερα αποτελέσματα.</p>
Τυπολογία	Η παρέμβαση θα μπορούσε να αποτελέσει ξεχωριστή δράση σε υφιστάμενα σχετικά μέτρα ενίσχυσης του προγράμματος Αλέξανδρος Μπαλτατζής και να λειτουργήσει σε συνδυασμό με την κατάλληλη ενημέρωση των παραγωγών για τα οφέλη της
Επισπεύδων	Συνεργασία συλλογικού φορέα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Αρκετά μεγάλος βαθμός ωριμότητας. Η συγκεκριμένη ανάγκη έχει ήδη εντοπισθεί από το Υπουργείο και ήδη υπάρχουν σχετικά μέτρα βελτίωσης γενετικού υλικού. Η εξειδίκευση του μέτρου στη χοιροτροφία με την κατάλληλη, ενημέρωση και προβολή του μέτρου θα μπορούσαν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα.

Τίτλος Προσαρμογής	T2. Προβολή προτύπων Agro 3
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Με την ίδρυσή του ο ΟΠΕΓΕΠ προχώρησε στη σύνταξη ορισμένων κλαδικών προτύπων, μεταξύ των οποίων και του προτύπου διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας του χοιρινού κρέατος. Τα πρότυπα της σειράς Agro 3 καλύπτουν όλη την αλυσίδα από την παραγωγή ζωοτροφών για τη χοιροτροφία και την εκτροφή χοίρων μέχρι τον τεμαχισμό, τυποποίηση, εμπορία και διάθεση χοιρινού κρέατος δίνοντας τελικά τη δυνατότητα επισήμανσης του τελικού προϊόντος με το ειδικό σήμα του Agro 3. Η προσπάθεια δημιουργίας επιστημονικά ορθών προτύπων που να καλύπτουν όλη την αλυσίδα παραγωγής και διάθεσης δεν συνοδεύτηκε από τις απαιτούμενες ενέργειες προβολής – προώθησης των προτύπων κυρίως προς τους καταναλωτές. Ταυτόχρονα λόγω της αλλαγής της προγραμματικής περιόδου αλλά και της έναρξης της οικονομικής κρίσης σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα από την συγχώνευση του Οργανισμού πάγωσε τις διεργασίες για την ανάπτυξη του προτύπου.</p>
Τυπολογία	<p>Με την υλοποίηση των ακόλουθων δράσεων μπορεί το πρότυπο Aggro3 να αναδειχθεί σε πραγματικό εργαλείο προστιθέμενης αξίας για το ελληνικό χοιρινό κρέας:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Συνεργασία του νέου οργανισμού Δήμητρα με τους συλλογικούς φορείς που σχετίζονται με το χοιρινό κρέας (Σύνδεσμος χοιροτρόφων, ΣΕΒΕΚ κ.α.) για την ενημέρωση σχετικά με τα πρότυπα και την εύρεση μονάδων που μπορούν να συνεργαστούν για την προώθηση στην αγορά προϊόντων με το σήμα του Agrocert. ▪ Επικύρωση των διαδικασιών ελέγχου της ιχνηλασιμότητας και της σήμανσης των τελικών προϊόντων. ▪ Έναρξη διαφημιστικής καμπάνιας για την προβολή των προτύπων Aggro 3 στο καταναλωτικό κοινό σε συνεργασία εφόσον είναι αυτό εφικτό και με μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου που θα έχουν πιστοποιημένα προϊόντα.
Επισπεύδων	Ελληνικός Οργανισμός «Δήμητρα».
Ωριμότητα, Προτεραιότητα,	Αρκετά μεγάλος βαθμός ωριμότητας. Η δράση αυτή

Τίτλος Προσαρμογής	T2. Προβολή προτύπων Agro 3
Συνοδευτικές παρεμβάσεις	αποτελεί ουσιαστικά την ολοκλήρωση των αρχικών σχεδίων του ΟΠΕΓΕΠ.

➔ **Προσαρμογές σε θέματα Ανθρώπινου Δυναμικού**

Τίτλος Προσαρμογής	K1. Κατάρτιση χοιροτρόφων σε διάφορα θέματα εκτροφής των χοίρων
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η παραγωγικότητα των ελληνικών χοιροτροφικών μονάδων υπολογίζεται κοντά στο 80% της παραγωγικότητας των αντίστοιχων μονάδων της Ε.Ε. Η χαμηλή παραγωγικότητα οφείλεται κυρίως στο έλλειμμα εξειδίκευσης και γνώσεων μεγάλου μέρους των χοιροτρόφων.</p> <p>Η εκπαίδευση των χοιροτρόφων σε θέματα όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αναπαραγωγή χοίρων ▪ Διατροφή χοίρων ▪ Κανόνες ευζωίας ▪ Απαιτήσεις για την εκτροφή και την ιχνηλασιμότητα. ▪ Κτηνιατρική φροντίδα <p>θα μπορούσε να προσφέρει σε χοιροτρόφους τις απαιτούμενες γνώσεις για την αύξηση τα παραγωγικότητάς τους.</p>
Τυπολογία	<p>Η παρέμβαση μπορεί να υλοποιηθεί με την οργανωμένη συμβολή & ενεργοποίηση διαφόρων φορέων. Πιο συγκεκριμένα προτείνεται η δημιουργία ειδικού δικτυακού χώρου από την ομοσπονδία χοιροτρόφων με πληροφορίες, άρθρα και μελέτες για την εκτροφή των χοίρων.</p> <p>Παράλληλα, προτείνεται η δημιουργία ενιαίου εκπαιδευτικού υλικού που στόχο θα έχει την ενημέρωση των χοιροτρόφων για πρακτικές που θα ανεβάζουν την παραγωγικότητα των μονάδων. Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί στη συνέχεια να διανεμηθεί στις περιφέρειες για την οργάνωση σεμιναρίων ενημέρωσης των χοιροτρόφων της περιοχής.</p>
Επισπεύδων	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Ομοσπονδία χοιροτρόφων Ελλάδας, Περιφέρειες
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση μπορεί να αναπτυχθεί άμεσα χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες και κόστος.

➔ **Θεσμικές Προσαρμογές**

Τίτλος Προσαρμογής	Θ1. Βελτίωση αποτελεσματικότητας μηχανισμών ελέγχου
Περιγραφή Προσαρμογής	Οι ελλείψεις έλεγχοι των διαφόρων κρατικών φορέων που ασχολούνται με τον έλεγχο της αλυσίδας παραγωγής χοιρινού κρέατος και προϊόντων από χοιρινό κρέας δημιουργούν όπως έχει προαναφερθεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού. Ειδικότερα η αδυναμία ή απροθυμία να ελεγχτούν οι «ελληνοποιήσεις» στο χοιρινό κρέας στερεί από τους χοιροτρόφους κυρίως πολύτιμα επιπλέον κεφάλαια τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην περαιτέρω ανάπτυξη της χοιροτροφίας. Παράλληλα, οι έλεγχοι που αφορούν στις συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας στην παραγωγική διαδικασία είναι επιλεκτικοί (συνήθως ελέγχονται εταιρίες σύγχρονες που τηρούν τις απαιτήσεις) δημιουργώντας έτσι συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού καθώς η τήρηση όλων των απαιτήσεων της νομοθεσίας προϋποθέτει επενδύσεις σε εγκαταστάσεις, εξοπλισμό και προσωπικό.
Τυπολογία	Προτείνονται οι ακόλουθες δράσεις: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενίσχυση του Ελληνικού Οργανισμού «Δήμητρα» στο έργο του ελέγχου των ισοζυγίων κρέατος. Η ενίσχυση αφορά τόσο σε πρόσθετο προσωπικό για ελέγχους όσο και σε κατάλληλα εργαλεία ελέγχου (βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικές συμπληρώσεις ερωτηματολογίων κλπ) ▪ Δημιουργία μητρώου ελέγχου επιχειρήσεων που ασχολούνται με το κρέας η οποία θα είναι κοινή για όλες τις υπηρεσίες (κτηνιατρική, ΕΦΕΤ, Περιφέρειες κλπ) βάσει των οποίων θα προγραμματίζονται οι σχετικοί έλεγχοι σε όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου.
Επισπεύδων	Οι ανωτέρω προσαρμογές αφορούν στο σύνολό τους την Πολιτεία
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Οι παρεμβάσεις θεωρούνται ως σημαντικής προτεραιότητας ενώ από πλευράς ωριμότητας απαιτούν αναλυτικότερο σχεδιασμό προκειμένου να προσδιοριστούν λεπτομερέστερα οι τρόποι εφαρμογής και τα χαρακτηριστικά τους

5.3. Ιχθυοκαλλιέργειες

5.3.1. Σύνοψη προβλημάτων / Αλλαγών που έχουν εντοπιστεί

Στις θαλάσσιες ιχθυοκαλλιέργειες στην Ελλάδα σε μια διαδρομή ανάπτυξης τριάντα περίπου χρόνων έχουν πλέον διαμορφωθεί δύο «τύποι» επιχειρήσεων:

- «Μεγάλες» επιχειρήσεις, οι οποίες είναι καθιερωμένες έχοντας εγκαταστάσεις εκκόλαψης / παραγωγής γόνου, πάχυνσης ψαριών, συσκευαστήρια, κέντρα logistics και ίδια δίκτυα εμπορίας προς την εξωτερική και εσωτερική αγορά, ενώ ορισμένες διαθέτουν και μονάδες παραγωγής ιχθυοτροφών και εξοπλισμών και
- «Μικρομεσαίες» επιχειρήσεις, οι οποίες περιορίζονται στην πλειονότητά τους στην πάχυνση των ψαριών και τη συσκευασία.

Ανεξάρτητα από το μέγεθός τους, οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σήμερα προβλήματα και προκλήσεις κοινές, ενώ υπάρχουν και ορισμένα ιδιαίτερα προβλήματα των ΜΜΕ. Συγκεκριμένα:

- *Προβλήματα που σχετίζονται με τις πρώτες ύλες.* Βασική πρώτη ύλη που χρησιμοποιείται και αποτελεί το κύριο μέρος του κόστους (60% περίπου) είναι οι ιχθυοτροφές. Δεδομένου ότι τα εκτρεφόμενα ψάρια στην Ελλάδα είναι σαρκοφάγα, αυτές συνίστανται σε μεγάλο ποσοστό από ιχθυάλευρα και ιχθυέλαια – όλα εισαγόμενα από τρίτες χώρες. Με δεδομένο ότι τα ιχθυοαποθέματα σε παγκόσμιο επίπεδο υφίστανται ισχυρές πιέσεις, συχνά υποστηρίζεται ότι η ιχθυοκαλλιέργεια σαρκοφάγων ειδών δεν έχει πολλά περιθώρια ανάπτυξης.

Ο αντίλογος είναι ότι τα ψάρια που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ιχθυαλεύρων και ιχθυελαίων είναι χαμηλής εμπορικής αξίας και ζήτησης για ανθρώπινη κατανάλωση. Επιπλέον, η ευρεία χρήση σήμερα ιχθυαλεύρων σε εκτροφές χερσαίων ζώων και πτηνών αφήνει – με τις κατάλληλες πολιτικές – σοβαρά περιθώρια ανάπτυξης. Παράλληλα η βελτίωση της τεχνογνωσίας στις ιχθυοτροφές αυτών των ειδών (όπου σήμερα ο συντελεστής μετατρεψιμότητας των τροφών διαμορφώνεται στο 2:1, ενώ στην πέστροφα / σολομό είναι 1:1 περίπου) δείχνει σοβαρές δυνατότητες επίλυσης του προβλήματος μεσοπρόθεσμα.

Η διαθεσιμότητα γόνου για πάχυνση είναι εξασφαλισμένη από την εγχώρια παραγωγή των ιχθυογεννητικών σταθμών, ενώ γίνεται εισαγωγή μικρών ποσοτήτων από το εξωτερικό, αλλά και εξαγωγές. Η συγκέντρωση των ιχθυογεννητικών σταθμών στις «μεγάλες» επιχειρήσεις του κλάδου σχεδόν αποκλειστικά δημιουργεί οπωσδήποτε προβλήματα – όχι επάρκειας – αλλά ποιότητας, προσωρινής διαθεσιμότητας και οπωσδήποτε τιμής στις ΜΜΕ.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με την παραγωγική διαδικασία.* Η επιλογή της καλλιεργητικής μεθόδου των πλωτών ιχθυοκλωβών και όλο και συχνότερα πλέον σε ημικτεθειμένες θέσεις εξαρτά την παραγωγική διαδικασία σε σημαντικό βαθμό από τις καιρικές συνθήκες και την ποιότητα του υδάτινου περιβάλλοντος. Το μέγεθος των κλωβών σε συνάρτηση με την ευχέρεια διαχείρισης, αλλά και τη φυσιολογία των ψαριών, η αναζήτηση δικτύων που θα είναι εύκολα διαχειρίσιμα, αλλά και δεν θα επιβαρύνονται με προσκολλημένα φύκη, οι διαδικασίες

διαλογής μεγεθών στη θάλασσα και οι εμβολιασμοί, είναι μερικά από τα προβλήματα που αναζητούν λύση και συνεπώς αλλαγές. Το κόστος ενέργειας (καύσιμα) δεν φαίνεται να είναι σημαντικό πρόβλημα.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με τα προϊόντα (είδη, μεγέθη, μορφή).* Η σχεδόν αποκλειστική παραγωγή τσιπούρας – λαβρακιού (97% του συνόλου) σε μορφή ολόκληρου ψαριού και συνήθως μεγέθους μερίδας (350 – 400 gr) δημιουργεί δυσκολίες στη διεύρυνση των υφιστάμενων αγορών, καθώς τα είδη αυτά αποτελούν μικρό μέρος της «αγοράς ψαριού». Συνεπώς η αναζήτηση νέων ειδών που θα έχουν ταχεία ανάπτυξη ή / και θα επιδέχονται και άλλη παρουσίαση στην αγορά (π.χ. φιλέτο) και παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, αλλά και σε λογική τιμή, παραμένει ζητούμενο της Μεσογειακής θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με το περιβάλλον και το χώρο.* Η διαμόρφωση της παράκτιας ζώνης στην Ελλάδα, όπου συνωστίζονται πολλές δραστηριότητες, δημιουργεί αυξανόμενο ανταγωνισμό για εξασφάλιση χώρου για την περαιτέρω ανάπτυξη ή ακόμη και για τη διατήρηση όλων των μορφών παράκτιας υδατοκαλλιέργειας. Η επιλογή της περιοχής είναι καίριας σημασίας και ο χωροταξικός σχεδιασμός είναι καθοριστικός για την ένταξη της δραστηριότητας στα πλαίσια της αρμονικής συνύπαρξής της με τις άλλες δραστηριότητες της περιοχής εγκατάστασης. Η πρόσφατη θέσπιση του ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες οπωσδήποτε αποτέλεσε ένα βήμα για την επίλυση προβλημάτων χρηστών χώρων που παρουσιάζονται σε ορισμένες περιοχές, καθώς όμως είναι ένα γραφειοκρατικό και πολύπλοκο πλαίσιο απαιτεί περαιτέρω αλλαγές στην κατεύθυνση της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Παράκτιων Ζωνών και του Θαλασσιού Χωροταξικού Σχεδιασμού.

Όσον αφορά τα θέματα περιβάλλοντος σημειώνονται τα εξής: Με τη σημαντική πρόοδο στην κατανόηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ υδατοκαλλιεργειών και φυσικού περιβάλλοντος ως αποτέλεσμα πολλών ερευνών – μελετών την τελευταία δεκαπενταετία αποδείχθηκε ότι ουσιαστικές περιβαλλοντικές αλλοιώσεις δεν υφίστανται στις περιοχές εγκατάστασης. Γεγονός όμως είναι ότι η οπτική αλλοίωση του φυσικού παράκτιου τοπίου, τόσο λόγω της κατασκευής χερσαίων και συνοδών εγκαταστάσεων, όσο και των θαλάσσιων πλωτών υποδομών (κλωβοί, εξέδρες) αποτελούν βάση για κριτική, καθώς η ιχθυοκαλλιέργεια έχει και το χαρακτήρα του «νεοεισερχόμενου» ως δραστηριότητα σε μια περιοχή.

Σε κάθε περίπτωση, αν και η οργανική επιβάρυνση του περιβάλλοντος είναι περιορισμένη και σε κάθε περίπτωση αναστρέψιμη, προσκόμματα στη λειτουργία επιχειρήσεων υπάρχουν, ενώ λόγω ενός ασαφούς πλαισίου παρακολούθησης της ποιότητας νερού συνήθως προκαλείται και υπερβολική δαπάνη στις επιχειρήσεις.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με τις αγορές.* Το γεγονός ότι η εξέλιξη της διεθνούς οικονομικής κατάστασης είναι απρόβλεπτη σε συνδυασμό με το γεγονός ότι στην αγορά προωθείται παραγωγή που έχει προγραμματισθεί προ 2 ετών κάθε φορά, δημιουργεί συνθήκες περιοδικά αυξημένης ζήτησης ή προσφοράς. Οι παραδοσιακές αγορές καθώς δεν έχουν γίνει

συστηματικές προσπάθειες διεύρυνσης αυτών απορροφούν και τις αυξημένες παραγωγές, η διατήρηση όμως χαμηλών τιμών κατά περιόδους οφείλεται σε ανταγωνισμό μεταξύ επιχειρήσεων παρά σε αδυναμία απορρόφησής της. Η ανάγκη ανάλυσης και γνώσης της αγοράς, η αλληλοενημέρωση μεταξύ επιχειρήσεων παραμένει ένα σημαντικό ζητούμενο.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν αντιμετωπίζουν έντονο ανταγωνισμό από άλλες χώρες, χωρίς αυτό να προδικάζει ότι αυτό δεν θα συμβεί στο μέλλον.

Στην αγορά το προϊόν προωθείται (με ελάχιστες εξαιρέσεις) «ανώνυμο», ενώ στην εσωτερική αγορά καθοριστικός γίνεται όλο και περισσότερο ο ρόλος των super market.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με το προσωπικό.* Η χωροθέτηση των επιχειρήσεων θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας σε απομακρυσμένες κύρια περιοχές και οι δύσκολες συνθήκες εργασίας (ύπαιθρος / θάλασσα) προκαλεί σε σημαντικό βαθμό δυσχέρειες στην εξεύρεση και παραμονή του εργατοτεχνικού προσωπικού, ενώ είναι λιγότερο ελκυστικός στην προσέλευση εξειδικευμένων στελεχών, τα οποία προτιμούν τον τρόπο ζωής σε αστικά κέντρα ή εργασίες γραφείου.
Η μη στενή σύνδεση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων (πρόσφατη κατάργηση ΤΕΙ Ιχθυοκομίας) επιτείνει τα σχετικά προβλήματα.
- *Προβλήματα που σχετίζονται με την χρηματοοικονομική λειτουργία των επιχειρήσεων.* Η μακρά περίοδος (18 – 20 μήνες) και η συνακόλουθα ανάγκη μεγάλων κεφαλαίων κίνησης για την εκτροφή σε συνδυασμό με την «πιστωτική ασφυξία» που έχουν επιβάλλει οι τράπεζες στις επιχειρήσεις, έχουν οδηγήσει σε αδιέξοδο πολλές επιχειρήσεις του κλάδου που σημαίνει είτε μείωση παραγωγής ή αδυναμία συνέχισης λειτουργίας. Η ανάγκη στήριξης ιδίως των ΜΜΕ των ιχθυοκαλλιεργειών μέσω εξαγγελθέντων σχημάτων, όπως το Ταμείο ΕΝΑΛΙΟΝ, αποτελεί μονόδρομο για τη συνέχιση ύπαρξης του κλάδου με πολυφωνία.
- *Προβλήματα θεσμικά.* Η ουσιαστική ανυπαρξία συνολικού νομικού πλαισίου για τις επιχειρήσεις ιχθυοκαλλιέργειας σε συνδυασμό με το πολύπλοκο πλέγμα διοικητικών αρχών που εμπλέκονται σε επίπεδο εθνικό, αποκεντρωμένης διοίκησης, περιφερειών και δήμων, οδηγεί σε παρατυπίες, πρόστιμα, καθυστερήσεις και εν τέλει δυσκολίες διατήρησης των αδειών των επιχειρήσεων. Οι υφιστάμενες επιχειρήσεις επιβαρύνονται δυσανάλογα με διοικητικό κόστος, νέοι επενδυτές αποθαρρύνονται, ενώ η παραγωγή των προϊόντων τίθεται συνεχώς εν αμφιβόλω.
- *Προβλήματα που σχετίζονται με το μέγεθος των επιχειρήσεων.* Κατά τη μετάβαση του κλάδου από την «παιδική» ηλικία στο επόμενο στάδιο ανάπτυξης, με την αποφασιστική συμβολή του γεγονότος εισόδου 7 εξ αυτών στο ΧΑΑ, υπήρξε διαδικασία «αυτοκάθαρσης» που κλάδου με αναστολή λειτουργίας ή την απορρόφηση / εξαγορά άλλων επιχειρήσεων. Η διαδικασία εξορθολογισμού της διαχείρισης και λειτουργίας των επιχειρήσεων, ώστε να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες που θα προκύψουν, τόσο σε στρατηγικό, όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο είναι αναγκαία για να αναδείξει τις επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν από οικονομικής, αλλά και

οργανωτικής και επιχειρησιακής άποψης, να ανταπεξέλθουν στις νέες προκλήσεις και κυρίως να μπορούν να διαγνώσουν και έγκαιρα να καλύψουν τις ανάγκες της αγοράς, αξιοποιώντας υφιστάμενες και νέες μεθόδους παραγωγής, διάθεσης και διανομής των προϊόντων.

Οι «μεγάλες» επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν πιεστικές ανάγκες για ομαλή ροή της παραγωγής στις αγορές αναζητώντας και νέες λόγω του ανταγωνισμού, στελέχωσης μονάδων με μεσαία στελέχη, αλλά και επίτευξης άριστης σχέσης μεγέθους μονάδων, αξιοποίησης εργαζομένων και τεχνολογικής προόδου / μηχανοποίησης.

Οι ΜΜΕ αντιμετωπίζουν προβλήματα οργάνωσης της επιχείρησης, προγραμματισμού της παραγωγής, εξεύρεσης πρώτων υλών (τροφές, γόννο) την κατάλληλη στιγμή και σε ανταγωνιστική τιμή, αλλά κυρίαρχο πρόβλημα αποτελούν η δυσκολία πρόσβασης σε κεφάλαια κίνησης από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και σε αγορές του εξωτερικού.

5.3.2. Προτεινόμενες Προσαρμογές ανά Άξονα

Με βάση τα προβλήματα και τις προκλήσεις που παρουσιάστηκαν για τις επιχειρήσεις του κλάδου και ιδιαίτερα τις ΜΜΕ, προτείνονται συγκεκριμένες παρεμβάσεις για την επίλυσή τους.

Άξονες	Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης-Στρατηγική	Ο1. Συγκρότηση Ομάδας Παραγωγών Ο2. Κοινές υποδομές συσκευασίας
Τεχνολογία-Καινοτομία	Τ1. Έρευνα για νέα εκτρεφόμενα είδη Τ2. Έρευνα για βελτίωση πρωτοκόλλων παραγωγής Τ3. Έρευνα για βελτίωση τροφών Τ4. Καινοτομίες στη συσκευασία προϊόντων Τ5. Καινοτομίες στους εξοπλισμούς εκτροφής
Ανθρώπινο Δυναμικό	Κ1. Εκπαίδευση – κατάρτιση εργατοτεχνικού προσωπικού Κ2. Λειτουργία ΤΕΙ Ιχθυοκομίας
Εξωστρέφεια	Ε1. Μελέτες αγορών σε αναδυόμενες αγορές Ε2. Διεθνικές εκστρατείες προώθησης και ενημέρωσης καταναλωτών Ε3. Δημιουργία παρατηρητηρίου προϊόντων Υδατοκαλλιεργειών Ε4. Εφαρμογή σημάτων – βελτίωση ιχνηλασιμότητας & ενίσχυση branding προϊόντων
Θεσμικές Προσαρμογές	Θ1. Ενεργοποίηση του ΕΝΑΛΙΟΝ Θ2. Κίνητρα για clusters Θ3. Θεσμοθέτηση συστήματος monitoring μονάδων Θ4. Εφαρμογή ΕΠΧΣΑΑ για υδατοκαλλιέργειες Θ5. Προσαρμογή Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων Θ6. Συμπλήρωση διατάξεων για αιγιαλό Θ7. Τροποποίηση καθεστώτος ΠΟΑΠΔ/ΠΟΑΥ

Άξονες	Προσαρμογές
	Θ8. Ψήφιση νόμου – πλαισίου για υδατοκαλλιέργειες

5.3.3. Ανάλυση Προσαρμογών

Στη συνέχεια γίνεται αναλυτική περιγραφή των προτεινόμενων παρεμβάσεων ανά άξονα:

➔ Προσαρμογές σε θέματα Στρατηγικής και Οργάνωσης

Τίτλος Προσαρμογής	Ο1. Σύσταση Οργάνωσης Παραγωγών
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Στόχος των Οργανώσεων Παραγωγών (ΟΠ) στις υδατοκαλλιέργειες είναι να προωθούν τη συνεργασία μεταξύ των ιχθυοκαλλιεργητών σε περιφερειακό επίπεδο, ώστε να διαχειρίζονται τους πόρους που διαθέτουν, να καταρτίζουν πρόγραμμα ανάπτυξης δεσμευτικό για τα μέλη και υπό όρους και για τους λοιπούς.</p> <p>Η δημιουργία Οργάνωσης Παραγωγών με σκοπό τη διευκόλυνση της διοικητικής λειτουργίας τους σύμφωνα με τον Καν. (Ε.Κ.) 104/2000 όπως θα τροποποιηθεί από τη νέα ΚΑΛΠ, αποτελεί αναγκαιότητα για τις ΜΜΕ.</p>
Τυπολογία	Με τη διοργάνωση workshop μπορούν να διερευνηθούν οι κανόνες λειτουργίας της ΟΠ.
Επισπεύδων	Πανελλήνια Ένωση Μικρομεσαίων Ιχθυοκαλλιεργητών (ΠΑΝΕΜΜΙ)
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Μέτρια ωριμότητα. Με την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου (νέος Κανονισμός) είναι δυνατόν να προωθηθεί στα τέλη 2012 – αρχές 2013.

Τίτλος Προσαρμογής	Ο2. Κοινές υποδομές συσκευασίας
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Όπως αναλύθηκε, οι αυστηροί κανόνες εμπορίας των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας υποχρεώνουν τις επιχειρήσεις να συσκευάζουν – τυποποιούν τα προϊόντα τους σε εγκαταστάσεις συσκευασίας και παραγωγής μη μεταποιημένων προϊόντων (εκσπλαχνισμός, φιλετοποίηση) βάσει του Καν. (ΕΚ) 852/2004. Με δεδομένες τις συνθήκες αγορών του εξωτερικού, τη διάρκεια «ζωής» του προϊόντος από άποψη φρεσκότητας και των χρησιμοποιούμενων μέσων μεταφοράς (φορτηγά – ψυγεία) οι εγκαταστάσεις συσκευασίας δεν χρησιμοποιούνται σε καθημερινή βάση με αποτέλεσμα να</p>

Τίτλος Προσαρμογής	02. Κοινές υποδομές συσκευασίας
	μην αξιοποιούνται πλήρως (αν εξυπηρετούν μία μόνο μονάδα / επιχείρηση). Συνακόλουθα είναι προβληματική η απόσβεση των επενδεδυμένων κεφαλαίων. Αν συνεκτιμηθούν και οι περιορισμοί χωροθέτησης τέτοιων εγκαταστάσεων που τίθενται από το ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες, είναι αναγκαία η συνεργασία γειτονικών επιχειρήσεων εκτροφής ψαριών για τη δημιουργία κοινών συσκευαστηρίων.
Τυπολογία	Η παρέμβαση μπορεί να μορφοποιηθεί με τη διοργάνωση, με τη μορφή ημερίδας με τη συνεργασία του κλαδικού οργάνου ΜΜΕ Ιχθυοκαλλιέργειας (ΠΑΝΕΜΜΙ) για την παρουσίαση των καλών πρακτικών, των προβλημάτων και των τελικών πλεονεκτημάτων και ωφελειών.
Επισπεύδων	Πανελλήνια Ένωση Μικρομεσαίων Ιχθυοκαλλιεργητών (ΠΑΝΕΜΜΙ) και τοπικοί φορείς
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή είναι ώριμη, άμεσα εφαρμόσιμη και μπορεί στη συνέχεια να χρηματοδοτηθεί στα πλαίσια του ΕΠΑΛ 2007 – 2013.

➔ Προσαρμογές σε θέματα τεχνολογίας – Καινοτομίας

Τίτλος Προσαρμογής	T1. Έρευνα για νέα εκτρεφόμενα είδη
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η ανάπτυξη τεχνολογίας για πλήρη εκτροφή νέων θαλασσιών ειδών πρέπει να συνδυάζει:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Εύκολη αναπαραγωγή σε συνθήκες αιχμαλωσίας ▪ Εύκολη εκτροφή των νυμφικών / λαρβικών σταδίων ▪ Καλή αποδοχή της βιομηχανοποιημένης τροφής ▪ Εύκολη προσαρμογή σε συστήματα αυτο-διατροφής σε συνδυασμό με καλή τιμή, μικρό κύκλο εκτροφής (ταχεία ανάπτυξη) και ανταγωνιστικό κόστος. <p>Ήδη ορισμένες μεγάλες επιχειρήσεις και το ΕΛΚΕΘΕ έχουν επιδείξει σημαντικά βήματα στην κατεύθυνση αυτή, αλλά πρέπει να συστηματοποιηθούν και εντατικοποιηθούν οι ερευνητικές προσπάθειες.</p>
Τυπολογία	Παρουσίαση και υποβολή ερευνητικών / πιλοτικών προτάσεων στα πλαίσια του ΕΠΑΛ 2007 – 2013, του FP7 ή

	/ και άλλων διακρατικών / διεθνικών προγραμμάτων
Επισπεύδων	Συνεργασία επιχειρήσεων παραγωγής και ερευνητικών / πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Αρκετά υψηλός βαθμός ωριμότητας. Απαιτείται ενεργοποίηση βραχυπρόθεσμα.

Τίτλος Προσαρμογής	T2. Έρευνα για βελτίωση πρωτοκόλλων παραγωγής
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Στην παραγωγική διαδικασία των θαλάσσιων ιχθυοκαλλιεργειών είναι σκόπιμη η στοχοθέτηση έρευνας / καινοτομίας σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ανάπτυξη αυτοματοποιημένων συστημάτων διανομής τροφής με ελαχιστοποίηση της διαφυγής τροφής στο περιβάλλον. ▪ Γενετική επιλογή γεννητόρων ή / και αυγών (επιλογή γεννητόρων με φυσική προδιάθεση για γρηγορότερη ανάπτυξη, καλύτερο FCR και ανθεκτικότητα σε ασθένειες). ▪ Ανάπτυξη και χρήση δικτυών νέας τεχνολογίας στα οποία υπάρχει περιορισμένη επικάθιση οργανισμών (με αποτέλεσμα τον περιορισμό ή / και εξάλειψη χρήσης antifouling ουσιών). ▪ Ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων πρόληψης ασθενειών (εμβολιασμοί) και ελαχιστοποίηση θεραπευτικών αγωγών (ελαχιστοποίηση χρήσης θεραπευτικών ουσιών). ▪ Εφαρμογή βελτιωμένων συστημάτων ανακύκλωσης νερού σε χερσαίες εγκαταστάσεις και χρήση βελτιωμένων τεχνικών για την πλήρη εξυγίανση των υδάτων εκροής (χρήση μηχανικών βιολογικών φίλτρων, δεξαμενές καθίζησης, κλπ.)
Τυπολογία	Μετά από ιεράρχηση των αναγκών και προτεραιοτήτων, παρουσίαση και υποβολή ερευνητικών / πιλοτικών προτάσεων στα πλαίσια του ΕΠΑΛ 2007 – 2013, του FP7 ή / και άλλων διακρατικών / διεθνικών προγραμμάτων.
Επισπεύδων	Συνεργασία επιχειρήσεων παραγωγής, επιχειρήσεων εξοπλισμών, ερευνητικών και Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Αρκετά υψηλός βαθμός ωριμότητας. Απαιτείται ιεράρχηση και ενεργοποίηση βραχυπρόθεσμα.

Τίτλος Προσαρμογής	T3. Έρευνα για βελτίωση τροφών
Περιγραφή Προσαρμογής	Καθώς το πρόβλημα της υπερεκμετάλλευσης των ιχθυοαποθεμάτων εντείνεται, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να ενισχυθούν οι ερευνητικές προσπάθειες που στοχεύουν σε μερική υποκατάσταση της ζωικής πρωτεΐνης των ιχθυοτροφών από πρωτεΐνες φυτικής προέλευσης. Με δεδομένο ότι τα εκτρεφόμενα στην Ελλάδα είδη είναι σαρκοφάγα, υπάρχουν περιορισμοί στο ποσοστό αυτό, καθώς δεν πρέπει να υπάρχουν σημαντικές μεταβολές στο ρυθμό ανάπτυξης ή τα οργανοληπτικά τους χαρακτηριστικά.
Τυπολογία	Μετά από ιεράρχηση των αναγκών και προτεραιοτήτων, παρουσίαση και υποβολή ερευνητικών προτάσεων στα πλαίσια του ΕΠΑΛ 2007 – 2013, του FP7 ή / και άλλων διακρατικών / διεθνικών προγραμμάτων.
Επισπεύδων	Συνεργασία επιχειρήσεων παραγωγής, επιχειρήσεων ιχθυοτροφών, ερευνητικών και Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Αρκετά υψηλός βαθμός ωριμότητας. Απαιτείται ιεράρχηση και ενεργοποίηση βραχυπρόθεσμα.

Τίτλος Προσαρμογής	T4. Καινοτομία στη συσκευασία προϊόντων
Περιγραφή Προσαρμογής	Με δεδομένο το «ευπαθές» των νωπών προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας και ότι σήμερα χρησιμοποιείται η συσκευασία σε κιβώτια από διογκωμένη πολυστερίνη (felisol) με χρήση πάγου σε αναλογία ψάρι / πάγος 2:1 είναι αναγκαίο να υπάρξουν εναλλακτικοί τρόποι που θα επιτρέπουν τη μεταφορά των προϊόντων σε μεγαλύτερες αποστάσεις με χαμηλότερο κόστος ανά κιλό ψαριού.
Τυπολογία	Μετά από ιεράρχηση των αναγκών και προτεραιοτήτων, παρουσίαση και υποβολή ερευνητικών προτάσεων στα πλαίσια του ΕΠΑΛ 2007 – 2013, του FP7 ή / και άλλων διακρατικών / διεθνικών προγραμμάτων.
Επισπεύδων	Συνεργασία επιχειρήσεων παραγωγής, ερευνητικών και Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Μέτριος βαθμός ωριμότητας. Απαιτείται παράλληλη έρευνα σε υλικά / μεθόδους.

Τίτλος Προσαρμογής	T5. Καινοτομία στους εξοπλισμούς εκτροφής
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Καθώς τα παράκτια ύδατα αποτελούν κοινόχρηστο χώρο που μπορεί να χρησιμοποιείται από επαγγελματίες αλιείας, σκάφη αναψυχής / τουρισμού, από την ακτοπλοΐα, από εμπορικά και επιβατηγά πλοία, κ.ά. δημιουργείται ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο πλέγμα χρηστών / ανταγωνιστών, και προβάλλει ως διέξοδος η ανάπτυξη της θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας στην ανοικτή θάλασσα (open sea).</p> <p>Ειδικότερα, στο Ελληνικό αρχιπέλαγος με την πληθώρα νησιών, τη στενότητα της ηπειρωτικής κρηπίδας και την έντονη τουριστική / οικιστική ανάπτυξη στην παράκτια ζώνη καθίσταται εντονότερο το πρόβλημα. Η υιοθέτηση ενός Ολοκληρωμένου Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού θα δώσει ώθηση στην προσπάθεια αυτή.</p> <p>Νέα υλικά, κατασκευαστικά σχέδια, τεχνολογίες αυτοματισμού και ρομποτικής, διαδικασίες παραγωγής και διαχείρισης μονάδων, τηλε-ανίχνευση, ασφάλεια πλοήγησης κ.λπ. είναι ορισμένα ζητήματα που πρέπει να διευθετηθούν αποτελεσματικά προτού ο τομέας επιχειρήσει μαζικά να επεκταθεί στην ανοικτή θάλασσα.</p>
Τυπολογία	Μετά από ιεράρχηση των αναγκών και προτεραιοτήτων, παρουσίαση και υποβολή ερευνητικών / πιλοτικών προτάσεων στα πλαίσια του ΕΠΑΛ 2007 – 2013, του FP7 ή / και άλλων διακρατικών / διεθνικών προγραμμάτων.
Επισπεύδων	Συνεργασία επιχειρήσεων παραγωγής, επιχειρήσεων εξοπλισμών, ερευνητικών και Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Αρκετά υψηλός βαθμός ωριμότητας. Απαιτείται ιεράρχηση και ενεργοποίηση βραχυπρόθεσμα.

⇒ **Προσαρμογές σε θέματα ανθρώπινου δυναμικού**

Τίτλος Προσαρμογής	K1. Εκπαίδευση – κατάρτιση εργατοτεχνικού προσωπικού
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η ταχεία ανάπτυξη του κλάδου των θαλάσσιων ιχθυοκαλλιεργειών οδήγησε σε ανάγκη ύπαρξης ικανού αριθμού εξειδικευμένου εργατοτεχνικού προσωπικού.</p> <p>Οι συνθήκες άσκησης του επαγγέλματος, οι τεχνολογικές αλλαγές που το επηρεάζουν, οι προοπτικές του κλάδου και τα ιδιαίτερα προσόντα, ικανότητες και δεξιότητες που απαιτούνται, πρέπει να διαμορφώσουν το επαγγελματικό</p>

	<p>περίγραμμα του «τεχνίτη υδατοκαλλιεργειών» και τον τρόπο απόκτησης αυτών.</p> <p>Οι «τεχνίτες υδατοκαλλιεργειών» θα έχουν τη δυνατότητα χειρισμού ζωντανών οργανισμών κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας, θα είναι σε θέση να τηρούν τους απαραίτητους κανόνες υγιεινής, καθώς και να χειρίζονται το τελικό προϊόν κατά και μετά τη θανάτωση.</p>
Τυπολογία	Προώθηση υλοποίησης έργου «Ανάπτυξη 145 επαγγελματικών περιγραμμάτων» στα πλαίσια του ΕΣΠΑ.
Επισπεύδων	Σύμπραξη μεταξύ των κλαδικών φορέων, ΚΕΚ – ΙΝΕ / ΓΣΕΕ, ΣΕΒ, ΙΟΒΕ.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Υψηλή ωριμότητα στα πλαίσια του ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007 – 2013.

Τίτλος Προσαρμογής	Κ2. Λειτουργία ΑΤΕΙ Ιχθυοκομίας
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η ανάπτυξη των μονάδων πάχυνσης ψαριών καθιστούν αναγκαία την ύπαρξη και απασχόληση επιστημονικού προσωπικού με θεωρητικές και τεχνικές γνώσεις.</p> <p>Βασική πηγή τέτοιου προσωπικού αποτελούν τα ΑΤΕΙ Ιχθυοκομίας – Αλιείας. Λειτουργούσαν 3 μέχρι πρόσφατα (Μεσολόγγι, Ηγουμενίτσα, Μουδανιά), τα οποία την περσινή χρονιά σταμάτησαν να δέχονται υποψηφίους.</p> <p>Η αναγκαιότητα λειτουργίας ενός τουλάχιστον Τμήματος καλά οργανωμένου, με πρόγραμμα σπουδών προσαρμοσμένο στις ανάγκες της ελληνικής ιχθυοκαλλιέργειας και τεχνικές / πρακτικές γνώσεις θα συμβάλλει σε μια σοβαρή αναβάθμιση των επιχειρήσεων του κλάδου.</p>
Τυπολογία	Τροποποίηση μηχανογραφικού δελτίου ΑΕΙ - ΑΤΕΙ
Επισπεύδων	Υπουργείο Παιδείας, Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Υψηλή ωριμότητα και κατεπείγον χαρακτήρας

➔ Προσαρμογές σε θέματα Εξωστρέφειας

Τίτλος Προσαρμογής	Ε1. Μελέτες αγορών σε αναδυόμενες αγορές
Περιγραφή Προσαρμογής	Για την επικαιροποίηση των τάσεων και διαφοροποιήσεων που συντελούν στις παραδοσιακές αγορές ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας και για τη διερεύνηση νέων αναδυόμενων αγορών είναι αναγκαία η περιοδική υλοποίηση ερευνών αγοράς. Παρά τα περιορισμένα βήματα σε νέες αγορές (Ρωσία, ΗΠΑ) το κύριο μέρος των εξαγωγών κατευθύνονται ακόμη στις παραδοσιακές αγορές (Ιταλία, Ισπανία).
Τυπολογία	Προκήρυξη μελετών μέσω Τεχνικής Βοήθειας ΕΠΑΛ 2007 – 2013.
Επισπεύδων	Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας / Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠΑΛ 2007 – 2013
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Το πρόγραμμα είναι σε εξέλιξη. Άμεσα είναι δυνατή η προκήρυξη.

Τίτλος Προσαρμογής	Ε2. Διεθνικές εκστρατείες προώθησης και ενημέρωσης καταναλωτών
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Ενέργειες προώθησης και ενημέρωσης καταναλωτών για τα προϊόντα της ελληνικής θαλασσοκαλλιέργειας μέχρι το 2007 ουσιαστικά δεν υπήρχαν.</p> <p>Το παραπάνω έλλειμμα είναι ενδεικτικό του γεγονότος ότι στο μεγαλύτερο μέρος τους οι επιχειρήσεις έχουν ακολουθήσει παραδοσιακά κανάλια προώθησης και πολιτικής αγοράς. Οι επιχειρήσεις γενικά δεν ανέπτυξαν κανένα μεσοπρόθεσμο marketing plan, αλλά περιορίστηκαν σε ενέργειες πωλήσεων. Μικρός αριθμός επιχειρήσεων έχει αναπτύξει Τμήματα Προώθησης Πωλήσεων (Εμπορικά Τμήματα) επαρκούς μεγέθους.</p> <p>Στα πλαίσια του ΕΠΑΛ 2007 – 2013 είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθούν τοπικές, εθνικές ή υπερεθνικές εκστρατείες προώθησης για τα προϊόντα θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας.</p> <p>Σχετική πρόταση του ΟΠΕ έχει εγκριθεί και αναμένεται να υλοποιηθεί.</p>

Τυπολογία	Ενεργή συμμετοχή κλαδικών ενώσεων σε υλοποίηση προγραμμάτων προώθησης των προϊόντων.
Επισπεύδων	ΠΑΝΕΜΜΙ και ΣΕΘ σε συνεργασία με ΟΠΕ
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Άμεση υλοποίηση και επανάληψη δράσεων / προγράμματος.

Τίτλος Προσαρμογής	Ε3. Δημιουργία παρατηρητηρίου προϊόντων Υδατοκαλλιεργειών
Περιγραφή Προσαρμογής	Όπως αναφέρεται ανωτέρω, στον κλάδο των θαλασσίων ιχθυοκαλλιεργειών υπάρχει έλλειψη πληροφόρησης για τις διαθέσιμες ποσότητες έτοιμων προϊόντων και των τιμών στις κύριες αγορές, που δυσχεραίνει ιδιαίτερα τις ΜΜΕ του κλάδου. Η Ε.Ε. έχει αποφασίσει τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των αγορών προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιεργειών (EUMOFA) με στόχο από το 2013 να λειτουργήσει.
Τυπολογία	Ενεργή συμμετοχή φορέων παραγωγών και εθνικών αρχών για την πιλοτική κατ' αρχάς και συνολική εν συνεχεία λειτουργία του Παρατηρητηρίου.
Επισπεύδων	ΠΑΝΕΜΜΙ – ΣΕΘ σε συνεργασία με ΥΠΑΑΝ / Γεν. Δ/νση Αλιείας
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Υπάρχει σχετική ανωριμότητα. Μεσοπρόθεσμος στόχος.

Τίτλος Προσαρμογής	Ε4. Εφαρμογή σημάτων – βελτίωση ιχνηλασιμότητας & ενίσχυση branding προϊόντων
Περιγραφή Προσαρμογής	Οι επιχειρήσεις έχοντας συνειδητοποιήσει τη μειονεκτική θέση των προϊόντων τους στην αγορά λόγω έλλειψης κάποιου είδους σήμανσης ή / και πιστοποίησης ποιότητας έκαναν εδώ και μερικά χρόνια προσπάθειες να ανταποκριθούν στις ανάγκες αυτές των αγορών. Έτσι πέραν του HACCP, το οποίο είναι υποχρεωτικό, άρχισαν να εφαρμόζουν και συστήματα ISO 9000 ή ISO 22000, ενώ ελάχιστες προχώρησαν και στο ISO 14000. Ένα ελληνικό πρότυπο που αναπτύχθηκε από τον ΟΠΕΚΕΠΕ / AGROCERT το σχετικό AGRO 4 δεν είχε ανάλογη συνέχεια. Η υιοθέτηση της νομοθεσίας για τη βιολογική ιχθυοκαλλιέργεια έδωσε πρόσφατα νέες δυνατότητες για

	τη βελτίωση της εικόνας.
Τυπολογία	Συντονισμός επιχειρήσεων για να επωφεληθούν από πλεονεκτήματα σήμανσης και branding των προϊόντων τους και υποβολή σχετικών προτάσεων στο ΕΠΑΛ 2007 – 2013.
Επισπεύδων	Επιχειρήσεις του κλάδου
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Υπάρχει ανωριμότητα ως προς τις επιχειρήσεις – Ωριμότητα ως προς τις δυνατότητες χρηματοδότησης

➔ Προσαρμογές σε θέματα θεσμικών προσαρμογών

Τίτλος Προσαρμογής	01. Ενεργοποίηση του ΕΝΑΛΙΟΝ
Περιγραφή Προσαρμογής	Όπως προαναφέρθηκε, στην παρούσα συγκυρία, η «ασφυξία» που έχει επιβάλλει το χρηματοπιστωτικό σύστημα στις επιχειρήσεις του κλάδου των ιχθυοκαλλιεργειών σε συνδυασμό με την αδυναμία επένδυσης ιδίων κεφαλαίων, οδηγεί σε επενδυτική άπνοια. Στην κατεύθυνση στήριξης του κλάδου και δη των ΜΜΕ δημιουργήθηκε το ταμείο ΕΝΑΛΙΟΝ το 2010 με κεφάλαια 35 εκατ. Ευρώ από το Δημόσιο. Στόχος του είναι η δημιουργία χαρτοφυλακίου με ποικιλία μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής (παροχή δανείων με επιδότηση επιτοκίου ή εγγύηση Ελληνικού Δημοσίου, κ.ά.). Μέχρι σήμερα υπήρξαν δύο προσκλήσεις προς τα Πιστωτικά Ιδρύματα για την εκδήλωση ενδιαφέροντος συμμετοχής στο Ταμείο μεμονωμένα (ανά τράπεζα), χωρίς αποτέλεσμα.
Τυπολογία	Πρόσκληση σε πιστωτικά ιδρύματα για υπογραφή Συμβολαίων προσχώρησης σε εγγυοδοσία.
Επισπεύδων	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠΑΛ 2007 – 2013 σε συνεργασία με ΕΤΕΑΝ Α.Ε.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα,	Υπάρχει ωριμότητα και με δεδομένη την προεργασία, η νέα

Συνοδευτικές παρεμβάσεις	κατεύθυνση μπορεί να γίνει στο επόμενο διάστημα.
---------------------------------	--

Τίτλος Προσαρμογής	Θ2. Κίνητρα για clusters
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Οι επιχειρηματικοί συνεργατικοί σχηματισμοί (clusters) αποτελούν μορφές συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και άλλων φορέων (π.χ. πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα, επιμελητήρια, επαγγελματικές ενώσεις) που προωθούν την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα.</p> <p>Στον τομέα των ιχθυοκαλλιεργειών και γενικότερα των επιχειρήσεων του πρωτογενούς τομέα δεν έχουν στηριχθεί από την Πολιτεία τέτοιες δράσεις μέσω των Προγραμμάτων, σε αντίθεση με τον τομέα της μεταποίησης.</p> <p>Δράσεις συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων εκτροφής, προμηθευτών πρώτων υλών / εφοδίων και παροχής υπηρεσιών, εταιριών διανομής – εμπορίας, καθώς και ερευνητικών ιδρυμάτων μπορούν να συμβάλλουν στην επίλυση προβλημάτων χωρίς να αίρεται η αυτονομία κάθε φορέα.</p>
Τυπολογία	Διοργάνωση ημερίδας υπό την αιγίδα του ΥΠΑΑΝ και συμμετοχή των επιχειρήσεων του κλάδου για διαμόρφωση πλαισίου.
Επισπεύδων	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠΑΛ 2007 – 2013
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Χαμηλή ωριμότητα, αλλά υψηλή προτεραιότητα.

Τίτλος Προσαρμογής	Θ3. Σύστημα monitoring μονάδων
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η αειφόρος ανάπτυξη των θαλάσσιων ιχθυοκαλλιεργειών απαιτεί τη συνεχή παρακολούθηση της ποιότητας του περιβάλλοντος εκτροφής, ώστε να αποτρέπονται περιστατικά και φαινόμενα που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο τις επιχειρήσεις, αλλά και θα παρέχουν επαρκή στοιχεία για την αντιμετώπιση ενδεχόμενα περιστατικών συγκρούσεων για τη χρήση των παράκτιων χώρων.</p> <p>Έτσι η θεσμοθέτηση ενιαίου, επιστημονικά επαρκούς και οικονομικά εύλογου πλαισίου για monitoring των μονάδων είναι απόλυτα αναγκαία. Η επεξεργασία των δεικτών παρακολούθησης και η αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, τόσο από την υδατοκαλλιεργητική δράση, όσο</p>

	και από τις άλλες δράσεις σε παράκτια υδάτινα οικοσυστήματα είναι άμεσης προτεραιότητας.
Τυπολογία	Έκδοση ΚΥΑ
Επισπεύδων	ΥΠΕΚΑ – Υπηρεσία Υδάτων και Υπηρεσία Περιβάλλοντος σε συνεργασία με ΥΠΑΑΝ – Γεν. Δ/ση Αλιείας.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Υπάρχει προσχέδιο – άμεση υπογραφή και εφαρμογή.

Τίτλος Προσαρμογής	04. Εφαρμογή ΕΠΧΣΑΑ για την υδατοκαλλιέργεια
Περιγραφή Προσαρμογής	Η υπογραφή πρόσφατα της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες, έθεσε το πλαίσιο στο οποίο θα μπορούν να δραστηριοποιηθούν και αναπτύσσονται οι υδατοκαλλιέργειες στη χώρα. Όμως δεν έχουν εκδοθεί οι εφαρμοστικές εγκυκλίαι και δεν έχει ενεργοποιηθεί το Πρόγραμμα Δράσης.
Τυπολογία	Έκδοση εφαρμοστικών εγκυκλίων
Επισπεύδων	ΥΠΕΚΑ – Δ/ση Χωροταξίας σε συνεργασία με ΥΠΑΑΝ – Γεν. Δ/ση Αλιείας.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Πλήρης ωριμότητα. Άμεση υπογραφή και προώθηση.

Τίτλος Προσαρμογής	05. Προσαρμογή Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων
Περιγραφή Προσαρμογής	Στην πρόσφατα υπογεγραμμένη ΚΥΑ για το ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες προβλέπεται η εξειδίκευση και συμπλήρωσή του στα πλαίσια αναθεώρησης των Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων των Περιφερειών της χώρας. Έδη έχουν προκηρυχθεί διαγωνισμοί για την επικαιροποίηση – αναθεώρηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων, ενώ έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών / Αττικής. Η εξειδίκευση χωρικά και ποσοτικά της δραστηριότητας των υδατοκαλλιεργειών θα άρει ασάφειες που υπήρχαν στα προηγούμενα Περιφερειακά Σχέδια (ΚΥΑ).
Τυπολογία	Απαιτείται έκδοση Π.Δ. (Περ. Χωροταξικά) και ψήφιση Νόμου (Ρυθμιστικό Αττικής)
Επισπεύδων	ΥΠΕΚΑ – Δ/ση Χωροταξίας

Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Μεσοπρόθεσμο. Απαιτείται εκπόνηση – έγκριση μελετών διετούς περίπου διάρκειας.
---	--

Τίτλος Προσαρμογής	Θ6. Συμπλήρωση διατάξεων για αιγιαλό
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η δραστηριότητα της θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας απαιτεί τη χρήση τμημάτων αιγιαλού – παραλίας για την πρόσβαση από και προς τις πλωτές μονάδες πάχυνσης, αλλά και την ασφαλή λειτουργία ιχθυογεννητικών σταθμών.</p> <p>Η διέλευση αγωγών όδευσης / απορροής νερού για την υποστήριξη της λειτουργίας ιχθυογεννητικών σταθμών, εγκαταστάσεων επεξεργασίας νερού, αγωγών τροφών κ.ά. συναφούς χαρακτήρα (με την προϋπόθεση μη μόνιμων κατασκευών, πλην των προβλητών) πρέπει να περιληφθούν στις υφιστάμενες διατάξεις (ν. 2791/2001, ν.δ. 439/1970).</p>
Τυπολογία	Τροποποίηση Νόμων
Επισπεύδων	Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Παρά την ωριμότητα του θέματος ως γενικότερη νομοθετική ρύθμιση θα απαιτήσει χρόνο.

Τίτλος Προσαρμογής	Θ7. Τροποποίηση καθεστώτος ΠΟΑΠΔ / ΠΟΑΥ
Περιγραφή Προσαρμογής	Μετά την υπογραφή της ΚΥΑ για το ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες απαιτείται η προσαρμογή του καθεστώτος που υπάρχει από δεκαετίας για την ίδρυση ΠΟΑΥ (ν. 2742/99 και Υ.Α.17239/02) ως προς τη διάρκεια ισχύος της βεβαίωσης παραχώρησης – εκμίσθωσης της θαλάσσιας έκτασης, τη μη δυνατότητα μίσθωσης θαλάσσιων χώρων από τους φορείς διαχείρισης της ΠΟΑΥ, την ανάγκη γνωμοδότησης των Υπηρεσιών Υδάτων για τη συμβατότητα της δημιουργίας ΠΟΑΥ.
Τυπολογία	Τροποποίηση νόμου – ΥΑ
Επισπεύδων	ΥΠΕΚΑ
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Υπάρχει ωριμότητα, όμως θα πρέπει να προταχθεί σε ν/σ του ΥΠΕΚΑ, προκειμένου να καταστεί εφικτή η υλοποίηση του Χωροταξικού Σχεδιασμού Υδατοκαλλιεργειών.

Τίτλος Προσαρμογής	Θ8. Ψήφιση νόμου – πλαισίου για υδατοκαλλιέργειες
---------------------------	--

Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η ανάπτυξη του κλάδου των θαλάσσιων υδατοκαλλιεργειών έγινε τα τελευταία εικοσιπέντε έτη χωρίς να έχει θεσμοθετηθεί ένα σύγχρονο και πλήρες θεσμικό πλαίσιο.</p> <p>Παρά το γεγονός ότι υπήρξαν την τελευταία δεκαπενταετία σχέδια νόμου - πλαισίου για τον κλάδο, αυτά δεν θεσμοθετήθηκαν με αποτέλεσμα την αποσπασματική ρύθμιση θεμάτων και τη δυσλειτουργία των επιχειρήσεων.</p>
Τυπολογία	Ψήφιση Νόμου
Επισπεύδων	Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Υπάρχει έτοιμο Σχέδιο Νόμου προς ψήφιση.

5.4. Κλάδος Ελαιολάδου

5.4.1. Σύνοψη Προβλημάτων & Αλλαγών του Κλάδου/Προϊόντος

Τα σημαντικότερα **προβλήματα** που αντιμετωπίζει ο κλάδος συνοψίζονται ως ακολούθως:

- **Κατακερματισμός της παραγωγής.** Ο κλάδος ελαιολάδου στην Ελλάδα είναι ίσως ο πλέον κατακερματισμένος από πλευράς προσφοράς. Πιο συγκεκριμένα, στον κλάδο δραστηριοποιούνται: α) περίπου 450.000 αγροτικές οικογένειες (εκμεταλλεύσεις) που παράγουν ελαιόλαδο για ιδιοκατανάλωση ή/και εμπορία, β) ένας απροσδιόριστος αριθμός αστών, οι οποίοι διαθέτουν μικρής έκτασης ελαιώνες και παράγουν ελαιόλαδο για ιδιοκατανάλωση ή/και μικροεμπορία, γ) πάνω από 2.000 ελαιοτριβεία, δ) περίπου 40 πυρηνελαιουργεία και ε) περίπου 250 επιχειρήσεις τυποποίησης- συσκευασίας ελαιολάδου.

Με την καλλιεργούμενη έκταση να κυμαίνεται κοντά στα 7,5 εκ. στρέμματα, προκύπτει ότι το μέσο μέγεθος της ελαιοκομικής εκμετάλλευσης είναι περίπου 16 στρέμματα, όταν το αντίστοιχο μέσο μέγεθος στην Ισπανία είναι 53 στρ. Το μικρό - μέσο μέγεθος των ελαιοκομικών εκμεταλλεύσεων, οι ακολουθούμενες ελαιοκομικές πρακτικές, όπως η χαμηλή πυκνότητα φύτευσης (100-200 δένδρα/ha), η χειρωνακτική ή με απλά μηχανήματα συλλογή του ελαιοκάρπου, κ.λπ. καθώς και το γεγονός ότι μεγάλο μέρος των ελαιώνων αναπτύσσεται σε ημιορεινές και ορεινές περιοχές, όπου η μηχανοποίηση της παραγωγής είναι από δυσχερής έως αδύνατη, συνθέτουν ένα πλέγμα παραγόντων που προσδιορίζουν υψηλή ένταση εργασίας και υψηλό κόστος παραγωγής. Το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις η ελαιοκαλλιέργεια είναι συμπληρωματική και όχι κύρια πηγή εισοδήματος των αγροτών διαμορφώνουν ένα περιβάλλον που διατηρεί σε χαμηλά επίπεδα την πρόθεση για ανάληψη επενδύσεων εκσυγχρονισμού και μεγέθυνσης του μεγέθους των ελαιοκομικών εκμεταλλεύσεων.

Ο κατακερματισμός της παραγωγής (στο στάδιο του ελαιοκάρπου) συμπαρασύρει και τον κατακερματισμό της παραγωγής και στο στάδιο της παραγωγής ελαιολάδου. Πιο συγκεκριμένα, το μικρό μέγεθος των ελαιοκομικών εκμεταλλεύσεων, η μεγάλη διασπορά τους, αλλά και η νοοτροπία των παραγωγών να αποφεύγουν την ανάμιξη της δικής τους παραγωγής με την παραγωγή άλλων, έχει ευνοήσει τη λειτουργία ενός μεγάλου αριθμού ελαιοτριβείων ανά την Ελλάδα. Ειδικότερα, στην Ελλάδα λειτουργούν περί τα 2.150 ελαιοτριβεία (έναντι 3.500 που λειτουργούσαν το 1984) με μέση παραγωγή της τάξης των 170 τόννων (έναντι 750 περίπου τόννων στην Ισπανία). Τα ελαιοτριβεία αυτά, τα περισσότερα εκ των οποίων είναι οριακά βιώσιμα, λειτουργούν κυρίως ως «πάροχοι υπηρεσιών» προς τους παραγωγούς. Οι υπηρεσίες που παρέχουν είναι:

- **Υπηρεσίες έκθλιψης ελαιολάδου** . Το ελαιοτριβείο παραλαμβάνει **εν σειρά** από τον κάθε παραγωγό τον ελαιόκαρπο και παραδίδει σε αυτόν το ελαιόλαδο του, εισπράττοντας την αμοιβή του είτε ως χρηματική αμοιβή, είτε με τη μορφή «δικαιώματος» (δηλαδή παρακράτηση του 10-15% της παραγόμενης ποσότητας ελαιολάδου).
- **Υπηρεσίες αποθήκευσης ελαιολάδου**. Στις περιπτώσεις όπου η παραγωγή ελαιολάδου/παραγωγό είναι μεγάλη, η πλεονάζουσα ποσότητα (πέραν αυτής που διατηρεί ο παραγωγός για ιδιοκατανάλωση ή μικροεμπορία) αποθηκεύεται στις δεξαμενές του ελαιοτριβείου μαζί με το «δικαίωμα» και πωλείται, κατόπιν συμφωνίας, **χύμα** προς εμπόρους που λειτουργούν για λογαριασμό μονάδων τυποποίησης της Ελλάδας ή του εξωτερικού.

Ο τρόπος με τον οποίο δραστηριοποιείται η πλειοψηφία των ελαιοτριβείων στην Ελλάδα (μεμονωμένη έκθλιψη και ανεπαρκής/μη σταθερή διασύνδεση με τυποποιητήρια ελαιολάδου) έχει ως αποτέλεσμα:

- **Να ευνοείται η διακίνηση μεγάλων ποσοτήτων ελαιολάδου ως μη τυποποιημένου (χύμα)**. Ειδικότερα, ευνοείται η διατήρηση και διακίνηση σημαντικών ποσοτήτων ελαιολάδου από τους ίδιους τους παραγωγούς για ίδια κατανάλωση και μικροεμπορία (στο ευρύτερο οικογενειακό-φιλικό τους περιβάλλον). Οι μοναδιαίες αυτές ποσότητες (δηλαδή οι ποσότητες ανά παραγωγό) μπορεί να θεωρούνται μικρές για τη βιομηχανία (της τάξης των 500 - 5.000 κιλών), αλλά αθροιστικά συνιστούν μια σημαντική ποσότητα, η οποία καταλήγει από τους παραγωγούς απευθείας στους τελικούς καταναλωτές χωρίς α) να τηρούνται πάντα οι απαιτούμενες συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας κατά τα στάδια της αποθήκευσης και διακίνησης β) να συνοδεύονται από αντίστοιχα παραστατικά (φοροδιαφυγή) και γ) να εφαρμόζεται η ισχύουσα νομοθεσία περί συσκευασίας του ελαιολάδου σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται η διακίνηση ελαιολάδου σε συσκευασίες μεγαλύτερες των 5 λίτρων. Συνολικά, οι ποσότητες ελαιολάδου που διακινούνται χύμα από τους μεμονωμένους παραγωγούς και από τα ελαιοτριβεία υπολογίζεται στο 75% της συνολικής παραγωγής με αποτέλεσμα μόνο το 25% της παραγωγής να φτάνει στα τυποποιητήρια στα οποία, σημειώνεται ότι ο βαθμός αξιοποίησης της δυναμικότητάς τους είναι ιδιαίτερα χαμηλός (σ.σ. η παραγωγική τους δυναμικότητα υπερκαλύπτει θεωρητικά τη συνολική παραγωγή ελαιολάδου της χώρας)
- **Να δυσχεραίνεται η υιοθέτηση του συστήματος της κοινής έκθλιψης**, το οποίο μπορεί να εξασφαλίσει πρωτίστως μεγαλύτερη παραγωγικότητα (καθώς η γραμμή παραγωγής λειτουργεί συνεχώς και χωρίς διακοπή), αλλά και να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας του ελαιολάδου (καθώς περιορίζεται ο χρόνος αναμονής από την άφιξη του ελαιοκάρπου μέχρι την έκθλιψη του ελαιολάδου)

- **Αναποτελεσματική προώθηση.** Η προώθηση του ελληνικού ελαιολάδου αν και στηρίζεται στα εξαιρετικά χαρακτηριστικά του εγχώριου προϊόντος (ενδεικτικά: άνω του 75% της εγχώριας παραγωγής είναι εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο έναντι 45% και 30% της παραγωγής της Ιταλίας και Ισπανίας αντίστοιχα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν αναγνωριστεί ως ΠΟΠ 16 ελαιόλαδα και ως ΠΓΕ άλλα 11 από διάφορες περιοχές της Ελλάδας), είναι μια διαδικασία η οποία αφορά στο επώνυμο/τυποποιημένο προϊόν, δηλαδή με βάση τα τρέχοντα στοιχεία αφορά σε:
 - περίπου 40.000 τόνους που διακινούνται στην εγχώρια αγορά δηλαδή το 20% περίπου της εγχώριας διακινούμενης ποσότητας και
 - άλλους 30.000 τόνους περίπου που εξάγονται προς διάφορες χώρες δηλαδή το 25% περίπου της ποσότητας που εξάγεται, καθώς ο κύριος όγκος εξαγωγών πραγματοποιείται χύμα (κυρίως προς την Ιταλία).

Ειδικότερα, στην Ελλάδα λειτουργούν περίπου 250 επιχειρήσεις τυποποίησης ελαιολάδου, οι οποίες όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως δεν αξιοποιούν πλήρως το παραγωγικό τους δυναμικό. Εξ αυτών, μόνο δύο ιδιωτικές επιχειρήσεις καλύπτουν το 60% περίπου της αγοράς τυποποιημένου ελαιολάδου (δηλαδή 24.000 τόνους) ενώ όλες οι υπόλοιπες καλύπτουν το 40% της αγοράς (16.000 τόνους). Το μικρό μέγεθος της πλειοψηφίας των τυποποιητικών επιχειρήσεων (ιδιωτικών και συνεταιριστικών) αποτελεί και το σημαντικότερο παράγοντα που δυσχεραίνει την πρόσβαση τους σε μεγάλα δίκτυα πωλήσεων (supermarkets).

Όσον αφορά στη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου (η οποία εκτιμάται σε 1 εκ. τόνους), το ελληνικό μερίδιο δεν ξεπερνά το 3% έναντι του 40% και 32% περίπου του ισπανικού και ιταλικού μεριδίου αντίστοιχα. Επιπλέον σημειώνεται ότι το 40% των ελληνικών εξαγωγών πραγματοποιείται από τέσσερις ιδιωτικές εταιρίες και το υπόλοιπο καλύπτεται κυρίως από συνεταιρισμούς. Και στην περίπτωση αυτή οι μικρές ποσότητες που διακινούνται δεν επιτρέπουν την εύκολη διείσδυση σε μεγάλες αλυσίδες λιανικής πώλησης.

Οι προαναφερθείσες ποσότητες τυποποιημένου ελαιολάδου που διακινούνται εντός και εκτός συνόρων υποδεικνύουν την περιορισμένη αποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών που έχουν αναληφθεί κατά καιρούς για την προώθηση και προβολή του. Οι προσπάθειες αυτές, οι οποίες αναπτύσσονται ασυντόνιστα και χωρίς στρατηγική (κυρίως με πρωτοβουλία κρατικών και συλλογικών φορέων και με τη συμμετοχή επιχειρήσεων), δεν έχουν καταφέρει να περιορίσουν την κατανάλωση και την εξαγωγή των χύμα ποσοτήτων ενώ ακόμη δεν έχει καταγραφεί μια **συντονισμένη** προσπάθεια για την οικοδόμηση ενός ισχυρού **brand name**, το οποίο α) τεκμηριωμένα, θα ενσωματώνει στοιχεία και παραμέτρους όπως η υψηλή θρεπτική και διατροφική του αξία, η σύνδεσή του με τον ελληνικό πολιτισμό και την ελληνική κουζίνα κλπ και β) θα μπορούσε να εξασφαλίσει (υπό προϋποθέσεις και σε

συνδυασμό με ορισμένες παράπλευρες ενέργειες) τη στροφή του εγχώριου καταναλωτικού κοινού προς το τυποποιημένο ελαιόλαδο και, τη μεγέθυνση του ελληνικού μεριδίου του τυποποιημένου ελαιολάδου στη διεθνή αγορά.

- **Αυξημένη ισχύς δικτύων λιανικού εμπορίου.** Τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει καταγραφεί μια σημαντική αύξηση της συγκέντρωσης στη λιανική αγορά ιδιαίτερα με την αύξηση του μεγέθους και του μεριδίου των αλυσίδων σουπερμάρκετ ή υπεραγορών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε επίπεδο ΕΕ-12 οι 5 μεγαλύτερες αλυσίδες συγκεντρώνουν το 50% των πωλήσεων, ενώ σε 5 ΚΜ το μερίδιο φθάνει το 70% (στοιχεία 2008). Στην Ελλάδα οι 5 μεγαλύτερες αλυσίδες συγκεντρώνουν το 45% των πωλήσεων, με τάσεις ανόδου (σύμφωνα με στοιχεία της ΠΑΣΕΓΕΣ) ενώ αν ληφθούν υπόψη μόνο οι 96 επιχειρήσεις σουπερμάρκετ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, οι 3 μεγαλύτερες έχουν μερίδιο 42%, οι 5 μεγαλύτερες 55% και οι 10 μεγαλύτερες έχουν μερίδιο 77%.

Βασικό αποτέλεσμα της συγκέντρωσης του λιανεμπορίου είναι η αυξημένη διαπραγματευτική ισχύς των επιχειρήσεων έναντι των προμηθευτών τους, η οποία αποτυπώνεται σε διάφορες πρακτικές που ακολουθούν (ορισμένες εκ των οποίων μπορούν να χαρακτηριστούν και ως αθέμιτες) όπως:

- Έκδοση πιστωτικών τιμολογίων έκπτωσης ή παροχής υπηρεσιών εκ των υστέρων και όχι στο ίδιο το τιμολόγιο πώλησης προϊόντων, ώστε να φαίνεται η πραγματική / καθαρή τιμή αγοράς, γεγονός που επιτρέπει μεγάλη αύξηση της διαφοράς μεταξύ τιμής παραγωγού και καταναλωτή.
- Καθυστέρηση πληρωμής των προμηθευτών. Ο μέσος χρόνος εξόφλησης των υποχρεώσεων στην Ελλάδα είναι από διπλάσιος έως τριπλάσιος σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ.
- Επιβολή τέλους τοποθέτησης (entry fee), για την είσοδο κάποιου προμηθευτή στην αλυσίδα λιανικής.
- Παραγωγή και διάθεση στο καταναλωτικό κοινό προϊόντων private label. Ο όγκος των προϊόντων αυτής της κατηγορίας αυξάνεται διαρκώς κατά τα τελευταία χρόνια (ιδιαίτερα την περίοδο της τρέχουσας κρίσης)

Η τάση συγκέντρωσης της λιανικής αναμένεται τα επόμενα χρόνια να ενταθεί ακόμη περισσότερο με αποτέλεσμα τα προαναφερθέντα προβλήματα να οξυνθούν περαιτέρω.

Οι κυριότερες **αλλαγές** που ανιχνεύονται και οι οποίες αναμένεται να επηρεάσουν τον κλάδο ελαιολάδου είναι

- **Αλλαγή καταναλωτικού/διατροφικού προτύπου.** Αποτελεί την πλέον σημαντική αλλαγή, η οποία αναμένεται να επηρεάσει ποικιλότροπα τον κλάδο του ελαιολάδου. Λόγω της ευρείας και ποικίλης ενημέρωσης που διαθέτουν πλέον οι καταναλωτές, εκδηλώνουν αγοραστικές συμπεριφορές που ευνοούν τη ζήτηση «ποιοτικών προϊόντων». Ο όρος «ποιοτικό προϊόν» είναι ένας ευρύς όρος με πολλαπλές διαστάσεις, που μπορεί να αφορούν στα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του προϊόντος, στη διαδικασία παραγωγής του, στο περιβαλλοντικό του

αποτύπωμα, στη συμβολή του στη διατήρηση της υγείας ή στην αποφυγή της επιβάρυνσής της, την αυθεντικότητά του, κ.λπ. Το ελαιόλαδο, έχοντας συσχετιστεί από το παρελθόν με τη μεσογειακή/υγιεινή διατροφή, εντάσσεται στην κατηγορία των «ποιοτικών προϊόντων» και, τα τελευταία χρόνια, φαίνεται να «κερδίζει» και τις μη παραδοσιακές αγορές (όπου αναγνωρίζεται βαθμιαία η αξία της μεσογειακής διατροφής) στις οποίες σημειώνεται μια αύξηση της ζήτησής του. Η αυξητική αυτή τάση (με ετήσιους ρυθμούς περίπου 5% στις μη ελαιοπαραγωγικές έναντι 0,6% στις ελαιοπαραγωγικές χώρες), η οποία εκτιμάται ότι θα διατηρηθεί την επόμενη πενταετία, αναμφίβολα θα οδηγήσει σε μια μεγέθυνση της διεθνούς αγοράς ελαιολάδου, η οποία όπως είναι αναμενόμενο θα συμπαρασύρει και την αύξηση της παραγωγής²⁵. Η εκτιμώμενη διεύρυνση της ζήτησης ελαιολάδου δεν αναμένεται να είναι μόνο ποσοτική, αλλά και ποιοτική συσχετιζόμενη με το βιοτικό επίπεδο των καταναλωτών. Η ποιοτική διεύρυνση της ζήτησης αναμένεται να ενθαρρύνει τις στρατηγικές διαφοροποίησης του τελικού προϊόντος (με ελαιόλαδα βιολογικά, κλιματικά ουδέτερα, ειδικών προδιαγραφών, συνδεδεμένων με συγκεκριμένους τόπους παραγωγής όπως ΠΟΠ/ΠΓΕ, σε ειδικές συσκευασίες π.χ. δώρου κ.α.).

- **Διεθνοποίηση.** Κύριο χαρακτηριστικό της διεθνούς αγοράς ελαιολάδου είναι το γεγονός ότι το μεγαλύτερο τμήμα της παγκόσμιας παραγωγής (περίπου το 75%) πραγματοποιείται από τρεις χώρες: Ισπανία, Ιταλία και Ελλάδα. Οι τρεις αυτές χώρες επιπλέον έχουν μεταξύ τους και σημαντικές εμπορικές ροές, οι οποίες αφορούν κατά κύριο λόγο την εξαγωγή χύμα ελαιολάδου από την Ισπανία και την Ελλάδα προς την Ιταλία. Το μεγαλύτερο μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς ελέγχεται από μεγάλες Ισπανικές εταιρίες, οι οποίες τα τελευταία χρόνια μέσω επεκτατικής πολιτικής που έχουν ακολουθήσει έχουν αποκτήσει τον έλεγχο (μέσω εξαγορών) Ιταλικών κυρίως επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της τυποποίησης. Ενδεικτικά αναφέρεται ο ισπανικός όμιλος SOS Cuetera, ο οποίος με τη στρατηγική αυτή κάλυψε το περισσότερο από το 20% της παγκόσμιας κατανάλωσης, αποκτώντας τον έλεγχο ισχυρών ισπανικών brands (Carbonell, Koipe), αλλά και Ιταλικών (Bertolli, Carapelli, Sasso) και κατ' επέκταση ευκολότερη διείσδυση στα δίκτυα πωλήσεων. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια διαπιστώνεται και μια κινητικότητα μεγάλων Ισπανικών επιχειρήσεων και προς το στάδιο της ελαιοτρίβησης (κυρίως σε χώρες όπως το Μαρόκο, η Τυνησία, η Τουρκία, κ.λπ.) με προφανή στόχο την εξασφάλιση σημαντικού ποσοστού των προμηθειών τους (20-25%) από ιδιοπαραγωγή και την σταθεροποίηση των τιμών παραγωγού. Οι κινήσεις αυτές των Ισπανικών επιχειρήσεων (κυρίως προς την κατεύθυνση της Ιταλίας) αναμένεται μελλοντικά να δημιουργήσουν σημαντικές πιέσεις ως προς την απορρόφηση του εξαγόμενου προς Ιταλία χύμα ελληνικού ελαιολάδου (λόγω της προτίμησης του ισπανικού ελαιόλαδου), αλλά και να οδηγήσουν στην εμφάνιση εισαγόμενου τυποποιημένου ελαιολάδου στην Ελληνική αγορά. Σε κάθε περίπτωση αναμένεται ότι οι Ελληνικές επιχειρήσεις (ιδιαίτερα οι μικρές) θα συναντήσουν αυξημένες δυσκολίες να διεισδύσουν στα παραδοσιακά μεγάλα δίκτυα διανομής, ενώ το μέγεθος τους ευνοεί την υιοθέτηση πρακτικών ηλεκτρονικού εμπορίου για την προώθηση/προβολή και τοποθέτηση των προϊόντων τους στην ελληνική, αλλά κυρίως στη διεθνή αγορά.

²⁵ στο πλαίσιο αυτό ήδη σε διάφορες μεσογειακές και μη χώρες πραγματοποιούνται αντίστοιχα εκτεταμένες ή πειραματικές φυτεύσεις με σκοπό την κάλυψη των εγχώριων αναγκών & των εξαγωγών ή τη διαμόρφωση ευνοϊκών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη της ελαιοκαλλιέργειας.

- **Η νέα Κοινή Γεωργική Πολιτική.** Με βάση τις νέες προτάσεις, η χρηματοδότηση της ΚΑΠ από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό διαμορφώνεται στα 418,4 δισ. ευρώ για την επταετία 2014-2020. Ωστόσο λόγω της προωθούμενης πιο ισόρροπης κατανομής των άμεσων ενισχύσεων στα ΚΜ αναμένεται μια μείωση των άμεσων ενισχύσεων που αναλογούν στην Ελλάδα, η οποία υπολογίζεται στο -9,1% το 2019 σε σχέση με αυτές του 2013.

Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της νέας ΚΑΠ είναι ότι α) αντικαθίσταται η ενιαία ενίσχυση από τη βασική ενίσχυση η οποία θα καταβάλλεται για όλες τις επιλέξιμες εκτάσεις και θα έχει ίση αξία ανά περιφέρεια (οι οποίες μπορούν να οριστούν με αγρονομικά ή διοικητικά χαρακτηριστικά/κριτήρια), β) εισάγεται η πράσινη ενίσχυση, δηλαδή υποχρεωτική πρόσθετη ενίσχυση στους γεωργούς που εφαρμόζουν γεωργικές πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον, γ) οι ενισχύσεις σε ορισμένους τομείς και μέχρι ενός ορίου παραμένουν συνδεδεμένες με συγκεκριμένα είδη παραγωγής, δ) τίθενται ανώτατα όρια άμεσων ενισχύσεων ανά εκμετάλλευση, ε) διαφοροποιείται (απλοποιείται) ο τρόπος υπολογισμού και καταβολής ενίσχυσης σε μικρούς αγρότες και στ) οι ενισχύσεις θα χορηγούνται σε ενεργούς αγρότες (δηλαδή σε όσους το εισόδημα από γεωργικές δραστηριότητες υπερβαίνει το 5% του συνολικού τους εισοδήματος).

Οι παραπάνω μεταβολές ενδέχεται να οδηγήσουν σε μειώσεις των ενισχύσεων των παραγωγών ελαιολάδου καθιστώντας αρκετές ελαιοκομικές εκμεταλλεύσεις ακόμη λιγότερο ανταγωνιστικές καθώς με τα τρέχοντα δεδομένα εκτιμάται ότι το 40% του εισοδήματος των ελαιοπαραγωγών προέρχεται από τις επιδοτήσεις.

5.4.2. Προτεινόμενες Προσαρμογές ανά άξονα

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται συνοπτική περιγραφή των προτεινομένων παρεμβάσεων ανά κατεύθυνση (άξονα).

Άξονες	Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης - Στρατηγική	Ο.1. Αύξηση της ποσότητας τυποποιημένου ελαιολάδου Ο.2. Περιορισμός αριθμού ελαιοτριβείων με παράλληλη μεγέθυνση της δυναμικότητάς τους και βελτίωση της χωροταξικής τους διασποράς
Τεχνολογία-Καινοτομία	Τ.1. Υπερεντατική φύτευση Τ.2. Κοινή άλεση
Ανθρώπινο Δυναμικό	Κ.1. Επαγγελματική κατάρτιση
Εξωστρέφεια	Ε.1. Ισχυροποίηση της ταυτότητας του ελληνικού ελαιολάδου και της παρουσίας του στις αγορές του εξωτερικού

Θεσμικές Προσαρμογές	Θ.1. Βελτίωση αποτελεσματικότητας μηχανισμών ελέγχου
----------------------	--

5.4.3. Αναλυτική Παρουσίαση Προσαρμογών

Στη συνέχεια γίνεται αναλυτική περιγραφή των προτεινομένων παρεμβάσεων ανά άξονα.

➔ Προσαρμογές σε θέματα στρατηγικής και οργάνωσης

Τίτλος Προσαρμογής	Ο.1. Αύξηση της ποσότητας τυποποιημένου ελαιολάδου
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Οι λόγοι που συνηγορούν ως προς την ανάγκη της προσαρμογής αυτής είναι πολλοί και ποικίλοι όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Η εξαιρετική ποιότητα του ελληνικού ελαιολάδου ▪ Η απώλεια σημαντικού εισοδήματος που προκύπτει από την προστιθέμενη αξία της διακίνησης τυποποιημένου ελαιολάδου. Υπολογίζεται ότι η υπεραξία που προκύπτει από την τυποποίηση ανέρχεται σε περίπου 1€/κιλό ▪ Η ανεπαρκής αξιοποίηση της δυναμικότητας των ελληνικών τυποποιητηρίων ▪ Η περιορισμένη δυνατότητα (λόγω μικρών ποσοτήτων, αλλά και άλλων λόγων) διείσδυσης σε αγορές του εξωτερικού ▪ Η απώλεια εσόδων του κράτους από τη μη φορολόγηση (ΦΠΑ) των ποσοτήτων που διακινούνται από τους ίδιους τους παραγωγούς <p>Η αύξηση του τυποποιημένου ελαιολάδου μπορεί να επιτευχθεί με:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ τον αποτελεσματικότερο έλεγχο της ποσότητας που διακινείται από τους ίδιους τους παραγωγούς ▪ την τόνωση του δυναμισμού των συνεταιρισμών και ▪ με την καλύτερη ευθυγράμμιση της παραγωγής και κατανάλωσης σε τοπικό επίπεδο.
Τυπολογία	<p>Από τη στιγμή που υπάρχει ήδη ένα εγκατεστημένο κύκλωμα μικροεμπορίας ελαιολάδου μεταξύ των παραγωγών και του οικογενειακού – φιλικού τους περιβάλλοντος, το οποίο ενδεχομένως να μην ήταν σκόπιμο να διαταραχθεί στην παρούσα φάση (δεδομένης της κρίσης), η ποσότητα που διακινείται</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ο.1. Αύξηση της ποσότητας τυποποιημένου ελαιολάδου
	<p>μέσα από τη συγκεκριμένη διαδρομή θα μπορούσε να ελεγχθεί με μεγάλη αποτελεσματικότητα μέσω της τυποποίησης σε 5λίτρες συσκευασίες, στο ελαιοτριβείο, και με την επικόλληση ετικέτας με τα στοιχεία τους. Μια τέτοια προσαρμογή αφενός θα καθιστούσε συμβατούς τους παραγωγούς-μικροεμπόρους με το ισχύον πλαίσιο (το οποίο δεν επιτρέπει τη διακίνηση ελαιολάδου στην τελική κατανάλωση σε συσκευασίες μεγαλύτερες των 5 λίτρων), αφετέρου θα περιόριζε σημαντικά τη νοθεία και τη διακίνηση ελαιολάδου από μη παραγωγούς.</p> <p>Όσον αφορά στην τόνωση του δυναμισμού των συνεταιρισμών, αυτή θα πρέπει να επιδιωχθεί μέσω της ενίσχυσης των παραγωγικών και εμπορικών σχέσεων των συνεταιρισμών με τα μέλη τους. Είναι γνωστό ότι πολλοί συνεταιρισμοί διαθέτουν ελαιοτριβεία και τυποποιητήρια (ποικίλης δυναμικότητας), τα οποία όμως δεν αξιοποιούνται από και προς όφελος των μελών τους. Μια σαφέστερη κατανομή ρόλων, αρμοδιοτήτων, υποχρεώσεων μεταξύ συνεταιρισμών και μελών τους, η οποία πρέπει να εκκινήσει από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους (και όχι από την Πολιτεία) αναμφίβολα θα τόνωνε το δυναμισμό των Συνεταιρισμών και κατ'επέκταση τη ροή σημαντικών ποσοτήτων ελαιολάδου προς την τυποποίηση. Η παρούσα παρέμβαση θα μπορούσε να ξεκινήσει σε περιοχές όπου το ελαιόλαδο είναι ήδη αναγνωρισμένο ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ ή πιστοποιημένο (είτε ως βιολογικό, είτε ως ολοκληρωμένης διαχείρισης).</p> <p>Μία πρωτοβουλία προς αυτή την κατεύθυνση θα ήταν και η παραγωγή προϊόντων προστιθέμενης αξίας, όπως ελαιόλαδο με αρωματικά φυτά, dressings ή τοπικές συνταγές με σημαντική χρήση ελαιολάδου κ.λπ., δηλαδή η τυποποίηση τοπικών, παραδοσιακών ή γενικότερα niche προϊόντων.</p> <p>Η καλύτερη ευθυγράμμιση της παραγωγής και κατανάλωσης σε τοπικό επίπεδο μπορεί να εξασφαλιστεί μέσω των Τοπικών Συμφώνων</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ο.1. Αύξηση της ποσότητας τυποποιημένου ελαιολάδου
	<p>Ποιότητας (ΤΣΠ). Εν συντομία, τα ΤΣΠ είναι εθελοντικές μορφές συνεργασίας τοπικών επιχειρήσεων από διάφορους κλάδους που έχουν ως στόχο την προάσπιση και ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής τους, ακολουθώντας (η κάθε επιχείρηση) συγκεκριμένες προσυμφωνημένες (με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις) προδιαγραφές λειτουργίας. Με δεδομένο ότι πολλές ελαιοπαραγωγικές περιοχές είναι παράλληλα και περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος/προορισμού όπου λειτουργεί μεγάλος αριθμός μονάδων μαζικής εστίασης (εστιατόρια, ταβέρνες κ.α.) θα μπορούσε να επιδιωχθεί, σε τοπικό επίπεδο, συμφωνία για την απορρόφηση και χρησιμοποίηση του τοπικά παραγόμενου ελαιολάδου, γεγονός που θα συνέβαλε σημαντικά όχι μόνο στην απορρόφηση, αλλά και στην ανάδειξη της τοπικής παραγωγής.</p>
Επισημύδων	<p>Η προσαρμογή αυτή θα πρέπει να διοργανωθεί από τις ίδιες τις επιχειρήσεις (ιδιωτικές και συνεταιριστικές). Πιο συγκεκριμένα</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ οι ίδιοι οι παραγωγοί θα πρέπει να «πιέσουν» προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης ενός αποτελεσματικού συστήματος ελέγχου της παραγωγής τους, προκειμένου να εξασφαλιστούν τα συμφέροντά τους. ▪ οι συνεταιριστικές δομές θα πρέπει να κατανοήσουν και να αναγνωρίσουν εκ νέου τη σημασία της συλλογικής προσπάθειας αλλά και τη δύναμή τους και ▪ οι τοπικές επιχειρήσεις παραγωγής ελαιολάδου (ελαιοτριβεία και τυποποιητήρια) θα πρέπει να πρωτοστατήσουν για την οργάνωση ΤΣΠ. Στην περίπτωση αυτή ίσως να είναι αναγκαία για λόγους καλύτερου συντονισμού και η συμμετοχή κάποιου διακλαδικού φορέα (π.χ. Επιμελητήριο)
Ωριμότητα, Προτεραιότητα Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η προσαρμογή αναμφίβολα αναγνωρίζεται ως πρώτης προτεραιότητας για την αναστροφή της φθίνουσας πορείας του κλάδου, όπως αυτός αποτυπώνεται σε</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ο.1. Αύξηση της ποσότητας τυποποιημένου ελαιολάδου
	<p>διάφορα επίπεδα (εισόδημα παραγωγού, μείωση εξαγωγών, κ.λπ.).</p> <p>Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις θεωρούνται σχετικά ώριμες ειδικά αυτή των ΤΣΠ, ωστόσο απαιτούν στο σύνολό τους ένα επαρκές χρονικό στάδιο κατά το οποίο θα πρέπει να καλλιεργηθεί η σκοπιμότητά τους.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ο.2. Περιορισμός αριθμού ελαιοτριβείων με παράλληλη μεγέθυνση της δυναμικότητάς τους και βελτίωση της χωροταξικής τους διασποράς
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Το μέσο μέγεθος των ελαιοτριβείων που λειτουργούν ανά την Ελλάδα θεωρείται μικρό και ο αριθμός τους εξαιρετικά μεγάλος για τα δεδομένα της ελληνικής ελαιοπαραγωγής. Από όλους τους εμπλεκόμενους στον κλάδο αναγνωρίζεται ότι ο περιορισμός του αριθμού τους, η καλύτερη χωροταξική κατανομή τους και η αύξηση του μεγέθους τους (σε όρους δυναμικότητας, παραγωγής) θα είχε σημαντικές θετικές επιπτώσεις στη συνολική λειτουργία του κλάδου. Ενδεικτικά αναφέρονται: περιορισμός του χύμα ελαιολάδου, βελτίωση συνθηκών παραγωγής ελαιολάδου, περιορισμός της περιβαλλοντικής ρύπανσης, κ.α.)</p> <p>Η προσαρμογή είναι προφανές ότι δεν μπορεί να είναι βίαιη, αλλά σταδιακή και στη βάση μια συγκροτημένης στρατηγικής για τον εξορθολογισμό της προσφοράς τους στον κλάδο.</p>
Τυπολογία	<p>Η προσαρμογή εκτιμάται ότι θα πρέπει να ξεκινήσει άμεσα, ν' αναπτυχθεί σε βάθος χρόνου (μέχρι το 2020, έτος λήξης της επόμενης προγραμματικής περιόδου) και να περιλαμβάνει:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Εκπόνηση στρατηγικής μελέτης μέσω της οποίας θα προσδιοριστούν ο βέλτιστος αριθμός, το ελάχιστο μέγεθος, και η πλέον κατάλληλη χωροθέτηση των ελαιοτριβείων στη βάση των ιδιαίτερων αναγκών του κλάδου σε κάθε Περιφέρεια (π.χ. διασπορά παραγωγής, σχολάζον

Τίτλος Προσαρμογής	Ο.2. Περιορισμός αριθμού ελαιοτριβείων με παράλληλη μεγέθυνση της δυναμικότητάς τους και βελτίωση της χωροταξικής τους διασποράς
	<p>δυναμικό τυποποιητηρίων, προοπτικές επέκτασης ή συρρίκνωσης της ελαιοκαλλιέργειας, δυνατότητα μηχανοποίησης της παραγωγής, περιβαλλοντική φόρτιση, κ.λπ.).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Θέσπιση κατάλληλου συστήματος κινήτρων και αντικινήτρων για την εφαρμογή των πορισμάτων της μελέτης και την αποφυγή συνέχισης της τρέχουσας κατάστασης.
Επισπεύδων	<p>Ο πλέον αρμόδιος φορέας για την προσαρμογή είναι το Κράτος (κυρίως το ΥπΑΑΤ, αλλά και άλλα συναρμόδια Υπουργεία όπως το ΥΠΕΚΑ) σε συνεργασία με την ΕΔΟΕΕ και συλλογικούς φορείς εκπροσώπησης των ελαιοτριβείων</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η παρούσα κατάσταση καθιστά την υλοποίηση της παρέμβασης ως άμεσης προτεραιότητας. Ωστόσο απαιτείται σαφής και αναλυτικός σχεδιασμός της παρέμβασης προκειμένου να συμπεριληφθούν όλες οι ιδιαιτερότητες αλλά και οι εξελίξεις του κλάδου</p>

➔ Προσαρμογές σε θέματα Τεχνολογίας-Καινοτομίας

Τίτλος Προσαρμογής	T.1. Υπερεντατική φύτευση
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Τα πλέον διαδεδομένα συστήματα φύτευσης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα είναι αυτά της παραδοσιακής και ημιεντατικής φύτευσης με αριθμό δένδρων που κυμαίνεται μεταξύ 25 και 50 ανά στρέμμα.</p> <p>Η υπερεντατική φύτευση αφορά ελαιώνες με 150-200 δένδρα ανά στρέμμα, με κατάλληλα προσαρμοσμένες ποικιλίες και υψηλή μηχανοποίηση (περιλαμβανομένου και του σταδίου της συγκομιδής).</p> <p>Η εγκατάσταση τέτοιων ελαιώνων (σε περιορισμένες εκτάσεις) είναι ήδη γεγονός και στην Ελλάδα (από προσπάθειες που έχουν ξεκινήσει την τελευταία πενταετία), ενώ η διείσδυση τους στο παραγωγικό σύστημα είναι ακόμη μεγαλύτερη σε άλλες χώρες (Ισπανία, Τυνησία, κ.ά.).</p> <p>Η υπερεντατική καλλιέργεια εισάγει ένα νέο τρόπο αντίληψης για την καλλιέργεια που έρχεται σε ευθεία «σύγκρουση» με τον παραδοσιακό τρόπο που έχει υιοθετηθεί επί πολλά χρόνια από τους παραγωγούς και ως εκ τούτου είναι απόλυτα λογικό να διαθέτει και ένθερμους υποστηρικτές αλλά και πολέμιους.</p>
Τυπολογία	<p>Η προσαρμογή μπορεί να εφαρμοστεί σταδιακά και υπό προϋποθέσεις. Το κύριο ζητούμενο είναι να μην απολεσθεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της ελληνικής ελαιοπαραγωγής έναντι των υπολοίπων ελαιοπαραγωγικών χωρών που είναι η εξαιρετική ποιότητα του ελαιολάδου. Στο πλαίσιο αυτό θεωρείται αναγκαία η συνεργασία κατάλληλου επιστημονικού δυναμικού με επιλεγμένους παραγωγούς για την συστηματική παρακολούθηση των χαρακτηριστικών των φυτειών (εγκατεστημένων και νέων).</p>
Επισπεύδων	<p>Πολιτεία (μέσω των Ερευνητικών/Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων και επιλεγμένες ομάδες ελαιοπαραγωγών που επιδεικνύουν ενδιαφέρον για την υιοθέτηση του εν λόγω μοντέλου καλλιέργειας</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα	<p>Η προσαρμογή θεωρείται τεχνολογικά ώριμη, ωστόσο</p>

Τίτλος Προσαρμογής	T.1. Υπερεντατική φύτευση
Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>απαιτείται αναλυτική διερεύνηση των επιπτώσεων της στο ελληνικό παραγωγικό σύστημα.</p> <p>Η εφαρμογή της στο ελληνικό παραγωγικό σύστημα δεν εκτιμάται ως άμεσης προτεραιότητας, καθώς όπως έχει τονιστεί και σε άλλα σημεία οι όποιες προσπάθειες καταβάλλονται θα πρέπει να έχουν ως κυρίαρχο στόχο τη διατήρηση της υψηλής ποιότητας του τελικού προϊόντος και όχι την αύξηση της παραγωγής.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	T.2. Κοινή Άλεση
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η συνήθης πρακτική που εφαρμόζεται στα ελαιοτριβεία, με ελάχιστες εξαιρέσεις, είναι αυτή της μεμονωμένης άλεσης ως συνέπεια της εγκατεστημένης νοοτροπίας μεταξύ των παραγωγών να παραλαμβάνει ο κάθε ένας το δικό του ελαιόλαδο. Η πρακτική αυτή συνεπάγεται καθυστερήσεις αλλά και αυξημένο κόστος στη λειτουργία του ελαιοτριβείου, καθώς και επιπτώσεις στην ποιότητα του ελαιολάδου (λόγω μεγαλύτερου χρόνου αναμονής πριν την έκθλιψη).</p> <p>Η κοινή έκθλιψη ή άλεση είναι ένα σύστημα παραγωγής ελαιολάδου που εφαρμόζεται στα ελαιουργεία σύμφωνα με το οποίο, ο ελαιόκαρπος πολλών διαφορετικών παραγωγών επεξεργάζεται ταυτόχρονα. Δηλαδή συγκεντρώνεται ο ελαιόκαρπος και αφού ζυγιστεί, αποθηκεύεται και αναμειγνύεται με καρπό διαφορετικών παρτίδων. Το ελαιόλαδο που θα προκύψει αποτελείται από καρπό πολλών παραγωγών.</p>
Τυπολογία	<p>Απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή του συστήματος κοινής άλεσης είναι η εγκατάσταση στα ελαιοτριβεία συσκευής μέτρησης ελαιοπεριεκτικότητας, η οποία εκτιμά την ποσότητα ελαιολάδου που αναμένεται να παραχθεί από ορισμένη ποσότητα ελαιοκάρπου με τρόπο αυτόματο και με μεγάλη ακρίβεια. Διαθέτοντας μία τέτοια τεχνολογική καινοτομία, το ελαιουργείο μπορεί να προσαρμόσει τις διαδικασίες του ώστε να αποδίδει στους παραγωγούς με δίκαιο τρόπο το ελαιόλαδο που τους αντιστοιχεί.</p> <p>Ακόμη πιο σημαντική προϋπόθεση είναι η κατάλληλη</p>

Τίτλος Προσαρμογής	T.2. Κοινή Άλεση
	<p>πληροφόρηση των ελαιοτριβέων και ιδιαίτερα των παραγωγών ώστε να συνειδητοποιήσουν το όφελος που προκύπτει από τη συγκεκριμένη προσαρμογή (ποιοτικό, οικονομικό, κ.λπ.) και να υιοθετήσουν την πρακτική.</p> <p>Στο πλαίσιο αυτό ως πλέον κατάλληλη τεχνική πληροφόρησης θεωρείται η διοργάνωση κατάλληλα σχεδιασμένων ενημερωτικών / εκπαιδευτικών επισκέψεων σε μονάδες (στην Ελλάδα ή/και στο εξωτερικό) όπου ήδη εφαρμόζεται η συγκεκριμένη πρακτική.</p>
Επισπεύδων	Ελαιοτριβεία, Ελαιοκομικοί φορείς
Ωριμότητα, Προτεραιότητα Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η παρέμβαση από τεχνολογικής άποψης θεωρείται ώριμη, ωστόσο η αποδοχή της όπως αναφέρεται και προηγουμένως συναντά εμπόδια λόγω της εγκατεστημένης νοοτροπίας.</p> <p>Επίσης, η παρέμβαση θεωρείται ως υψηλής προτεραιότητας προκειμένου να μειωθεί το κόστος παραγωγής, αλλά και να διαμορφωθούν συνθήκες που θα ευνοήσουν τη βελτίωση του παραγόμενου προϊόντος.</p> <p>Ως συνοδευτική παρέμβαση θεωρείται η κατάλληλη πληροφόρηση των απασχολούμενων στον κλάδο η οποία μπορεί να εξυπηρετηθεί μέσω της παρέμβασης Κ1.</p>

➔ Προσαρμογές σε θέματα Ανθρώπινου Δυναμικού

Τίτλος Προσαρμογής	Κ.1. Επαγγελματική κατάρτιση
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Ένα ιδιόμορφο χαρακτηριστικό του κλάδου του ελαιολάδου είναι το χαμηλό επίπεδο κατάρτισης των απασχολούμενων κυρίως στην πρωτογενή παραγωγή και δευτερευόντως στις μονάδες επεξεργασίας του προϊόντος (ιδίως στις πολύ μικρές). Το στοιχείο αυτό αποτελεί συχνά ανασταλτικό παράγοντα στην υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών, εργαλείων και μεθόδων παραγωγής αλλά και επιχειρηματικότητας και κατ' επέκταση αδυναμία ανταπόκρισης στις συνθήκες του σύγχρονου επιχειρείν.</p> <p>Προς την κατεύθυνση της βελτίωσης του επιπέδου κατάρτισης των απασχολούμενων στον κλάδο προτείνεται, συμπληρωματικά ως προς τις υφιστάμενες ή σχεδιαζόμενες δημόσιες και ιδιωτικές δομές παροχής υπηρεσιών εκπαίδευσης και κατάρτισης οποιασδήποτε μορφής (όπως οι Γεωργικές Σχολές, τα Κέντρα ή Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης κ.α.) η δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού ανίχνευσης και αντιμετώπισης των αναγκών κατάρτισης των απασχολούμενων στον κλάδο σε επίπεδο Νομού ή Περιφέρειας. Ο μηχανισμός αυτός θα στηρίζεται στη λογική της οργάνωσης της άτυπης μάθησης, σύμφωνα με την οποία οποιοσδήποτε φορέας (Ομάδα Παραγωγών, Συνεταιριστική Οργάνωση, Δημοτική Αρχή, Επιμορφωτικά Ιδρύματα, Εταιρίες Εφοδίων και Παροχής Συμβουλευτικών Υπηρεσιών) θα έχει την ευχέρεια να μπορεί να οργανώσει και να υλοποιήσει σεμινάρια, εκπαιδευτικές επισκέψεις, ημερίδες και άλλες μορφές εκδηλώσεων που εξυπηρετούν τη μεταφορά συστηματοποιημένων πληροφοριών και γνώσεων, καθώς και την ανάπτυξη δεξιοτήτων των απασχολούμενων στον κλάδο. Ο μηχανισμός αυτός σήμερα είναι αρκετά διαδεδομένος και εκτιμάται ότι μπορεί να λειτουργήσει με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα υπό την προϋπόθεση α) της καλύτερης ευθυγράμμισης των μαθησιακών</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Κ.1. Επαγγελματική κατάρτιση
	εκδηλώσεων με τις πραγματικές ανάγκες των απασχολούμενων και β) της ευρύτερης γνωστοποίησης του περιεχομένου των μαθησιακών εκδηλώσεων.
Τυπολογία	Η παρέμβαση μπορεί να υλοποιηθεί με την οργανωμένη συμβολή & ενεργοποίηση διαφόρων φορέων. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται η δημιουργία ειδικού δικτυακού χώρου (κατά προτίμηση στο δικτυακό κόμβο της Αγροδιατροφικής Σύμπραξης κάθε Περιφέρειας και μέχρι αυτές να συσταθούν και να λειτουργήσουν πλήρως, στο δικτυακό κόμβο της κάθε Περιφέρειας) όπου θα αναρτώνται οι πάσης φύσεως μαθησιακές εκδηλώσεις που προγραμματίζονται και υλοποιούνται σε περιφερειακό επίπεδο από διάφορους φορείς, καθώς και το σχετικό υλικό (ομιλίες, διαφάνειες, video, κ.α.) από τη διεξαγωγή αυτών.
Επισπεύδων	Ελαιοκομικοί / Συλλογικοί Φορείς, Αγροδιατροφικές Συμπράξεις ή Περιφέρειες
Ωριμότητα, Προτεραιότητα Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση μπορεί να αναπτυχθεί άμεσα χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες και κόστος, ενώ θεωρείται ως μεγάλης προτεραιότητας για να επιταχυνθεί η διάχυση γνώσεων και πληροφοριών που θα επιτρέψουν την υιοθέτηση νέων πρακτικών (τεχνικών, επιχειρηματικών, περιβαλλοντικών, κ.λπ.). Βασική συνοδευτική παρέμβαση θεωρείται η ανάπτυξη πρωτοβουλίας από τις Περιφέρειες ή τις Αγροδιατροφικές Συμπράξεις για να πειστούν οι φορείς που ούτως ή άλλως προγραμματίζουν και υλοποιούν δράσεις μάθησης / κατάρτισης να τις καθιστούν ευρύτερα γνωστές μέσω των προαναφερθέντος μηχανισμού.

➔ Προσαρμογές σε θέματα Εξωστρέφειας

Τίτλος Προσαρμογής	Ε.1 Ισχυροποίηση της ταυτότητας του ελληνικού ελαιολάδου και της παρουσίας του στις αγορές του εξωτερικού
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Το ελληνικό ελαιόλαδο, όπως έχει αναφερθεί και σε άλλα σημεία, είναι εξαιρετικής ποιότητας. Η παρουσία του όμως στις αγορές του εξωτερικού χαρακτηρίζεται από ένα έντονο δυϊσμό: Από τη μια μεγάλες ποσότητες εξάγονται χύμα κυρίως προς την αγορά της Ιταλίας όπου αξιοποιούνται από την Ιταλική βιομηχανία ελαιολάδου, ενώ από την άλλη πολύ μικρότερες ποσότητες τυποποιημένου – επώνυμου ελαιολάδου διακινούνται προς διάφορες αγορές εντός και εκτός ΕΕ απευθυνόμενες στον τελικό καταναλωτή. Η ετεροβαρής αυτή σχέση (χύμα προς συσκευασμένο) μπορεί και πρέπει σταδιακά να αναστραφεί υπέρ του τυποποιημένου, ώστε το ελληνικό ελαιόλαδο να τοποθετηθεί στη διεθνή αγορά ως ένα εξαιρετικής ποιότητας προϊόν.</p> <p>Υπάρχουν ήδη αρκετά επιτυχημένα παραδείγματα διείσδυσης επώνυμου ελληνικού ελαιολάδου σε αγορές του εξωτερικού που έχουν στηριχθεί στην εξαιρετική ποιότητα του προϊόντος, σε ιδιαίτερες συσκευασίες (που αναδεικνύουν το προϊόν), κ.λπ. Η διείσδυση αυτή παρουσιάζει μια ποικιλομορφία, καθώς με βάση την εκάστοτε ακολουθούμενη στρατηγική εστιάζει σε επιλεγμένα τμήματα της αγοράς, τα οποία ποικίλουν περιλαμβάνοντας εξειδικευμένες (niche) αγορές, τα υψηλότερα τμήματα της αγοράς, αλλά και τα μεσαία τμήματα αυτής. Σε κάθε περίπτωση, τα προϊόντα και οι επωνυμίες που έχουν διεισδύσει στις αγορές του εξωτερικού είναι προσπάθειες που έχουν στηριχθεί με συνέπεια, αξιοπιστία και σοβαρότητα.</p>
Τυπολογία	Για την ισχυροποίηση της ταυτότητας του ελληνικού ελαιολάδου χρειάζεται απόλυτη κατανόηση από τις ελληνικές επιχειρήσεις της σημασίας του branding για τα προϊόντα που παράγουν και διακινούν, η οποία εκτιμάται ότι μπορεί να εξασφαλιστεί με την καλύτερη

<p>Τίτλος Προσαρμογής</p>	<p>E.1 Ισχυροποίηση της ταυτότητας του ελληνικού ελαιολάδου και της παρουσίας του στις αγορές του εξωτερικού</p>
	<p>διάχυση σε αυτές καλών –επιτυχημένων πρακτικών. Επιπλέον, απαιτείται ένα καλύτερο μείγμα μάρκετινγκ το οποίο θα αναδεικνύει την αειφορία των πρακτικών και θα διασυνδέει το προϊόν με το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Ειδικά ως προς τη διασύνδεση με το τουριστικό προϊόν απαιτείται η εφαρμογή συντονισμένων και όχι ευκαιριακών, αποσπασματικών και (ενίοτε) αλληλοακυρούμενων προσπαθειών των διαφόρων φορέων (συλλογικών ή/και κρατικών), η οποία θα επιτρέπει την δημιουργία συνθηκών για την καλύτερη τοποθέτηση του ελληνικού ελαιολάδου (αλλά και άλλων χαρακτηριστικών ελληνικών διατροφικών προϊόντων) στις αγορές του εξωτερικού.</p> <p>Επιπρόσθετα, έμφαση θα πρέπει να δοθεί από τις παραγωγικές επιχειρήσεις α) στην περαιτέρω διαφοροποίηση του προϊόντος (είτε αναδεικνύοντας ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως βιολογικό, κλιματικά ουδέτερο, ΠΟΠ/ΠΓΕ), είτε ενισχύοντας την εικόνα του στον τελικό καταναλωτή με συσκευασίες που αναδεικνύουν την αίσθηση της πολυτέλειας, με συσκευασίες που επιτρέπουν στον καταναλωτή να αναζητήσει στοιχεία για την διαδικασία και τον τόπο παραγωγής, κ.λπ.</p> <p>Τέλος, για την ενίσχυση της παρουσίας του ελληνικού ελαιολάδου στις αγορές του εξωτερικού θα πρέπει να αξιοποιηθούν όλα τα δυνατά κανάλια αναγνώρισης των χαρακτηριστικών των επιμέρους αγορών, αλλά και προώθησης και προβολής σε αυτές. Ειδικότερα απαιτείται η ενίσχυση της πληροφόρησης που μπορούν να έχουν οι επιχειρήσεις από τα γραφεία των οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων των κατά τόπους πρεσβειών, η παροχή κινήτρων για συμμετοχές επιχειρήσεων σε εκθέσεις του εξωτερικού, η πλήρης αξιοποίηση των ΤΠΕ (για ηλεκτρονικό εμπόριο, για δικτύωση, κ.λπ.), η ενίσχυση της εμπορικής</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ε.1 Ισχυροποίηση της ταυτότητας του ελληνικού ελαιολάδου και της παρουσίας του στις αγορές του εξωτερικού
	διπλωματίας, η εφαρμογή δράσεων προώθησης – προβολής του προϊόντος στους τουρίστες που επισκέπτονται τη χώρα,
Επισπεύδων	Επιχειρήσεις, Συλλογικοί Φορείς, Πολιτεία
Ωριμότητα, Προτεραιότητα Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση θεωρείται ως μεγάλης προτεραιότητας προκειμένου να αναστραφεί η παρούσα κατάσταση (εξαγωγές χύδην ελαιολάδου).

➔ **Θεσμικές Προσαρμογές**

Τίτλος Προσαρμογής	Θ.1 Βελτίωση αποτελεσματικότητας μηχανισμών ελέγχου
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Το ελαιόλαδο ως ένα από τα σημαντικότερα ελληνικά προϊόντα πρέπει να διαφυλαχθεί από όλους τους εμπλεκόμενους στο κύκλωμα παραγωγής και εμπορίας του.</p> <p>Με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο έχει απαγορευθεί η διακίνηση του ελαιολάδου προς τους καταναλωτές σε συσκευασίες μεγαλύτερες των 5 λίτρων, χωρίς ωστόσο αυτό να εφαρμόζεται στην πράξη, με αποτέλεσμα μεγάλες ποσότητες να συνεχίζουν να διακινούνται κυρίως στη συσκευασία των 16-17 κιλών, η οποία διευκολύνει σημαντικά τη νοθεία.</p> <p>Επιπλέον, όπως αναφέρεται και σε άλλο σημείο, λόγω της μεγάλης διαπραγματευτικής δύναμης που διαθέτουν οι μεγάλες αλυσίδες λιανικής πώλησης εφαρμόζουν, σε ορισμένες περιπτώσεις αθέμιτες πρακτικές προς τους προμηθευτές τους.</p> <p>Ο αποτελεσματικότερος έλεγχος της αγοράς ελαιολάδου μπορεί να εξασφαλιστεί με την εφαρμογή επιμέρους παρεμβάσεων όπως αναπτύσσονται ακολούθως.</p>
Τυπολογία	<p>Πιο συγκεκριμένα προς την κατεύθυνση αυτή μπορούν να συμβάλλουν παρεμβάσεις όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Λειτουργία Μητρώου επιχειρήσεων που

Τίτλος Προσαρμογής	Θ.1 Βελτίωση αποτελεσματικότητας μηχανισμών ελέγχου
	<p>εμπλέκονται σε όλα τα στάδια παραγωγής – εμπορίας ελαιολάδου. Το τρέχον μητρώο του ΥπΑΑΤ διαθέτει στοιχεία μόνο για τα εγκεκριμένα τυποποιητήρια ελαιολάδου, ενώ πρόσφατα με τον Νόμο 3955/2011 θεσπίστηκε το Ενιαίο Μητρώο εμπόρων αγροτικών προϊόντων, εφοδίων και εισροών, το οποίο όμως παραμένει ανενεργό. Σε κάθε περίπτωση η λειτουργία ενός Μητρώου από το οποίο θα μπορούσαν να αντληθούν στοιχεία για όλους τους κρίκους της εφοδιαστικής αλυσίδας θα επέτρεπε μεγαλύτερη διαφάνεια, αυξημένη αξιοπιστία πληροφοριών για σχεδιασμό επιμέρους πολιτικών και αποθάρρυνση πρακτικών και συμπεριφορών που αποκλίνουν από το εκάστοτε ισχύουν νομικό πλαίσιο λειτουργίας του τομέα.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Συντονισμός Ελέγχων. Υπάρχει ένα πλήθος φορέων που διεξάγουν ελέγχους στις επιχειρήσεις τροφίμων για διάφορα θέματα που αφορούν στην υγιεινή των εγκαταστάσεων, την ασφάλεια των τροφίμων, την επισήμανση των προϊόντων, την τήρηση των αγορανομικών διατάξεων, κ.λπ. (π.χ. ΕΦΕΤ, ΥπΑΑΤ, ΟΠΕΚΕΠΕ, Δ/νσεις Νομαρχιών, ΓΧΚ, κλπ). Σε πολλές περιπτώσεις οι έλεγχοι αυτοί είναι αποσπασματικοί, ασυντόνιστοι, ελαστικοί, κ.λπ., ευνοώντας τη συνέχιση της ύπαρξης φαινομένων που αποκλίνουν από τη συμμόρφωση με το ούτως ή άλλως δαιδαλώδες πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων. ▪ Δημιουργία παρατηρητηρίου τιμών ελαιολάδου. Στην Ελλάδα υπάρχουν ορισμένες προσπάθειες που επιτρέπουν την παρακολούθηση των τιμών ελαιολάδου (σε επίπεδο παραγωγού, κατά τύπο ελαιολάδου, κ.λπ.), οι οποίες όμως δεν αποτελούν πρωτοβουλίες της Πολιτείας. Μια τέτοια πρωτοβουλία σε εθνικό επίπεδο, με παρακολούθηση τιμών από τον παραγωγό μέχρι και το λιανικό εμπόριο, θα συνέβαλε θετικά στο κλείσιμο της ψαλίδας τιμών μεταξύ παραγωγού –

Τίτλος Προσαρμογής	Θ.1 Βελτίωση αποτελεσματικότητας μηχανισμών ελέγχου
	καταναλωτή και στην αντιμετώπιση φαινομένων αισχροκέρδειας.
Επισπεύδων	Οι ανωτέρω προσαρμογές αφορούν στο σύνολό τους την Πολιτεία.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Οι παρεμβάσεις θεωρούνται ως σημαντικής προτεραιότητας, ενώ από πλευράς ωριμότητας απαιτούν αναλυτικότερο σχεδιασμό, προκειμένου να προσδιοριστούν λεπτομερέστερα οι τρόποι εφαρμογής και τα χαρακτηριστικά τους.

5.5. Τυροκομικά Προϊόντα

5.5.1. Προβλήματα και Αλλαγές που έχουν εντοπισθεί στα συγκεκριμένα προϊόντα

Ο κλάδος της τυροκομίας στην Ελλάδα εμφανίζει μεγάλες διαφορές και δυσκολία στην «τυποποίηση» της μορφολογίας του:

- Οι μεγάλες βιομηχανικού τύπου μονάδες κατέχουν το σημαντικότερο μερίδιο της αγοράς, με αντίστοιχη συμμετοχή και στην αγορά της Α' ύλης, τόσο σε εύρος συνεργασιών, όσο και σε δίκτυα και τεχνολογίες συγκέντρωσης και συντήρησης της Α' ύλης. Επιπρόσθετα, παράγουν μεγάλο εύρος προϊόντων (φέτα, άσπρα τυριά, κίτρινα τυριά, προϊόντα τυρογάλακτος, κ.α.), τα οποία ανταποκρίνονται στις σύγχρονες καταναλωτικές απαιτήσεις, έχουν πρόσβαση στις αγορές του εξωτερικού, απασχολούν επαγγελματικά στελέχη υψηλού επιπέδου, και παίζουν ηγετικό ρόλο στον κλάδο της τυροκομίας.
- Τα μεσαίου τύπου τυροκομεία, παράγουν σχεδόν αποκλειστικά ένα είδος τυριού (π.χ. φέτα ή κασέρι ή γραβιέρα), ενώ αρκετά από αυτά αξιοποιούν και το τυρόγαλο. Έχουν συνήθως τοπική εμβέλεια όσον αφορά την συγκέντρωση της Α' ύλης (ή χρησιμοποιούν ένα-δύο αντιπροσώπους σε πιο μεγάλη απόσταση). Σημειώνεται ότι παλαιότερα έπαιζαν σημαντικό ρόλο σε όλο το κύκλωμα, αλλά διαχρονικά ο ρόλος τους έχει υποχωρήσει για λόγους που σχετίζονται κυρίως με την χρηματοοικονομική και επιχειρηματική επάρκεια των φορέων τους, όπως επίσης και από την υποχώρηση της κτηνοτροφίας στην περιοχή τους, γεγονός που έχει σοβαρές επιπτώσεις στο κόστος συλλογής και εισκόμισης της απαραίτητης Α' ύλης.
- Η χωρική ή πολύ μικρή τυροκομία, κλάδος που μέχρι πριν 25-30 χρόνια έπαιζε τον καθοριστικό ρόλο στην αγορά των σχετικών προϊόντων και Α' υλών. Το τμήμα αυτό του κλάδου έχει υποχωρήσει πολύ τα τελευταία χρόνια σε σημασία και βαρύτητα. Δεν πρέπει όμως να υποτιμάται η σημασία του και ο ρόλος του στα νησιά και σε περιοχές με εποχιακή παραγωγή γάλακτος, καθώς και στην παραγωγή εξειδικευμένων τυριών, ως πυρήνες τόνωσης της τοπικής οικονομίας.

Σε όποια κατηγορία και εάν ανήκουν οι τυροκομικές μονάδες, έχουν στρατηγικά να αντιμετωπίσουν μια σειρά προκλήσεις της σύγχρονης πραγματικότητας και επιπρόσθετα της οικονομικής κρίσης. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα προβλήματα και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές επιχειρήσεις του κλάδου τυροκομίας:

- *Προβλήματα που σχετίζονται με την Α' ύλη.* Το μικρό μέγεθος των κτηνοτροφικών μονάδων που λειτουργούν στην χώρα μας, η μεγάλη τους γεωγραφική διασπορά, η εποχικότητα στην παραγωγή (κυρίως για το αιγοπρόβειο γάλα), καθώς και τα προβλήματα ποιότητας που εμφανίζονται στο γάλα (κυρίως σε θέματα συγκέντρωσης και μεταφοράς από τον παραγωγό στο τυροκομείο) συνθέτουν το σκηνικό αναφορικά με την συγκέντρωση και εισκόμιση του γάλακτος μέχρι την πόρτα των βιομηχανιών και βιοτεχνιών παραγωγής τυριών της χώρας. Το πρόβλημα συγκέντρωσης και εισκόμισης της Α' ύλης έχει ένα σκέλος που επηρεάζει το κόστος παραγωγής κι ένα σκέλος που επηρεάζει την ποιότητα του τελικού προϊόντος.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με την παραγωγική διαδικασία.* Το σημαντικότερο κοινό πρόβλημα που αφορά την παραγωγική διαδικασία στα τυροκομεία είναι το κόστος ενέργειας, το οποίο σχετίζεται με:
 - α) το κόστος καυσίμων κίνησης για την εισκόμιση της Α' ύλης, αλλά και την διανομή των προϊόντων,
 - β) με το βιομηχανικό κόστος παραγωγής (π.χ. παραγωγή ατμού, ψύξη, κ.λπ.).Η μεγάλη αύξηση της τιμής των καυσίμων, είτε λόγω φορολογικής επιβάρυνσης, είτε λόγω αύξησης των διεθνών τιμών, αποτελεί σημαντικό ρυθμιστικό παράγοντα του τρόπου και του κόστους λειτουργίας όλων των τυροκομείων και είναι ένα από τα σημεία που θα προσδιορίσουν το μέλλον τους.
- *Προβλήματα «εκουγχρονισμού» που εμφανίζουν τα ίδια τα προϊόντα.* Τα Ελληνικά τυριά παράγονται κατά βάση και παράδοση από αιγοπρόβειο γάλα. Το αποτέλεσμα είναι εκλεκτό, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, αλλά δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες καταναλωτικές συνήθειες και της απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής, λόγω χάρη λόγω του υψηλού ποσοστού λιπαρών που περιέχουν. Από την άλλη πλευρά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους απευθύνονται σε καταναλωτές που αναζητούν την ιδιαίτερη γευστική εμπειρία και έχουν την οικονομική δυνατότητα και επιθυμία να αγοράσουν τέτοια είδη. Άρα, τίθεται ένα ζήτημα προβολής και τοποθέτησης των προϊόντων αυτών στο κατάλληλο τμήμα της αγοράς, τόσο της εγχώριας, όσο και του εξωτερικού.
- *Προβλήματα που σχετίζονται με το χρηματοοικονομική λειτουργία τους.*
 - A) Παραδοσιακά, τα τυροκομεία έπαιζαν ένα ρόλο «τράπεζας» για τους προμηθευτές τους. Με τις προκαταβολές που τους έδιναν, οι οποίες αντιστοιχούσαν σε σημαντικό ποσοστό της αναμενόμενης από αυτούς εισκομιζόμενης ποσότητας γάλακτος, αντικαθιστούσαν το κεφάλαιο κίνησης που χρειάζονταν οι κτηνοτροφικές μονάδες. Το κόστος αυτό ήταν πάντοτε σημαντικό για τις παραγωγικές μονάδες, η επαρκής όμως ρευστότητα της οικονομίας τα προηγούμενα χρόνια συγκάλυπτε την οικονομική αυτή στρέβλωση του κλάδου. Είναι προφανές, ότι η σημερινή κατάσταση στην αγορά χρήματος επιβάλλει την αλλαγή της «παραδοσιακής» αυτής σχέσης μεταξύ τυροκόμων και κτηνοτρόφων.
 - B) Όλα τα τυριά χρειάζονται σημαντικό χρόνο ωρίμανσης. Από χρηματοοικονομικής άποψης, αυτό σημαίνει δέσμευση κεφαλαίου για μεγάλο διάστημα και αυξημένο κόστος συντήρησης. Επίσης, υπάρχει αυξημένο ρίσκο σε σχέση με την ποιότητα και την τελική τιμή του προϊόντος, όταν αυτό θα βγει στην αγορά. Η ωρίμανση αποτελεί καθοριστικό παράγοντα της ποιότητας των τυριών, σε πολλές δε περιπτώσεις, όπως στα τυριά ΠΟΠ & ΠΓΕ ο ελάχιστος αυτός χρόνος αυτός είναι νομοθετικά καθορισμένος. Σε συνθήκες έλλειψης ρευστότητας, το θέμα της ωρίμανσης των προϊόντων έχει αποκτήσει νέα διάσταση.
- *Προβλήματα που σχετίζονται με την εσωτερική αγορά.* Αφενός η δομή της λιανικής αγοράς τροφίμων στην Ελλάδα, και, αφετέρου, η μικρή διαπραγματευτική δύναμη, κυρίως των μικρότερων μονάδων σε σχέση με τις μεγάλες αλυσίδες, αποτελούν σημαντικό και παλιό πρόβλημα. Το πρόβλημα αυτό γίνεται μεγαλύτερο για τις αμιγώς τυροκομικές μονάδες που

παράγουν ανώνυμο προϊόν και δεν είναι εύκολα αναγνωρίσιμες και αναζητήσιμες από τους καταναλωτές. Οι συνθήκες συνεργασίας λιανεμπορικών επιχειρήσεων και τυροκομείων είναι στις περισσότερες των περιπτώσεων σε βάρος των τελευταίων.

- *Προβλήματα που σχετίζονται με τις εξαγωγές.* Η τεχνολογική και οργανωτική αναβάθμιση των γαλακτοβιομηχανιών της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια, επέτρεψε σε πολλές από αυτές να τοποθετήσουν προϊόντα τους σε ράφια ξένων αγορών. Κυρίαρχο προϊόν είναι η φέτα, με τα άλλα τυριά να έχουν πολύ μικρότερο ρόλο. Μέχρι πρόσφατα, το καταναλωτικό κοινό των ελληνικών εξαγωγών ήταν Έλληνες της διασποράς, φαινόμενο που έχει όμως αλλάξει τα τελευταία χρόνια. Η έλλειψη ενός συστηματικού εθνικού marketing δεν βοηθά την αύξηση της κατανάλωσης των προϊόντων, ούτε βελτιώνει τους όρους συνεργασίας των ελληνικών επιχειρήσεων με τις αντίστοιχες αλλοδαπές. Η εικόνα που εμφανίζει η χώρα στο εξωτερικό τελευταία είναι βέβαιο ότι δεν βοηθά τις εξαγωγές των προϊόντων και κατά συνέπεια και των τυριών.
- *Προβλήματα που σχετίζονται με την λειτουργία του κράτους.* Λόγω της ευαίσθητης φύσης του γάλακτος και του τυριού αλλά και των αποβλήτων που παράγονται από την βιομηχανική επεξεργασία, οι τυροκομικές επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να συνδιαλέγονται συνέχεια με τους διάφορους φορείς της πολιτείας. Οι σχέσεις αυτές, στο μεγαλύτερό τους μέρος, αφορούν διαδικασίες που εμπεριέχουν κόστος, όπως π.χ. πρόστιμα, χρονικές καθυστερήσεις και διοικητικές δυσλειτουργίες (τήρηση αρχείων, αναγγελίες τιμών, δημοσιεύσεις). Τα θέματα αυτά στην περίπτωση ευαίσθητων προϊόντων, όπως το γάλα, και απαιτητικών διαδικασιών όπως η τυροκόμιση, αποκτούν ξεχωριστή διάσταση και επιβαρύνουν δυσανάλογα την λειτουργία των επιχειρήσεων του κλάδου.

Στη συνέχεια αναφέρονται ορισμένα πιο συγκεκριμένα προβλήματα, προκλήσεις, αλλά και πλεονεκτήματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις, ανάλογα με το μέγεθός τους.

- Μεγάλες επιχειρήσεις. Η χωροταξική τους τοποθέτηση κοντά στην πρώτη ύλη δημιουργεί μια σειρά από προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα:
 - α) είναι υποχρεωμένες να δημιουργούν και λειτουργούν από μόνες τους υποδομές που σε άλλες περιπτώσεις είναι διαθέσιμες (π.χ. βιολογικοί καθαρισμοί, δρόμοι πρόσβασης, δίκτυα επικοινωνιών, ηλεκτρισμού, κ.α.) με προφανή επιβάρυνση στο κόστος λειτουργίας και παραγωγής προϊόντων και με επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητά τους
 - β) είναι λιγότερο ελκυστικές στην προσέλκυση εξειδικευμένων στελεχών, τα οποία προτιμούν τον τρόπο ζωής των μεγάλων αστικών κέντρων. Το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίζεται μερικώς στην περίπτωση των στελεχών που σχετίζονται με την αγορά (μάρκετινγκ, πωλήσεις, κ.λπ.), αλλά είναι σημαντικό στην περίπτωση στελεχών τεχνικής και τεχνολογικής κατεύθυνσης.

Οι προκλήσεις για τις μεγάλες τυροκομικές και γαλακτοκομικές επιχειρήσεις είναι ίδιες με αυτές που αντιμετωπίζουν όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις της χώρας στην παρούσα στιγμή. Το μέγεθος, η τεχνολογία και η τεχνογνωσία, η ευκολότερη πρόσβαση στις εθνικές και διεθνείς αγορές αλλά και την χρηματοδότηση είναι μερικά από τα προβλήματα αυτά.

- **Μεσαίες επιχειρήσεις.** Τα προβλήματα εδώ σχετίζονται με την φύση της επιχειρηματικότητας και την ταύτιση της επιχείρησης με τον επιχειρηματία, παρόλο το σημαντικό πολλές φορές μέγεθος των επιχειρήσεων. Η έλλειψη επαγγελματικών στελεχών και η πλημμυρώς ανεπτυγμένη οργανωτική τους δομή είναι το κυρίαρχο πρόβλημα των επιχειρήσεων αυτών. Επιπρόσθετα, η παραγωγή, κατά κύριο λόγο, ενός και μόνο προϊόντος από τις μονάδες αυτές έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, και στόχος είναι η αύξηση των πλεονεκτημάτων. Η δυνατότητα παραγωγής προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά επιθυμητά από καταναλωτές, η είσοδος σε συγκεκριμένες niche markets, η εκμετάλλευση τοπικών πλεονεκτημάτων και παράδοση, είναι μερικές από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις αυτές.
- **Μικρές επιχειρήσεις.** Εδώ, τα θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν σχετίζονται με την τεχνολογία, τον εν γένει εκσυγχρονισμό τους, την διαδοχή των επιχειρηματιών και συχνά την λειτουργία τους σε περιοχές με ιδιαίτερες και ιδιαίζουσες συνθήκες λειτουργίας, όπως για παράδειγμα νησιά, ορεινές περιοχές, κ.λπ. Παράλληλα όμως, πολλές από αυτές τις επιχειρήσεις έχουν το προνόμιο της ευκολότερης διάθεσης των προϊόντων τους κατευθείαν στους καταναλωτές που επισκέπτονται τις περιοχές τους για διακοπές, την παραγωγή θεσμικά κατοχυρωμένων προϊόντων ΠΟΠ & ΠΓΕ γεγονός που τους δίνει σημαντικό πλεονέκτημα, την αξιοποίηση τοπικών συνταγών μαγειρικής για την προώθηση των προϊόντων τους, καθώς και την εκμετάλλευση του λιγοστού ακόμη βιολογικού γάλακτος.

Σύμμαχοι των επιχειρήσεων του κλάδου στην επίλυση ορισμένων από τα προαναφερθέντα προβλήματα μπορεί να είναι:

- Οι συλλογικοί τους φορείς
- Οι υπηρεσίες αγροτικής ανάπτυξης των νέων Καλλικρατικών Δήμων, κυρίως στις περιπτώσεις που θα είναι αποτελεσματικά οργανωμένες.
- Οι διαπιστευμένοι αγροτικοί σύμβουλοι, πολλοί από τους οποίους θα μπορέσουν να κινητοποιήσουν τόσο τις εναπομείνουσες υγιείς παραγωγικές δυνάμεις, όσο και τους διαθέσιμους πόρους που προσφέρουν τα πάσης φύσεως διαρθρωτικά προγράμματα.

5.5.2. Προτεινόμενες Προσαρμογές ανά άξονα

Έχοντας αναλύσει τα προβλήματα και τις προκλήσεις και αλλαγές που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις του κλάδου και ιδιαίτερα οι ΜΜΕ, προτείνονται στη συνέχεια συγκεκριμένες παρεμβάσεις για την δρομολόγηση της επίλυσης των πιο σημαντικών από τα προβλήματα αυτά.

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται συνοπτική περιγραφή των προτεινομένων παρεμβάσεων ανά άξονα.

Άξονες	Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης -	Ο1. Συνεργασία τυροκομείων στην εισκόμιση Α΄ Ύλης

Στρατηγική	<p>O2. Συνεργασία τυροκομικών επιχειρήσεων με Αγροτικούς Συμβούλους και Υπηρεσίες Αγροτικής Ανάπτυξης των Δήμων</p> <p>O3. Συνεργασία τυροκομείων στη διάθεση των προϊόντων (δημιουργία κοινού Brand)</p>
Τεχνολογία-Καινοτομία	<p>T1. Διάχυση καλών πρακτικών και διαθέσιμων τεχνολογιών στη διαχείριση ενέργειας και στην υποκατάσταση καυσίμων για μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος των προϊόντων</p> <p>T2. Διάχυση καλών πρακτικών διαχείρισης αποβλήτων για μικρές παραγωγικές επιχειρήσεις</p>
Ανθρώπινο Δυναμικό	<p>K1. Κατάρτιση Κτηνοτρόφων σε διάφορα θέματα αιχμής</p> <p>K2. Κατάρτιση επιχειρηματιών και εργαζομένων στα τυροκομεία</p> <p>K3. Ανάπτυξη αντιπροσώπων για προώθηση τοπικών προϊόντων σε εναλλακτικά δίκτυα του εξωτερικού</p>
Εξωστρέφεια	<p>E1. Σχέδιο Διασύνδεσης Τουρισμού και Παραγωγής</p> <p>E2. Σχέδιο Ενημέρωσης / Ευαισθητοποίησης Εγχώριων Καταναλωτών</p> <p>E3. Ανάπτυξη και Υποστήριξη εναλλακτικών εμπορικών δικτύων</p>
Θεσμικές Προσαρμογές	<p>Θ1. Κτηνοτροφικά Πάρκα</p>

5.5.3. Αναλυτική Παρουσίαση Προσαρμογών

Στη συνέχεια γίνεται αναλυτική περιγραφή των προτεινομένων παρεμβάσεων ανά άξονα.

➤ Προσαρμογές σε θέματα στρατηγικής και οργάνωσης

Τίτλος Προσαρμογής	O1. Συνεργασία τυροκομείων στην εισκόμιση Α΄ Ύλης
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Όπως προαναφέρθηκε, σημαντικό μέρος του κόστους των επιχειρήσεων αφορά τη συλλογή και εισκόμιση της Α΄ Ύλης από τους προμηθευτές κτηνοτρόφους στις εταιρείες μεταποίησης, λόγω της απόστασης στην οποία βρίσκονται οι προμηθευτές του κάθε τυροκομείου, του δύσβατου των περιοχών, της ποσότητας (σε συνδυασμό με την εποχικότητα της Α΄ Ύλης), καθώς και του κόστους του καυσίμου.</p> <p>Οι σημερινές συνθήκες επιβάλουν την υιοθέτηση πρακτικών μείωσης κόστους, οι οποίες ουσιαστικά συνίστανται στη συνεργασία μεταξύ των τυροκομείων για τον εξορθολογισμό του κόστους εισκόμισης του γάλακτος.</p> <p>Σημειώνεται ότι ορισμένες επιχειρήσεις έχουν ήδη αρχίσει να</p>

Τίτλος Προσαρμογής	01. Συνεργασία τυροκομείων στην εισκόμιση Α΄ Ύλης
	συνεργάζονται προς αυτήν την κατεύθυνση, με εφαρμογή διαφόρων πρακτικών π.χ. εναλλάξ εξυπηρέτηση ορισμένων απομακρυσμένων προμηθευτών της μιας επιχείρησης από την άλλη, αλλαγή του χρονικού προγραμματισμού συλλογής γάλακτος (π.χ. μέρα παρά μέρα, εναλλάξ μεταξύ επιχειρήσεων). Σκοπός της παρούσας προσαρμογής είναι η διάχυση των ήδη υπάρχουσών καλών πρακτικών και στις υπόλοιπες ΜΜΕ του κλάδου για κατάδειξη των ωφελειών και των οικονομιών κλίμακας.
Τυπολογία	Η παρέμβαση θα μπορούσε να διοργανωθεί με τη μορφή ημερίδας παρουσίασης των καλών πρακτικών, με συνακόλουθη συζήτηση των δυσκολιών, των προβλημάτων εφαρμογής, αλλά και των τελικών πλεονεκτημάτων και ωφελειών που επιτεύχθηκαν. Παράλληλα, θα μπορούσε να παρουσιασθεί στον κλαδικό τύπο ή/και σε άλλα μέσα ενημέρωσης των επιχειρήσεων του κλάδου.
Επισπεύδων	Η προσαρμογή αυτή θα πρέπει να διοργανωθεί από συλλογικό φορέα των επιχειρήσεων (τοπικής ή εθνικής εμβέλειας).
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Δεν απαιτούνται άλλες συνοδευτικές παρεμβάσεις για την υλοποίηση της προσαρμογής.

Τίτλος Προσαρμογής	02. Συνεργασία τυροκομικών επιχειρήσεων με Αγροτικούς Συμβούλους και Υπηρεσίες Αγροτικής Ανάπτυξης των Δήμων
Περιγραφή Προσαρμογής	Οι επιχειρήσεις τυροκόμησης, σε τοπικό επίπεδο, θα πρέπει, σε πρώτη φάση, να έρθουν σε επαφή με τους Αγροτικούς Συμβούλους και την Υπηρεσία Αγροτικής Ανάπτυξης του Δήμου τους, ώστε να βρουν τα σημεία επαφής τους και να αποσαφηνίσουν τους ρόλους που μπορούν να παίξουν με τις ελάχιστες δυνατές επικαλύψεις. Οι Αγροτικοί Σύμβουλοι και οι Υπηρεσίες Αγροτικής Ανάπτυξης μπορούν να αποτελέσουν πολύ αποτελεσματική διεπαφή στη συνεργασία του πρωτογενούς με το δευτερογενή τομέα, αλλά κυρίως στην υποστήριξη του πρωτογενούς τομέα και στη σταδιακή εξοικείωσή του με τις

Τίτλος Προσαρμογής	02. Συνεργασία τυροκομικών επιχειρήσεων με Αγροτικούς Συμβούλους και Υπηρεσίες Αγροτικής Ανάπτυξης των Δήμων
	απαιτήσεις, τις αλλαγές, τις νέες τεχνολογίες, τις αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο, κ.λπ. Σε επόμενο στάδιο μπορούν να διερευνήσουν το πεδίο συνεργασίας τους.
Τυπολογία	Η παρέμβαση αυτή θα μπορούσε να προσεγγισθεί με δύο τρόπους: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Εκπόνηση Μελέτης Συνεργασίας των τριών αυτών μερών και διάχυση/εφαρμογή των αποτελεσμάτων αυτής ▪ Πιλοτική εφαρμογή σε κάποιο Δήμο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τυροκομία και στη συνέχεια διάχυση και επέκταση σε άλλους Δήμους με αντίστοιχο ενδιαφέρον, ή εκπόνηση της προαναφερθείσας μελέτης.
Επισπεύδων	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ΣΕΒΓΑΠ σε συνεργασία με εμπειρογνώμονες του κλάδου ▪ Τοπικός Συλλογικός Φορέας, σε συνεργασία με το Δήμο και Αγροτικούς Συμβούλους της περιοχής και στη συνέχεια διάχυση και επέκταση από συλλογικό φορέα υψηλότερης βαθμίδας.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση είναι σε φάση αρχικής διερεύνησης.
Τίτλος Προσαρμογής	03. Συνεργασία τυροκομείων στη διάθεση των προϊόντων (δημιουργία κοινού Brand)
Περιγραφή Προσαρμογής	Τα μικρά τυροκομεία, για λόγους χωροταξικούς, επιχειρησιακούς/επιχειρηματικούς, στελέχωσης κ.ά., έχουν μεγάλη δυσκολία να προωθήσουν τα προϊόντα τους σε αγορές πέρα από τα τοπικά τους ή ήδη εγκατεστημένα σημεία. Η μεταξύ τους αλληλοβοήθεια στο επίπεδο της εμπορικής συνεργασίας, θα μπορούσε να αποτελέσει μια πολύ αποτελεσματική λύση στην εξεύρεση νέων αγορών. Σε περιπτώσεις επιτυχημένων συνεργασιών θα μπορούσε να υπάρξει ακόμη και κοινό brand name, υπό το οποίο θα διατίθενται διάφορα είδη τυριών ή και άλλα συναφή προϊόντα, ειδικά σε περιπτώσεις που αυτό έχει μια αναγνωρισμένη αναφορά, π.χ. όνομα ενός νησιού, ενός αξιοθέατου, μνημείου κλπ. Η εκπλήρωση ενός ελάχιστου

Τίτλος Προσαρμογής	02. Συνεργασία τυροκομικών επιχειρήσεων με Αγροτικούς Συμβούλους και Υπηρεσίες Αγροτικής Ανάπτυξης των Δήμων
	<p>κοινού επιπέδου προδιαγραφών είναι στη περίπτωση αυτή απολύτως απαραίτητη.</p> <p>Μία τέτοια προσέγγιση βελτιώνει σημαντικά τις δυνατότητες διείσδυσης σε niche και άλλες αγορές, όπως η τουριστική π.χ. λειτουργία πρατηρίου σε αρχαιολογικό χώρο, σε ΣΕΑ, σε πλοία κ.ά. σημεία έλξης κοινού, ενώ παράλληλα περιορίζει και επιμερίζει την οικονομική επιβάρυνση που συνδέεται με τους μηχανισμούς και τις δράσεις διάθεσης και προώθησης των επιμέρους μονάδων, τα οποία σήμερα δεν είναι αμελητέα.</p> <p>Στα πλαίσια μίας τέτοιας συνεργασίας μπορούν να αναπτυχθούν και άλλου τύπου συνέργειες π.χ. από κοινού αξιοποίηση συσκευαστικών μηχανών και τεχνολογιών, αγοράς α' ύλης.</p>
Τυπολογία	<p>Προϋπόθεση είναι η κατανόηση των πλεονεκτημάτων που μπορεί να έχει μία τέτοια πρωτοβουλία για τους συμμετέχοντες στο εγχείρημα. Πρέπει να επιλεγούν σωστά οι συνεργαζόμενες επιχειρήσεις, ώστε να αλληλοσυμπληρώνονται, να μην έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα και να μπορούν να λειτουργήσουν από κοινού (κοινή στόχευση). Η ανάληψη πρωτοβουλιών αυτής της μορφής και η δρομολόγηση τέτοιων συνεργασιών θα πρέπει να βασίζεται σε σαφείς όρους συνεργασίας και σε ένα σαφές επιχειρηματικό σχέδιο. Η ύπαρξη του προσώπου ή της επιχείρησης "ηγέτη" είναι καθοριστική για την επιτυχή έκβαση ενός τέτοιου εγχειρήματος.</p>
Επισπεύδων	<p>Ιδιωτικές εμπορικές επιχειρήσεις-πρωτοβουλίες ή συλλογικοί φορείς όπως ομάδες παραγωγών, τοπικά επιμελητήρια, κ.λπ. αλλά και δήμοι ή περιφέρειες.</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η προσαρμογή βρίσκεται σε φάση αρχικής διερεύνησης.</p>

➔ Προσαρμογές σε θέματα Τεχνολογίας-Καινοτομίας

Τίτλος Προσαρμογής	T1. Διάχυση καλών πρακτικών και διαθέσιμων τεχνολογιών στη διαχείριση ενέργειας και στην υποκατάσταση καυσίμων για μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος των προϊόντων
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Ο χώρος της υποκατάστασης των συμβατικών καυσίμων (μαζούτ, ρεύμα) από εναλλακτικές μορφές ενέργειας είναι πολλά υποσχόμενος τα επόμενα χρόνια.</p> <p>Το θέμα της ενέργειας δεν είναι μόνο οικονομικό. Στη σύγχρονη πραγματικότητα, τα προϊόντα που καταναλώνουν χαμηλότερα ποσά ενέργειας είναι πιο επιθυμητά από την αγορά, αυτά δε που έχουν αντισταθμίσει όλο το διοξείδιο του άνθρακα που έχει εκλυθεί για την παραγωγή τους (carbon neutral) απολαμβάνουν καλύτερης εικόνας, καθώς και καλύτερης θέσης τόσο στο ράφι, όσο και στην καταναλωτική συνείδηση, με ότι αυτό συνεπάγεται για το προϊόν και την επιχείρηση που το παράγει. Πρόκειται για ένα πλεονέκτημα που μπορεί να αξιοποιηθεί στην προώθηση των προϊόντων, ιδιαίτερα στις αγορές του εξωτερικού.</p> <p>Η χρήση βιομάζας για την παραγωγή ατμού και άλλου είδους θέρμανσης στην παραγωγική διαδικασία και τη διοικητική λειτουργία των επιχειρήσεων είναι ένα εργαλείο που χρίζει περαιτέρω διερεύνησης. Ένα δεύτερο είναι η εκμετάλλευση του παραγόμενου βιοαερίου, είτε στα όρια της βιομηχανίας είτε των συνεργαζόμενων - κυρίως αγελαδοτροφικών - μονάδων. Όσο οι τεχνολογίες αυτές ωριμάζουν και το κόστος χρήσης τους μειώνεται, τόσο θα βρίσκονται και νέες εφαρμογές. Η τυροκομία είναι ένας ευεργετημένος σε αυτό τον τομέα κλάδος, αφού μπορεί όχι μόνο να υποκαταστήσει πλήρως τα χρησιμοποιούμενα συμβατικά καύσιμα, αλλά σε πολλές περιπτώσεις να εκμεταλλευτεί καλύτερα τα παραπροϊόντα και τα απόβλητά της (π.χ. βιοαέριο για παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, υπόλοιπα ατμού για τηλεθέρμανση ή θέρμανση άλλων κτηρίων ή εγκαταστάσεων, όπως π.χ. θερμοκήπια). Εδώ το θέμα της επίδειξης καλών πρακτικών είναι καθοριστικό.</p>
Τυπολογία	Η παρέμβαση θα μπορούσε να διοργανωθεί με τη μορφή ημερίδας παρουσίασης των καλών πρακτικών, με συνακόλουθη συζήτηση των δυσκολιών, των προβλημάτων

Τίτλος Προσαρμογής	T1. Διάχυση καλών πρακτικών και διαθέσιμων τεχνολογιών στη διαχείριση ενέργειας και στην υποκατάσταση καυσίμων για μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος των προϊόντων
	εφαρμογής, αλλά και των τελικών πλεονεκτημάτων και ωφελειών που μπορούν να επιτευχθούν.
Επισπεύδων	Συνεργασία συλλογικού φορέα με κάποιο φορέα διάχυσης τεχνογνωσίας και διαχείρισης τεχνολογίας.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Αρκετά μεγάλος βαθμός ωριμότητας. Προϋπόθεση αποτελεί η συγκέντρωση των καλών πρακτικών και η αρχική προσαρμογή τους στις ιδιαιτερότητες του κλάδου τυροκομίας.

Τίτλος Προσαρμογής	T2. Διάχυση καλών πρακτικών διαχείρισης αποβλήτων για μικρές παραγωγικές επιχειρήσεις
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Είναι γνωστό ότι η τυροκόμηση είναι μία παραγωγική διαδικασία η οποία παράγει σημαντικές ποσότητες υγρών αποβλήτων (τυρόγαλο) με σημαντικό οργανικό φορτίο, αλλά και αξιοποιήσιμο περιεχόμενο (περιεκτικότητα σε πρωτεΐνη). Είναι λοιπόν επιτακτική η ανάγκη διαχείρισης αυτών των αποβλήτων.</p> <p>Ο όμιλος ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΩΤΕΪΝΗ Α.Ε. αποτελεί επιχειρηματικό παράδειγμα λύσης του οικολογικού προβλήματος της διάθεσης του ορού τυρογάλακτος. Διαθέτει 4 εργοστάσια, τα οποία είναι γεωγραφικά διανεμημένα ώστε να υπάρχει δυνατότητα παραλαβής ορού γάλακτος ή υποπροϊόντων αυτού σχεδόν από όλες τις περιοχές της Ελλάδος. Κατά κύριο λόγο οι μονάδες αυτές είναι χωροθετημένες κοντά σε μεγάλες τυροκομικές μονάδες (π.χ. τυροκομική επιχείρηση ΔΩΔΩΝΗ ΑΕ) και απορροφούν περίπου το 1/3 του παραγόμενου τυρογάλακτος.</p> <p>Δεν εξυπηρετούνται όμως πλήρως οι ανάγκες όλων των μονάδων τυροκόμησης και ιδιαίτερα των μεσαίων, μικρών και απομακρυσμένων μονάδων, οπότε σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να εξευρεθεί μία λύση για το σημαντικό αυτό οικολογικό πρόβλημα.</p> <p>Είναι σαφές πώς στο μεγαλύτερο βαθμό του το θέμα είναι καθαρά θεσμικό και αφορά αφενός την επιβολή και</p>

Τίτλος Προσαρμογής	T2. Διάχυση καλών πρακτικών διαχείρισης αποβλήτων για μικρές παραγωγικές επιχειρήσεις
	<p>αφετέρου την προσαρμογή σε κανονισμούς και κατευθύνσεις. Ως πρακτική όμως δεν έχει οδηγήσει σε σημαντικά αποτελέσματα έως σήμερα.</p> <p>Οπότε κρίνεται σκόπιμο να ενημερωθούν οι επιχειρήσεις για διάφορες πρακτικές που μπορούν να εφαρμόσουν ιδιωτικά ή/και σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις, ώστε να μειώσουν τα σχετικά κόστη και να προσαρμοσθούν όσο το δυνατόν πιο εύκολα και άμεσα σε, ούτως ή άλλως, επιβεβλημένες υποχρεώσεις. Τέτοιες πρακτικές αφορούν ενδεικτικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Συνεργασία τυροκομείων στη συλλογή τυρογάλακτος για τη διάθεσή του είτε προς περαιτέρω επεξεργασία, είτε σε βιολογικούς καθαρισμούς. Π.χ. χρήση ειδικά διαμορφωμένων βυτίων που να μεταφέρουν εναλλάξ, ή παράλληλα σε ξεχωριστά διαμερίσματα, το εισκομιζόμενο γάλα ή το απορριπτόμενο τυρόγαλο. ▪ Νέες τεχνολογίες διαχείρισης αποβλήτων για μικρές παραγωγές (π.χ. μικρές συσκευές διαχείρισης του αποβλήτου με χρήση ειδικών ενζύμων και συνθηκών). ▪ Εναλλακτικούς τρόπους αξιοποίησης του τυρογάλακτος, κ.α.
Τυπολογία	<p>Η παρέμβαση θα μπορούσε να διοργανωθεί με τη μορφή ημερίδας παρουσίασης και διάχυσης των καλών πρακτικών, με συνακόλουθη συζήτηση των δυσκολιών, των προβλημάτων εφαρμογής, αλλά και των τελικών πλεονεκτημάτων και ωφελειών που μπορούν να επιτευχθούν.</p>
Επισπεύδων	<p>Συνεργασία συλλογικού φορέα με κάποιο φορέα διάχυσης τεχνογνωσίας και διαχείρισης τεχνολογίας.</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Αρκετά μεγάλος βαθμός ωριμότητας. Προϋπόθεση αποτελεί η συγκέντρωση των καλών πρακτικών και η αρχική προσαρμογή τους στις ιδιαιτερότητες του κλάδου τυροκομίας.</p>

➔ **Προσαρμογές σε θέματα Ανθρώπινου Δυναμικού**

Τίτλος Προσαρμογής	K1. Κατάρτιση Κτηνοτρόφων σε διάφορα θέματα αιχμής
---------------------------	---

Τίτλος Προσαρμογής	K1. Κατάρτιση Κτηνοτρόφων σε διάφορα θέματα αιχμής
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι ασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα πολύ δύσκολα μπορούν να έχουν διαθέσιμο χρόνο και πόρους για να παρακολουθήσουν προγράμματα κατάρτισης. Ένας τρόπος εξοικείωσής τους και προσέλκυσής τους είναι μέσα από τα Σχέδια Βελτίωσης που καταρτίζουν γι' αυτούς οι Αγροτικοί Σύμβουλοι, όπου μπορούν να προβλεφθούν και δράσεις κατάρτισης για θέματα αιχμής.</p> <p>Αυτή η προσαρμογή θα μπορούσε να αποτελέσει μέρος των θεμάτων διαμεσολάβησης μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα των Αγροτικών Συμβούλων και των Υπηρεσιών Αγροτικής Ανάπτυξης των Δήμων, που παρουσιάσθηκε στο πλαίσιο της προτεινόμενης προσαρμογής O2.</p> <p>Η σύναψη προγραμματικών συμφωνιών μακροχρόνιας συνεργασίας μεταξύ τυροκομικών επιχειρήσεων και αγροτικών συμβούλων εκτιμάται ότι μπορεί να δώσει λύσεις στο πρόβλημα του εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, με το λιγότερο δυνατό κόστος για την βιομηχανία.</p>
Τυπολογία	Συνεργασία Αγροτικών Συμβούλων και Υπηρεσιών Αγροτικής Ανάπτυξης των Δήμων με τους κτηνοτρόφους. Για τη θεματολογία κατάρτισης ή για άλλα ζητήματα συμβουλευτικής υποστήριξης των κτηνοτρόφων μπορεί να αξιοποιηθεί η εμπειρία των τυροκομείων, που μεταφέρουν και τις απαιτήσεις και τάσεις της αγοράς.
Επισπεύδων	Τοπικός Συλλογικός Φορέας Επιχειρήσεων Τυροκόμησης, σε συνεργασία με το Δήμο και τον Αγροτικό Σύμβουλο.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση είναι σε φάση αρχικής διερεύνησης.

Τίτλος Προσαρμογής	K2. Κατάρτιση επιχειρηματιών και εργαζομένων στα τυροκομεία
Περιγραφή Προσαρμογής	Οι εργαζόμενοι στα τυροκομεία είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και, παρά το γεγονός ότι διαθέτουν αρκετές τεχνικές γνώσεις λόγω εμπειρίας, θεωρείται απαραίτητο να επιμορφωθούν σε θέματα ασφάλειας και ποιότητας των προϊόντων και να ευαισθητοποιηθούν στην εφαρμογή των

Τίτλος Προσαρμογής	Κ2. Κατάρτιση επιχειρηματιών και εργαζομένων στα τυροκομεία
	απαιτούμενων πρακτικών στα καθημερινά τους καθήκοντα. Παράλληλα, χρήσιμες θα ήταν και δράσεις επιμόρφωσης των επιχειρηματιών και των στελεχών των μικρών επιχειρήσεων που είναι επιφορτισμένα με την προώθηση, δεδομένου ότι πολλοί συντελεστές του χώρου στερούνται εμπειριών και παραστάσεων. Συνεπώς, θα ήταν χρήσιμο να δρομολογούνται επισκέψεις σε πρότυπες μονάδες και εκθέσεις και να διαμορφωθεί οπτικοακουστικό υλικό με «καλές πρακτικές», αγροτουριστικές δραστηριότητες, γευσιγνωσίες τυριών και άλλων τοπικών προϊόντων, κ.ο.κ.
Τυπολογία	Συνεργασία τυροκομείων είτε μεμονωμένα, είτε σε επίπεδο συλλογικών φορέων για αποτύπωση αναγκών κατάρτισης των εργαζομένων τους και διοργάνωση της υλοποίησης των απαιτούμενων προγραμμάτων κατάρτισης
Επισπεύδων	Τυροκομεία ή/και συλλογικοί φορείς
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση είναι σε φάση αρχικής διερεύνησης.

Τίτλος Προσαρμογής	Κ3. Ανάπτυξη αντιπροσώπων για προώθηση τοπικών προϊόντων σε εναλλακτικά δίκτυα του εξωτερικού (*)
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Σε αντιστοιχία με την εγχώρια αγορά, τα προϊόντα αυτά θα πρέπει να έχουν ανάλογη τοποθέτηση σε εναλλακτικά δίκτυα των αγορών του εξωτερικού.</p> <p>Στην παρούσα οικονομική και εργασιακή συγκυρία θα υπάρχουν στην αγορά διαθέσιμα στελέχη με εμπειρία σε θέματα μάρκετινγκ και πωλήσεων στο εξωτερικό, τα οποία θα χρειαστεί να αποκτήσουν περαιτέρω γνώσεις σε σχέση με τα προϊόντα που θα πρέπει να προωθήσουν στις αγορές του εξωτερικού.</p> <p>Στη συνέχεια, θα προσεγγίσουν τα αντίστοιχα επιλεγμένα καταστήματα σε αγορές του εξωτερικού και θα κάνουν εξειδικευμένη προώθηση και τοποθέτηση των προϊόντων στα καταστήματα αυτά.</p>
Τυπολογία	Γνωριμία, εκπαίδευση και κατάρτιση μικρής κλίμακας επαγγελματιών του εξωτερικού (δίκτυο διανομής, χονδρέμπορους, λιανοπωλητές) στα μικρότερης κλίμακας και

	φήμης ελληνικά τυριά. Σύνδεσή τους με τον τουρισμό και ένταξή τους στο σκεπτικό της «γευστικής εμπειρίας».
Επισπεύδων	ΟΠΕ, Περιφέρειες, Δήμοι αλλά και τουριστικοί φορείς
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση είναι σε φάση αρχικής διερεύνησης.

(*) αυτό μπορεί να αποτελέσει εναλλακτικά 4^η προσαρμογή εξωστρέφειας

➔ Προσαρμογές σε θέματα Εξωστρέφειας

Τίτλος Προσαρμογής	Ε1. Σχέδιο Διασύνδεσης Τουρισμού και Παραγωγής
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα κίτρινα τυριά απευθύνονται σε ένα ειδικό κοινό που αναζητά ιδιαίτερες γευστικές εμπειρίες και έχει και την οικονομική δυνατότητα να τις απολαμβάνει. Αυτό το κοινό, είτε είναι εγχώριο, είτε τουρίστες (δίδεται έμφαση στην προβολή των προϊόντων σε ξένους καταναλωτές για ενίσχυση των εξαγωγών) θα πρέπει να προσεγγισθεί με βάση το ιδιαίτερο προφίλ του.</p> <p>Η γνωριμία του δυνητικού καταναλωτή με το προϊόν μπορεί να συνδυασθεί με μία οργανωμένη τουριστική του δραστηριότητα, όπως για παράδειγμα επίσκεψη σε επισκέψιμα τυροκομεία στο πλαίσιο γνωριμίας με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός τόπου, δραστηριότητες γευσιγνωσίας σε κάποια περιοχή, συνεργασία τοπικών φορέων με ξενοδοχεία και καταστήματα εστίασης για προβολή και προώθηση των τοπικών προϊόντων στα προσφερόμενα γεύματα, κ.α.</p> <p>Αυτές οι ιδέες θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο συγκεκριμένων Σχεδίων Διασύνδεσης του Τουρισμού με την Τοπική Παραγωγή, τα οποία θα πρέπει να καταλήγουν σε συγκεκριμένες δράσεις προβολής και προώθησης συγκεκριμένων τοπικών προϊόντων.</p> <p>Εναλλακτικά ή και επιπρόσθετα, μπορούν να αξιοποιηθεί το πλαίσιο εστίασης των τουριστών κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του για προβολή και γευστική δοκιμή επιλεγμένων προϊόντων, για παράδειγμα σερβίρισμα κάποιας γραβιέρας στο εστιατόριο ενός πλοίου (κατά προτίμηση γραμμής εξωτερικού) ή στο αεροπλάνο, με παράλληλη διάθεση πληροφοριακού υλικού για το προϊόν (φυλλάδια, ένθετο στο έντυπο των αεροπλάνων, άρθρο αφιέρωμα στο ελληνικό τοπικό τυρί, κ.λπ.), στοχευμένη προώθηση συγκεκριμένων</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ε1. Σχέδιο Διασύνδεσης Τουρισμού και Παραγωγής
	προϊόντων σε πτήσεις charter με συγκεκριμένους προορισμούς (π.χ. κρασοτύρι Κω, Γραβιέρα Κρήτης, κ.α.).
Τυπολογία	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εκπόνηση Σχεδίων και εφαρμογή δράσεων τοπικά από τοπικούς φορείς ▪ Παράλληλη ενίσχυση συναφών δράσεων από εθνικούς φορείς, ώστε να μπορέσει να υπάρξει διείσδυση, προβολή και δοκιμή στα μέσα μαζικής μεταφοράς τουριστών
Επισπεύδων	Τοπικοί φορείς και ΟΠΕ σε συνεργασία με ΕΟΤ
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση είναι σε φάση αρχικής διερεύνησης.

Τίτλος Προσαρμογής	Ε2. Σχέδιο Ενημέρωσης/Ευαισθητοποίησης Εγχώριων Καταναλωτών
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Το θέμα της λειτουργίας της αγοράς είναι από τα σοβαρότερα για όλο τον κλάδο, αλλά είναι ιδιαίτερα σοβαρό για τα παραδοσιακά κίτρινα τυριά, τα οποία έχουν υψηλό κοστολόγιο, μεγάλο χρόνο ωρίμανσης, άρα ρίσκο και έξοδα, δεν είναι βασικά αγαθά, όπως για παράδειγμα η φέτα, και εμφανίζουν αυξημένη ελαστικότητα τιμής και εισοδήματος. Παρότι στην εγχώρια αγορά έχουν πιστούς καταναλωτές, αναμένεται να απολέσουν μερίδιο κυρίως για λόγους κόστους (πρόκειται για τυριά με κόστος 15 έως 17 ευρώ το κιλό).</p> <p>Για το λόγο αυτό θεωρείται απαραίτητη η υλοποίηση Σχεδίου Ενημέρωσης και Ευαισθητοποίησης των εγχωρίων καταναλωτών κίτρινων τυριών:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ για τη διατροφική αξία των τυριών (π.χ. κάλυψη αναγκών του ανθρώπινου οργανισμού σε ασβέστιο σε σχέση με άλλα γαλακτοκομικά προϊόντα), ▪ για τα τοπικά χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν το κάθε τυρί (π.χ. τι κάνει ξεχωριστό το λαδοτύρι Μυτιλήνης ή τη γραβιέρα Κρήτης) ▪ τις τοπικές οικονομίες και την αλυσίδα παραγωγής πίσω από το κάθε τοπικό τυρί, ήτοι πόσες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις και επιχειρήσεις εξαρτώνται από αυτό το προϊόν της τοπικής οικονομίας, κ.α.

Τίτλος Προσαρμογής	Ε2. Σχέδιο Ενημέρωσης/Ευαισθητοποίησης Εγχώριων Καταναλωτών
	με απώτερο σκοπό τόσο την εκπαίδευση των καταναλωτών στην πληθώρα των εγχωρίων προϊόντων, όσο και την ευαισθητοποίησή τους στην υποστήριξη της ελληνικής οικονομίας.
Τυπολογία	Κατάρτιση Σχεδίων ανά σημαντικό τοπικό προϊόν και παραγωγή υλικού προβολής και προώθησης σε μέσα μεγάλης εμβέλειας και άμεση εφαρμογή δράσεων προβολής τοπικών προϊόντων.
Επισπεύδων	Τοπικοί συλλογικοί φορείς και επιχειρήσεις
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση είναι σε φάση αρχικής διερεύνησης.

Τίτλος Προσαρμογής	Ε3. Ανάπτυξη και Υποστήριξη εναλλακτικών εμπορικών δικτύων
Περιγραφή Προσαρμογής	Όπως προαναφέρθηκε, τα εξεταζόμενα προϊόντα παρουσιάζουν σημαντικές ιδιομορφίες όσον αφορά τον τοπικό τους χαρακτήρα, τη γεύση τους, το κοινό στο οποίο απευθύνονται, το οποίο δεν είναι το μαζικό καταναλωτικό κοινό της φέτας, κ.λπ. Κατά συνέπεια, δεν μπορούν να προωθηθούν και να αναδειχθούν και από τα κλασσικά κανάλια μαζικής διανομής, αλλά χρειάζεται να τοποθετηθούν σε εναλλακτικά εμπορικά καταστήματα, όπου εκτός από την προώθηση του προϊόντος θα γίνεται και η αναλυτική ενημέρωση του ειδικού απαιτητικού πελάτη. Τέτοια καταστήματα έχουν ήδη αρχίσει να αναπτύσσονται σταδιακά, με έμφαση είτε στην προέλευση των προϊόντων (π.χ. προϊόντα Κρήτης), είτε στις διατροφικές συνήθειες (π.χ. καταστήματα <i>delicatessen</i> , καταστήματα βιολογικών προϊόντων, κ.λπ.). Η παρουσία τους και η εμβέλειά τους δεν κρίνεται επαρκής.
Τυπολογία	Θα πρέπει να ενισχυθεί η παρουσία τέτοιων εναλλακτικών δικτύων, είτε μέσα από υπάρχοντα λιανεμπορικά καταστήματα με την επιμόρφωση των λιανεμπόρων στα ιδιαίτερα θέματα των συγκεκριμένων προϊόντων, είτε με την προώθηση της ανάπτυξης νέων εμπορικών καναλιών.

Επισπεύδων	ΣΕΒ ή άλλος Συλλογικός Φορέας ή κάποια Ομάδα Παραγωγών
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η παρέμβαση είναι σε φάση αρχικής διερεύνησης.

⇒ **Θεσμικές Προσαρμογές**

Τίτλος Προσαρμογής	Θ1. Κτηνοτροφικά Πάρκα
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Στις περιοχές με μεγάλη κτηνοτροφική παράδοση και μεγάλες λιβαδοπονικές εκτάσεις η δημιουργία οργανωμένων κτηνοτροφικών πάρκων, δηλαδή εκτάσεων βόσκησης αιγοπροβάτων με κοινή διαχείριση υποδομών και παροχή σύγχρονων υπηρεσιών (κτηνιατρική παρακολούθηση, διαχείρισης γάλακτος, κ.λπ.) μπορεί να δώσει ένα πολύ μεγάλο πλεονέκτημα τόσο στους κτηνοτρόφους, όσο και στην βιομηχανία γάλακτος. Παράλληλα, θα αναβαθμισθεί το κτηνοτροφικό επάγγελμα, στοιχείο πολύτιμο για την διαδοχή και κατά συνέπεια στον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.</p> <p>Η ίδρυση κτηνοτροφικών πάρκων θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την προσέλκυση νέων επαγγελματιών στον κλάδο, σε μια εποχή που ο επαγγελματικός αναπροσανατολισμός έχει πρωτεύουσα θέση στην επαγγελματική ζωή πολλών Ελλήνων. Η μείωση του κόστους παραγωγής αλλά και συλλογής γάλακτος, η βελτίωση της ποιότητας και η επιστημονική παρακολούθηση των κοπαδιών είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα.</p>
Τυπολογία	Ο επιστημονικός σχεδιασμός των πάρκων, η διευθέτηση τυχόν θεσμικών προβλημάτων (π.χ. δασικών), αλλά και η συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων στο εγχείρημα από την αρχή είναι ακρογωνιαίοι λίθοι για την επιτυχία τέτοιων έργων.
Επισπεύδων	Δήμοι, κτηνοτροφικοί σύλλογοι, γαλακτοβιομηχανίες
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Σημαντικός παράγοντας καθυστέρησης είναι η επιλογή του τόπου εγκατάστασης. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με ανοικτή πρόσκληση από κάποιον συλλογικό φορέα ενδιαφερομένων. Μετά την επίλυση τέτοιας φύσεως θεμάτων, εκτιμάται ότι εντός 18 μηνών θα μπορούσε να λειτουργήσει, έστω και μερικώς, το πρώτο πάρκο.

5.6. Αμπέλι-Οίνος

5.6.1. Σύνοψη Προβλημάτων – Αλλαγών του Κλάδου/Προϊόντος

Το επώνυμο Ελληνικό κρασί έκανε άλματα τα τελευταία χρόνια. Ο κλάδος στηριζόμενος κυρίως σε κοινοτικά προγράμματα, αλλά και με ιδιωτικούς πόρους εκσυγχρόνισε τις υποδομές του, βελτίωσε την ποιότητά του, άλλαξε την εικόνα του στο εξωτερικό, επεξεργάστηκε ένα ολοκληρωμένο στρατηγικό σχέδιο marketing και άρχισε να αυξάνει τις εξαγωγές.

Όμως εκτός από τις θετικές αλλαγές που σημειώθηκαν στον κλάδο θα πρέπει να σημειωθούν και τα ακόλουθα:

- Η ισχύουσα Εθνική Νομοθεσία βασίζεται σε Νομοθετικά και Βασιλικά διατάγματα του '60 και του '70
- Τα τελευταία 40 χρόνια δεν δημιουργήθηκε κανένας θεσμός που να ανταποκρίνεται στη νέα πραγματικότητα. Το Ελληνικό Κρασί είναι θεσμικά ανοχύρωτο.
- Δεν λειτουργεί πλέον το Ινστιτούτο Οίνου στις εργασίες του οποίου βασίστηκε η αναγέννηση του σύγχρονου Ελληνικού Κρασιού.
- Δεν λειτουργεί πλέον το Ινστιτούτο Αμπέλου μαζί με τον φυτικό του πλούτο.
- Ο Ελληνικός αμπελώνας φθίνει συνεχώς τα τελευταία τριάντα χρόνια αγγίζοντας το -40%.

Ειδικότερα, σημειώνονται τα ακόλουθα προβλήματα που συναντώνται στον κλάδο.

A. Προβλήματα που σχετίζονται με το αμπέλι

1. Αδυναμία παραγωγής υγιούς πολλαπλασιαστικού υλικού των ελληνικών ποικιλιών αμπέλου

Σημειώνεται αδυναμία παραγωγής υγιούς πολλαπλασιαστικού υλικού των ελληνικών ποικιλιών αμπέλου. Είναι απαραίτητη η κλωνική επιλογή των ελληνικών ποικιλιών αμπέλου και η ύπαρξη υγιούς πολλαπλασιαστικού υλικού. Η κλωνική επιλογή όμως δεν είναι θεσμοθετημένη και δεν διενεργούνται σχετικοί έλεγχοι.

2. Οργάνωση του δυναμικού παραγωγής

Το μικρό μέγεθος του κλήρου καθιστά κάθε αμπελουργική εκμετάλλευση μη βιώσιμη παρόλο που καλύπτεται το κόστος παραγωγής ανά στρέμμα. Ταυτόχρονα, υπάρχουν σημαντικές νομοθετικές ελλείψεις στη διαδικασία αγοράς και πώλησης των δικαιωμάτων φύτευσης με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η δημιουργία νέων αμπελώνων μέσω αγοράς δικαιωμάτων φύτευσης. Επίσης, εξαιτίας της απουσίας σχετικών νομοθετικών αποφάσεων,

οι οποίες μάλιστα απαιτούνται από την Κοινοτική Νομοθεσία για να δοθούν τα αντίστοιχα κίνητρα, οι αμπελώνες που εγκαταλείπονται δεν δηλώνονται.

3. Έλλειψη σύγχρονης νομοθεσίας

Η νομοθεσία δεν ενσωματώνει τις σύγχρονες τάσεις που οδηγούν σε μεγαλύτερη παραγωγικότητα και βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων ποικιλιών αμπέλου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απαγόρευση του ποτίσματος των αμπελουργικών ζωνών ποιότητας, ενώ ως είναι ευρέως γνωστό χωρίς κατευθυνόμενη και συνεχή άρδευση δεν υπάρχει ποιότητα στο σταφύλι.

4. Αδυναμία ΥπΑΑΤ στη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών

Το ΥΠΑΑΤ αδυνατεί να χαράξει και να εφαρμόσει πολιτικές, καθώς έχει αποκοπεί από τις Διευθύνσεις Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής (έως πρόσφατα τοπικές διευθύνσεις Γεωργίας), αλλά και αντιστρόφως.

5. Έλλειψη θεσμών και Οργάνωσης στις αμπελουργικές ζώνες ΠΟΠ/ΠΓΕ

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη οργάνωσης των αμπελουργών και των οινοποιών σε κάθε χωριστή αμπελουργική ζώνη: Νεμέα, Μαντινεία, Σαντορίνη, Κρήτη κ.ά. Απαιτούνται τοπικές δομές σε ανώτερο επίπεδο, που θα διαθέτουν Αμπελουργικό Μητρώο, θα επιβάλλουν ελέγχους και θα σχεδιάσουν στρατηγικές marketing, ανάπτυξης οινοτουρισμού και θα θεσπίσουν περιβαλλοντικούς όρους. Οι τοπικές αυτές δομές θα αξιοποιήσουν αποτελεσματικά τα κονδύλια του ΕΣΠΑ και της Αγροτικής Ανάπτυξης για τις αμπελουργικές ζώνες.

6. Άρση της Απαγόρευσης των Νέων Φυτεύσεων μετά το 2015

Ένα από τα σημαντικότερα θέματα που απασχολούν τον αμπελοοινικό κλάδο της χώρας μας σήμερα είναι η άρση της απαγόρευσης των νέων φυτεύσεων μετά το 2015, όπως προβλέπεται και από την Κοινή Οργάνωση Αγοράς Οίνου.

Παρότι στην Κοινή Οργάνωση Αγοράς Οίνου του 2008 προβλέπεται η άρση της απαγόρευσης των νέων φυτεύσεων στα Κράτη Μέλη μετά το 2015, έχουν ξεκινήσει ιδιαίτερα κρίσιμες διαπραγματεύσεις σε επίπεδο ΕΕ σε συνέχεια των νομοθετικών προτάσεων που κατέθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ΚΑΠ μετά το 2013. Μετά από προτροπή του Υπουργού Γεωργίας της Γαλλίας αρκετοί Υπουργοί Γεωργίας -ανάμεσά τους και ο Έλληνας ΥπΑΑΤ- υπέγραψαν κοινή επιστολή όπου εκφράζουν την υποστήριξή τους στη συνέχιση του καθεστώτος απαγόρευσης των νέων φυτεύσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και μετά το 2015.

Η θέση αυτή δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στον κλάδο. Η Ελλάδα από το 1980 έως σήμερα έχει χάσει τον μισό αμπελώνα της (από 1.100.000 στα 680.000 στρέμματα), αγγίζοντας ιστορικά χαμηλά επίπεδα. Οι αμπελώνες των 3-4 στρεμμάτων που είναι ο

Ελληνικός μέσος όρος δεν είναι βιώσιμες γεωργικές εκμεταλλεύσεις και έτσι είναι αδύνατον να υπάρξουν στο μέλλον. Ως εκ τούτου ο Ελληνικός αμπελώνας θα αφανιστεί αν δεν δοθεί η δυνατότητα νέων φυτεύσεων σε αμπελοουργούς με δυνατότητα να συγκεντρώνουν μεγαλύτερες αγροτικές εκτάσεις.

Η Ελλάδα βασίζει το νέο μοντέλο ανάπτυξης της στην προώθηση του αγροδιατροφικού μοντέλου σε σχέση με την Μεσογειακή Διατροφή και τον Τουρισμό, πράγμα που σημαίνει ότι θα χρειαστεί τα χρόνια που έρχονται να αναπτύξει την γεωργία της και την καλλιέργεια της αμπέλου.

Η εγκατάλειψη της υπαίθρου τα τελευταία χρόνια έχει αφήσει ερημωμένες πεζούλες και χέρσα χωράφια σε νησιωτικές και ορεινές μειονεκτικές περιοχές, ενώ αντίθετα η ανάπτυξη νέων αμπελώνων μπορεί να αναζωογονήσει την ύπαιθρο. Οι νομοθετικές ελλείψεις στη διαδικασία αγοράς και πώλησης δικαιωμάτων φύτευσης εμποδίζουν και εμποδίζουν, όλα αυτά τα χρόνια, τη δημιουργία νέων αμπελώνων μέσω αγοράς δικαιωμάτων φύτευσης, ενώ αμπελώνες που εγκαταλείπονται δεν δηλώνονται λόγω απουσίας των αντίστοιχων αποφάσεων που απαιτούνται από την κοινοτική νομοθεσία για αντίστοιχα κίνητρα.

Επιπλέον, καθώς σε παγκόσμιο επίπεδο είναι ελεύθερες οι φυτεύσεις, και μάλιστα κράτη όπως η Κίνα φυτεύουν με πολύ μεγάλους ρυθμούς, το να εμποδίζουμε νέες φυτεύσεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη γενικότερα δεν προσφέρει καθόλου στη συγκράτηση της προσφοράς σταφυλιού και κρασιού (σε μια παγκοσμιοποιημένη αγορά). Αντίθετα βάζει μεγάλα εμπόδια στην ανταγωνιστικότητα του Ευρωπαϊκού Κρασιού.

Η έννοια του Terroir συνδέεται άμεσα με τον ανθρώπινο παράγοντα και ως εκ τούτου οι αμπελοουργικές ζώνες δεν πρέπει να θεωρούνται ως ιστορικά απολιθώματα, αλλά ζωντανή δραστηριότητα που μπορεί να διαφοροποιείται και να μετατοπίζεται επίσης. Ειδικότερα σε συνθήκες κλιματικών αλλαγών κρίνονται απαραίτητες προσαρμοστικές αλλαγές.

B. Προβλήματα που σχετίζονται με την παραγωγή και τη διακίνηση των οίνων

1. Δομή ΥπΑΑΤ

Προβλήματα δημιουργούνται από την έλλειψη ενιαίας Διεύθυνσης αμπελοοινικού τομέα στο ΥπΑΑΤ. Άλλη οργανωτική μονάδα παρακολουθεί το αμπέλι και άλλη το κρασί, ενώ πρόκειται για προϊόντα που εντάσσονται στην ίδια ΚΟΑ. Επίσης, παρατηρείται πρόβλημα συντονισμού μεταξύ Υπουργείου και των Διευθύνσεων Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής (έως πρόσφατα Τοπικές Διευθύνσεις Γεωργίας), καθώς και των Διευθύνσεων Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής μεταξύ τους.

2. Αναχρονιστική Νομοθεσία/Εμπλοκή Γενικού Χημείου του Κράτους

Είναι σε ισχύ ακόμα το Νομοθετικό Διάταγμα 243/1969 και το Βασιλικό Διάταγμα 423/1970, ενώ η Κοινή Οργάνωση Αγοράς Οίνου έχει αλλάξει πολλές φορές. Επίσης, στο πλαίσιο της νομοθεσίας αυτής προβλέπεται και η εμπλοκή του Γενικού Χημείου του Κράτους σε ένα προϊόν καθαρά γεωργικό με αυστηρή νομοθεσία από την ΚΟΑ και με φορέα διαχείρισης της νομοθεσίας αυτής το ΥπΑΑΤ και όχι το Υπουργείο Οικονομικών.

3. Έλλειψη Νομοθεσίας για τους οίνους ΠΟΠ & ΠΓΕ

Δεν υπάρχει Νομοθεσία για τους οίνους με Γεωγραφική Ένδειξη (ΠΟΠ/ΠΓΕ) με βάση την ύπαρξη και ανανέωση του αμπελουργικού μητρώου και είναι απαραίτητη η άμεση ενεργοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η Κοινή Οργάνωση Αγοράς Οίνου για την παραγωγή και εμπορία Ποικιλιακών Οίνων.

4. Έλλειψη Νομοθεσίας για τις Διεπαγγελματικές Οργανώσεις

Είναι απαραίτητη η δημιουργία νέας νομοθεσίας για τις Διεπαγγελματικές οργανώσεις. Στον αμπελοοινικό τομέα είναι απαραίτητο να δοθεί η δυνατότητα δημιουργίας Διεπαγγελματικών Οργανώσεων ανά αμπελουργική ζώνη που θα συνδέεται με την ΕΔΟΑΟ (η οποία επίσης πρέπει να γίνει πιο αντιπροσωπευτική των αμπελουργών, των οινοποιών, των εμπόρων, και της λιανικής).

5. Ελλιπής Στελέχωση αμπελοοινικού τομέα ΥπΑΑΤ

Τα στελέχη του αμπελοοινικού τομέα του ΥπΑΑΤ δεν είναι επαρκώς κατηρτισμένα για να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες της οινικής αγοράς.

6. Σημαντική κατανάλωση χύμα κρασιού στην εσωτερική αγορά και σύνδεση του ελληνικού κρασιού με τη ρετσίνα ή χαμηλής ποιότητας κρασιά στο εξωτερικό

Στην εσωτερική αγορά, το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει το ελληνικό κρασί είναι η κατανάλωση χύμα κρασιού. Σημειώνεται ότι η κατανάλωση χύμα κρασιού στην Ελλάδα φθάνει το 60% της συνολικής κατανάλωσης κρασιού. Στις αγορές του εξωτερικού στερεότυπα του παρελθόντος συνέδεαν το ελληνικό κρασί με τη ρετσίνα και άλλα φθηνά και αμφιβόλου ποιότητας κρασιά.

5.6.2. Κρίσιμοι Παράγοντες Επιτυχίας

- Η επανατοποθέτηση του ελληνικού οινικού brand, γρήγορη καθιέρωση της υπό εκπόνηση ταυτότητας και ανταγωνιστικής τοποθέτησης (εικόνας) που να διαφοροποιεί την ελληνική οινική προσφορά και να εκφράζει το συγκριτικό της πλεονέκτημα με βάση τις εντοπισμένες δυνατότητες του ελληνικού κρασιού (νέος σχεδιασμός marketing & branding)
- Η θεσμοθέτηση κλαδικών δομών και οργάνωσης που θα εξυπηρετούν το όραμα και την στρατηγική για το ελληνικό κρασί και θα εξασφαλίζουν ταχύτητα στις αποφάσεις, πληρότητα και αποτελεσματικότητα στην εφαρμογή προγραμμάτων και λειτουργιών,

κλίμακα και διαπραγματευτική ισχύ, πρόσβαση σε υψηλού επιπέδου υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, αποτελεσματική στρατηγική συνεργασία και διάλογο μεταξύ των παικτών

- Η δημιουργία και άμεση εφαρμογή εθνικής διαδικασίας ανάδειξης ετικετών-πρεσβευτών της νέας ελληνικής οινικής οντότητας, οι οποίες θα εκφράζουν με συνέπεια τη βασική υπόσχεση της τοπο-ποικιλίας, θα εγγυώνται τη βέλτιστη δυνατή ποιότητα τελικού προϊόντος και θα εξασφαλίζουν -ως σύνολο- ποσοτική επάρκεια
- Η ευθυγράμμιση και εξασφάλιση συντεταγμένης λειτουργίας κυβέρνησης, κράτους, κλαδικών οργανώσεων, οινοπαραγωγών και αμπελουργών, καθώς και παρόχων και συντελεστών οινικής εκπαίδευσης, έρευνας & ανάπτυξης, μάρκετινγκ, design & άλλων υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας
- Η δημιουργία και άμεση εφαρμογή συστημάτων αποτύπωσης παραγωγής και πωλήσεων και πιστοποίησης ποιότητας τελικού προϊόντος (μητρώο, έλεγχοι, ιχνηλασιμότητα, μόνιτορ παραγωγής και πωλήσεων σε Ελλάδα και εξωτερικό κτλ), τουλάχιστον για τις τοπο-ποικιλίες πρεσβευτές
- Η εξέλιξη και ολοκλήρωση του κανονιστικού πλαισίου, νόμων και κανόνων αυτοδέσμευσης που θα διασφαλίζουν συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού (νόθευση, «ελληνοποίηση» και «σπάσιμο» τιμών, χρήση σταφυλιών διπλής και τριπλής χρήσης στην οινοποίηση, διάθεση ακατάλληλου προϊόντος σε εξωτερική και εσωτερική αγορά)
- Η ανάπτυξη και άμεση εφαρμογή ολοκληρωμένου και σύγχρονου προγράμματος μάρκετινγκ που να επιλαμβάνεται όλων των αντικειμένων και να αξιοποιεί τεχνικές και εργαλεία τελευταίας γενιάς και ιδιαίτερα το διαδίκτυο
- Η ανάπτυξη και εφαρμογή συνεπούς μηνυματολογίας με βάση την υπό εκπόνηση στρατηγική branding σε όλα τα μέσα και τις χώρες-αγορές και χρήση περιεχομένου (οπτικού και λεκτικού) υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών
- Η διαρκής παρακολούθηση εξελίξεων σε όλες τις περιοχές του οινικού αντικείμενου διεθνώς και η εξασφάλιση άμεσης πρόσβασης στις πληροφορίες από το σύνολο των stakeholders του κλάδου, αναλόγως με την περιοχή ενδιαφέροντός τους
- Η εμπέδωση κουλτούρας καινοτομίας και συνεχούς εξέλιξης, και η επένδυση σε εξειδικευμένο στελεχιακό δυναμικό, καινοτομία και ανταγωνιστικότητα κυρίως με βάση τις γηγενείς ποικιλίες, καθώς και συνεχής επιστημονική καθοδήγηση αμπελουργών και οινοποιών, με στόχο την ολοκληρωτική αναβάθμιση, καινοτομία και ανταγωνιστικότητα, κυρίως με βάση τις γηγενείς ποικιλίες
- Η δημιουργία πλαισίου προδιαγραφών και η εφαρμογή πρακτικών για την προστασία και θωράκιση του αμπελώνα, και για βιώσιμη, οργανική και υπεύθυνη αμπελοκαλλιέργεια και οινοποίηση
- Η σύνδεση της ελληνικής οινικής οντότητας με τη Μεσόγειο και η ένταξη των ελληνικών κρασιών σε διαφοροποιημένη θέση, αλλά κοινό πλαίσιο αναφοράς με τα ισπανικά, ιταλικά, και γαλλικά κρασιά

- Η σύνδεση της ελληνικής οινικής προσφοράς με την υψηλών προδιαγραφών διεθνή γαστρονομία και τους εκπροσώπους της (εστιατόρια, σεφ κτλ) -συμπεριλαμβανομένων φυσικά και των πρεσβευτών της καλής ελληνικής γαστρονομίας
- Η εκπαίδευση και εμπέδωση οινικής κουλτούρας στους έλληνες καταναλωτές και επαγγελματίες των κλάδων εστίασης, τουρισμού και φιλοξενίας, και η συνολική αναβάθμιση της ποιότητας της on-trade οινικής εμπειρίας στην Ελλάδα
- Η ανάπτυξη και διαχείριση σχέσεων με τους opinion leaders του κρασιού διεθνώς και ιδιαίτερα στις χώρες-αγορές προτεραιότητας (sommeliers, κριτικοί, κτλ.)
- Η ανάπτυξη στοχευμένης διανομής στα trend setting αστικά κέντρα στις κύριες χώρες-αγορές, η οποία θα εξυπηρετεί τη στρατηγική ανταγωνιστικής τοποθέτησης της ελληνικής οινικής προσφοράς και δεν θα εξαντλείται στα σημεία πώλησης της ομογένειας
- Η ανάπτυξη ολοκληρωμένων οινοτουριστικών εμπειριών που να εξασφαλίζουν διαφοροποίηση και ποιοτική επαφή με την τοπο-ποικιλία, συνδυάζοντας διαθέσιμους τουριστικούς πόρους (αξιοθέατα και δραστηριότητες)
- Η επίτευξη συνεργειών με τους κλάδους εκπαίδευσης, ευζωίας και ομορφιάς για ανάπτυξη εξειδικευμένων, ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών που να απαντούν στις νέες τάσεις
- Η αυτοδέσμευση ικανού αριθμού επιχειρήσεων για συνεργασία στις περιοχές που αφορούν τους παραπάνω κρίσιμους παράγοντες επιτυχίας
- Η εξασφάλιση επάρκειας κεφαλαίων για επενδύσεις σε περιοχές που αφορούν τους παραπάνω κρίσιμους παράγοντες επιτυχίας

5.6.3. Προτεινόμενες Προσαρμογές ανά κατεύθυνση

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται συνοπτική περιγραφή των προτεινομένων παρεμβάσεων ανά άξονα.

Άξονες	Προσαρμογές
Τρόπος Οργάνωσης- Στρατηγική	Ο1. Δημιουργία Εθνικού Συμβουλίου Αμπέλου & Οίνου Ο2. Δημιουργία Συμβουλίων Περιοχής ή / και Διεπαγγελματικών Συμβουλίων στις ζώνες ΠΟΠ/ΠΓΕ
Τεχνολογία-Καινοτομία	T1. Δημιουργία κρασιών από βιώσιμες, βιολογικές και υπεύθυνες πρακτικές T2. Δημιουργία premium & exclusive κρασιών T3. Οινοτουρισμός
Ανθρώπινο Δυναμικό	K1. Επιμόρφωση των γεωπόνων των Διευθύνσεων Γεωργίας των αμπελουργικών Νομών. K2. Αναβάθμιση των γνώσεων του ανθρώπινου δυναμικού του αμπελοοινικού τομέα και ανάπτυξη κουλτούρας καινοτομίας

Άξονες	Προσαρμογές
	K3. Εκπαίδευση επαγγελματιών και ανθρώπινου δυναμικού τουρισμού
Εξωστρέφεια	E1. Εκπαίδευση καταναλωτών E2. Ανάπτυξη αγορών εξωτερικού E3. Ανάπτυξη Ελληνικής Αγοράς Κρασιού E3. Ανάπτυξη Ελληνικής Αγοράς HORECA
Θεσμικές Προσαρμογές	Θ1. Εκσυγχρονισμός της Ελληνικής Νομοθεσίας

5.6.4. Ανάλυση Προσαρμογών

Στη συνέχεια γίνεται αναλυτική περιγραφή των προτεινομένων παρεμβάσεων ανά άξονα.

➤ Προσαρμογές σε θέματα στρατηγικής και οργάνωσης

Τίτλος Προσαρμογής	Ο1. Δημιουργία Εθνικού Συμβουλίου Αμπέλου & Οίνου
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η δημιουργία του Εθνικού Συμβουλίου Αμπέλου & Οίνου, ενός οργανισμού ο οποίος θα έχει δι-επαγγελματικό χαρακτήρα, οικονομική αυτοδυναμία και διοικητική αυτοτέλεια υπό την εποπτεία του ΥΠΑΑΤ, αποτελεί αίτημα των φορέων του αμπελοοινικού κλάδου της Ελλάδας εδώ και δεκαετίες. Σημειώνεται ότι τέτοιοι θεσμοί συναντώνται σε όλες τις οινοπαραγωγικές χώρες.</p> <p>Μέσω της Δημιουργίας Εθνικού Συμβουλίου Αμπέλου και Οίνου θα εκχωρηθεί στον κλάδο μέρος της δημόσιας εξουσίας που αφορά τους ελέγχους, την επιβολή προστίμων και την άσκηση πολιτικής στην παραγωγή και στην αγορά.</p> <p>Η δημιουργία ενός τέτοιου Φορέα θα έχει ως αποτέλεσμα:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ την ενίσχυση και ανάπτυξη του ελληνικού αμπελώνα, ▪ την ενημέρωση των αμπελουργών ▪ την επιβολή της νομοθεσίας και των κανόνων στην παραγωγή και την αγορά, την ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων, την επιβολή προστίμων ▪ τον έλεγχο των εξαγωγών αλλά και των εισαγωγών ▪ τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας ▪ την ανάδειξη της νέας εικόνας του ελληνικού κρασιού τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, την αύξηση, της κατανάλωσης και των εξαγωγών ▪ την οργάνωση και την ανάπτυξη των αμπελουργικών ζωνών, κυρίως αυτών με προστατευμένες γεωγραφικές

Τίτλος Προσαρμογής	Ο1. Δημιουργία Εθνικού Συμβουλίου Αμπέλου & Οίνου
	<p>ενδείξεις</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ τον συντονισμό της αμπελοοινικής έρευνας και τις στοχεύσεις της ▪ τον έλεγχο για την ανάπτυξη υγιούς πολλαπλασιαστικού υλικού αμπέλου ▪ τις διατομεακές πολιτικές που αφορούν τον Τουρισμό, την Υγεία, τον Πολιτισμό ▪ την αποδοτικότητα των πόρων που εισέρχονται στον τομέα με καλύτερη διαχείριση πολιτικών και προγραμμάτων.
Τυπολογία	Η υλοποίηση της παρέμβασης απαιτεί προώθηση της ιδέας της δημιουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Αμπέλου και Οίνου για τη θεσμοθέτησή του, καθώς επίσης και την εκπόνηση ενός ρεαλιστικού επιχειρησιακού σχεδίου του Εθνικού Συμβουλίου.
Επισπεύδων	Η προσαρμογή αυτή θα πρέπει να διοργανωθεί από εθνικής εμβέλειας συλλογικό φορέα των επιχειρήσεων.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Επίσης, η παρέμβαση αυτή αποτελεί προτεραιότητα για τον κλάδο. Δεν απαιτούνται άλλες συνοδευτικές παρεμβάσεις για την υλοποίηση της προσαρμογής.

Τίτλος Προσαρμογής	Ο2. Δημιουργία Συμβουλίων Περιοχής ή / και Διεπαγγελματικών Συμβουλίων στις ζώνες ΠΟΠ/ΠΓΕ
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Κρίνεται αναγκαία η δημιουργία Συμβουλίων Περιοχής και όπου αυτό δεν είναι εφικτό Διεπαγγελματικών Συμβουλίων στις ζώνες ΠΟΠ/ΠΓΕ.</p> <p>Αρμοδιότητα του Συμβουλίου Περιοχής είναι η προστασία, αξιοποίηση και γενική μέριμνα των συμφερόντων σχετικά με τις ονομασίες ΠΟΠ/ΠΓΕ.</p> <p>Τα Συμβούλια έχουν επίσης ως καθήκον προτάσεις σχετικά με τις νομοθετικές ρυθμίσεις και διαδικασίες των αντίστοιχων ΠΟΠ/ΠΓΕ καθώς επίσης και συμβουλευτικές αρμοδιότητες στα θέματα της διαχείρισης του Αμπελουργικού Μητρώου, των Δηλώσεων Παραγωγής και της διαχείρισης των ζωνών ΠΟΠ και αριθμών ΠΓΕ και σε κάθε άλλο θέμα που υπάγεται στην αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Γεωργίας σχετικά με τους οίνους ΠΟΠ/ΠΓΕ.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ο2. Δημιουργία Συμβουλιών Περιοχής ή / και Διεπαγγελματικών Συμβουλιών στις ζώνες ΠΟΠ/ΠΓΕ
	<p>Τα Συμβούλια Περιοχών και τα Διεπαγγελματικά Συμβούλια έχουν ως αρμοδιότητες να οργανώνουν και να συντονίζουν τις δραστηριότητες των κατηγοριών που ασχολούνται με την παραγωγή και την κυκλοφορία στο εμπόριο κάθε ΠΟΠ/ΠΓΕ, μέσα στο πλαίσιο των δικών τους ειδικών αρμοδιοτήτων, προκειμένου να εξασφαλίζεται η προστασία και η αξιοποίηση των ονομασιών ή των ενδείξεων αυτών.</p> <p>Η δραστηριότητα των Συμβουλιών Περιοχής και των διορισμένων Διεπαγγελματικών Συμβουλιών διεξάγεται:</p> <p>α) σε τεχνικό επίπεδο, ώστε να εξασφαλίζεται η εφαρμογή των λειτουργικών διεκπεραιώσεων τις οποίες υποχρεώνονται να πραγματοποιούν οι παραγωγοί με βάση τις διατάξεις των γενικών κανόνων παραγωγής.</p> <p>β) σε διοικητικό επίπεδο, ώστε να εξασφαλίζεται η προστασία των ονομασιών ή των ενδείξεων από την αντιγραφή, από τον αθέμιτο ανταγωνισμό, από το σφετερισμό και από άλλες παράνομες πράξεις και ακόμη, να παρίσταται ως πολιτικώς ενάγων στις ποινικές διαδικασίες σε συμφωνία και συνεννόηση με τις Διευθύνσεις Γεωργίας και άλλες Υπηρεσίες Ελέγχου.</p> <p>Τα Συμβούλια Περιοχής και τα διορισμένα Διεπαγγελματικά Συμβούλια:</p> <p>α) συνεργάζονται με την Τοπική & Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση μέσα στο πλαίσιο των καθηκόντων που τους έχουν ανατεθεί στον τομέα της αμπελοκαλλιέργειας με Ονομασία Προέλευσης ή με Γεωγραφική Ένδειξη</p> <p>β) ενεργοποιούν όλα τα μέτρα για την αξιοποίηση των Ονομασιών Προέλευσης και των Γεωγραφικών Ενδείξεων, από τεχνικής απόψεως αλλά και ως εικόνα (image).</p>
Τυπολογία	<p>Η υλοποίηση της προσαρμογής απαιτεί δράσεις δημοσιότητας και ευαισθητοποίησης για την ανάδειξη των ωφελειών από τη δημιουργία τέτοιων Συμβουλιών στις ζώνες ΠΟΠ/ΠΓΕ. Επίσης, απαιτείται η εμπλοκή της πολιτείας για τη θεσμοθέτηση των Συμβουλιών αυτών και τη θέσπιση της συνεργασίας τους με την Τοπική και Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση.</p>
Επισπεύδων	<p>Η προσαρμογή αυτή θα πρέπει να διοργανωθεί από συλλογικό φορέα των επιχειρήσεων (τοπικής ή εθνικής</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ο2. Δημιουργία Συμβουλιών Περιοχής ή / και Διεπαγγελματικών Συμβουλιών στις ζώνες ΠΟΠ/ΠΓΕ
	εμβέλειας).
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Δεν απαιτούνται άλλες συνοδευτικές παρεμβάσεις για την υλοποίηση της προσαρμογής.

➔ **Προσαρμογές σε θέματα Τεχνολογίας-Καινοτομίας**

Τίτλος Προσαρμογής	T1. Δημιουργία κρασιών από βιώσιμες, βιολογικές και υπεύθυνες πρακτικές
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Ο κλάδος του κρασιού θα πρέπει να προσαρμοστεί άμεσα στο παγκόσμιο ενδιαφέρον που υπάρχει σε σχέση με το θέμα της περιβαλλοντικής και της κοινωνικής ευθύνης. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει τα οινοποιεία να στοχεύσουν μεταξύ άλλων:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Στην παραγωγή κρασιών με μειωμένο περιβαλλοντικό ισοζύγιο δηλαδή μηδενικές ή μειωμένες εκπομπές ρύπων CO₂ ή/και αντισταθμίζοντας τις όποιες εκπομπές ρύπων με οικολογικές πράξεις π.χ. δενδροφύτευση. ▪ Στην παραγωγή φυσικών κρασιών (natural wines), δηλαδή σε κρασιά που παράγονται με ελάχιστη χημική και τεχνολογική υποστήριξη π.χ. χωρίς τεχνικές προσαρμογές στην οινοποίησή τους, από σταφύλια καλλιεργημένα σε αμπέλια μικρής απόδοσης και συλλεγμένα με το χέρι. ▪ Στην παραγωγή κρασιών από αμπελώνες ολοκληρωμένης διαχείρισης (sustainable wine growing), δηλαδή από αμπελώνες οι οποίοι έχουν καλλιεργηθεί με οικολογικό τρόπο, λαμβάνοντας υπ' όψιν την ισορροπία του οικοσυστήματος του αμπελιού, εστιάζοντας στη μείωση της χρήσης χημικών και στην ελαχιστοποίηση της χρήσης ενέργειας. ▪ Στην παραγωγή κρασιών που καλλιεργούνται και παράγονται σύμφωνα με τους κανόνες της βιολογικής καλλιέργειας. ▪ Στην παραγωγή κρασιών που παράγονται από αμπελώνες οι οποίοι έχουν καλλιεργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της βιοδυναμικής καλλιέργειας του Rudolph Steiner. ▪ Στην παραγωγή κρασιών που παράγονται σύμφωνα με υψηλή κοινωνική και ηθική δεοντολογία (fair trade) π.χ.

Τίτλος Προσαρμογής	T1. Δημιουργία κρασιών από βιώσιμες, βιολογικές και υπεύθυνες πρακτικές
	δίκαιες αμοιβές σε καλλιεργητές, άσκηση οικολογικών πρακτικών σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας.
Τυπολογία	<p>Η υλοποίηση της ενέργειας απαιτεί:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Το σχεδιασμό ερευνητικών προγραμμάτων σε συνεργασία με πανεπιστήμια και επιστημονικούς φορείς από την Ελλάδα ή το εξωτερικό. ▪ Τη θεσμοθέτηση του πλαισίου προδιαγραφών για την εφαρμογή των κατάλληλων πρακτικών για την βιώσιμη, βιολογική, υπεύθυνη, βιοδυναμική αμπελοκαλλιέργεια και οινοποίηση. ▪ Τη δημιουργία κατάλληλων προγραμμάτων προώθησης των κρασιών που παράγονται από τις παραπάνω εναλλακτικές πρακτικές στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.
Επισπεύδων	<p>Η προσαρμογή θα πρέπει να οργανωθεί και υλοποιηθεί από κλαδικούς συλλογικούς φορείς σε συνεργασία με ελληνικούς οργανισμούς πιστοποίησης και ερευνητικά κέντρα.</p> <p>Όσον αφορά το θέμα της προβολής αυτό θα πρέπει να υλοποιηθεί από κλαδικούς συλλογικούς φορείς σε συνεργασία με εταιρείες marketing και δημοσίων σχέσεων.</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Δεν απαιτούνται άλλες συνοδευτικές παρεμβάσεις για την υλοποίηση της προσαρμογής.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	T2. Δημιουργία premium & exclusive κρασιών
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Ο κλάδος του κρασιού θα πρέπει να ανταποκριθεί στην παγκόσμια ζήτηση για δημιουργία exclusive & premium κρασιών.</p> <p>Αυτά μπορεί να είναι:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Life Style κρασιά που παράγονται από ειδική εσοδεία, περιορισμένου αριθμού φιαλών, που έχουν εξασφαλίσει την υπογραφή διασημοτήτων, κλπ. ▪ Κρασιά που παράγονται σε ξεχωριστές συσκευασίες π.χ. χρήση ελαφρύτερων, μονωμένων, άθραυστων φιαλών, με χρήση εναλλακτικών υλικών πωματισμού (π.χ. τύπου stelvin για κρασιά που ενδείκνυται να καταναλώνονται

Τίτλος Προσαρμογής	T2. Δημιουργία premium & exclusive κρασιών
	<p>φρέσκα), με χρήση ατομικών συσκευασιών στην on trade αγορά</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Λειτουργικά (functional) κρασιά που συνδέουν την λελογισμένη κατανάλωση κρασιού με τη διατήρηση της σωματικής και πνευματικής υγείας π.χ. κρασιά με ελάχιστο ή ακόμα και καθόλου αλκοόλ, με μειωμένες θερμίδες, με λιγότερους υδατάνθρακες, με υψηλή περιεκτικότητα σε αντιοξειδωτικές ουσίες, κλπ. ▪ Προϊόντα ευζωίας και ομορφιάς π.χ. κρέμες με χρήση συστατικών σταφυλιού ▪ Εξειδικευμένα προϊόντα π.χ. υβριδικά προϊόντα με βάση το κρασί (alcorops, κρασιά με χυμούς ή/και ανθρακούχο νερό), προϊόντα γαστρονομίας με χρήση του κρασιού ως συστατικού διαφοροποίησης π.χ. σοκολάτα με vinsanto, παγωτό με γεύση κρασί.
Τυπολογία	<p>Η υλοποίηση της ενέργειας απαιτεί:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Τη διοργάνωση ειδικών εκπαιδευτικών σεμιναρίων για τους οινοποιούς ▪ Τη στρατηγική συμμαχία του οινικού κλάδου με πρωτοπόρες εταιρείες οπτικού και βιομηχανικού σχεδιασμού που έχουν την δυνατότητα να παρέχουν καινοτομία με έμφαση στη συσκευασία του κρασιού ▪ Τη στρατηγική συμμαχία του οινικού κλάδου με εταιρείες του κλάδου των τροφίμων και των προϊόντων ομορφιάς ▪ Τη δημιουργία υψηλού prestige εκδηλώσεων προβολής των προϊόντων καινοτομίας με σκοπό τη βράβευσή τους
Επισπεύδων	<p>Η προσαρμογή θα πρέπει να οργανωθεί και υλοποιηθεί από κλαδικούς συλλογικούς φορείς σε συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα, πρωτοπόρες εταιρείες οπτικού & βιομηχανικού σχεδιασμού και εταιρείες τροφίμων.</p> <p>Όσον αφορά το θέμα της προβολής αυτό θα πρέπει να υλοποιηθεί από κλαδικούς συλλογικούς φορείς σε συνεργασία με εταιρείες marketing και δημοσίων σχέσεων.</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Δεν απαιτούνται άλλες συνοδευτικές παρεμβάσεις για την υλοποίηση της προσαρμογής.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	T3. Οινοτουρισμός
Περιγραφή Προσαρμογής	Οι ελληνικές οινοπαραγωγικές εταιρείες θα πρέπει να επενδύσουν στην ανάπτυξη του Οινοτουρισμού
Τυπολογία	<p>Η υλοποίηση της ενέργειας σε μια οινοπαραγωγική περιοχή απαιτεί:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Την ύπαρξη αξιόλογων τοπικών οινοποιείων που να διαθέτουν επισκέψιμους χώρους και υποδομή για γευστική δοκιμή κρασιών ▪ Την ύπαρξη ποιοτικών εστιατορίων που να αναδεικνύουν την τοπική γαστρονομία και τα κρασιά των οινοποιείων της περιοχής ▪ Την ύπαρξη ποιοτικών καταλυμάτων ▪ Υψηλό επίπεδο υπηρεσιών για όλους τους παραπάνω τομείς (οινοποιεία, εστιατόρια, ξενοδοχεία). Ύπαρξη άρτια εκπαιδευμένου και φιλικού προσωπικού το οποίο θα γνωρίζει άριστα τουλάχιστον μια ξένη γλώσσα (αγγλική) ▪ Διαφύλαξη της αισθητικής και της καθαριότητας του περιβάλλοντος ▪ Δυνατότητα διοργάνωσης εναλλακτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή όπως: σεμινάρια γαστρονομίας και οινογευστικής, υπαίθρια σπορ (ράφτινγκ, ποδηλασία υπαίθρου, αναβάσεις, ιππασία), πολιτιστικές δραστηριότητες, δραστηριότητες ευεξίας και ομορφιάς, διασκέδαση, κλπ.
Επισπεύδων	Η προσαρμογή θα πρέπει να οργανωθεί και υλοποιηθεί από τον οινοπαραγωγικό κλάδο σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση και τους τοπικούς τουριστικούς φορείς (τουριστικά γραφεία, εστιατόρια, ξενοδοχεία, ινστιτούτα ευεξίας και ομορφιάς, μεταφορές, κλπ.).
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα.

➔ Προσαρμογές σε θέματα Ανθρώπινου Δυναμικού

Τίτλος Προσαρμογής	K1. Επιμόρφωση των γεωπόνων των Διευθύνσεων Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής
Περιγραφή Προσαρμογής	Για να μπορέσει το ελληνικό κρασί να ανταπεξέλθει στις συνθήκες του παγκόσμιου ανταγωνισμού θα πρέπει και τα στελέχη του ΥπΑΑΤ και των Διευθύνσεων Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής να αποκτήσουν μια συνολική οινική εκπαίδευση. Η εκπαίδευσή τους θα πρέπει να περιλαμβάνει γνώσεις σε σχέση με τη σύγχρονη οινική νομοθεσία, την αμπελοκαλλιέργεια, τη μεταποίηση και το marketing.
Τυπολογία	Για τη δράση αυτή απαιτείται η συνεργασία του οινικού κλάδου με τη Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής του ΥπΑΑΤ και εκπαιδευτικούς φορείς, όπως π.χ. το WSPC, η Le Monde κλπ.
Επισπεύδων	Επισπεύδων της παρέμβασης είναι το ΥπΑΑΤ.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Απαιτούνται συνοδευτικές παρεμβάσεις προς την διοίκηση του ΥπΑΑΤ για την υλοποίηση της προσαρμογής.

Τίτλος Προσαρμογής	K2. Εκπαίδευση και Επαγγελματική Κατάρτιση του Οινικού κλάδου
Περιγραφή Προσαρμογής	Στόχος της δράσης αυτής είναι η αναβάθμιση των γνώσεων του ανθρώπινου δυναμικού του οινικού τομέα και η ανάπτυξη κουλτούρας καινοτομίας. Θα σχεδιαστούν προγράμματα που θα απευθύνονται σε αμπελουργούς, οινοποιούς, εμπορικά στελέχη, στελέχη marketing. Οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούν να παρακολουθούν τα προγράμματα είτε τοπικά είτε εξ αποστάσεως και part time. Τα προγράμματα θα καλύπτουν μεγάλη γκάμα θεμάτων από την καλλιέργεια του αμπελιού και τις σύγχρονες τεχνικές οινοποίησης μέχρι την οργάνωση ειδικών στοχευμένων σεμιναρίων με θέμα την προϊοντική καινοτομία. Σημαντική κρίνεται η δημιουργία μεταπτυχιακού προγράμματος Διοίκησης (MBA) Οινικών και Οινοτουριστικών Επιχειρήσεων, ώστε να αποκτήσει ο κλάδος καλύτερο στρατηγικό προσανατολισμό.

Τίτλος Προσαρμογής	Κ2. Εκπαίδευση και Επαγγελματική Κατάρτιση του Οινικού κλάδου
Τυπολογία	Για τη δράση αυτή απαιτείται η συνεργασία των κλαδικών οργανώσεων του κλάδου, με τις επιχειρήσεις και φορείς εκπαίδευσης.
Επισπεύδων	Οι κλαδικές οργανώσεις του κλάδου σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο (ανά οινοπαραγωγική ζώνη).
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Δεν απαιτούνται άλλες συνοδευτικές παρεμβάσεις για την υλοποίηση της προσαρμογής.

Τίτλος Προσαρμογής	Κ3. Εκπαίδευση επαγγελματιών και ανθρώπινου δυναμικού τουρισμού
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Ο τουρισμός αποτελεί τη βαριά βιομηχανία της χώρας μας, επομένως κομβικής σημασίας για το ελληνικό κρασί είναι η εκπαίδευση του κλάδου της εστίασης και της φιλοξενίας. Οι επαγγελματίες του κλάδου της εστίασης και της φιλοξενίας μπορούν να αποτελέσουν τους πρεσβευτές της σύγχρονης ελληνικής οινικής προσφοράς και να προσφέρουν μια άρτια οινική εμπειρία στους πελάτες τους. Είναι λοιπόν εξαιρετικά σημαντική η εκπαίδευση των εστιατόρων, σερβιτόρων, οινοχόων, chef αλλά και τουριστικών πρακτόρων, ξεναγών και συνοδών ταξιδιών. Σε αυτή την κατεύθυνση, θα πρέπει να σχεδιαστούν εκπαιδευτικά σεμινάρια προς τους εν λόγω επαγγελματίες τα οποία θα συντονιστούν από τις περιφερειακές οινικές οργανώσεις.</p> <p>Θα πρέπει επίσης να εξασφαλιστεί η ευθυγράμμιση της ύλης των σχολών τουριστικών επαγγελματιών με τη νέα εικόνα αξίας για το ελληνικό κρασί.</p> <p>Τέλος, είναι σημαντικό τα προγράμματα κατάρτισης του ΟΑΕΔ να συμπεριλάβουν σεμινάρια για το κρασί και τη γαστρονομία.</p>
Τυπολογία	Τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα καλύπτουν γενικά θέματα σε σχέση με το κρασί και την απόλαυσή του, ενώ θα επικεντρώνουν στα οφέλη της κατανάλωσης επώνυμου τυποποιημένου ελληνικού κρασιού. Θα αναλύουν σε βάθος τον ελληνικό αμπελώνα και ειδικότερα τις κυριότερες γηγενείς ποικιλίες σταφυλιού με έμφαση στις 4 κύριες τοποποικιλίες πρεσβευτές (Ασύρτικο / Σαντορίνη,

Τίτλος Προσαρμογής	K3. Εκπαίδευση επαγγελματιών και ανθρώπινου δυναμικού τουρισμού
	<p>Μοσχοφίλερο / Μαντινεία, Αγιωργίτικο / Νεμέα και Ξινόμαυρο / Νάουσα και Αμύνταιο. Θα περιλαμβάνουν τέλος εκτενή παρουσίαση των ορθών πρακτικών σερβιρίσματος και διατήρησης του κρασιού, σχεδιασμός λίστας κρασιού στο εστιατόριο, συνδυασμούς κρασιών και εδεσμάτων, καθώς και ορθή τιμολογιακή πολιτική.</p> <p>Τα προγράμματα θα διοργανώνονται στις οινοπαραγωγικές περιοχές που είναι ταυτόχρονα και σημαντικοί τουριστικοί προορισμοί όπως Κρήτη, Σαντορίνη, Ρόδος, Σάμος, Χαλκιδική, Κεφαλονιά καθώς και στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.</p>
Επισπεύδων	Ο οινικός κλάδος σε συνεργασία με τουριστικούς φορείς (ενώσεις εστιατόρων, ΞΕΕ, ΣΕΤΕ, κλπ.).
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Απαιτείται η ανεύρεση κονδυλίων για την προβολή του κρασιού στην εσωτερική αγορά.

➔ **Προσαρμογές σε θέματα Εξωστρέφειας**

Τίτλος Προσαρμογής	E1. Εκπαίδευση των καταναλωτών
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Η εκπαίδευση των καταναλωτών θα έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της αγοράς του κρασιού και την αναβάθμιση της θέσης του επώνυμου κρασιού. Στο πλαίσιο αυτό προτείνονται οι ακόλουθες ενέργειες:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ η εκπαίδευση των κλάδων της εστίασης και της φιλοξενίας με σκοπό να εξασφαλιστεί η αναγραφή του ονόματος του παραγωγού από τον οποίο προέρχεται το κρασί στον κατάλογο του εστιατορίου. Με τον τρόπο αυτό ακόμα και το κρασί που προσφέρεται ως house wine ή με το ποτήρι θα αποκτήσει «ονοματεπώνυμο». Έτσι, ο καταναλωτής θα εκπαιδευθεί στο να ρωτάει και να επιλέγει το κρασί που παραγγέλλει με βάση την ποικιλία, την περιοχή και το οινοποιείο από το οποίο παράγεται αποκτώντας οινική κουλτούρα. ▪ Η εκπόνηση επιστημονικής έρευνας για τις αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία που ενδέχεται να προκαλέσει η κατανάλωση χύμα κρασιού. Η έρευνα αυτή θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε συνεργασία με ένα ή περισσότερα καταξιωμένα ερευνητικά ιδρύματα.

Τίτλος Προσαρμογής	Ε1. Εκπαίδευση των καταναλωτών
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Η διεξαγωγή εκπαιδευτικής καταναλωτικής καμπάνιας σε σχέση με την ορθή και ποιοτική οινική εμπειρία. ▪ Η αναβάθμιση της ελληνικής οινικής εμπειρίας έτσι ώστε να είναι αντιπροσωπευτική της σύγχρονης ελληνικής οινοπαραγωγής. <p>Η δράση αυτή είναι κορυφαίας σημασίας για τον οινικό κλάδο της χώρας μας και επηρεάζει όχι μόνο την εσωτερική αγορά, αλλά και τις εξαγωγές.</p> <p>Το κρασί θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως πολιτιστικό αγαθό, συνυφασμένο με τη σύγχρονη Ελλάδα.</p> <p>Οι ενέργειες θα πρέπει να επικεντρωθούν στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, στις ζώνες παραγωγής των τοποοικιλιών-πρεσβευτών και στις κύριες τουριστικές περιοχές που διαθέτουν οινοπαραγωγή πχ Κρήτη, Ρόδος, Επτάνησα, Κυκλάδες και Χαλκιδική.</p>
Τυπολογία	<p>Η υλοποίηση της παρέμβασης απαιτεί την ενεργοποίηση, τόσο των οινικών κλαδικών φορέων, όσο και των κλαδικών φορέων της εστίασης και της φιλοξενίας. Θα πρέπει πρώτα να ενσωματωθεί στην κουλτούρα των επιχειρήσεων και των παραγωγών η έννοια της ποιότητας προϊόντος, ώστε στη συνέχεια να περάσει και στους καταναλωτές.</p>
Επισπεύδων	<p>Η πρωτοβουλία της παρέμβασης αυτής θα πρέπει να αναληφθεί από εθνικούς ή τοπικούς φορείς του οινικού κλάδου σε συνεργασία με τον κλάδο της εστίασης και της φιλοξενίας σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο και στη συνέχεια να εμπλακεί στην υλοποίηση το σύνολο των επιχειρήσεων του κλάδου.</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Απαιτείται η ανεύρεση κονδυλίων για την προβολή του κρασιού στην εσωτερική αγορά.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ε2. Ανάπτυξη Αγορών Εξωτερικού
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Στις διεθνείς αγορές οι ενέργειες που θα πρέπει να υλοποιούνται αφορούν την προστασία και τη διαχείριση του εθνικού οινικού brand.</p> <p>Οι 3 κύριες αγορές στόχοι για το ελληνικό κρασί σήμερα είναι η αγορά των ΗΠΑ, της Γερμανίας ενώ ιδιαίτερα ενθαρρυντικές είναι οι ενδείξεις για τις προοπτικές ανάπτυξης του ελληνικού κρασιού στην αγορά της Κίνας.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	E2. Ανάπτυξη Αγορών Εξωτερικού
	<p>Οι ενέργειες marketing των New Wines of Greece στο εξωτερικό περιλαμβάνουν τη δημιουργία παρατηρητηρίου το οποίο παρακολουθεί τη δημόσια ρητορική για το ελληνικό κρασί, καθώς και τη δημιουργία γραφείων επικοινωνίας στις κυριότερες αγορές στόχους. Οι ενέργειες αυτές πλαισιώνονται από τη διοργάνωση υψηλού prestige εκδηλώσεων που απευθύνονται στους εκπροσώπους του Τύπου και του εμπορίου, συμμετοχή σε trend setting εκθέσεις, καθώς και διοργάνωση επισκέψεων σημαντικών opinion leaders από το χώρο του οίνου και της γαστρονομίας στην Ελλάδα, κλπ.</p> <p>Ιδιαίτερα σημαντική είναι η επένδυση στην εκπαίδευση των επαγγελματιών του οινικού κλάδου στις αγορές στόχους. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων, θεματικών γευστικών δοκιμών ή VIP γευμάτων. Κορυφαίας σημασίας θεωρείται επίσης η επαφή με σημαντικά εκπαιδευτικά ιδρύματα του οινικού κλάδου όπως Court of Master Sommeliers, Institute of Masters of Wine, Culinary Institute of America, Society of Wine Educators, WSET κλπ. Θα πρέπει επίσης να επιδιωχθεί η συστηματική συμμετοχή ελληνικών κρασιών σε διεθνούς κύρους διαγωνισμούς και αξιολογήσεις περιοδικών ή άλλων φορέων.</p> <p>Όλες οι παραπάνω ενέργειες θα συνδυάζονται με τη χρήση σύγχρονων τεχνικών marketing όπως blog outreach, επικοινωνία μέσω social media networks, χρήση smart phones, κλπ.</p> <p>Οι παραπάνω ενέργειες που στοχεύουν στην αγορά των ΗΠΑ που αποτελεί την κορυφαία αγορά στόχο για το ελληνικό κρασί πραγματοποιούνται ήδη μέσω της υλοποίησης προγραμμάτων προβολής των ευρωπαϊκών οίνων προς Τρίτες χώρες με χρηματοδότηση στο πλαίσιο της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς Οίνου. Από το 2012-13 και στο εξής πρόκειται να προστεθεί στους προϋπολογισμούς και ο σχεδιασμός των προγραμμάτων προβολής προς Τρίτες χώρες και η αγορά της Κίνας.</p> <p>Είναι κρίσιμο όμως για τον οινικό κλάδο να αναζητηθούν κονδύλια για χρηματοδότηση καμπάνιας και για την αγορά της Γερμανίας, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών του ελληνικού κρασιού κατευθύνεται στην αγορά αυτή –αν</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ε2. Ανάπτυξη Αγορών Εξωτερικού
	και η σχέση ποιότητας και τιμής για την αγορά της Γερμανίας είναι σαφώς χαμηλότερη από εκείνη της αγοράς των ΗΠΑ.
Τυπολογία	Για την υλοποίηση της παρέμβασης θα απαιτηθεί η χαρτογράφηση των κυριότερων αγορών στόχων για το ελληνικό κρασί (ΗΠΑ, Γερμανία, Κίνα) και στη συνέχεια ο σχεδιασμός ολοκληρωμένου προγράμματος marketing και προβολής σε βάθος χρόνου 5 ετών τουλάχιστον για κάθε μία από αυτές.
Επισπεύδων	Η παρέμβαση μπορεί να υλοποιηθεί μέσα από τη συνεργασία των κλαδικών φορέων του κρασιού με τον ΟΠΕ, καθώς και με τοπικά γραφεία δημοσίων σχέσεων στις αγορές στόχους.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Πρόκειται για ενέργειες που ήδη σχεδιάζονται και είναι κρίσιμο να αρχίσει ή/και να συνεχίσει η υλοποίησή τους. Δεν υπάρχουν προαπαιτούμενα. Η παρέμβαση μπορεί να ξεκινήσει άμεσα με συστηματικό τρόπο και διάρκεια.

Τίτλος Προσαρμογής	Ε3. Ανάπτυξη Ελληνικής Αγοράς Κρασιού
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Για την ευρύτερη ανάπτυξη της Ελληνικής αγοράς κρασιού απαιτούνται:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Σύναψη στρατηγικών συμμαχιών με τους κλάδους φιλοξενίας, εστίασης και μεταφορών (αεροδρόμια, ελληνικές αερογραμμές, λιμάνια, ελληνικές ακτοπλοϊκές εταιρείες) και η ανάπτυξη των προωθητικών συνεργειών. ▪ Ενημέρωση και εκπαίδευση των επαγγελματιών με σκοπό την ορθή επικοινωνία του κρασιού ▪ Ευαισθητοποίηση των κρίσιμων κοινών ▪ Βελτίωση και πιστοποίηση των παρεχόμενων οινικών υπηρεσιών ιδιαίτερα στις τουριστικές περιοχές και εντός των οινοπαραγωγικών ζωνών. <p>Οι ενέργειες που προτείνονται είναι οι εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Στο πλαίσιο της ανάπτυξης στρατηγικών συνεργασιών προτείνεται η υπογραφή μνημονίων συνεργασίας μεταξύ των αντίστοιχων κλαδικών οργανώσεων. Στο πλαίσιο αυτό ο Σύνδεσμος Ελληνικού Οίνου έχει προχωρήσει στην υπογραφή πρωτοκόλλου συνεργασίας με το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας. ▪ Εδραίωση αντίληψης της οινικής εμπειρίας ως πολιτιστικού αγαθού στους κλάδους που εμπλέκονται

Τίτλος Προσαρμογής	Ε3. Ανάπτυξη Ελληνικής Αγοράς Κρασιού
	<p>άμεσα με την τουριστική ανάπτυξη. Οι επαγγελματίες που εμπλέκονται με τον τουρισμό πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι το κρασί αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας και της αυθεντικότητας του τόπου, της ιστορίας του και των ανθρώπων του.</p>
Τυπολογία	<p>Στο πλαίσιο της εδραίωσης αντίληψης της οινικής εμπειρίας ως πολιτιστικού αγαθού προτείνονται:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Η δημιουργία ανάλογου υποστηρικτικού/ενημερωτικού υλικού σε μορφή πολυμεσικής παρουσίασης ▪ Η έκδοση ειδικού εντύπου με προσαρμοσμένη πληροφορία για τις κύριες τουριστικές περιοχές ▪ Η υποστήριξη της πρωτοβουλίας από opinion leaders
Επισπεύδων	<p>Κλαδικοί φορείς του οινικού τομέα σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο σε συνεργασία με τους κλαδικούς φορείς του τομέα της εστίασης, της φιλοξενίας και των μεταφορών.</p>
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	<p>Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Απαιτείται η ανεύρεση κονδυλίων για την προβολή του κρασιού στην εσωτερική αγορά.</p>

Τίτλος Προσαρμογής	Ε4. Ανάπτυξη Ελληνικής Αγοράς HORECA
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Στο πλαίσιο της συνεργασίας οινικού κλάδου και HORECA θα πρέπει να επαναξιολογηθούν οι τιμές πώλησης του ελληνικού κρασιού στο εστιατόριο. Είναι γεγονός ότι οι τιμές του ελληνικού κρασιού στο εστιατόριο είναι ιδιαίτερα υψηλές και κυρίως για τα κρασιά χαμηλής και μεσαίας τιμολογιακής τοποθέτησης. Προτείνεται η τελική τιμή των κρασιών στο εστιατόριο να μην ξεπερνά το 50% έως 100% (σε χώρους πολυτελείας) σε σχέση με τη λιανική τιμή κάθε φιάλης. Είναι δε απαραίτητο να διατηρείται η τιμολογιακή αναλογία μεταξύ των διαφορετικών κρασιών-ετικετών ώστε να μην παρατηρείται το φαινόμενο όπου κρασιά μεσαίας κατηγορίας διατίθενται στους χώρους εστίασης σε τιμές παρόμοιες με εκείνες των κρασιών υψηλής κατηγορίας.</p> <p>Στο πλαίσιο αυτό, προτείνονται:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Η δημιουργία on-line παρατηρητηρίου τιμών, δηλαδή μιας πλατφόρμας αξιολόγησης των εστιατορίων με βάση την προσφερόμενη οινική εμπειρία από τους καταναλωτές

Τίτλος Προσαρμογής	E4. Ανάπτυξη Ελληνικής Αγοράς HORECA
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Η χρήση των social media με στόχο την τροφοδότηση περιεχομένου σε σχέση με την ύπαρξη ή μη value-for-money παρεχόμενη οινική εμπειρία από εστιατόρια ▪ Επαφές με κριτικούς γεύσης και MME ώστε να περιλαμβάνουν την παράμετρο value-for-money στις αξιολογήσεις τους ▪ Βραβεύσεις των εστιατορίων που παρέχουν κορυφαία value-for-money οινική εμπειρία από τον οινικό κλάδο ▪ Συνέργειες προώθησης με τα κορυφαία εστιατόρια και ξενοδοχεία της χώρας μέσω δημιουργίας ειδικών μενού με στόχο την ενημέρωση/εκπαίδευση των καταναλωτών αλλά και την αναβάθμιση της οινικής τους εμπειρίας, ▪ Δημιουργία συστήματος πιστοποίησης και δικτύου ποιοτικής on-trade οινικής εμπειρίας. Δημιουργία δικτύου εστιατορίων τα οποία θα αποτελούν πρεσβευτές της σύγχρονης ελληνικής οινικής εμπειρίας. Τα εστιατόρια θα αξιολογούνται από ειδικό όργανο που θα συσταθεί για το σκοπό αυτό από τον κλάδο ή από ιδιωτική εταιρεία στην οποία θα ανατεθεί το εγχείρημα. Τα εστιατόρια που θα πιστοποιούνται θα έχουν το δικαίωμα να φέρουν το ειδικό σήμα στο χώρο τους και στο επικοινωνιακό τους υλικό. Θα προβάλλονται επίσης από την επίσημη ιστοσελίδα του Επώνυμου Ελληνικού Κρασιού, την ιστοσελίδα του προγράμματος πιστοποίησης καθώς και του υλικού προβολής και διαφημιστικές εκδηλώσεις που θα διοργανώνει το επώνυμο ελληνικό κρασί. Η χρηματοδότηση του προγράμματος πιστοποίησης θα καλύπτεται από τις αμοιβές που θα καταβάλουν τα εστιατόρια, τις ετήσιες συνδρομές των μελών, την εκμετάλλευση του διαφημιστικού χώρου στην ιστοσελίδα και την πώληση οδηγών που θα παρουσιάζονται τα πιστοποιημένα εστιατόρια.
Τυπολογία	Για την επίτευξη της παρέμβασης απαιτείται η συνεργασία του οινικού κλάδου και του κλάδου της εστίασης με εταιρείες marketing και δημοσίων σχέσεων.
Επισπεύδων	Οι κλαδικοί φορείς του οινικού κλάδου σε συνεργασία με τον κλάδο της εστίασης.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η προσαρμογή θεωρείται ώριμη και μπορεί να εφαρμοσθεί άμεσα. Απαιτείται η ανεύρεση κονδυλίων για την προβολή του κρασιού στην εσωτερική αγορά .

➔ **Θεσμικές Προσαρμογές**

Τίτλος Προσαρμογής	Θ1. Εκσυγχρονισμός της Ελληνικής Νομοθεσίας
Περιγραφή Προσαρμογής	<p>Ακολούθως παρουσιάζονται σειρά παρεμβάσεων στο θεσμικό πλαίσιο που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής παραγωγής κρασιού:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Νομοθετική ρύθμιση για την διαδικασία Κλωνικής επιλογής φυτών αμπέλου και την παραγωγή υγιούς πολλαπλασιαστικού υλικού. ▪ Θέσπιση ελέγχων από το υπό ίδρυση Εθνικό συμβούλιο Αμπέλου & Οίνου. ▪ Ορθή κατανομή των αδειών φύτευσης του εθνικού αποθεματικού ▪ Καθορισμός αμοιβής για την είσοδο αμπελοτεμαχίων στο Εθνικό αποθεματικό (κίνητρο). ▪ Χωροταξική υποστήριξη των αμπελουργικών ζωνών, ειδικότερα αυτών που δέχονται σημαντικές πιέσεις όπως π.χ. ο αμπελώνας της Σαντορίνης. ▪ Φορολογικές τομές και αλλαγές στο κληρονομικό δίκαιο. ▪ Νομοθετική αλλαγή της ΕΔΟΑΟ έτσι ώστε από άθροισμα ΣΕΟ (Σύνδεσμος Ελληνικού Οίνου) + ΚΕΟΣΟΕ (Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση Αμπελοοινικών Προϊόντων) να μετατραπεί σε πραγματική διεπαγγελματική οργάνωση. ▪ Εκσυγχρονισμός της Οινικής Νομοθεσίας με βάση την μεταφορά στην χώρα μας της νέας Κ.Ο.Α. πχ νομοθετική ρύθμιση για Ποικιλιακούς Οίνους ▪ Κατάργηση του ν. 243/1969 και 396/1976 και αναθεώρηση πολλών άλλων νομοθετικών ρυθμίσεων.
Τυπολογία	Συνεργασία του ΥπΑΑΤ με τους φορείς (ΣΕΟ, ΚΕΟΣΟΕ, ΕΔΟΑΟ)για την άμεση διενέργεια των παρεμβάσεων στη νομοθεσία
Επισπεύδων	Επισπεύδων της παρέμβασης είναι το ΥπΑΑΤ.
Ωριμότητα, Προτεραιότητα, Συνοδευτικές παρεμβάσεις	Η υλοποίηση της παρέμβασης είναι άμεσης προτεραιότητας λόγω και της νέας ΚΟΑ. Απαιτείται συνεργασία και διάλογος με τις ελληνικές επιχειρήσεις και τους παραγωγούς.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1. ΟΡΟΣΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΗΣ ΑΛΥΣΙΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΤΗ	10
2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ	12
2.1. ΒΑΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	12
2.2. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ	39
3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΝΑΛΗΦΘΕΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ	59
4. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΩΝ	61
4.1. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ	64
4.2. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ	69
4.3. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ	71
4.4. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ	75
4.5. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ	77
5. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ	79
5.1. ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΛΑΔΩΝ	79
5.2. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΧΟΙΡΕΙΟ ΚΡΕΑΣ	83
5.3. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	96
5.4. ΚΛΑΔΟΣ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ	113
5.5. ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	134
5.6. ΑΜΠΕΛΙ-ΟΙΝΟΣ	152